

เสขยธรรม

ถนนหนังสือ • ฉบับที่ ๕๕ ปีที่ ๑๓

มกราคม - มีนาคม ๒๕๔๖

<http://www.buddhadasa.org/html/seki.html>

ทำที..ชาวพุทธ

พระโพธิรังษี วัดพันตอง

พระโพธิรังษี นามเดิมชื่อนายบุญศรี ชัยบาล เกิดเมื่อวันที่ ๒๓ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ณ บ้านเลขที่ ๖๑ หมู่ ๑ ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบุตรนายหลุย นางคำนวน ชัยบาล

บรรพชาเมื่อวันที่ ๒๕ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๔ วัดพวกช้าง ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีพระโพธิรังษีมารศีศาสนิกการ วัดศรีดอนไชย ตำบลช้างคลาน เป็นพระอุปัชฌาย์

สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ ๕ จากโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๔๗๗

จบนักธรรมเอกจากสำนักเรียนวัดเจดีย์หลวง วรวิหารในปีเดียวกัน จากนั้นได้อุปสมบทที่วัดพันตองเมื่อวันที่ ๑๓ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ มีพระโพธิรังษีมารศีศาสนิกการ เป็นพระอุปัชฌาย์ และได้ศึกษาพิเศษ ภาษาอังกฤษ ภาษาล้านนา (อักขรพินเมืองเหนือ) ภาษาฮินดี มีความชำนาญพิเศษในการเทศนาและปาฐกถาธรรม

หลังจากอุปสมบทไม่นานนักก็ได้ดำรงตำแหน่งรักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดพันตอง ต่อมาปี พ.ศ.

ค่าที่..ชาวพุทธ

นับวันมนุษย์ยิ่งเผชิญหน้ากับโยงโยชบ์ซ้อนซึ่งตนสร้างขึ้น “โยงโย” อันมีรากเหง้าและแนวทางยิ่งออกห่างจากธรรมชาติ “ปกติ” เดิมแท้ ที่บรรพชนเคยค้นพบ และใช้ชีวิตอย่างเป็นเนื้อเดียวกัน

ดูราวกับว่ามนุษย์กำลังพยายามโหมแรงงาน เร่งวันเร่งคืนพร่ามลาญตนเองและสรรพสิ่งโดยแท้ ภายใต้มะหมอกของความผูกอ่อนและเสื่อมสลาย วัชพืชความทุกข์ต่างแตกดอกออกผลแพร่เผ่าพันธุ์ปกคลุมอยู่ทุกพื้นที่ รุกคืบฝ่าข้ามเส้นแบ่งพรมแดนที่มนุษย์สมมติขึ้น กระทั่งกลับกลายเป็นความปกติไปในที่สุด

องคภาพของสังคมที่เคยเข้มแข็งก็กลับอ่อนล้าและป่วยไข้

กระทั่งองค์กรทางศาสนาประดามี ก็เหลือสภาพเพียงไม่ใหญ่ยืนต้นตาย รอเวลาให้ “แปรรูป” เพื่อหาทางใช้ประโยชน์ด้านอื่น ทดแทน “ร่วมเงา” ที่เคยให้ -- หน้าทีซึ่งกระทำอย่างยาวนาน

คำพูดที่ว่า “..คนเสื่อม แต่หลักธรรมไม่เสื่อม” ยิ่งรอกการเติมเต็ม และขยายความให้ครอบคลุม เพื่อแสวงหาทางออกอันเป็น “ทางรอด” ของมนุษย์ ว่าผู้ที่ต้อง “เสื่อม” ภายใต้อัจฉริยะขณะอันเที่ยงแท้ ควรวางท่าทีอย่างไร ต่อ “ธรรม” อันไม่แปรเปลี่ยน ท่ามกลางซากปรักหักพังของสถาบันและบุคลากรทางศาสนา ที่ปรากฏให้ได้รับรู้รับเห็นอยู่อย่างไม่รู้จบรู้สิ้น...

ในฐานะพุทธบริษัท การวาง “ท่าที” ที่เหมาะสม ควรอย่างสอดคล้องและเป็นอิสระ ทั้งต่อธรรมชาติและศาสนธรรม ดูจะเป็นกระแสนว “ปัญญา” อันท่วมเย็นสำหรับชาวพุทธ และเพื่อนศาสนิกในศาสนาอื่น ๆ มาอย่างมั่นคงและยาวนาน

ต่อเมื่อมี “เขื่อน” ของการพัฒนา และการรุกล้ำของบริโภคนิยมในระยะหลังนี้เองกระมังที่ทำให้กระแสนวดดังกล่าวต้องบิดผันและแปรเปลี่ยน ออกห่างไปจากที่ควรจะเป็น

ด้านหนึ่ง สายธารแห่ง “ท่าที” อันเหมาะสม ก็นับวันจะตื้นเขิน

ด้านหนึ่ง ก็กลับดับแคบและเริ่มจะเน่าเหม็น ทั้งยังแผ่เร้นไปด้วยสารพิษอันไม่พึงปรารถนา

หาก “..คนเสื่อม แต่หลักธรรมไม่เสื่อม..” เป็นถ้อยคำอันจริงแท้ กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว ใช่หรือไม่ว่า “ชาวพุทธ” จะต้องจริงจังและจริงจังในการกลับมาสู่ “ครรลองคลองธรรม” เสียที

...กลับมาหา “ท่าที” ต่อชีวิต ชุมชน ธรรมชาติ และศาสนธรรม เยี่ยง “ชาวพุทธ” เสียที.

เสขิยธรรม

ฉบับที่ ๕๕ ปีที่ ๑๓ มกราคม – มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

เป็นจดหมายข่าวมีวัตถุประสงค์ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ และประสบการณ์ การประยุกต์หลักธรรมมาใช้กับชีวิตและสังคมสมัยใหม่ ทั้งในหมู่ของบรรพชิตและฆราวาส

ผู้จัดทำ

กลุ่มเสขิยธรรม ร่วมกับ คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)

บรรณาธิการ

พระกิตติศักดิ์ กิตติโกลน

กองบรรณาธิการ

พระสุพจน์ สุวโจ พระภาวนา ปิยสีโล
พระมหาเชิดชัย ภู่วิโร
พระมหาประเวณี มหาวินิกขมโน
นายวีระดา เรืองวิฑาร นายสมเกียรติ มีธรรม
นางพูลฉวี เรืองวิฑาร นายพรชัย บริบูรณ์ตระกูล
นางสาวบัวล่อง พิมพ์ลา นางสาวอารยา พงษ์พงศ์

ฝ่ายสมาชิก

นางสาวบัวล่อง พิมพ์ลา

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

นายอัครัง มีหมาก

กลุ่มเสขิยธรรม

เกิดขึ้นจากการรวมตัวของพระภิกษุ-สามเณรและฆราวาส ผู้ห่วงใยในพระพุทธศาสนาและสภาพของสังคมไทย มีความประสงค์จะประยุกต์ใช้ศาสนธรรมเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมอย่างสมสมัย นอกเหนือจากการประสานงานและเกื้อหนุนกำลังใจซึ่งกันและกัน ในการทำงานเพื่อสังคมในด้านต่าง ๆ แล้ว ลักษณะเฉพาะอีกประการหนึ่งของกลุ่มฯ ก็คือ การเพียรพยายามประยุกต์ธรรมเป็นชีวิตปฏิบัติเพื่อขัดเกลาตนเอง โดยมุ่งประโยชน์สุขของสังคมและเพื่อสมตฺถของระบบนิเวศน์ อาทิ การลดและพยายามงดเว้นจากอบายมุขสมัยใหม่ เช่น บุหรี่ เครื่องดื่ม รุกาลัง น้ำอัดลม ภาชนะพลาสติกและโฟม เป็นต้น ผู้มีความสนใจ ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่

ฝ่ายประสานงานกลุ่มเสขิยธรรม

๑๒๔ ซ.วัดทองนพคุณ ถ.สมเด็จพระยา
เขตคลองสาน กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๕๖๒-๑๑๑๔
e-mail : seki@buddhadasa.org

คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)

ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑. ประสานงานระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและการพัฒนาเพื่อค่านิยมงานร่วมกัน
๒. แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจเรื่องศาสนาและการพัฒนา พร้อมทั้งศึกษาหาแนวทางร่วมกันในการทำงาน
๓. นึกอบรมและสรรหาทรัพยากรบุคคลและวัสดุอุปกรณ์เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมหน่วยงานซึ่งต้องการการเกื้อหนุนดังกล่าว

การเป็นสมาชิก

เสขิยธรรม ออกเผยแพร่ปีละ ๔ ฉบับ ค่าสมาชิก ๒๐๐ บาท/ปี ประสงค์จะบอกรับเป็นสมาชิก ส่งรณาดินหรือตัวแลกเงินไปรษณีย์ส่งจ่ายในนามนางบัวล่อง พิมพ์ลามายัง ๑๒๔ ซอยวัดทองนพคุณ ถนนสมเด็จพระยาเขตคลองสาน กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐ ปณ.คลองสาน

พิมพ์และจัดจำหน่ายทั่วประเทศโดย

สำนักพิมพ์สุภาพใจ

โทร. ๐-๒๕๑๕-๒๖๒๑, ๐-๒๕๑๕-๖๕๐๗

โทรสาร ๐-๒๕๑๖-๗๗๔๔

สารบัญ

เสมือนบทนำ

๑ ท่าที..ชาวพุทธ

ปฏิกิริยา

๔ เฝมินิสต์ : ผู้หญิงดีหรือปีศาจ?

จับกระแส

๖ เสริมสิกขาถ้อย : อุดมศึกษาทางเลือกสำหรับชุมชนที่เสียเปรียบทางสังคม

บทความหลัก

๑๐ ท่าทีของชาวพุทธ : ต่อเหตุการณ์ ๑๑ กันยายน ๒๕๔๔

เสขิยทัศน์

๒๒ หากปราศจากศาสนธรรม ศาสนาก็เหมือนไม้ไผ่กร่อน

บทความพิเศษ

๓๐ ใสใจ แปลว่า ใสใจ

๔๐ พรางชมพูทุกถา

เหลียวมองเพื่อนบ้าน

๓๔ รุดงค์ของคนรุ่นใหม่สู่ขุนเขาหิมาลัย

แถบธรรมส:

๔๒ ตราใบไค้คนยังจัดการกับความต้อองการของตัวเองไม่ได้
ทุนนิยมก็ชนะวันยังค่ำ

ประยุกต์ธรรม

๔๖ บันเทิงการเรียนรู้ : ชาญโยชิตและกระบวนการเรียนรู้

๕๐ การบริโภค/ความกรุณา

๕๕ Eco-Feminism ลึกซึ้งผู้หญิง..สิ่งแวดล้อม

๑๐๐ ปีพุทธกาล

๕๘ บทหนึ่งพรรษากับพุทธทาสภิกขุ (ตอนที่ ๒)

ธรรมลีลา

๖๖ เมตตารวมนำสังคมสู่ศานติ

ชีวิตแห่งการภาวนา

๖๘ สอน 'อย่ายุ่ง'

ชีวิตกับความตาย

๗๔ ถึงคราระตมความเพียรเจริญมรณสติ

เสขิยบุคคล

ปกหน้าด้านใน พระโพธิ์รังษี วัดพันตอง

๗๙ 'ไม่เคิล เบามัน

บุคคลดีเด่น

๘๐ นายไมเคิล เบามัน

๘๑ นายสุเชาว์ พอลอชุม

ท่องไปโบชีวิตและงาน

๘๒ ครูบาเอนก จันทบุญโญ พระนักอนุรักษ์แห่งล้านนา

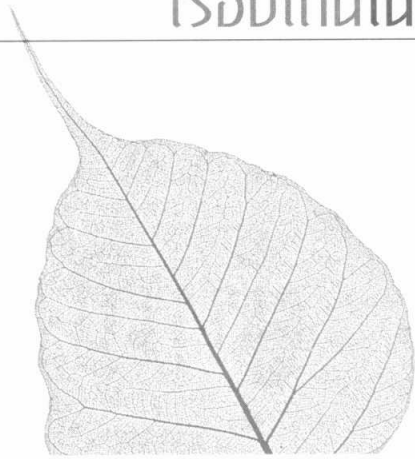
ภาพปกหน้า "ศูนย์ Nothingness" ผลงาน สรวาท ต้นนี้กุล

Mixed media, 70 x 140 cm., 2001

แนวความคิด : หลักศาสนาพุทธที่ชี้ทางไปสู่ความไม่มีตัวตนนั้น เป็นความสุขแท้

พิมพ์-เผยแพร่โดยได้รับอนุญาตจากหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เรื่องแก่นในฉบับ

๑๐

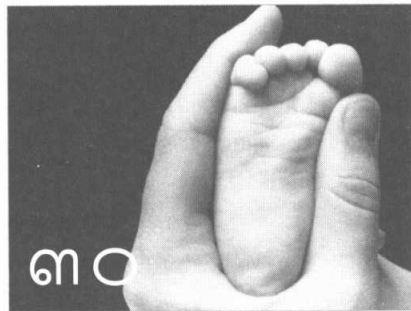
๖๘

๓๔

๘๘

๓๐

แวดวงเสขียธรรม

- ๘๔ เสขียธรรมวิทยาลัย :
๔ ปีในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพระสงฆ์ผู้นำรุ่นใหม่
- ๘๘ เขียนเพื่อคิดหรือเขียนเพื่อภาวนา
- ๓๒, ๖๔ เราคือธรรมชาติ
- ๙๕ ตู้หนังสือเสขียธรรม
- ๙๗ จุดหมายถึงตู้หนังสือฯ
- บันทึกถึงตู้หนังสือเสขียธรรม
- ๙๙ ฉีกหน้ากากธรรมกาย :
ใครคือขบวนการล้มพุทธตัวจริง..?

คิดคนละมุม

- ๑๐๑ สุนทรภคาเนื่องในการมอบเหรียญวิจัยดีเด่น
แด่นักวิจัยไต้หวัน
- ๑๐๔ การ์ตูน by Wallop

EWYWNISST

ผู้หญิงดีหรือปีศาจ

เธอที่รัก

จิตใจที่ได้รับข่าวคราวจากเธอ ฉันชื่นชอบที่เธอเขียนตอบกลับมานักหนา เพราะนั่นหมายถึงว่ามีพื้นที่พอสำหรับทุก ๆ คน ทุก ๆ ความคิด ถ้าเธายังได้เถียงกันได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งฉันหมายถึงการเคารพเสียงอันแตกต่าง เสียงที่เปล่งมาจากอีกข้างหนึ่งซึ่งเราอาจไม่เคยได้ยิน อย่างไม่คาดหวังให้เสียงนั้นเงียบลงหรือย้ายข้างมาเปลี่ยนเสียงด้วยท่วงทำนองตาม ๆ กัน

อย่างไรก็ดี แน่ใจว่าภาษาก็มีข้อจำกัด ดังนั้น เสียงที่เปล่งออกมาจึงอาจไม่ใช่ทั้งหมดที่เจ้าของเสียงนั้นเป็นก็ได้

เธอไม่จำเป็นต้องเชื่อตาม เพราะอาจไม่ว่าผู้หญิงเราเลือกออกจากกระแสหลักตั้งแต่ตอนนั้น ใช้ชีวิตอย่างผู้ถือบวช อยู่ลำพัง หรือสร้างชุมชนผู้หญิงปฏิเสธรามิเพศสัมพันธ์ทุกเวลา (ที่ผู้ชายต้องการ) เก็บผลไม้หรือเพาะปลูกกินเอง แม้กระทั่งอาจจะมีผู้หญิงนักมังสวิรัตเกิดขึ้นแล้วตั้งแต่ตอนนั้นก็ได้นะ

และฉันเองก็ไม่เคยทักท้วงว่า เพราะความคิดของผู้หญิง โลกนี้จึงยังคงดำรงอยู่ได้ ในความเห็นของฉัน การเป็นคนดีหรือไม่ มีความหมายน้อยกว่าเรื่องความสัมพันธ์ของอำนาจที่มีอยู่จริงบนโลกใบนี้เสียอีก

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นสิ่งสมมติขึ้นก็จริง แต่เราคงไม่ลืมว่ามัน

ทำงานอยู่และส่งผลกระทบอย่างจริงจัง ยิ่งกว่าจริง ฉันหมายรวมถึงคนชายขอบทั้งหลายด้วย เด็ก คนจน คนชนเผ่า คนรักเพศเดียวกัน คนผิวสี ธรรมชาติ ฯลฯ และหากเชื่อเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศแล้ว ผู้หญิงเราย่อมมีประสบการณ์ร่วมกับคนชายขอบเหล่านั้น และนี่ก็ไม่ใช่เพราะความดีก่าของผู้หญิงแต่อย่างใด หากแต่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยของโครงสร้างอำนาจดังกล่าวเท่านั้นเอง

เพราะเชื่ออย่างนี้ ฉันหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องเอ่ยถึงโครงสร้างแบบ "ชายเป็นใหญ่" ซึ่งหมายถึงระบบความคิดความเชื่อที่ถือว่าเพศชายดีกว่า เห็นอกว่า-เป็นฝ่ายกระทำ เป็นฝ่ายเด่น เป็นพลังขับเคลื่อนโลกและชีวิต ฯลฯ ฉันมักต้องเผชิญต่อท่าทีของผู้คนเสมอๆ โดยเฉพาะผู้ชายที่มักรู้สึกถูกต่อว่า โจมตี แม้จะบอกว่าชายเป็นใหญ่เป็นลักษณะที่อธิบายถึงโครงสร้าง เป็นระบบความคิดความเชื่อ ไม่ใช่ผู้ชายเป็นคนๆ แต่ก็พอจะเข้าใจ เมื่อผู้ชายที่รู้สึกว่าเป็นเจ้าของเพศสภาพชายได้ฟัง มันย่อมไปกระทบตัวตนด้านที่มีเพศสภาพเป็นผู้ชายที่เขายึดติดอยู่ จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่เขาเหล่านั้นจะรู้สึกไม่สบายใจ

ผิดถูกอย่างไรช่วยบอกด้วย...
แต่หากเป็นเช่นนั้น เมื่อเราอยู่ในโลกที่ยึดติดสมมติทางเพศและภาษา

จึงย่อมสัมผัสถึงการเข้าใจผิดบ้าง แต่ยังคงดีกว่าบางช่วงเวลา บางสังคม ที่ไม่อาจพูดอย่างนี้ได้เลย แม้แต่กับผู้หญิงด้วยกัน

มีคน (ผู้หญิง) จำนวนมากปฏิเสธที่จะเป็นเฟมินิสต์ (Feminist-นักสตรีนิยม) เพราะแนวคิดสตรีนิยม (Feminism) ถูกทำให้กลายเป็นปีศาจน่าเกลียดน่ากลัวอย่างย่นย่อ สตรีนิยมหมายความรวมถึง แนวคิดและการเคลื่อนไหวต่อสู้ไปพร้อม ๆ กัน โดยพยายามสร้างความรู้ที่มีผู้หญิงเป็นศูนย์กลางและมีผู้หญิงเป็นผู้ผลิตความรู้ นักสตรีนิยมบางสายให้ความหมายตนเองไว้เปิดกว้างว่าเป็นผู้ที่ตระหนักเรื่องปัญหาของผู้หญิง และมีเจตจำนงแน่วแน่ที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้น

ใช่...สตรีนิยมก็แตกแขนงไปหลายสาย ทุกสายมีจุดร่วมกันคืออยากเห็นสังคมที่สมานฉันท์และเท่าเทียม แตกต่างที่วิธีวิเคราะห์และวิธีการไปสู่สังคมที่ว่า แต่ได้มีความพยายามหลายอย่างที่ทำให้ผู้คนเข้าใจสตรีนิยมในลักษณะเดียว ตายตัว และหยุดนิ่ง ไม่ใช่เรื่องบังเอิญแน่ที่ผู้คนเห็นแต่ภาพก้าวร้าวรุนแรง เลสเบี้ยน ฯลฯ จนกลัวเสียก่อนที่

จะรู้ว่ามีอะไร

เช่นเดียวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ผู้หญิง เมื่อผู้หญิงลุกขึ้นมาเขียนประวัติศาสตร์จากมุมมองของตนเอง ก็อาจถูกมองด้วยสายตาอันจำกัดภายใต้มายาคติเดิม ๆ ว่าเพื่อความสะอาดใจ เอาแต่อารมณ์ ไม่รู้จักหน้าที่ ฯลฯ แต่ถ้ามองแบบสตรีนิยมแล้ว นี่เป็นการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้หญิง โดยมีผู้หญิงเป็นผู้ผลิตความรู้ เพราะความรู้ที่สะสมมาเป็นเวลายาวนานนั้น เป็นความรู้ที่ถูกสะสมโดยผู้ชาย ผ่านมุมมองของผู้ชายเสียเป็นส่วนมาก ซึ่งก็ไม่ใช่ปัญหาอะไร ถ้าบอกว่านั่นเป็นความรู้เกี่ยวกับผู้ชาย แต่ที่มันเกิดเป็นปัญหา ก็เพราะไปอธิบายว่าเป็นความรู้ของมนุษยชาติต่างหาก

ฉันไม่คิดว่า การผลิตความรู้แบบเดิมมีปัญหา แล้วผู้หญิงเราก็ต้องดำเนินตามรอยนั้นโดยผลิตความรู้ที่เต็มไปด้วยอคติทางเพศขึ้นมาต่อสู้ แต่ฉันเห็นด้วยและสนับสนุนถ้าผู้หญิงจะผลิตความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพภายในด้านความเป็นหญิงให้เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ เติบโตศักยภาพสมกับที่ได้ยินยอมรับปฎิหาริย์แห่งการมาสู่โลก สำหรับคนทุกคน ไม่ว่าเพศสภาพใด เพื่อนำไปสู่ความสมดุลและสมานฉันท์ แต่แน่นอน มันย่อมส่งผลเสียต่อการถูกเข้าใจผิดกันบ้าง

... ..

เลอรู้ไหม อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ เล่าให้ฟังในบทความของท่านที่ชื่อ "วิทยาศาสตร์สวมกางเกง" ตีพิมพ์ในมติชนสุดสัปดาห์ เมื่อปีที่แล้ว ถึงเรื่องที่ท่านได้รับฟังจากอาจารย์ชัชวาล ปญฺ์ปันเกี่ยวกับบทความชิ้นหนึ่งในนิตยสาร

Resurgence กล่าวถึงอคติทางเพศในวิชาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ดังนี้

"ในการสืบพันธุ์นั้น นักวิทยาศาสตร์มักพูดถึงสเปิร์มผู้ชายนับหมื่นนับแสนตัวพากันวิ่งเข้าไปหาไข่ที่พร้อมจะผสมพันธุ์ของผู้หญิง ตัวที่เก่งกล้าแข็งแรงที่สุดก็จะสามารถฝังตัวลงลงไปในไข่ของผู้หญิงได้สำเร็จ

การกำเนิดเป็นเรื่องของสเปิร์มที่มาจากผู้ชาย ส่วนไข่ผู้หญิงนั้นเป็นผู้ถูกกระทำเท่านั้น ช่างยัยสอนยัวว่าการแข่งขันเริ่มมาตั้งแต่ก่อนมีชีวิตเสียอีก และคนแข่งคือผู้ชาย ในขณะที่ฝ่ายผู้หญิงอยู่เฉย ๆ รอรับบำเหน็จที่ผู้ชายผู้แข็งแกร่งนำมาบำเรอเท่านั้น

บทความของ Resurgence บอกว่านี่เป็นความจริงเพียงครั้งเดียว เพราะอีกครึ่งหนึ่งก็คือไข่ของผู้หญิงนั้นมีตะขอที่ยื่นออกมาเกี่ยวตัวสเปิร์มเข้าไปผสมด้วยต่างหาก

กลายเป็นคนละภาพไปเลย คือไข่เป็นผู้เลือกสเปิร์ม ชีวิตถือกำเนิดขึ้นมาจากการตัดสินใจของไข่ที่มาจากฝ่ายหญิง ไม่ใช่การแข่งขัน ไม่ใช่ความแข็งแกร่งของสเปิร์มที่มาจากฝ่ายผู้ชายล้วน ๆ"

หากจะบอกว่าเป็นแนวคิดแบบฝรั่ง มันค่าตะวันตก ตะวันตก ฉันก็ไม่เถียง แต่ขอให้ช่วยพิจารณาว่าแนวคิดเหล่านี้ มันมาถึงเมืองไทยเนิ่นนานขนาดไหนแล้วยังมีต้องเอ่ยถึง การรับเอาวัฒนธรรมแขก และจีน ผ่านระบบศาสนา การค้า การต่างประเทศ ฯลฯ ตั้งนานแสนนานขนาดนั้นอีกเล่า?

... ..

เช่นเดียวกับเรื่องนี้ ฉันเชื่อว่า "สิ่งที่

คนทั่วไปเรียกว่าความเป็นหญิง" นั้นมีที่มาจากไหน ฉันว่าผู้ชายก็สามารถดูแลเอาใจใส่ ใช้วิถีแห่งสันติและกรุณาได้เช่นกัน ส่วนผู้หญิงที่ใช้ "ความเป็นชาย" เช่น การเอาชนะ การใช้อำนาจ ดังที่ผู้ชายถูกสอนให้เป็นได้เช่นกัน และฉันว่าตอนนี้เราทั้งหลายใช้ชีวิตนี้มากเกินไปเสียด้วย ซึ่งเป็นวิถีที่ทอดน่านเราไปสู่หนทางอันสิ้นหวัง แต่ที่ฉันสงสัยใคร่รู้ในตอนนี้ก็คือการเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายนั้น จริง ๆ แล้วเป็นอย่างไร? เพราะมักจะมีคนบอกให้เราไปพ้นจากความเป็นหญิง ความเป็นชายไปสู่ "ความเป็นมนุษย์" แต่สิ่งที่พวกเขาคาดหวังอยู่ลึก ๆ ก็คือในความเป็นมนุษย์นั้นให้เราจรรักษาความเป็นหญิงไว้ให้มันรักษาไว้แต่ฝ่ายเดียว เพราะนี่เป็นภาระหน้าที่อันยิ่งใหญ่ของผู้หญิง!

ฉันว่าเธอคงไม่ได้คิดเช่นนั้น

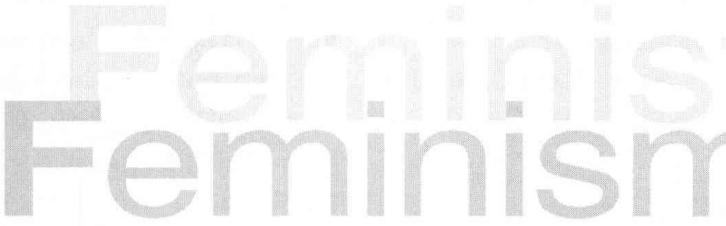
และฉันว่ามีผู้หญิงหลายคนที่ยังสงสัยใคร่รู้เช่นเดียวกับฉัน อาจจะเรียกขานตัวเองแตกต่างกันไป หรือแม้แต่อาจจะมีคนที่ไม่เคยเรียกขานตัวเองว่าเป็นอะไรเลย ซึ่งทำเรื่องนั้นหรือต่อสู้เรื่องนั้นด้วยวิถีชีวิตของตนเองอยู่มากมาย โดยไม่ต้องรู้จักคำว่าสตรีนิยมเลย ไข่! เช่นเดียวกับแนวคิดอื่น ๆ ทฤษฎียอมประมวลงมาจาก การเคลื่อนไหวต่อสู้เสมอ

เอาเถิด ที่พูดมาทั้งหมดนี้ ไข่ว่าฉันต้องการให้ผู้หญิงทั้งโลกประกาศตัวว่าเป็นเฟมินิสต์แต่อย่างใด เพียงต้องการตริตรองว่า การปฏิเสธใด ๆ ที่ทำให้สิ่งนั้น / คนนั้นกลายเป็น "สิ่งอื่น / คนอื่น" ซึ่งที่สุดแล้วนำมาสู่การแบ่งแยกเขา - เรา นั้น มันมีที่มาจากไปอย่างไร

คำถามนี้อย่างชัดเจนก็คือ อะไรอยู่เบื้องหลังการทำให้สตรีนิยมกลายเป็นปีศาจ?

อาจจะค่อย ๆ คิดกันต่อก็ได้กระมัง คิดถึงวงน้ำชาของเรา.

อ่านรายละเอียดเพิ่มเติม จากบทความเรื่อง "ประวัติศาสตร์ผู้หญิง" และ "ก้าวไปสู่... ประวัติศาสตร์ถอดเพศ" ในเสขิธรรมฉบับที่ ๕๓, ๕๔ ตามลำดับ

เสมอสิกขาลัย

อุดมศึกษาทางเลือกสำหรับชุมชนที่เสียเปรียบทางสังคม

ทำไมจึงต้องทำเสมอสิกขาลัย ระดับอุดมศึกษา

นับเนื่องตั้งแต่เสมอสิกขาลัยได้เริ่มดำเนินงานด้านการศึกษาทางเลือกเมื่อราว ๘ ปีก่อนหน้านี้ เราได้นำเอาเนื้อหาหรือองค์ความรู้ที่ผิดแผกแตกต่างไปจากองค์ความรู้ที่ใช้อยู่กันโดยทั่วไปในบ้านเรา มานำเสนอให้กับผู้ที่รักการแสวงหาความรู้เป็นชีวิตจิตใจ เราได้ทำให้แวดวงการศึกษาทางเลือกได้รู้จักและตระหนักถึงกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผสมผสานทั้งในแง่การรับรู้โดยผ่านทางทวารทั้ง ๕ การคิดสร้างสรรค์จินตนาการ และการผ่านประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเติบโตทั้งด้านสติปัญญาและจิตใจ และเปลี่ยนแปลงไปถึงระดับพฤติกรรมของผู้เข้ารับการเรียนรู้ แม้ว่าจำนวนผู้ที่ผ่านเข้ามาเรียนรู้ในเสมอสิกขาลัย จะมีได้มีมากมายเป็นเรือนหมื่นเรือนแสนก็ตาม หากแต่ในช่วงระยะเวลา ๘ ปีที่ผ่านมา เราได้ทำให้เนื้อหาต่างๆ อาทิ นิเวศวิทยา แนวคิด กระบวนการไกล่เกลี่ยความ

ขัดแย้ง การสร้างสรรค์ชุมชนและการทำงานเป็นทีม ศิลปะการจับประเด็น เป็นต้น เป็นที่ยอมรับและได้รับความสนใจจากคนหลายกลุ่มอาชีพมากขึ้น โดยลำดับ การจัดการเรียนรู้ลักษณะตลาดวิชาด้วยวิธีสั้นอันหลากหลายของเนื้อหาถือเป็นบทพิสูจน์ว่า กระบวนการเรียนรู้ของสังคมไทยยังต้องการเนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวม ชนิดที่ไปพ้นจากเนื้อหาวิชาการที่มุ่งตอบสนองการป้อนคนเข้าสู่อุปสรรคทุนนิยมโลกาภิวัตน์แต่อย่างเดียว และยังถือเป็นเครื่องยืนยันอย่างดีว่าเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดผลอันงดงามทั้งระดับชีวิตของปัจเจกบุคคล ระดับสังคม และธรรมชาติแวดล้อม เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องกระทำอย่างสืบเนื่องเพื่อให้เกิดมรรคผลทางด้านการศึกษานั้นคือทำให้กระบวนการเรียนรู้มีผลเปลี่ยนแปลงในระดับลึกต่อผู้เรียน

ด้วยเหตุดังกล่าวเสมอสิกขาลัยในบัดนี้ มีความพร้อมระดับหนึ่งที่จะเปิดดำเนินการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาในราวกลางปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ด้วยเหตุผลสำคัญหลายประการ ดังนี้

ประการที่ ๑ เกิดขึ้นเพราะต้องการตอบสนองการเรียนรู้ให้กับคน

ยากจน คนเสียเปรียบทางสังคมที่อาศัยในชนบท เช่น พระสงฆ์ แม่ชี ผู้นำชาวบ้านทั้งในสังคมไทยและประเทศเพื่อนบ้านอย่างพม่า ลาว เขมร ผู้นำเยาวชนในระดับรากหญ้า รวมไปถึงกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่ไม่ต้องการเรียนในเนื้อหาวิชาที่สถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนจัดไว้ให้อย่างคับแคบ กลุ่มคนเหล่านี้โดยพื้นฐานแล้วเป็นคนจนเกือบทั้งสิ้น พวกเขาขาดแคลนโอกาสที่จะแข่งขันเพื่อเบียดแทรกเข้าไปเรียนในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งในบ้านเรายังมีตัวเลขของผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาเป็นจำนวนที่สูงมาก แม้ว่ารัฐเองจะพยายามขยายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมยิ่งกว่าที่ผ่านมา แต่ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่เหล่านี้ไม่มีทุนรอนเพียงพอที่จะชวนชวายส่งลูกหลานเรียนจนจบที่เห็นลูกชาวบ้านจำนวนหนึ่งมาเรียนในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ก็ล้วนมาจากการกู้หนี้ยืมสินส่งลูกหลานมาเรียนเกือบทั้งสิ้น

ประการที่ ๒ เนื้อหาหลักสูตรที่ลูกหลานชาวบ้านเข้ามาเรียนนั้น โดยส่วนใหญ่แทบจะไม่ตอบสนองให้พวกเขากลับไปใช้ชีวิตหรือประกอบอาชีพในบ้านเดิมของตนได้ เพราะหลักสูตรเหล่านั้นเกือบทั้งหมดเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานภายใต้เศรษฐกิจแบบทุนนิยมโลกาภิวัตน์ ดังนั้นตลาดแรงงานภายใต้ทุนนิยมโลกาภิวัตน์จึงคัดเฉพาะคนที่เรียนมาเพื่อตอบสนองความต้องการของระบบนี้เท่านั้น ผู้ที่เรียนมานอกเหนือจากความต้องการของตลาดแรงงานจึงต้องทำงานด้วยความรู้สึกแค้นแค้น เลื่อนลอย ไม่เป็นตัวของตัวเอง หรือไม่ก็ตกรานไปเลย หากจะต้องกลับไปทำงานยังบ้านเดิม ก็ไม่รู้ว่าจะนำความรู้วิชาการที่จำเรียนมาไปประกอบอาชีพอะไรในชุมชนเดิมของตน เกิดเป็นปัญหาแปลกแยกระหว่างตนเองกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเองแปลกแยกจนอาจถึงกับดูถูกรากเหง้าเดิมของตนในที่สุด เสมสิกขาลัยจึงต้องการเปิดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองเนื้อหาที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตเดิมของผู้เรียนที่มาจากรากหญ้า ตลอดจนตอบสนองการเปลี่ยนแปลงเติบโตระดับปัจเจกบุคคล เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่ความเป็นผู้นำที่เข้มแข็งพร้อมทั้งทางสติปัญญา ทักษะและมโนธรรมสำนึกที่ดีงาม

ประการที่ ๓ เท่าที่ผ่านมาการศึกษาในกระแสหลักมุ่งเน้นเป้าหมายการเรียนรู้เพียงด้านความรู้และทักษะเพื่อจะนำไปประกอบอาชีพเฉพาะเป็นด้านๆ ในตลาดแรงงาน สิ่งที่เรียนรู้ในสถาบันการศึกษาจึงเป็นเนื้อหาที่เน้นเฉพาะสาขาอาชีพ เป็นเนื้อหาที่แยกเรียนเป็นเสี่ยงๆ ไม่สัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจด้านอื่น ๆ ผู้เรียนจึงไม่

สามารถใช้ความรู้ที่เรียนมาอธิบายปรากฏการณ์ของชีวิตและสังคมได้ตามที่เป็นจริง ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดของแวดวงวิชาการ ที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือระบบการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาระยะหลักขาดซึ่งเนื้อหาอื่น ที่จะช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความหมายของชีวิต โครงสร้างสังคมอันซับซ้อนและความหลากหลายลึกซึ้งของธรรมชาติอย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงกับตัวเขา ดังเช่น ผู้เรียนขาดความเข้าใจว่าชีวิตที่มีคุณค่าความหมายคืออะไร สำคัญอย่างไร จะดำเนินชีวิตที่ดียังไงในสังคมสมัยใหม่ได้อย่างไร ขาดความเข้าใจว่าโครงสร้างสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนี้เป็นอย่างไร มีวิกฤติการณ์ปัญหาด้านต่าง ๆ ซับซ้อนเชื่อมโยงกันอย่างไร และส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล ขาดความเข้าใจว่าบันไดสถานการณ์ของวิกฤติการณ์ทางธรรมชาติแวดล้อมเป็นอย่างไร รวมถึงขาดความเข้าใจและความสามารถที่จะประยุกต์ความรู้มาแก้ไขปัญหาทั้งระดับชีวิต สังคมและธรรมชาติ จนในที่สุดขาดสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ขาดสำนึกรับผิดชอบร่วมต่อสังคมและชาติสำนึกห่วงใยในการเยียวยาธรรมชาติแวดล้อม

ประการที่ ๔ การศึกษาในกระแสหลักโดยส่วนใหญ่มุ่งตอบสนองผลด้านความรู้ ความทรงจำ และทักษะ บางด้านเป็นหลัก ซึ่งจำกัดเฉพาะความสามารถในระดับหัวสมองเท่านั้น ทั้งที่สาระสำคัญของการศึกษาเรียนรู้ต้องมุ่งตอบสนองการเปลี่ยนแปลงเติบโตทั้งด้านความรู้ ความคิด หรือเรียกรวบ ๆ ว่าด้านทัศนคติ ด้านพฤติกรรมด้านจิตใจ และด้านทักษะด้วย เป้าหมายการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ที่ว่ามานี้

ล้วนต้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เพราะหากให้ความสำคัญเฉพาะการเติบโตเฉพาะด้านความคิดเท่านั้น ย่อมไม่สามารถทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจปรากฏการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ของชีวิตและสังคมได้อย่างเชื่อมโยงครบถ้วนรอบด้านได้ ที่สำคัญอย่างยิ่งกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นเฉพาะความจำกัดกับความคิดเท่านั้น ย่อมไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้ที่เรียนมาไปแก้ไขปัญหาชีวิตและสังคมอย่างได้ผล แต่การเปลี่ยนแปลงเติบโตที่รวมถึงด้านพฤติกรรม และด้านจิตใจ ย่อมมีแนวโน้มสูงที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถมองปัญหาชีวิตและสังคมได้เข้าใจลึกซึ้งความเป็นจริง ดังนั้น การศึกษาทางเลือกจึงต้องเน้นการเรียนรู้ที่สร้างเสริมการเปลี่ยนแปลง มนุษย์ครบถ้วนอย่างเป็นองค์รวม โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป กล่าวโดยสรุปแล้วเสมอสิกขาลัยระดับอุดมศึกษาจึงมุ่งหวังว่าจะเป็นสถาบันการศึกษาทางเลือกเล็ก ๆ ที่จะช่วยอุดช่องว่างหรือข้อบกพร่องดังที่กล่าวมานี้

ใครบ้างที่จะเป็นนักศึกษากลุ่มเป้าหมายของเสมอสิกขาลัย

ในช่วงแรกของการดำเนินงานเสมอสิกขาลัยมีข้อจำกัดในเกือบทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นด้านกำลังคนทำงาน ด้านงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่ ตลอดจนด้านบุคลากรที่จะมาเป็นวิทยากร ดังนั้นเสมอสิกขาลัยจึงเปิดการเรียนการสอนในเบื้องต้นแก่ไว้เพียง ๓ กลุ่ม ๆ ละ ไม่เกิน ๓๐ ท่าน ได้แก่

๑) กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ที่พำนักทั้งในเณรและชนบท กลุ่มผู้นำชาวบ้านจากพื้นที่รากหญ้า-กลุ่มผู้นำระดับเยาวชนในรากหญ้า กลุ่มนักเรียนที่ไม่

ประสงค์จะศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาระดับสูง ทั้งนี้กลุ่มนี้จะเป็นนักศึกษาชายล้วน เนื่องจากเงื่อนไขในสิ่งที่ต้องมีประสงค์จำนวนไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของทั้งหมดมาร่วมเรียนด้วย

๒) กลุ่มแม่ชีทั้งที่พำนักในเมืองและในชนบท กลุ่มผู้นำชาวบ้านจากพื้นที่รากหญ้า กลุ่มผู้นำระดับเยาวชนในรากหญ้า กลุ่มนักเรียนที่ไม่ประสงค์จะศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาระดับสูง เช่นเดียวกับกลุ่มนี้จำเป็นต้องเป็นนักศึกษาหญิงล้วน เนื่องจากเงื่อนไขในแม่ชีจำนวนไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของทั้งหมดมาร่วมเรียนด้วย

ทราบว่าบางเนื้อหาวิชาอาจจำเป็นต้องเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มเป้าหมายหญิง-ชาย

๓) กลุ่มผู้นำชาวบ้านรากหญ้าจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า ลาว และกัมพูชา

ทั้งนี้ คุณสมบัติสำคัญของผู้ที่ต้องการเข้ามาเรียนในเสมสิกขาลัยก็คือ มีฉันทะ ที่ตั้งใจจะศึกษาในเนื้อหาและกระบวนการที่เราจัดขึ้นมา มีความตั้งใจที่จะพยายามศึกษาเรียนรู้อย่างสืบเนื่องจนเสร็จสิ้นครบถ้วนทุกเนื้อหาวิชา แม้จะใช้เวลานานเพียงใดก็ตาม นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีฉันทะจะนำเอาองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ไปรับใช้สังคมส่วนรวมอย่างสอดคล้องกับศักยภาพและฉันทะที่ตนมี เท่านั้นก็นับว่าเพียงพอจะสามารถก้าวเข้ามาเรียนรู้ในเสมสิกขาลัยระดับอุดมศึกษาได้

คุณสมบัติของบัณฑิตที่พึงปรารถนาของเสมสิกขาลัย

ประเด็นต่อไปจะพูดถึงเป้าหมายของการจัดการศึกษาของเส-

มสิกขาลัยว่า เราจะผลิตบัณฑิตออกมาให้มีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง ดังต่อไปนี้

๑) **ด้านทัศนคติหรือด้านความรู้** ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจจนสามารถอธิบายได้ว่า ชีวิตและองค์ประกอบชีวิตคืออะไร คุณค่าความหมายที่ดำรงของความเป็นมนุษย์คืออะไร วิถีการดำเนินชีวิตเพื่อเข้าถึงเป้าหมายที่ถูกต้องดังมานั้นทำอย่างไร เข้าใจถึงปรากฏการณ์ของจิตและกลไกต่างๆ ของจิต เข้าใจเงื่อนไขปมชีวิตและวิถีคิดที่คลายปมปัญหาทางจิตใจ มีความรู้ความเข้าใจด้านวิถีคิดที่เป็นระบบ รู้จักวิธีคิดวิเคราะห์เพื่อแยกแยะและเชื่อมโยงเหตุปัจจัย และวิธีการคิดเพื่อแก้ปัญหา เข้าใจเรื่องระบบสุขภาพองค์รวม และหลักการดูแลรักษาสุขภาพให้สมดุล เข้าใจเรื่องการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคลและการทำงานเป็นกลุ่ม เข้าใจปรากฏการณ์ทางด้านสังคมอันสัมพันธ์ซับซ้อน เข้าใจโครงสร้างสังคมที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ด้านต่างๆ และมองเห็นโครงสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมเป็นเช่นใด เข้าใจถึงหลักการต่าง ๆ ของวิธีการเรียนรู้อันหลากหลายของมนุษย์ เข้าใจถึงหลักของสุนทรียภาพที่เกี่ยวข้องรอบตัวผู้เรียน เข้าใจถึงเรื่องธรรมชาติแวดล้อมที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพที่ตนเลือกเรียน รวมถึงเข้าใจถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงขององค์ความรู้ทุกด้านที่กล่าวมาทั้งหมด

๒) **ด้านพฤติกรรม** ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นไปในทางเจริญอกงาม หมายถึง สามารถดำเนินชีวิตได้ตามจริยธรรมพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ที่ดำรง เช่น มีศีล ๕ เป็นพื้นฐาน สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยสัมพันธภาพที่ดี รู้จักแก้ไขปัญหา

ความขัดแย้งระหว่างบุคคลและภายในกลุ่ม มีความเป็นกัลยาณมิตรให้แก่กันและกันได้ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างหลากหลายได้อย่างเป็นเอกภาพและสมดุลลงตัว ผู้เรียนสามารถจัดดูคุณภาพของชีวิตได้ สามารถใช้เวลาอย่างสมดุลเพียงพอทั้งด้านชีวิตส่วนตัวและครอบครัว ด้านการอุทิศชีวิตให้กับสังคมส่วนรวม และด้านการดูแลรักษาธรรมชาติแวดล้อมให้ยั่งยืน

๓) **ด้านจิตใจ** ผู้เรียนเกิดมโนธรรมสำนึกที่จะรับผิดชอบต่อตนเอง รับผิดชอบต่อผู้อื่นในสังคม และต่อธรรมชาติ โดยมีส่วนร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามกำลังความสามารถที่ตนมี มีความกล้าหาญทางจริยธรรมเพียงพอที่จะดำเนินชีวิตหรือประกอบอาชีพ ทนกระแสสังคมแบบทุนนิยมบริโภคนิยมเพื่อดำเนินชีวิตในครรลองที่ถูกต้องดีงามได้ อีกทั้งหนึ่งผู้เรียนมีสำนึกไม่ล้มเลิกทั้งในแง่จิตใจรักการแสวงหาเรียนรู้ให้ลึกซึ้งรอบด้านยิ่งขึ้น มีความสุขในการได้แสวงหาความรู้ความจริง มีจิตใจที่จะทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ และในแง่จิตใจที่จะทำงานด้วยธรรมฉันทะเป็นที่ตั้ง ที่สำคัญผู้เรียนมีความสามารถพอที่จะยับยั้งอกุศลธรรมและเจริญกุศลธรรม ในขณะที่ดำเนินชีวิตในสังคมสมัยใหม่ได้ในระดับที่น่าพอใจ

๔) **ด้านทักษะ** ผู้เรียนมีทักษะในหลากหลายด้าน เช่น ทักษะในการคิดวิเคราะห์ ทักษะในการจับประเด็น ทักษะการคิดจินตนาการสร้างสรรค์ ทักษะในการแสวงหาความรู้ในวิถีทางอันหลากหลาย ทักษะในการสื่อสารแสดงออก ทักษะในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และทักษะในการประกอบอาชีพที่ได้เลือกเรียนในสาขา

กระบวนการเนื้อหาวิชาที่ใช้เรียน

จะเป็นเนื้อหาที่มีลักษณะบูรณาการ คือ แต่ละเนื้อหาวิชาจะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ผสมผสานในหลากหลายมิติที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๓ หมวดใหญ่ คือ

หมวดวิชาพื้นฐาน ที่นักศึกษาทุกคนต้องเรียนเหมือนกัน ในช่วง ๒ ปีแรกของการเรียน โดยแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน ได้แก่

๑. เนื้อหาวิชาที่ว่าด้วยความเข้าใจตนเอง เป็นเนื้อหาที่ศึกษาเกี่ยวกับชีวิต และองค์ประกอบของชีวิตคืออะไร เป็นไปอย่างไร เป้าหมายหรือคุณค่าของชีวิตที่ต่างจากคืออะไร ชีวิตควรดำเนินไปอย่างไรเพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายชีวิตที่ตั้งงาม โดยอาศัยกรอบเนื้อหาของพุทธธรรมเป็นหลักพื้นฐานในการศึกษา (แต่หากผู้เรียนนับถือศาสนาอื่น ก็สามารถเอาหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือมาอธิบายเป็นหลักพื้นฐานได้) หมวดนี้รวมไปถึงความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาทั้งจากทฤษฎีของฝั่งตะวันตก และจิตวิทยาที่ปรากฏในภูมิปัญญาพื้นถิ่นต่าง ๆ ที่สามารถอธิบายร่วมกับจิตวิทยาในพุทธศาสนา (หรือในศาสนาอื่น) ได้ ศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมดุขของสมอง และฝึกฝนทักษะการใช้สมองเพื่อการคิดจินตนาการสร้างสรรค์ และศึกษาเกี่ยวกับระบบสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม ที่เป็นหัวใจสำคัญของเนื้อหาวิชานี้ก็คือ การฝึกฝนการทำสมาธิภาวนาอย่างลงลึกและต่อเนื่อง โดยต้องใช้เวลาในการฝึกฝนอย่างน้อยปีละ ๑ เดือน (ทั้งนี้ไม่รวมเวลาฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนาที่แทรกอยู่ในทุก ๆ ช่วงของการ

อบรม) เพื่อให้ได้ทั้งพินิจจิตใจที่มีสมรรถภาพและสติปัญญาที่ลึกซึ้งตามแนวทางของพุทธศาสนา ดังนั้นเนื้อหาวิชานี้จึงกินพื้นที่เวลาสัดส่วนเป็น ๑ ใน ๓ ของวิชาพื้นฐานทั้งหมด

๒. เนื้อหาวิชาที่ว่าด้วยความเข้าใจเรื่องสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การอยู่และการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งจะศึกษาถึงการสร้างปัจจัยเพื่อสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างคนในองค์กรหรือชุมชนเดียวกัน ศึกษาถึงเรื่องธรรมชาติแห่งความขัดแย้งและวิธีการคลี่คลายความขัดแย้ง ศึกษากระบวนการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์แบบมีส่วนร่วม เป็นต้น

๓. เนื้อหาวิชาที่ว่าด้วยความเข้าใจเรื่องโครงสร้างสังคม ซึ่งหมายถึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างสรรค์ และเกี่ยวข้องด้วย เช่น ชุมชน รัฐ วัฒนธรรม ศาสนา อารยธรรม รูปแบบการผลิต วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น ศึกษาทฤษฎีการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมตามสกุลคิดต่าง ๆ ศึกษาโครงสร้างสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ศึกษาระบบโลกหรือโลกาภิวัตน์และผลกระทบทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมต่อประเทศยากจน เป็นต้น

๔. เนื้อหาวิชาที่ว่าด้วยความเข้าใจเรื่องธรรมชาติแวดล้อมหรือนิวศวิทยา เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับทฤษฎี

วิวัฒนาการ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และระบบนิเวศน์ วิฤติการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อม และขบวนการเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อม ระบบปรัชญาและความเคลื่อนไหวของขบวนการนิวศวิทยา และหลักการนิเวศวิทยาแนวลึก รวมถึงภูมิปัญญาดั้งเดิมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติจากชนเผ่าพื้นเมืองทั่วทุกภาคพื้นทวีป

๕. เนื้อหาวิชาที่ว่าด้วยความเข้าใจเรื่องความงามหรือสุนทรียภาพ จะเรียนรู้อุ้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างความงามกับธรรมชาติ ความงามกับศิลปะในแขนงต่าง ๆ ความงามกับเอกลักษณ์ท้องถิ่น และความงามกับความเชื่อหรือศาสนา และการฝึกเจริญสติเพื่อเข้าถึงความดีความงาม เป็นต้น

๖. เนื้อหาวิชาที่ว่าด้วยความเข้าใจเรื่องการแสวงหาความรู้ เช่น ทักษะการจับประเด็น การฟัง การพูด การตั้งคำถาม การเขียน ตลอดจนการท้าววิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้

ที่กล่าวมาในข้างต้นนี้เป็นเนื้อหาวิชาพื้นฐานที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจครอบคลุมทั้งระดับชีวิต สังคม และธรรมชาติ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ส่วนอีก ๒ หมวดใหญ่ ก็จะเรียนใน**หมวดวิชาชีพ**

ท่าทีของชาวพุทธ

ต่อเหตุการณ์ ๑๑ กันยายน ๒๕๔๔

งสภาพการณ์และอำนาจของเหตุการณ์วินาศกรรม ๑๑ กันยายน สร้างความตระหนักตกใจอย่างยิ่ง ผู้กระทำได้รับการประณามอย่างสาสมจากผู้นำทั่วโลก และเราจำต้องหาทางออกในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม การตอบโต้การโจมตีต่อสหรัฐอเมริกาและประเทศพันธมิตรโดยเฉพาะประเทศอังกฤษด้วยความรุนแรง ย่อมเสี่ยงจะทำให้เกิดวัฏจักรแห่งความรุนแรงที่ดำเนินสืบเนื่องไป และเพิ่มความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ซึ่งอันที่จริงก็เป็นปฐมเหตุให้เกิดการโจมตีขึ้นแต่แรกแล้ว

หนึ่งวันภายหลังเหตุการณ์ก่อการร้าย ๑๑ กันยายน ท่าน**ทะเลลามะ**ได้มีพระราชสาส์นถึง**ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช** แสดงความตทกพระทัยและเสียพระทัยต่อหายนกรรมและความทุกข์ทรมานเนื่องจากการโจมตีนั้น และได้ร่วมสวดภาวนาในนามของชาวริเบตให้กับผู้ถูกสังหาร ผู้ถูกทำร้าย และผู้ได้รับความเจ็บปวดทางใจ และในฐานะของประมุข ท่านได้ตรัสต่อประธานาธิบดีบุชดังต่อไปนี้

“อาจจะเป็นเรื่องเกินเลยไปในส่วนของข้าพเจ้า แต่โดยส่วนตัว ข้าพเจ้าเชื่อว่าเราจำเป็นต้องพิจารณาอย่างจริงจังว่า ปฏิบัติการอันรุนแรงนั้นเป็นสิ่งสมควรกระทำแล้วหรือไม่ และโดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและมหาชนในระยะยาว ข้าพเจ้าเชื่อว่าความรุนแรงย่อมนำไปสู่วัฏจักรแห่งความรุนแรง แล้วถ้าเช่นนั้นเราจะจัดการกับความเกลียดและความโกรธซึ่งมักเป็นรากเหง้าของความรุนแรงอย่างไร้สติเช่นนั้นได้อย่างไร คำถามนี้สร้างความยุ่งยากอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวข้องกับปัญหาในระดับประเทศ และในเมื่อเรามีปฏิรูปาทานที่ยึดมั่นถือมั่นอย่างใดอย่างหนึ่งในการจัดการกับเหตุการณ์รุนแรงครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าท่านจะตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้อง”

โปรดสังเกตว่าคำว่าทฤษฎีปาทานที่ยึดมั่นถือมั่นนั้นใช้กันในทางพุทธ เพราะเราเชื่อว่าทฤษฎีของมนุษย์ได้รับการปรุงแต่งไม่ว่าจะด้วยความกลัว ความรัก ความเกลียดชัง และความหลง ด้วยการเจริญโยนิโสมนสิการนั่นเอง เราจึงข้ามพ้นอุปาทานเหล่านั้นไปได้

สองสัปดาห์หลังจากเหตุการณ์ก่อการร้าย ในวันที่ ๒๕ กันยายน **ดิซันท์ฮันท์** ได้ลงประกาศเต็มหน้าในหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทมส์ ว่าจะมีการจัดภาวนาและคีตกรรมในตอนเย็นในหัวข้อ “การน้อมรับความโกรธ” ณ โบสถ์แมนฮัตตันริเวอร์ไซด์ ในภาพโฆษณาประกอบด้วยบทกวีและแถลงการณ์เรื่องความรุนแรงโดยดิซันท์ฮันท์ บทกวีนี้มีชื่อว่า **“สำหรับความอบอุ่น”**

“ฉันกุมใบหน้าไว้ด้วยสองมือ
เปล่าเลย ฉันไม่ได้ร้องไห้
ฉันกุมใบหน้าไว้ด้วยสองมือ
เพื่อรักษาให้ความเปล่าเปลี่ยวของฉันอบอุ่นต่อไป

สองมืออันปกป้อง
สองมืออันหล่อเลี้ยง
สองมือที่ช่วยป้องกัน
จิตวิญญาณของฉัน ไม่ให้ปล่อยฉันไว้กับความโกรธอย่างเดียวดาย”

บทกวีนี้บอกอะไรกับเรา
ท่านนัทฮันท์อธิบายว่า “อาตมาเขียนบทกวีชิ้นนี้ในช่วงสงครามเวียดนาม หลังจากได้ยินข่าวการระเบิดที่เมืองเบนเดร เมืองที่มีประชากร ๓ แสนคนถูกทำลายไป เพราะผู้ก่อการร้ายได้ยิงอาวุธปืนต่อต้านอากาศยานหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จและได้หลบหนีไป ตอนนั้นอาตมารู้สึกปวดร้าวใจอย่างลึกซึ้ง”

แถลงการณ์นี้คล้ายคลึงกับสารสั้นของท่านทะไลลามะที่มีต่อท่านประธานาธิบดีบุช โดยได้แสดงความเสียใจต่อผู้ที่ทุกข์ทรมานจากการก่อวินาศกรรม ทั้งยังชี้เป็นนัยว่าความรุนแรงเป็นความอยุติธรรมรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจะเพิ่มความเข้มข้นขึ้นไปอีกเป็นพันเท่าหากมีการตอบโต้ด้วยความรุนแรง ทั้งยังเป็น

สารสั้นที่แสดงความปรารถนาดีและร่วมสวดภาวนา เพื่อให้เกิดความมีสติ ความกรุณา และเพื่อเยียวยาจิตใจ ท่านนัทฮันท์ประกาศว่าท่านและเพื่อนสหธรรมิกจะเริ่มอดอาหารเป็นเวลา ๑๐ วันเพื่อให้กำลังใจกับผู้ทุกข์ทรมานจากการก่อการร้าย และเช่นเดียวกับท่านทะไลลามะ ท่านนัทฮันท์แสดงความเชื่อมั่นต่อการตัดสินใจของท่านประธานาธิบดี ในตอนท้ายของแถลงการณ์ท่านได้กล่าวว่า **“(อาตมามี)ความเชื่อมั่นว่าประเทศอเมริกามีภูมิปัญญาและความกล้าหาญมากพอที่จะมีท่าทีให้อภัยและแสดงความกรุณา”**

เช่นเดียวกับท่านทะไลลามะ ดิซันท์ฮันท์ได้แถลงเจตจำนงทางการเมืองและปฏิบัติกรอย่างไม่มุ่งตอบโต้ ไม่มุ่งให้เกิดการแบ่งแยกและเป็นกลาง ในช่วงสงครามในประเทศเวียดนาม ท่านปฏิเสธที่จะประณามรัฐบาลของนายเดียม แม้ว่าท่านจะยอมรับต่อขบวนการที่ล้มรัฐบาลชุดนั้น ตามความเห็นของศาสตราจารย์แชลลี คิง แรงสนับสนุนของท่านมาจากกลุ่มที่ต่อต้านรัฐบาลของนายเดียม ซึ่งประกอบด้วยผู้นำจากกลุ่มเอกภาพชาวพุทธ (Unified Buddhist Church) ซึ่งเป็น “ขบวนการที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ” อย่างปราศจากความฝักใฝ่ในลัทธิใดและก่อปรด้วย “เจตจำนงอันบริสุทธิ์” โดยปราศจากความคิดที่จะ “กำจัดรัฐบาลของนายเดียมเพื่อจะขึ้นสู่อำนาจเอง” ทั้งนี้โดยไม่มี ความปรารถนา หรือความทะเยอทะยานแต่อย่างใดทั้งสิ้น”

หลักการเหล่านี้แสดงอย่างประจักษ์ชัดในงานเขียนที่รู้จักกันมากที่สุดของดิซันท์ฮันท์ อันได้แก่บทกวีที่ชื่อว่า **“โปรดเรียกฉันตามนามจริง”** และคือ ๑๔ ข้อของนิกายเทียบหินหรือนิกายของความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน (Interbeing) ท่านได้รจนาบทกวีนี้ในปี ๒๕๑๙ หลังจากทราบข่าวการฆ่าตัวตายของเด็กสาวอายุ ๑๒ ปี ซึ่งเป็นหนึ่งในมนุษย์เรื่อที่กำลังเดินทางข้ามอ่าวไทย เธอได้ถูกข่มขืนโดยโจรสลัดและกระโดดลงไปในทะเล ผู้ประพันธ์ซึ่งมีความคุ้นเคยกับภาวนากรรมอันโหดร้ายในหมู่บ้านชนบทห่างไกลชายฝั่งอ่าวไทย ซึ่งเป็นที่ที่โจรสลัดผู้นั้นเติบโตขึ้นมา ได้เขียนอุปมาอุปไมยถึงเด็กสาวและโจรสลัดผู้นั้นอย่างลึกซึ้ง

“อาตมารู้สึกโกรธเมื่อได้ทราบข่าวการตายของเธอ แต่อาตมาได้เรียนรู้หลังจากนั้นว่าภาวนาเป็นเวลาหลายชั่วโมงว่า อาตมาไม่ควรจะแค่ว่าประณามโจรสลัดผู้นั้น อาตมาตระหนักว่าหากอาตมาเองเกิดขึ้นมาในหมู่บ้านของเขา และได้รับการเลี้ยงดูภายใต้ภาวนากรรมเดียวกัน อาตมาก็อาจจะมีความเชื่อที่เหมือนกัน”

ในการแสดงความเห็นของท่านต่อบทวิชั่นนี้อีกหลายปีต่อมา ท่านนัทธันท์ได้เสริมให้เห็นถึงภาพร่างของท่านที่มีต่อการก่อวินาศกรรม ๑๑ กันยายน ว่า “เราคิดว่าเราต้องมีศัตรู รัฐบาลมุ่งปฏิบัติการเพื่อให้เราเกิดความกลัวและความเกลียด เพื่อให้เราสนับสนุนพวกเขา โดยหากเราไม่มีศัตรูเลย เราก็จะสร้างศัตรูขึ้นมาเพื่อขอให้เราต่อต้านด้วย... เป็นเรื่องไม่ถูกต้องที่จะเชื่อว่าสถานการณ์ของโลกอยู่ในกำมือของรัฐบาลและถ้าท่านประธานาธิบดีมีนโยบายที่ถูกต้อง โลกก็จะสุขสงบ”

โดยทั่วไปแล้วอัตลักษณ์ของสังคมและวัฒนธรรมของเรายูบ่นพื้นฐานความคิดที่จะแบ่งแยก ยกตัวอย่างเช่น มายาคติเกี่ยวกับความเป็นที่หนึ่งของชาวญี่ปุ่น ของชาวจีนในฐานะอาณาจักรกลาง (Middle Kingdom) อันยิ่งใหญ่ ของชาวกรีกในฐานะเป็นรากเหง้าแห่งอารยธรรมตะวันตกและของสหรัฐอเมริกาในฐานะที่คิดว่าตัวเองเป็นรัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่ที่ยิ่งใหญ่ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเหล่านี้อาจมีประโยชน์อยู่บ้าง แต่บ่อยครั้งมักเป็นชนวนของความรุนแรงเมื่อเราต้องไปสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งมีมายาคติที่มุ่งแบ่งแยกทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่นเดียวกับเรา สิ่งที่ทำร้ายต่อเราในตอนนี้คือการไม่ปล่อยให้มายาคติทางประวัติศาสตร์ หรือกระทั่งรัฐบาลของเรา หรือกระทั่งผู้นำศาสนาของเรา โหมน้ำวุ่นวายให้เราปฏิบัติการด้วยความรุนแรง เราต้องเรียนรู้เพื่อทบทวนมายาคติเหล่านี้ ยึดมั่นต่อมันให้น้อยลง และถ้าเป็นไปได้ก็ปล่อยให้มันไปเสียเพื่อเห็นแก่ความเชื่อมั่นในเอกภาพของสรรพชีวิต

เป็นเรื่องสำคัญที่เราต้องเข้าใจว่า สันติวิธีเป็นทางออกต่อความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพและทรง-

พลังยิ่ง มันไม่ได้หมายถึงว่าเราไม่ต้องทำอะไรเลย หากอันที่จริงมันเป็นพลังที่มีอำนาจและทำให้เกิดผลลัพธ์อย่างจริงจัง สันติภาพไม่ได้หมายถึงเพียงการไม่มีสงคราม สันติภาพกระตุ้นให้เกิดการกระทำ เป็นกระบวนการที่มุ่งหาข้อตกลงโดยผ่านการสื่อสารกัน อย่างเปิดเผย และเป็นการปฏิบัติตามหลักการไม่ทำร้ายและการแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่ การสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติภาพเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การกระทำบางอย่าง

ธรรมชาติแท้จริงของสันติภาพ ซึ่งก็เช่นเดียวกับความรุนแรง เป็นการแสดงออกโดยการกระทำของเรา เพื่อสร้างสรรค์โครงสร้างทางวัฒนธรรมและสังคม เหตุนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่เราจะมุ่งปฏิบัติการในตอนนี้ เพื่อสร้างให้เกิดวัฒนธรรมแห่งสันติภาพ ยกตัวอย่างเช่น การสื่อสารสันติภาพและความสมานฉันท์ในรายการโทรทัศน์มากกว่าจะมุ่งใช้ถ้อยคำใด ๆ ที่ส่งเสริมความรุนแรงและการแก้แค้น **โยฮัน เกาตุง** กล่าวไว้ว่า “สันติภาพเป็นเงื่อนไขให้เกิดพื้นที่ที่พัฒนาไปอย่างปราศจากความรุนแรง... ที่ทำให้การพัฒนาเป็นแนวคิดที่สำคัญกว่าสันติภาพ” แต่การพัฒนาในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจซึ่งได้ทำให้เกิดความรุนแรงมากมายในโลก ด้วยการบีบให้เกิดวัฒนธรรมแบบเดียวโดยผ่านกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว การพัฒนาในที่นี้มีความเป็นองค์รวมมากกว่า โดยรวมถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และก็อาจมองในแง่ของพุทธได้ว่าหมายถึงการภาวนา ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาจิตวิญญาณ ในลักษณะเช่นนี้เราสามารถทำได้หลายอย่างเพื่อสร้างสรรวัฒนธรรมแห่งสันติภาพ ซึ่งพื้นฐานที่สุดได้แก่การพยายามเรียนรู้ในโลกยุคโลกาภิวัตน์เราจำเป็นต้องศึกษาและเรียนรู้วัฒนธรรมและผู้คนที่ต่างจากเรา และการคิดในรูปแบบที่แตกต่างไป

เมื่อต้องเผชิญกับความขัดแย้งขนานใหญ่ เราก็จำเป็นต้องมีท่าทีบางอย่าง ปัญหาคือคนจำนวนมากเชื่อว่าการตอบโต้โดยไม่ใช้ความรุนแรงหมายถึงการไม่ทำอะไรเลย ในขณะที่การตอบโต้ด้วยกำลัง

หรือความรุนแรงเป็นการกระทำบางอย่าง ตามหลักทางสายกลางในพุทธศาสนา เรามีแนวปฏิบัติสำหรับการตอบโต้กับความรุนแรงอย่างชัดเจน กล่าวคือการเลี้ยงที่จะกระทำการที่สุดโต้งใด ๆ หมายถึงทั้งไม่ใช่การไม่ทำอะไรเลยหรือการตอบโต้ด้วยความรุนแรง

แม้ว่าประชาชนชาวธิเบตจะต้องทนทุกข์ทรมานเป็นอย่างมากเนื่องจากการปกครองของรัฐบาลจีนเหนือประเทศของพวกเขา ท่านทะไลลามะเองไม่เคยทรงแสดงความเกลียดชังต่อชาวจีน อันที่จริงท่านได้พยายามกระตุ้นให้เราแม่เมตตาให้กับผู้นำรัฐบาลจีน ท่านมุ่งที่จะทำให้เกิดการเจรจาขึ้นมากับพวกเขาเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างธิเบตกับจีนด้วยวิถีทางสันติ

การเจรจาสามารถช่วยให้เราบรรลุสิ่งต่าง ๆ ได้มาก เมื่อทั้งสองฝ่ายที่ขัดแย้งกันพร้อมจะรับฟังจากกันและไม่มองเห็นกันและกันเป็นศัตรูแต่มองเห็นเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เมื่อนั้นความเกลียดชังระหว่างทั้งสองก็จะผ่อนคลายลงไปได้ การเอาชนะความคิดที่แบ่งเป็นขั้วสองข้าง อย่างการแบ่งเป็นโลกฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว เพื่อนและศัตรู เป็นพื้นฐานนำไปสู่การไม่ใช้ความรุนแรง และการไม่ใช้ความรุนแรงก็เป็นพื้นฐานนำไปสู่สันติภาวะ

ท่านนาคราชุน ประชาชนชาวพุทธเมื่อได้ถูกขอให้สรุปคำสอนของพระพุทธองค์เป็นคำ ๆ เดียว ท่านตอบว่า **อหิงสา** ซึ่งเป็นคำสันสกฤตซึ่งหมายถึงการไม่ใช้ความรุนแรง การไม่ใช้ความรุนแรงเป็นคำสอนพื้นฐานของพระพุทธองค์ อย่างไรก็ตามมักมีความเข้าใจผิดกันว่า การไม่ใช้ความรุนแรงหมายถึงการไม่ทำอะไรเลย **ท่านสัมธง รินโปเจ** กล่าวไว้ว่า **“การไม่ใช้ความรุนแรงเป็นปฏิบัติการอย่างหนึ่ง เพียงแต่เป็นการกระทำโดยปราศจากความรุนแรง”**

ปฏิบัติการที่รุนแรงมักมีต้นตอมาจากความปรารถนาหรือเจตนาจะกระทำการบางอย่าง ใน

ทะไลลามะ(ขวา) และดิซันท์ฮันท์

ทัศนคติแบบพุทธ ความปรารถนาเช่นนั้นไม่มีรากเหง้ามาจากความโลภ โกรธ หรือหลง คนบางคนอาจกระทำการรุนแรงเพราะมีอวิชชา กล่าวคือพวกเขาไม่รู้ว่าอะไรผิดหรือถูก บางคนกระทำการนั้นเพราะความโลภ ขณะเดียวกันก็ต้องมีวัตถุประสงค์อันเป็นเป้าหมายแห่งการกระทำที่รุนแรงนั้นด้วย ในท้ายที่สุดบุคคลนั้นก็กระทำความรุนแรงเพื่อทำลายวัตถุประสงค์ที่เป็นเป้าหมายนั้น และก็อาจจะทำสำเร็จบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้

ในเมื่อความรุนแรงมีต้นตอมาจากอกุศลมูลทั้งสามอันได้แก่ ความโลภ โกรธ และหลง การที่เราจะปฏิบัติการอย่างไม่ใช้ความรุนแรงได้ เราก็จะต้องเอาชนะอกุศลมูลทั้งสามนี้ให้ได้ก่อน เราจะต้องเพียรบ่มเพาะทัศนคติอันตรงข้ามกับความโลภ โกรธ และหลง ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงอยู่บนฐานของเจตจำนงแน่วแน่ เป็นรูปธรรมและการกระทำที่ชัดเจน หากเจตจำนงของการกระทำนั้นอยู่บนฐานของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ส่งเสริมความรุนแรง

ปฏิบัติการขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมสันติวิธีและปัญญาได้แก่ การมุ่งทำงานเพื่อกำจัดและลดทอนอำนาจของความรุนแรงที่อยู่ภายในตัวเราและภายในสังคมของเรา พวกเราแต่ละคนอาจยังไม่มีความพร้อมมากพอจะปฏิบัติการตอบโต้กับสมาคมปืนยาวแห่งชาติโดยตรง หรือการตอบโต้อุตสาหกรรมผลิตอาวุธขนาดใหญ่ แต่พวก

เราก็สามารถทำงานเพื่อลดทอนอำนาจของวาทกรรมและความรุนแรงที่อยู่ในจิตใจของเราเอง และภายในครอบครัว ซึ่งได้แสดงออกมาในชีวิตประจำวันของเรา

การเลี้ยงพฤติกรรมที่รุนแรงเป็นความสำเร็จขั้นพื้นฐานในการควบคุมความรุนแรง การบ่มเพาะทัศนคติที่ดีและการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในปฏิบัติการที่ไม่ใช้ความรุนแรงอยู่บนพื้นฐานของการบ่มเพาะภูมิปัญญาอีกระดับหนึ่ง ด้วยเหตุนี้เพื่อจะปฏิบัติการอย่างที่ไม่ใช้ความรุนแรงได้อย่างแท้จริง เราจำเป็นต้องกำจัดรากเหง้าแห่งอกุศลมูลทั้งสามคือความโลภ โกรธ และหลง พร้อม ๆ กับการบ่มเพาะคุณภาพที่ตรงกันเพื่อเปลี่ยนอกุศลมูลทั้งสามให้กลายเป็นความเมตตา กรุณา และปัญญา

ด้วยเหตุนี้เองการปฏิบัติสมาธิภาวนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การปฏิบัติสมาธิภาวนาช่วยให้เราเข้าใจถึงสิ่งที่ควบคุมบังคับเรา เพื่อให้เข้าใจจิตใจที่แท้จริงของเรา หากเราได้ภาวนาเราจะมีโอกาสได้พิจารณาถึงความรัก ความเกลียดชัง ความกลัว และความหลงในจิตใจของเรา เมื่อเข้าใจและตระหนักถึงความรู้สึกและทัศนคติเหล่านี้ เราก็จะเอาชนะอคติในใจไปได้ ซึ่งเป็นพื้นฐานนำไปสู่การแก้ปัญหาตามหลักแห่งปัญญาและกรุณา คุณลักษณะเหล่านี้เป็นพื้นฐานนำไปสู่ท่าทีในการแก้ปัญหาอย่างที่ไม่ใช้ความรุนแรง

การปฏิบัติสมาธิภาวนายังเป็นพื้นฐานนำไปสู่อุเบกขาหรือการปล่อยวาง ในพุทธศาสนาเราเชื่อในหลักพรหมวิหารธรรม โดยอุเบกขาเป็นพรหมวิหารธรรมข้อที่สี่ ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวพุทธและได้เคยสอนที่มหาวิทยาลัยสวาร์ธมัวร์เมื่อหลายปีก่อนอธิบายว่า อุเบกขามีความหมายถึง “ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยชอบหรือธรรม ความวางใจเฉยได้ไม่ยินดียินร้าย เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาเห็นผลอันเกิดขึ้นโดยสมควรแก่เหตุ และรู้ว่าพึงปฏิบัติต่อไปตามธรรมหรือตามควรแก่เหตุนั้น” ผู้ซึ่งมีอุเบกขาจะตระหนักหรืออย่างชัดเจนถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นและไม่เอนเอียงไปด้วยความติดยึด แต่ก็ไม่ได้หมาย

ถึงการแปลกแยกตัวออกมาหรือการทำเป็นทองไม่รู้ร้อน หากเป็นการวางใจเฉยอย่างมีสติอันจะนำไปสู่ปัญญาที่พัฒนายิ่งขึ้น และปัญญานี้เองที่จะช่วยให้เราช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความกรุณาและความเข้าใจ

ในพระไตรปิฎกมีเรื่องราวเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างฝ่ายศากยะและโกลิยะเกี่ยวกับน้ำจนถึงขั้นที่เจ้าผู้ครองนครทั้งสองเตรียมจะทำสงครามต่อกัน พระพุทธองค์ได้ทรงเข้ามาแทรกแซงและตรัสถามกษัตริย์ทั้งสองว่า “มหาบพิตร น้ำเหล่านี้มีคุณค่าเพียงใดกัน” “มีค่าน้อยยิ่งนัก พระคุณท่าน” กษัตริย์ได้ตรัสตอบ พุทธองค์ได้ตรัสต่อไปว่า “ถ้าเช่นนั้นก็ไม่ใช่ว่าเรื่องเหมาะสมเลยที่ท่านจะทำลายนักรบที่มีค่าจนมิอาจประเมินค่าได้ เพื่อแลกกับน้ำอันมีค่าน้อยนิด” ทั้งสองฝ่ายรับฟังอย่างเงิบงัน จากนั้นพระพุทธองค์ได้ตรัสต่อไปว่า “มหาบพิตร เหตุใดพระองค์จึงกระทำการในลักษณะเช่นนี้ หากอาตมาไม่ได้มาอยู่ที่นี้ในวันนี้ ท่านทั้งสองก็คงทำให้แม่น้ำทั้งสายนองไปด้วยเลือดแล้วกระมัง ท่านได้กระทำตนอันไม่สมควรเป็นอย่างยิ่ง”

หากพระพุทธองค์ไม่กระทำการใดเลยและปล่อยให้สงครามเกิดขึ้นมา นั้นย่อมไม่ใช่ปฏิบัติการอย่างสันติวิธี อันที่จริงการวางเฉยไม่เข้าไปแทรกแซงในเหตุการณ์นั้นอาจถือได้ว่าเป็นการกระทำที่รุนแรงอย่างหนึ่งเช่นกัน พระพุทธองค์ได้เข้าไปไกล่เกลี่ยความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าพระพุทธองค์ไม่ได้ปลีกตัวออกจากโลก หากมีบทบาทอย่างใกล้ชิดกับสิ่งที่เกิดขึ้นในโลก แต่ด้วยท่าทีอย่างที่ไม่ใช้ความรุนแรง

ความนับถือของทั้งสองฝ่ายที่มีต่อพระพุทธองค์มีส่วนช่วยในเรื่องนี้มาก เราอาจเห็นตัวอย่างที่คล้ายคลึงกันอีกหลายตัวอย่างในประวัติศาสตร์และในโลกปัจจุบัน เมื่อพวกเขาที่ต้องการจะสังหารชาวฮิวโนในประเทศเดนมาร์กที่พวกเขากำลังยึดครองอยู่ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง กษัตริย์เฟรดริกที่ ๙ ทรงประกาศว่าหากพวกเขายอมจะจับชาวฮิวโนเป็นราษฎรของพระองค์ พระองค์ก็จะติด Star of David สัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นชาวยิว ซึ่งหมายถึงว่า

พวกเขเยอรมันก็ต้องสังหารพระองค์ด้วยเช่นกัน นี่เป็นเหตุให้ทหารเยอรมันที่มีอำนาจมากไม่กล้าแตะต้องชาวฮิวในเดนมาร์ก ความกล้าหาญทางจริยธรรมในบางครั้งมีพลังมากกว่าอาวุธร้ายของระบอบเผด็จการใด ๆ การดำรงชีวิตของนาง**อองซานซูจี** อย่างกอบปรีย์ด้วยความกล้าหาญทางจิตวิญญาณและความกรุณาที่นางมีต่อผู้กดขี่ ทำให้ท่าทีของรัฐบาลทหารพม่าอ่อนลง

บุคคลที่ยิ่งใหญ่อีกท่านหนึ่งในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาได้แก่ **พัตซาห์ ข่าน** หรือที่รู้จักกันในนาม “คานธีแห่งชายแดน” ท่านเป็นมุสลิมผู้เคร่งครัดและสามารถโน้มน้าวเพื่อนร่วมชาติชาวปากถาน ซึ่งเป็นเผ่าชนที่มีความดุร้ายมากที่สุดเผ่าหนึ่งในโลก ให้เลิกการกระทำที่รุนแรง ทั้งท่านยังได้จัดตั้งคนแสนคนเป็นกองทัพที่ไม่ใช้ความรุนแรงในประเทศปากีสถานและอัฟกานิสถานเป็นเวลาหลายปี นับแต่ในวัยหนุ่มจนกระทั่งสิ้นชีวิตไปในปี ๒๕๓๑ เมื่อมีอายุได้ ๙๘ ปีจนกระทั่งสุดท้ายของท่านยังมีความสำคัญจนถึงปัจจุบันนั่นคือ “เหตุใดเรายังคงผลิตอาวุธเพื่อทำลายล้างชนานใหญ่อยู่เล่า”

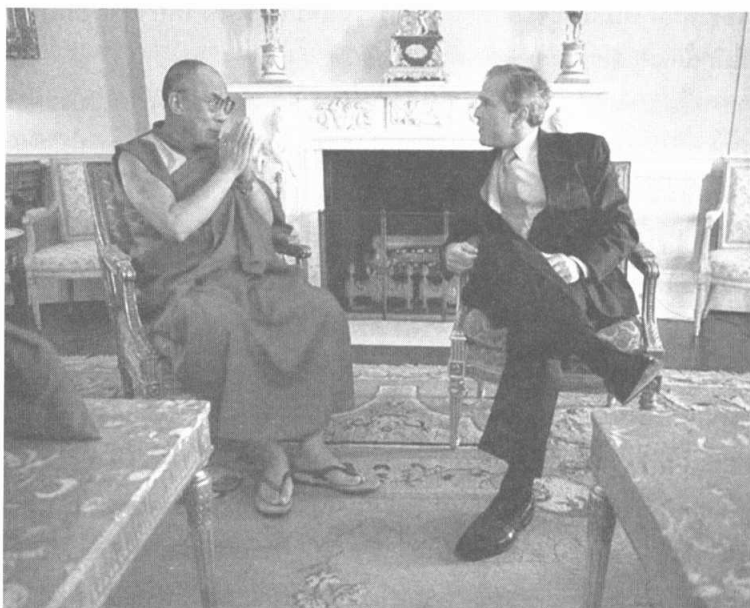
ข้าพเจ้าหวังว่าในการที่คณะกรรมการรางวัลโนเบลตัดสินใจมอบรางวัลสาขาสันติภาพสำหรับปีนี้ให้แก่ **นายจิมมี คาร์เตอร์** สำหรับกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้ความรุนแรงทั่วโลกของเขาในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา และสำหรับภารกิจที่เขาออกมาวิพากษ์วิจารณ์การโจมตีของอเมริกาที่จะมีต่ออิรัก อาจมีผลต่อความคิดของผู้กำหนดนโยบายในอเมริกาบ้าง

หลักพุทธธรรมอีกประการหนึ่งที่ช่วยให้เราเข้าใจความรุนแรงได้แก่กฎแห่งกรรม ทุกสิ่งที่เราเผชิญอยู่ล้วนเป็นผลมาจากเหตุปัจจัยในอดีต ดังข้อความในช่วงต้นของพระธรรมบทที่สอนเราว่า “หากเรากระทำการใดด้วยจิตอันเป็นบาป เราย่อมเกิดความทุกข์ หากเราทำการใดด้วยจิตอันสงบ สันติภาวะย่อมเกิดขึ้น” เราต้องตระหนักว่าสิ่งที่เราทำในปัจจุบันย่อมมีผลต่อชีวิตของเราในอนาคต เราย่อมได้รับผลของสิ่งที่เราทำและเราไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลลัพธ์อันเนื่องมาจากการกระทำของเราได้

การตระหนักรู้เช่นนี้จะช่วยให้เราพยายามบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งสันติ

สมาธิภาวนาเป็นการปฏิบัติที่สำคัญประการหนึ่ง แต่การปฏิบัติสมาธิภาวนาอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ ชาวพุทธจำนวนมากปฏิบัติสมาธิภาวนา และสามารถเข้าถึงความสงบภายในได้ระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามพวกเขาหลายคนต้องกลับไปทำงานซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างแห่งความรุนแรงในสังคม ส่วนที่เหลือก็ไม่เข้าใจว่าจะนำความสงบภายในนั้นไปใช้เพื่อแก้ปัญหาสังคมได้อย่างไร เหตุนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ในการภาวนาเราจะได้พิจารณาถึงทั้งปัญหาสังคมไปพร้อมกันกับปัญหาภายในใจของเรา เพราะปัญหาสังคมเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนถึงปัญหาภายในของเราเอง ตามหลักกรรมและอิทัปปัจจยตา จะทำให้เราพิจารณาได้อย่างลึกซึ้งถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างมิจชาติภูมิของเรา กับมิจชาติภูมิในระดับสังคมและวัฒนธรรม เราจำเป็นต้องสืบสาวให้ถึงรากเหง้าและปัจจัยที่เชื่อมโยงพฤติกรรมส่วนตัวของเรา กับปัญหาสังคม ตัวอย่างเช่น เราควรพิจารณาว่าความรู้สึกโกรธและกลัวความตายของเรา มีส่วนส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกโกรธและกลัวความตายของสังคมมากเพียงไร ซึ่งอาจเป็นเหตุที่ทำให้เราแต่ละคนและสังคมแต่ละแห่งกระทำการรุนแรงต่อกัน เมื่อพวกเขาเห็นว่าฝ่ายอื่นต่างออกไปและอาจเป็นภัยคุกคามได้ การพิจารณาอย่างลึกซึ้งถึงเหตุปัจจัยที่เชื่อมโยงเหล่านี้ จะช่วยให้เราสามารถใช้สติที่บ่มเพาะจากการภาวนาเพื่อระงับความโกรธและความกลัวซึ่งเกิดขึ้นในวิถีชีวิตประจำวันได้ และเมื่อคนจำนวนมากขึ้นเริ่มปฏิบัติได้เช่นนี้ ก็เป็นการเริ่มต้นแปรสมาธิภาวนาให้เป็นการปฏิบัติเพื่อสร้างให้เกิดวัฒนธรรมแห่งสันติ

การรณรงค์ต่อต้านประเทศอิรักของสหรัฐอเมริกาดำเนินสืบเนื่องมามากกว่าหนึ่งทศวรรษแล้ว และมันมีผลอย่างไรเล่า **ซัดดัม ฮุสเซน** ยังคงอยู่ในอำนาจ ในขณะที่ประชาชนชาวอิรักต้องประสบกับความทุกข์ทรมานอย่างเจ็บปวด อันเป็นผลมาจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ทั้ง ๆ ที่ในช่วงสงครามระหว่างอิรักกับอิหร่าน อเมริกาเองเป็น

ทะไลลามะ กับจอร์จ ดับเบิลยู บุช รูเนียร์

ผู้อดทนนายซัดดัม และยังจัดส่งอาวุธให้ด้วย

นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลสหรัฐในภูมิภาคตะวันออกกลางมีส่วนทำให้เกิดความรุนแรงมากขึ้นในภูมิภาคนั้นอย่างชัดเจน **นางเมดลีน อัลไบรท์** อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า การที่มิเด็ค (อิรัก) ตายไปประมาณห้าแสนคนอันเป็นผลมาจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของสหรัฐ เป็น “การตัดสินใจที่ยุ่ยากอย่างหนึ่ง” แต่ “ก็คุ้มค่ากับสิ่งที่ได้รับ” ทศคนคิดเช่นนี้พร้อมกับความรุนแรงและความยากจนที่ยังดำเนินต่อไปในภูมิภาคแห่งนี้ ได้ส่งเสริมให้เกิดความโกรธ เกลียดขัง และนำไปสู่การโจมตีแบบก่อการร้ายต่อประเทศสหรัฐอเมริกา

อีกเรื่องหนึ่งที่มาจากชีวิตประวัติของพระพุทธเจ้าเอง แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างกฎแห่งกรรมกับชีวิตประจำวันของเรา ครั้งหนึ่ง **พระเจ้าโกศล** ต้องการจะเป็นดองกับพระพุทธองค์ และพระองค์ได้ขอพระธิดาจากราชวงศ์ศากยะเพื่อมาเป็นพระราชินี ทางฝ่ายศากยะซึ่งเป็นตระกูลของพระพุทธเจ้ามีความรังเกียจในเรื่องชนชั้นวรรณะ และไม่อยากให้มีการแต่งงานกับเผ่าชนอื่น ๆ แม้ว่าพวกเขา

จะยอมรับว่าแคว้นโกศลเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่กว่า แต่พวกเขาไม่เห็นว่าราชวงศ์ของแคว้นนั้นมีความเท่าเทียมเสมอกับตน อย่างไรก็ตาม ได้มีการประนีประนอมโดยการส่งมอบพระธิดาซึ่งเกิดจากทาสีให้ไปเป็นราชินีแห่งแคว้นโกศล และ **พระเจ้าวิรุทธ** เป็นพระโอรสที่เกิดจากพระราชินีองค์นั้น ทั้งพระองค์และพระราชบิดาต่างก็ไม่ทรงทราบว่าพระราชินีเป็นพวกวรรณะต่ำ เมื่อเจ้าชายหนุ่มได้เสด็จไปเยือนราชวงศ์ในฝ่ายพระมารดาที่แคว้นศากยะ พระองค์ก็ได้ทรงค้นพบโดย

บังเอิญว่าทางฝ่ายนั้นต่างถูกเหยียดหยามพระองค์ ทั้งนี้เพราะพระราชมารดาเป็นลูกที่เกิดจากนางทาส ในเวลาต่อมาเจ้าชายหนุ่มก็ตั้งจิตอธิษฐานจะสังหารราชวงศ์ศากยะให้หมดสิ้นไปด้วยความแค้น

เมื่อพระเจ้าวิรุทธได้สืบทอดราชบัลลังก์แคว้นโกศลต่อพระราชบิดา พระองค์ได้ยกทัพขึ้นไปทางเหนือเพื่อตีแคว้นศากยะ เมื่อพระพุทธเจ้าทราบถึงเหตุการณ์นี้พระองค์ได้มาพระทับนั่ง ณ พรมแดนระหว่างทั้งสองแคว้น และพยายามจะหยุดยั้งการกระทำของเจ้าชายผู้กระหายสงคราม แต่ในที่สุดพระองค์ก็ไม่สามารถเกลี้ยกล่อมให้พระเจ้าวิรุทธสลัดความโกรธและความต้องการจะล้างแค้นไปได้ ในท้ายที่สุดพระเจ้าวิรุทธได้เช่นฆ่าสังหารสมาชิกของราชวงศ์ศากยะไปจนหมดสิ้น แต่ในระหว่างเคลื่อนทัพกลับสู่มาตุภูมิทั้งตัวพระเจ้าวิรุทธเองและกองทหารต่างก็ถูกนำท่วมตายไปจนหมดสิ้น

เราอาจได้ข้อสรุปหลายประการจากเหตุการณ์นี้ อย่างไรก็ตาม หากเราเชื่อในกฎแห่งกรรมเราจะตระหนักว่าเราแต่ละคน แต่ละครอบครัว แต่ละประเทศ ต่างก็จะได้รับโภคผลหรือผลกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งอันเนื่องมาจากกายกรรม วจีกรรม และการ

กระทำอื่น ๆ ของเราเอง แม้ฝ่ายศากยจะสามารทำให้กำเนิดมนุษย์ผู้ประเสริฐซึ่งได้เติบโตใหญ่เป็นพระพุทธเจ้า ผู้ทรงสั่งสอนให้เลิกยึดติดกับชนชั้นวรรณะ ชาวศากยอันเองกลับมีทัศนคติอันตรงข้ามกับคำสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งพวกเขายังได้หลอกลวงกษัตริย์แห่งแคว้นโกศลผู้ซึ่งมีอำนาจมากกว่าพวกเขาเสียอีก ในฝ่ายพระเจ้าวิรุทธมิกฉาปฏิฐิของพระองค์ได้นำไปสู่มีฉาปฏิบัติและเป็นเหตุให้ต้องจบชีวิตลงอย่างหายนะ

เหตุการณ์นี้ยังชี้ให้เห็นว่า แม้พระพุทธองค์เองก็อาจทำการไม่สำเร็จ และนั่นไม่ใช่เป็นเพียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งเดียว แม้ในหมู่สงฆ์ผู้มีความภาคภูมิใจกับการประพฤติปฏิบัติอย่างบริสุทธิ์ของตนเอง ในบางครั้งหมู่สงฆ์เหล่านั้นก็ไม่รับฟังคำของพระพุทธเจ้าเช่นกัน พวกท่านไม่ตระหนักว่าการติดยึดถือดีก็เป็นเหตุให้เกิดความเย่อหยิ่งและทะนงตน

แล้วเรื่องเหล่านี้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์วินาศกรรม ๑๑ กันยายน อย่างไร สำหรับชาวพุทธ กฎแห่งกรรมเตือนให้เรารำลึกว่าเมื่อต้องเผชิญกับความรุนแรง เราไม่ควรตอบโต้ด้วยความรุนแรง ดังใน **ธรรมบท** ได้มีข้อความที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางว่า

*“ความโกรธย่อมไม่อาจกำจัดความโกรธ
ด้วยความกรุณาเท่านั้น ความโกรธจึงสลาย
คลายไป*

กฎนี้มีมาแต่โบราณและเป็นจริงเสมอไป”

ดังที่ท่านมหาตมะคานธีกล่าวไว้ว่า *“ตาต่อตา
ย่อมทำให้โลกทั้งโลกมีตาบอด”*

สามวันหลังจากเหตุวินาศกรรมเดือนกันยายน ประธานาธิบดีบุช ประกาศว่าสหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องปฏิบัติภารกิจครั้งใหม่เพื่อโลก “เพื่อกำจัดโลกอันชั่วร้าย” และสองวันหลังจากนั้น เขาได้กล่าวว่า รัฐบาลประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีเจตจำนงแน่วแน่ที่จะ “กำจัดบุคคลชั่วร้ายไปจากโลก” อเมริกาจึงกลายเป็นผู้พิทักษ์เสรีภาพ และมีภารกิจที่ต้องกำจัดความชั่วร้ายไปจากโลก เราอาจไม่มี “อาณาจักรอันชั่วร้าย” ที่จะต้องเอาชนะ แต่เราก็ก็น่ามีความชั่วร้ายมากกว่านั้นที่เราจำเป็นต้องใช้สงครามครั้งใหญ่เพื่อ

ทำลายลงให้ได้ ในเวลาต่อมาประธานาธิบดีบุช ยังกล่าวถึงสงครามครั้งนี้ว่าเป็นเหมือน “สงครามครูเสด” และในแถลงการณ์ของเขาต่อรัฐสภา เขาได้กล่าวถึง “แกนแห่งความชั่วร้าย” ซึ่งประกอบด้วยทั้ง อิรัก อิหร่านและเกาหลีเหนือ

หากเราจะบอกว่าอะไรเป็นความชั่วร้าย วินาศกรรมวันที่ ๑๑ กันยายนก็เป็นความชั่วร้ายเช่นกัน และเราไม่พึงลืมความข้อนี้ในโอกาสต่อไป ในขณะที่เดียวกัน เราจำเป็นต้องพิจารณาวาทศิลป์เหล่านั้นอย่างแยบคาย เมื่อประธานาธิบดีบุชกล่าวว่าเขาต้องการกำจัดความชั่วร้ายไปจากโลก ข้าพเจ้ารู้สึกตระหนกตกใจเป็นอย่างยิ่งเพราะนั่นเป็นคำพูดที่ละม้ายคล้ายคลึงกับที่นาย **ฮิตเลอร์** และนาย **สตาลิน** เคยประกาศไว้*

ปัญหาของชาวยิวซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการ

* เมื่อข้าพเจ้าแสดงปาฐกถาเป็นครั้งแรกที่ มหาวิทยาลัยสวาร์ธมอร์ ผู้ฟังจำนวนหนึ่งคิดว่า ข้าพเจ้าเปรียบเปรยว่าประธานาธิบดีบุช เหมือนกับนายฮิตเลอร์หรือนายสตาลิน ทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้าหาไม่เจตนาเช่นนั้นไม่อย่างไรก็ตาม ในระหว่างปี ๒๕๗๕ และ ๒๕๑๕ ชาวอเมริกัน ๔๐๐ คนในรัฐอัลลาบามา ซึ่งล้วนเป็นคนผิวดำและยากจนได้ถูกใช้เป็นหนูทดลองสำหรับโครงการของกระทรวงสาธารณสุขที่ต้องการศึกษาถึงผลกระทบในระยะยาวของโรคซิฟิลิส ผู้เข้ารับการทดลองต่างได้รับสัญญาว่าจะได้รับการสุขภาพฟรีและได้รับสิทธิประโยชน์อย่างอื่น ๆ (รวมทั้งเงินจำนวน ๕,๐๐๐ เหรียญเพื่อเป็นค่าที่พัก) ถ้าพวกเขาทดลองจะมาตรวจรักษาอย่างสม่ำเสมอ แต่ในความจริงพวกเขาไม่ได้รับการบำบัดใด ๆ เลยเรื่องนี้เป็นที่รู้จักกันในชื่อว่า The Tuskegee Study of Untreated Syphilis in the Negro Male และเป็น การศึกษาถึงการพัฒนาของโรคซิฟิลิสที่ไม่ได้รับการบำบัด โดยเป็นการศึกษาของแพทย์และนักวิทยาศาสตร์เรื่องนามผู้ที่ไม่ในเวลาต่อมาได้ตีพิมพ์ผลการวิจัยในนิตยสารด้านแพทยศาสตร์ที่มีชื่อเสียงดูจะเดียวกัน คนใช้ทั้ง ๒๘ คนตายไปเพราะโรคนี้และอีก ๑๐๐ คน เผชิญกับการแทรกซ้อนของโรคในขั้นที่สอง ในขณะที่ภรรยา ๔๐ คน และบุตรอีก ๑๙ คนต่างได้รับเชื้อนี้ด้วย

การศึกษาครั้งนั้นต้องจบลงกลางคันเนื่องจากนาย **เฮนเลอว์** ผู้สื่อข่าวได้ตีแผ่เรื่องนี้ต่อสาธารณชน ไม่มีเจ้าหน้าที่คนใดของกระทรวงสาธารณสุขที่ทำการศึกษายอมกล่าวแสดงความเสียใจ แม้แต่น้อย แต่พวกเขาไม่ใช่มนุษย์ที่เป็นพวกนาซี เขื่อยเหล่านั้นได้รับค่าชดเชยเล็กน้อยในท้ายที่สุด แต่ไม่มีการดำเนินคดีต่อแพทย์ท่านใดเลย จนกระทั่งเมื่อปี ๒๕๔๐ นี้เอง ประธานาธิบดีคลินตันกล่าวขอโทษเรื่องนี้ในนามของประชาชนชาวอเมริกัน นาย **มิชชี** **โรเบท** ซึ่งประสบความสำเร็จกับโครงการวางแผนครอบครัวก็อาจจะได้ประสบการณ์จากการทดลองของชาวอเมริกันในรัฐอัลลาบามา และได้ปรับใช้กับการทดลองของเขาเพื่อหยุดยั้ง การเจริญพันธุ์ในหมู่คนยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยไม่มีใครออกมาวิจารณ์อย่างเปิดเผยบนพื้นฐานของศีลธรรมและวัฒนธรรม

แก้ไขด้วย “วิธีสุดท้าย” คืออะไรเล่า พวกเขาอ้างว่าโลกเราจะบริสุทธิ์ยิ่งขึ้นหากมีเพียงชนเผ่าอารยันและเราต้องกำจัดชาวยิว ยิปซี เกย์ พวกที่มีสภาพจิตใจไม่สมประกอบและอื่น ๆ ให้หมดไป เพราะพวกนี้เป็นพวกไม่บริสุทธิ์และทำให้โลกแปดเปื้อน สตาลินประกาศว่าต้องกำจัดชาวนารัสเซียที่ร่ำรวยเพื่อจะสถาปนาสังคมนิยมคอมมิวนิสต์อย่างมีส่วนร่วมของชาวนาขึ้นมา ผู้ชั่วร้ายที่ยิ่งใหญ่ทั้งสองพยายามทำให้โลกสมบูรณ์ขึ้นด้วยการกำจัดสิ่งที่พวกเขาถือว่าเป็นมลทินเหล่านี้ พวกเขาบอกว่าโลกเราจะดีขึ้นก็ด้วยการกำจัดสิ่งที่ชั่วร้ายให้หมดไป

เรื่องนี้เตือนให้ข้าพเจ้านึกถึงความข้อหนึ่งในหนังสือเรื่อง *The Gulag Archipelago* โดย Alexander Solzhenitsyn

“ถ้าเรื่องทั้งหมดมันอยู่ที่ว่ามีคนอยู่กลุ่มหนึ่งในบางที่ที่กระทำสิ่งชั่วร้ายอย่างลับ ๆ และหน้าที่ของเราก็เพียงแค่แยกพวกมันออกจากเรา และทำลายพวกมันไปเสีย แต่เส้นแบ่งระหว่างความดีและความเลว นั้นตัดผ่านในใจมนุษย์ทุกรูปนาม แล้วใครเล่าที่พร้อมจะทำลายส่วนใดส่วนหนึ่งของหัวใจตนเอง”

ไม่เพียงแต่ชาวพุทธหากชาวคริสต์ ชาวยิว และมุสลิม รวมทั้งศาสนิกอื่น ๆ จะต้องกอบกู้ด้วยโยนิโสมนสิการและพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบด้านในขณะที่เผชิญกับความรุนแรง และหาอุบายอันแยบคายเพื่อแก้ไขสถานการณ์นั้นอย่างสันติวิธี ในการเผชิญหน้ากับการก่อการร้ายระดับโลก เราจำเป็นต้องพิจารณาถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างด้วย เราไม่ควรคิดแค่ว่าความรุนแรงจำกัดอยู่เพียงสิ่งที่เราเห็นในรูปของสงครามหรือการก่อการร้าย ทุก ๆ วันคนจำนวน ๔ หมื่นคนหิวตายไปในโลก ทั้ง ๆ ที่โลกเรามีอาหารอย่างอุดมสมบูรณ์ ระบบเศรษฐกิจโลกทำให้คนจำนวนน้อยร่ำรวยขึ้น ในขณะที่ในทุก ๆ วันคนจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ยากจนลง ร้อยละ ๒๐ ของประชากรโลก เป็นผู้ครอบครองมากกว่าร้อยละ ๘๐ ของความร่ำรวยในโลก คนเพียงหยิบมือเดียวมีความสุขกับความร่ำรวยของเขา ทั้งนี้โดยการเอาเปรียบทำให้คนอื่น ๆ ไม่อาจมีชีวิตตามอัตภาพได้ สิ่งนี้นับเป็น

ความอยุติธรรมที่ยิ่งใหญ่ของโลก แต่ปัญหาของความรุนแรงเชิงโครงสร้างคือ มันไม่ใช่สิ่งที่เราจะเห็นได้ง่าย ๆ คนจำนวนมากมองข้ามสิ่งนี้ไปโดยถือว่ามันต้องเป็นอยุติธรรมอยู่แล้ว หรือมันก็ไม่มีทางออกอย่างอื่นอีก

รากเหง้าของความขัดแย้งส่วนใหญ่ในโลกมาจากความรุนแรงเชิงโครงสร้าง พลังทางเศรษฐกิจของโลกาภิวัตน์ที่ขับเคลื่อนโดยประเทศในฝ่ายเหนือ บรรษัทข้ามชาติ และสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ และองค์การการค้าโลก ไม่เพียงทำให้คนจำนวนมากยากจน แต่ยังเป็นบ่อเกิดของความโกรธและความโลภ ซึ่งทำให้เกิดความรุนแรงมากขึ้น เราหวังว่าเมื่อคนมีความตระหนักถึงผลกระทบในด้านลบของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น จะทำให้เกิดการวางนโยบายอย่างมีส่วนร่วมและเท่าเทียมมากขึ้น เมื่อเร็ว ๆ นี้ข้าพเจ้าได้ไปร่วมประชุมการสนทนาว่าด้วยการพัฒนาของศาสนาในโลก (World Faiths Development Dialogue) ซึ่งสนับสนุนโดยธนาคารโลกและอัครมหาสาวกแห่งแคนเตอร์เบอร์รี่ ซึ่งมีเป้าหมายนำชมเชยในลักษณะเดียวกัน

เราจำเป็นต้องหันมาพิจารณาระบบความเชื่อของเราเอง และพิจารณาถึงระบบความเชื่อในสังคมซึ่งเป็นตัวทำให้เกิดโครงสร้างต่าง ๆ อย่างเช่น ธนาคารโลก ซึ่งเราเชื่อว่าเกิดขึ้นมาอย่างสมเหตุสมผล และมีความเป็นกลาง แต่สำหรับคนที่มาจากสังคมอื่น พวกเขาอาจดูแปลกออกไป หรือที่แยกว่านั่น พวกเขาอาจมีคติบางประการที่นำไปสู่การเอาเปรียบพวกเขาอย่างไม่เป็นธรรม ยกตัวอย่างเช่น เราเห็นว่าระบบธนาคารแบบอิสลามหรือโครงสร้างบริษัทที่ได้รับการควบคุมอย่างเข้มงวดในญี่ปุ่น เป็นความคิดที่ดีหรือไม่บางที่เราอาจเห็นว่าโครงสร้างเหล่านี้เป็นเรื่องเหลวไหลและไม่สอดคล้องกับสังคม ส่วนในฝ่ายมุสลิมและชาวญี่ปุ่นเองก็อาจจะคิดถึงธนาคารโลก รวมทั้งค่านิยมของตะวันตกที่ฝังมากับโครงสร้างของธนาคารในทำนองเดียวกัน คำถามไม่ใช่ว่าใครจะดีกว่าหรือใครเป็นฝ่ายถูกต้อง คำถามควรจะเป็นว่า

แล้วอันที่จริงทุกคนควรมีสติที่จะพัฒนาไปตามวิถีทางที่ตัวเองต้องการหรือไม่ เมื่อเราเอาโครงสร้างของเราไปกดทับบนโครงสร้างอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเราเชื่อมั่นอย่างจริงจังว่าโครงสร้างเหล่านี้เป็นเรื่องปกติ มีเหตุผล และชอบธรรม ถ้าอย่างนั้น เราก็จะเข้าไปมีส่วนส่งเสริมความรุนแรงเชิงโครงสร้างได้อย่างง่าย ๆ

ถ้าสามารถเอาชนะความรุนแรงเชิงโครงสร้างได้ เราก็จะสามารถป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงจำนวนมากดังที่เราเห็นกันอยู่ในโลกปัจจุบัน

บัดนี้ข้าพเจ้าใคร่เสนอว่า สันติวิธีจะนำไปสู่การตอบโต้ที่มีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่มีแต่ความขัดแย้งในโลกได้อย่างไร

เราอาจจำแนกท่าทีที่มีต่อความขัดแย้งระดับโลกได้สามประการ กล่าวคือ การรักษาสันติภาพ การสถาปนาสันติภาพ และการสร้างสรรค์สันติภาพ การรักษาสันติภาพหมายถึงการป้องกันไม่ให้ผู้คนทำร้ายกัน การสถาปนาสันติภาพหมายถึงกระบวนการที่นำไปสู่ข้อตกลงระหว่างฝ่ายที่ต่อสู้กันและขัดแย้งกัน ส่วนการสร้างสรรค์สันติภาพหมายถึงวิธีการในระยะยาวทั้งหมดที่จะพัฒนาไปสู่ชุมชนและสังคมที่สันติ ซึ่งอยู่บนหลักการของการอยู่ร่วมกัน ความใจกว้างต่อกัน ความยุติธรรม โอกาสที่เท่าเทียม และความกรุณา

ประการแรก ในแง่ของการรักษาสันติภาพ ดูเหมือนจะเป็นวิธีการที่คนสนใจมากที่สุด แต่มันก็เหมือนกับการดับเพลิง การดับเพลิงเป็นเรื่องจำเป็น แต่มันจะดีกว่าถ้าเราสามารถป้องกันไม่ให้เกิดเพลิงขึ้นตั้งแต่แรก และนี่เป็นเหตุให้การสร้างสรรค์สันติภาพมีความสำคัญ ข้าพเจ้าเพิ่งกล่าวถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างไป ในหลายกรณีการสร้างสรรค์สันติภาพเป็นการจัดการกับความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมาตั้งแต่แรก กิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์สันติภาพอาจทำได้ในหลายรูปแบบ ทั้งด้วยการศึกษา ระบอบประชาธิปไตย ระดับรากหญ้า การแก้ปัญหาความยากจน และการปฏิรูปที่ดิน กิจกรรมเหล่านี้ล้วนอยู่บนพื้นฐานของสันติวิธี ขบวนการสรรหาวิธีที่มีโครงการอยู่ใน

๑๑,๐๐๐ หมู่บ้านในประเทศศรีลังกาเป็นตัวอย่างที่ดีประการหนึ่งของการสร้างสรรค์สันติภาพตามหลักพุทธธรรม

ดิฉันทันทันทีเคยกล่าวว่า “เพื่อป้องกันสงคราม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตครั้งใหม่ เราจะต้องเริ่มต้นในตอนี้ เมื่อสงครามหรือวิกฤตการณ์เกิดขึ้นมาแล้ว มันก็สายไปเสียแล้ว หากเราและลูกหลานของเรา ปฏิบัติตามหลักอหิงสาในชีวิตประจำวัน หากเราเรียนรู้ที่จะบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งสันติและความสมานฉันท์ในหัวใจและห้วงสมอง เราก็จะเริ่มสถาปนาสันติภาพแท้จริงขึ้นมา และในลักษณะนั้นเราอาจจะสามารถป้องกันไม่ให้เกิดสงครามครั้งใหม่ขึ้นมา” ดังนั้นแนวคิดเรื่องการสร้างสรรค์สันติภาพ การป้องกันไม่ให้เกิดสงครามก่อนที่มันจะเริ่มขึ้นมา เป็นเรื่องที่จะสำเร็จได้ด้วย การปฏิบัติปฏิบัติกรเหล่านี้จะไม่เป็นข่าวพาดหัว และอันที่จริงอาจไม่มีใครสังเกตเห็นเลยก็ได้ ทั้ง ๆ ที่มันมีความสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อสงครามเกิดขึ้นมาแล้วมันก็ยากที่เราจะหยุดยั้งสงครามนั้นได้ เราต้องเริ่มคิดว่าเราจะสามารถหยุดยั้งสงครามครั้งใหม่ที่อาจเกิดขึ้นในปีข้างหน้าหรืออีกสิบปีข้างหน้าตั้งแต่บัดนี้

ในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมแห่งสันติ ประการแรก เราต้องทำให้สังคมมีความยุติธรรม เป็นธรรมมากขึ้น และให้สิทธิเท่าเทียมกันกับทุกคน การบังคับให้มีสันติภาพแต่เปลี่ยนนอก ในหลายครั้งได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อกดขี่ ดังในหลายกรณีที่มีการทำให้เกิดความสงบขึ้นในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ในหลายกรณี นิยามว่าด้วยสันติภาพหรือความสงบของรัฐ มักนำไปสู่การกดขี่ปราบปรามไม่ให้มีการต่อสู้อย่างชอบธรรมเพื่อสิทธิอันเท่าเทียมและความยุติธรรม ในกรณีอื่น ๆ สันติภาพหรือความสงบที่รัฐอ้างถึงเป็นเพียงโฆษณาชวนเชื่อเพื่ออ้างให้รัฐบาลหรือระบอบที่ไม่ชอบธรรมดำเนินสืบไปได้ การพัฒนาที่แท้จริงของวัฒนธรรมแห่งสันติต้องเริ่มจากระดับรากหญ้าขึ้นมา

การต่อสู้เพื่อความชอบธรรม ความบริสุทธิ์ ความดี และสันติภาพ ได้เกิดขึ้นพร้อมกับผลกระทบที่อันตรายหลายประการ เมื่อเราพัฒนาความคิดว่า

อะไรคือสิ่งที่ถูกและดี และเริ่มคิดที่จะเอาความคิดเราไปครอบงำคนอื่น การต่อสู้เพื่อความดีงามของเรา ก็จะกลายเป็นความรุนแรง ก้าวอย่างแรกที่จะนำไปสู่สิ่งคมที่สันตติอย่างแท้จริง เริ่มจากการให้เกียรติและเคารพความเห็นและความรู้สึกของบุคคลอื่นที่ต่างไปจากเรา

ทั้งเราไม่ควรมองข้ามความสำคัญของพลังของขบวนการเคลื่อนไหวระดับรากหญ้าระหว่างชาติ พวกเขาเป็นพลังสำคัญเพื่อการเปลี่ยนแปลง ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาในอิสติมอร์ได้รับความสนใจขึ้นมา ก็เพราะการทำงานของนักกิจกรรมกลุ่มเล็ก ๆ ที่ทำงานอย่างไม่ย่อท้อเป็นเวลาหลายปี ในขณะที่สื่อระดับโลกและรัฐบาลต่างเพิกเฉยต่อปัญหานี้อย่างสิ้นเชิง ปัญหาของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเอง ก็เป็นประเด็นที่ถูกชูขึ้นมาอย่างเข้มแข็งโดยนักกิจกรรมทั่วโลก การประท้วงครั้งใหญ่ในเมืองซีแอตเทิล ปราก และวอชิงตัน ทำให้เกิดการอภิปรายอย่างกว้างขวาง ในประเด็นนี้ ทำให้สื่อมวลชนและรัฐบาลไม่สามารถเพิกเฉยหรือละเลยประเด็นเหล่านี้ไปได้ เราไม่ควรสิ้นหวังว่าความเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้น การสร้างสรรคสันติภาพในระดับรากหญ้าเป็นกุญแจที่จะทำให้เกิดสันติภาพที่ยุติธรรมอย่างยั่งยืน

เป็นเรื่องสำคัญที่ขบวนการใหม่เหล่านี้ต้องมีจิตใจอันเปิดกว้าง พวกเขาต้องไม่เห็นคนอื่นเป็นศัตรู มิเช่นนั้นพวกเขาเองก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจอันรุนแรง เรามีความหวังอย่างมากกับขบวนการเหล่านี้ เพราะเราจะเห็นได้ว่าในขบวนการประกอบด้วยความหลากหลายในโลก การให้ความสำคัญกับความหลากหลายและความใจกว้างเป็นกุญแจนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติ

การสถาปนาสันติภาพเป็นกระบวนการนำไปสู่ข้อตกลงระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้งกันทั้งสองฝ่าย คุณลักษณะสำคัญในกระบวนการเจรจาได้แก่การรับฟังซึ่งกันและกัน นำเสียดายที่การเจรจาส่วนมากที่ผ่านมามีได้มีอะไรมาไปกว่าการที่ทั้งสองฝ่ายแสวงหาสิ่งที่ตนเองต้องการพูดออกมาโดยไม่มีการแลกเปลี่ยนกัน กระบวนการรับฟังอย่างใส่ใจเท่านั้นที่

จะทำให้เกิดการเจรจาอย่างแท้จริงขึ้นมา และการรับฟังอย่างใส่ใจนี้จะเกิดขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อเรามีเมล็ดพันธุ์แห่งสันติภายใน เมื่อเรามีเมล็ดพันธุ์แห่งสันติภายใน เราก็สามารถรับฟังอย่างปราศจากความชิงชัง หรือไม่ด่วนตัดสินว่าอะไรดีหรือเลว เพื่อให้การเจรจาท่อให้เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่ายต้องพร้อม จะเจรจาอย่างปราศจากอคติ พวกเขาต้องปล่อยวาง ไม่มีความคาดหวังอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น หากพวกเขาสามารถเจรจากันได้เช่นนี้ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็มักจะเหนือความคาดหมายและเป็นประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่าย

ความสมานฉันท์เป็นขั้นตอนสำคัญของการสถาปนาสันติภาพ ผู้สถาปนาสันติภาพต้องสามารถสร้างให้เกิดวัฒนธรรมแห่งความจริง การให้อภัย และความร่วมมือโดยผ่านกระบวนการที่สร้างสมานฉันท์ วัฒนธรรมแห่งการสมานฉันท์ เป็นความหวังสำคัญที่สุดเพื่อเยียวยาความอยุติธรรมในอดีต และเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของบุคคลและสังคม การสมานฉันท์หมายถึงการที่ทั้งสองฝ่ายพร้อมจะให้อภัยพร้อม ๆ กับการยอมรับถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต ทั้งยังเป็นการยอมรับถึงความจำเป็นที่จะต้องมองไปข้างหน้าเพื่อจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติในอนาคต

วัฒนธรรมของการสมานฉันท์ที่แท้จริงอยู่บนฐานของการทบทวนแนวคิดของเราต่อความยุติธรรม เมื่อเราเห็นว่าอีกฝ่ายหนึ่งทำสิ่งไม่ถูกต้องเราจะมีท่าทีอย่างไร เราอาจตัดสินว่าต้องมีการกระทำอย่างสาสม และกำหนดระบบการตัดสินขึ้นมาเพื่อจะลงโทษผู้ที่เราถือว่าเป็น “ผู้กระทำ” หรือเราจะพยายามเข้าใจถึงสาเหตุของความขัดแย้งนั้น โดยไม่ไปสืบสาวว่าบุคคลหรือกลุ่มใดทำความผิดอย่างไร แต่ดูว่ามีความขัดแย้งในผลประโยชน์และค่านิยมระหว่างบุคคลหรือกลุ่มทั้งสองกลุ่มอย่างไร กระบวนการยุติธรรมที่เน้นการฟื้นฟูมุ่งเข้าไปไกลเกลี่ยความขัดแย้งด้วยการทำให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น และหากจำเป็นก็พยายามทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติบางอย่างโดยให้การศึกษา มากกว่าจะมุ่งเน้นการลงโทษ

การสถาปนาสันติภาพเป็นภารกิจไม่รู้จบสิ้น งานเช่นนี้ไม่มีวันจบแต่ก็ไม่ได้หมายถึงว่าเราควรยุติการกระทำเช่นนั้น ผู้สถาปนาสันติภาพควรมีลักษณะเป็นบุคคลซึ่งเมื่อรู้ว่าบ่อน้ำไม่มีน้ำ เขาก็พร้อมจะปีนขึ้นไปบนภูเขาเพื่อไปยังจุดที่มีหิมะปกคลุมและนำหิมะลงมาช้อนหนึ่ง กลับลงมาจากภูเขา หยอดหิมะก้อนนั้นลงไปบ่อน้ำ และจากนั้นก็พร้อมจะปีนขึ้นไปบนภูเขาอีกครั้งแล้วครั้งเล่า เพื่อทำการแบบเดียวกัน การสถาปนาสันติภาพเป็นเรื่องสำคัญอย่างใหญ่หลวง และเราไม่ควรยุติการกระทำเช่นนั้น

การรักษาสันติภาพเป็นเรื่องยุ่งยากกว่า แม้ว่าบ่อยครั้งจะเป็นการกระทำเนื่องจากเจตนาที่ดีอย่างเช่นกองกำลังรักษาสันติภาพที่นำโดยทหาร เพื่อยุติความขัดแย้งทั่วไปอันจะนำไปสู่สันติภาพ แม้ว่ารูปแบบการรักษาสันติภาพเช่นนี้อาจช่วยลดระดับผลกระทบจากความขัดแย้งลงไปได้ แต่ก็ไม่สามารถสร้างหลักประกันว่าจะเกิดสันติภาพในระยะยาวได้ การรักษาสันติภาพแบบนี้อาจช่วยไม่ให้เกิดความรุนแรงในระยะสั้น แต่เรื่องที่สำคัญยิ่งกว่าคือการแก้ปัญหาอันเป็นรากเหง้าของความรุนแรงนั้น ด้วยวิธีการเช่นนี้สันติภาพอย่างยั่งยืนจึงเกิดขึ้นได้

ทั้งเป็นเรื่องสำคัญที่เราต้องตระหนักว่าการแทรกแซงที่เราคิดว่าไม่รุนแรงอาจนำไปสู่ความรุนแรงก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น การคว่ำบาตรด้านเศรษฐกิจต่ออิรักทำให้คนจำนวนมากต้องตายไปมากกว่าจำนวนคนที่ตายเพราะการทิ้งระเบิดในช่วงสงครามอ่าวเปอร์เซียเสียอีก การรักษาสันติภาพในรูปแบบเหล่านี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการข่มขู่หรือบังคับ ในขณะที่ทำที่แบบไม่ใช้ความรุนแรงอยู่บนพื้นฐานของเมตตาและกรุณา ท่านทะไลลามะใช้คำว่า "ความรับผิดชอบสากล" เพื่ออธิบายถึงแรงจูงใจเพื่อจะแก้ไขความขัดแย้งอย่างไม่ใช้ความรุนแรง ผู้มีความเชื่อแบบควอเกอร์สามารถหยุดยั้งการปิดกั้นการส่งอาหารให้กับเยอร์มณีและออสเตเรีย (Food Blockade) ภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง แรงจูงใจของพวกเขามาจาก "ความรับผิดชอบสากล" ที่มีต่อประชาชนของเยอร์มณีและออสเตเรีย ๓๐ ปีให้หลัง

พวกเขาสามารถช่วยชีวิตชาวยิวในประเทศเยอร์มณีในช่วงที่สงครามรุนแรงถึงขีดสุด พวกเขาไม่ได้ใช้วิธีขู่จะลงโทษ พวกเขาใช้ความรักและความใส่ใจที่มีต่อผู้อื่นเป็นแรงขับเคลื่อนของการปฏิบัติการ ทั้งนี้เพราะพวกเขาเข้าแทรกแซงอย่างปราศจากการข่มขู่ การแทรกแซงของพวกเขาจึงมักเป็นที่ยอมรับแม้ในช่วงที่มีความรุนแรงอย่างมาก

คนจำนวนน้อยสามารถเข้าไปแทรกแซงในสถานการณ์ที่รุนแรงอย่างมากด้วยจิตใจอันเปี่ยมด้วยอหิงสา และสามารถลดความขัดแย้งลงได้โดยไม่ทำให้เกิดผู้ได้รับบาดเจ็บสักรายเดียว แต่สื่อมวลชนมักไม่ให้ความสนใจต่อการกระทำเหล่านี้ และผู้กระทำการเหล่านี้มักจะเป็นผู้มีอุดมการณ์และทำงานโดยได้รับความช่วยเหลือเพียงน้อยนิด ลองคิดว่าแม้พวกเขาจะได้รับความช่วยเหลือเพียงน้อยนิด แต่ก็สามารถทำการใหญ่ได้สำเร็จ ถ้าเช่นนั้นหากมีผู้มาเข้าร่วมงานเช่นนี้มากยิ่งขึ้น ผลที่ได้รับก็คงจะยิ่งใหญ่มาก และในที่สุดก็จะได้รับความสนับสนุนในการทำงานเกี่ยวกับความขัดแย้งอย่างอื่น ๆ โดยทั่วไป วิจารณ์เช่นนี้มักเป็นที่ยอมรับของรัฐบาลและสถาบันต่าง ๆ แต่ชาวควอเกอร์กลับถูกประณามโดยรัฐบาลสหรัฐสำหรับทำให้ความช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมต่อทั้งเวียดนามเหนือและใต้ในช่วงทศวรรษ ๑๙๖๐

ตัวอย่างของการใช้สันติวิธีจนสำเร็จในหลายทศวรรษที่ผ่านมาคืออยู่มากมาย อย่างเช่น การโค่นล้มระบอบเผด็จการอย่างสันติในประเทศไทยในเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ การโค่นล้มรัฐบาลของนายมาร์กอสในประเทศฟิลิปปินส์ การล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกในปี ๒๕๓๒ การบังคับบัญชาของนายชานานา กุสเมาเพื่อให้อองกำลังเฟลินดินไม่ตอบโต้และซ่อนตัวอยู่ในป่าในช่วงที่ทหารรับจ้างอินโดนีเซียสร้างความเสียหายไปทั่วประเทศ ภายหลังการลงประชามติในปี ๒๕๓๒ และอื่น ๆ

นิตยา กฤษณานนท์ : สัมภาษณ์, บัณฑิต พิณฑลา : ภาพ(ในการตีพิมพ์ครั้งนี้)
ตีพิมพ์ครั้งแรกใน วารสารผู้ใต้ ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๕๙ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๕

หากปราศจาก

ศาสนธรรม

ศาสนา

ก็เหมือนไม้ไผ่

พจนา จันทรสันติ เป็นชื่อที่รู้จักกันในหมู่นักวิชาการคนรักการอ่านหนังสือมาเกินกว่า ๒๐ ปีแล้ว เขามีผลงานเขียนและงานแปลมากมาย รวมถึง “แต่หนุ่มสาว” ของ กฤษณมูรติ ผลงานของเขาล้วนแต่ตั้งคำถาม ทำทนาย จุดเชื้อไฟขบถในใจคนหนุ่มสาวให้ลุกไหม้ฉายโชนมามากมายหลายรุ่น และยังคงต่อเนื่องมาถึงบางส่วนของหนุ่มสาวในยุคปัจจุบัน

พจนา เกิดและเติบโตในครอบครัวคริสตชน ซึ่งเขายืนยันว่าบรรพบุรุษเป็นคาทอลิก มาหลายชั่วอายุคน แต่เขาสนใจศาสนาธรรมของทุกศาสนา เคยศึกษาเต๋า เซน และระยะหลัง เขาเน้นแนวศาสนาพุทธวัชรยานเป็นหลัก...ทำไมหรือ? คำตอบอยู่ในบทสัมภาษณ์นี้

และนี่เป็นอีกบางประโยคที่คุณจะพบในหน้าถัดจากนี้

“การไม่ถืออาวุธในมือ ไม่ได้หมายความว่ามือหิงสา”

“เคยมีคนพูดว่า ‘พวกเราถูกอยู่แล้ว พวกเราถูกเสมอ’ คำพูดแบบนี้ น่ากลัวมาก”

“ทุกวันนี้ศาสนาเหมือนไม้ไผ่”

“ถ้าศาสนาไม่มีจุดมุ่งหมายในแง่ศาสนธรรมแล้วก็เลวร้ายยิ่งกว่าแก๊งค์มาเฟีย”

คำวิจารณ์ของเขา-แรง แต่เพียงได้ยินอย่าเพิ่งมีอาการ ฟังเขา ก่อน...ว่าทำไม?

๑ มีแนวคิดอย่างไรต่อการเผชิญวิกฤตโดยไม่ใช้ ความรุนแรงในสังคมไทย

แต่เดิมความคิดเรื่องอหิงสายังไม่เป็นขบวนการ เป็นเรื่องของการขัดเกลาตัวเอง เช่น อหิงสาในแบบ ของคานธีอาจจะไม่ได้มองอหิงสาเป็นขบวนการด้วยซ้ำ แต่เป็นวิถีชีวิต เป็นการขัดเกลาตัวเอง เพื่อบรรลुสู่พระเจ้า บรรลुสู่ธรรม หรืออะไรก็แล้วแต่

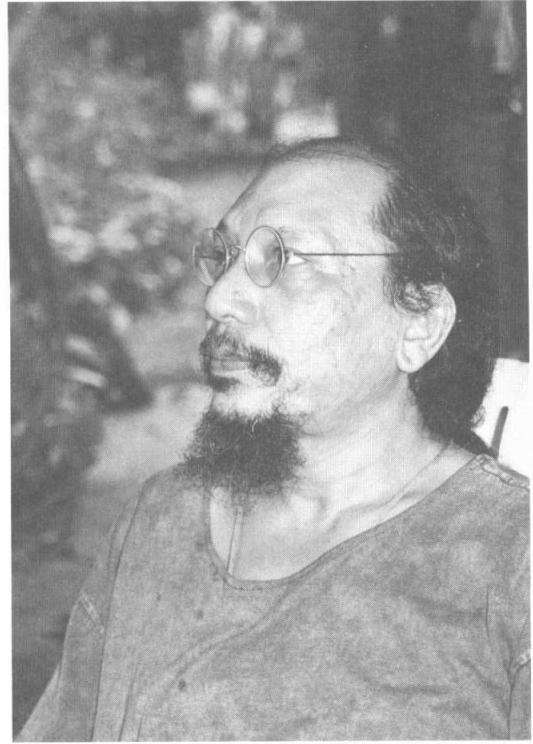
อหิงสาไม่ใช่วิธีการ แต่เป็นผลของการขัดเกลาตัวเอง เป็นผลของการปฏิบัติธรรม จนกระทั่งสามารถ ละวาง ความโกรธ ความเกลียด อะไรต่าง ๆ ได้

แต่ในโลกยุคปัจจุบันเอาผลนี้มาเป็นเรื่องของ ยุทธวิธี คือเอาวิธีการต่าง ๆ มาใช้ว่าจะทำอะไร จะสู้อย่างไรจึงจะชนะโดยไม่ใช้ความรุนแรง ในแง่ ของคานธีนั้น ไม่ได้สนใจเรื่องแพ้ชนะ ไม่ได้สนใจผล แต่เป็นเรื่องของวิถี เป็นเรื่องของหลักการ ไม่ใช่เป็น เรื่องของการต่อสู้ เป็นเรื่องของการพบกัน ด้วยสัจจะ ไม่ได้คิดเป็นฝักเป็นฝ่าย เป็นเราเป็นเขา ซึ่งการพบกัน ของสัจจะก็จะจะมีผลบางอย่างออกมา ที่ไม่ใช่เรื่องของการเอาชนะ แนวคิดและการปฏิบัติของคานธีเป็นวิถี ชีวิต

แต่แนวคิดของโลกปัจจุบันมองสิ่งเหล่านี้ เป็น ยุทธวิธีหมด เช่น มีหนังสือออกมาแนะนำว่าเราควร จะต่อสู้อย่างไร มีตัวอย่างให้เห็นว่าประเทศนั้น ประเทศนี้ใช้วิธีต่อสู้อย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของ วิธีการซึ่งเรามองว่าเป็นเปลือก

๑ เป็นไปได้หรือไม่ว่าคนยุคปัจจุบันจะเข้าใจแนว คิดอย่างนี้ได้ยาก ฉะนั้นจึงมีคนพยายามทำสิ่ง เหล่านี้ให้เป็นยุทธวิธีเพื่อให้เข้าถึงคนได้ง่ายขึ้น

คนจะเข้าใจง่ายขึ้นแน่นอน แต่เป็นการเข้าใจ เปลือก แล้วคิดว่าเปลือกนั้นเป็นแก่น นี่คือปัญหาที่เป็นเรื่องลำบากมาก เพราะเมื่อเข้าใจว่าเปลือกเป็น แก่นแล้ว ก็คิดว่าสิ่งที่ต้นเข้าใจนั้นคือทั้งหมดเมื่อ คิดว่าคือทั้งหมดก็จะขาดการเดินไปสู่อะไรสักอย่าง เพื่อเข้า ถึงสิ่งที่นั่นเป็นแก่นที่แท้จริง ทำให้เป็นความเคยชิน และ หลงไปว่าตัวเองเป็นนักต่อสู้อหิงสา ซึ่งเรามองว่าเป็น เรื่องอันตราย และเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่

สามารถเดินทะลุไปถึงแก่นที่แท้จริงได้

๑ แล้วควรจะเป็นอย่างไร

น่าจะเข้าหาอหิงสาใหม่ ในแง่ของวิถีชีวิต ในแง่ของจิตวิญญาณ ควบคู่ไปกับปฏิบัติการทางสังคม ด้วยเช่นที่ท่านดิช นัท ฮันท์ ทำในเวียดนาม อีกประเด็น หนึ่งคือเราคิดว่าเป็นความแตกต่างระหว่างโลก ตะวันออกและตะวันตก อหิงสาที่เราเห็นในปัจจุบัน เป็นการสะท้อนจากโลกตะวันตกสู่ตะวันออก เรา ไม่ได้เข้าใจอหิงสาจากมุมมองของพุทธธรรม หรือว่า จากศาสนาธรรม เราไม่ได้เข้าใจจากรากเหง้าดั้งเดิม แต่เราเข้าใจแบบที่สะท้อนจากโลกตะวันตก นี่คือนิยาม

วิถีที่คนแบบตะวันตก เป็นเรื่องของการจัดระบบ วิธีคิด ยุทธวิธี ประสิทธิภาพ และทำเป็นขั้นเป็นตอน ทำให้เกิดประสิทธิภาพในวงกว้าง ให้คนทั่วไปเข้าใจง่าย แต่เมื่อขาดวิถีที่คนแบบตะวันออก คือการลงลึก

สุนามธรรม สู่อะไรที่เป็นเรื่องของการขัดเกลา การชำระบาป การปฏิบัติแล้ว ถือว่าเป็นการฝึกประเด้นโดยสิ้นเชิง แล้วเราก็จะไปเน้นเรื่องของประสิทธิภาพ เพื่อให้เข้าถึงคนในวงกว้าง ให้ขบวนการทางสังคมต่าง ๆ เข้ามาร่วมได้ ในขณะที่เรื่องของตัวเองก็ละเลยนี้เราไม่ได้วิจารณ์คน เพราะเรายังเห็นว่าในเมืองไทยก็ยังมีความพยายามในการเข้าหาเรื่องภายใน หลายคนเป็นเพื่อน และเราก็เคารพเขา แต่เราวิจารณ์ขบวนการทั้งหมดที่ภาพออกมาดูเหมือนอหิงสา หากพิจารณาจากการต่อสู้หลาย ๆ ครั้ง ดูเหมือนอหิงสาแต่ไม่ใช่ เพราะเนื้อหาเป็นความรุนแรงที่น่ากลัวมาก

๑ คิดอย่างไร ถ้ามองในแง่ว่าอาจจะเริ่มจากการทำให้ เข้าใจง่าย ๆ ก่อน และค่อย ๆ เข้าหาแก่นแท้

ถ้าพิจารณาจากขบวนการอหิงสาในเมืองไทย จะเห็นว่าแต่เดิมเกิดจากกลุ่มนักศึกษาที่ออกหักมาจากฝ่ายซ้าย และอยากจะแสวงหาทางเลือกอื่นให้แก

สังคม ซึ่งกลุ่มแรกเริ่มนี้มีความชัดเจน ทว่าเมื่อขยายวงกว้างออกไปภายหลังผู้นำกิจกรรม และผู้ปฏิบัติงานทางสังคมซึ่งยังคงมีพื้นฐานความคิดแบบสังคมนิยมฝังรากลึกอยู่ แต่หันมาใช้สันติวิธีเป็นการต่อสู้ที่เป็นทางเลือกใหม่ คนเหล่านี้ย่อมมองสันติวิธีในแง่ยุทธวิธีการต่อสู้มากกว่าจะมองในเชิงความคิด

ถ้ามองแบบนี้ก็จบเลย เพราะเขาก็สนใจแค่ผลแพ้ชนะ และคิดว่าเป็นวิธีการที่น่าจะได้ผลในยุคนี้ แต่เนื้อหายังเป็นเรื่องของความรุนแรง เช่น การขึ้นเวทีอภิปรายที่ได้ความโกรธเกลียด กลายเป็นการด่าว่าฝ่ายตรงข้าม เป็นการสร้างมายาภาพ ในขณะที่ขบวนการอหิงสาจริง ๆ เป็นเรื่องของการทำลายมายาภาพ เป็นเรื่องของสัจจะ การให้ข้อเท็จจริง แต่นี้เป็นเรื่องของความโกรธ เกลียด นี่เห็นได้จากการประชุมชุมประท้วงโดยทั่วไป

แต่สำหรับผู้ที่เป็นแกนหลักจริง ๆ เราเชื่อว่าเขาพยายาม แต่ยากที่จะให้การศึกษากับกลุ่มอื่นที่เอาวิธีการนี้ไปใช้เฉพาะเรื่องยุทธวิธีเท่านั้น เอาไปใช้ผิด ๆ ถูก ๆ แล้วก็อ้างว่าเป็นสันติวิธี เราคิดว่าโอเคในระดับหนึ่งเท่านั้น คือการไม่ถืออาวุธก็เป็นสิ่งที่ดี แต่การไม่ถืออาวุธในมือไม่ได้หมายความว่ามืออหิงสา เพราะสิ่งเหล่านี้อยู่ในวิญญาณ อยู่ในเจตนา ในท่าทีในวิถีคิด แต่การไม่ถืออาวุธไม่ใช่เลย เพราะความรุนแรง อาจจะเหมือนพลังแฝงที่อยู่ในตัวที่พร้อมจะระเบิดออกมา แม้คุณจะไม่ถืออาวุธ ซึ่งอาจจะแรงกว่าด้วย

ทุกวันนี้เราใช้อหิงสากันอย่างพร่ำเพรื่อ โดยเนื้อหาก็ยังเป็นความรุนแรงอยู่จุดเดิม ซึ่งเป็นมุมมองแบบซ้ายเก่า เพราะผู้นำในการเคลื่อนไหวก็เป็นกลุ่มซ้ายเก่า และวิถีคิดก็ยังไม่เปลี่ยน แต่ยุทธวิธีเป็นอหิงสาเท่านั้นเอง ซึ่งไม่ได้เปลี่ยนอะไรมาก เพราะเนื้อหายังเป็นความรุนแรงล้วน ๆ ยกเว้นบางกลุ่มที่เรา ก็ได้เห็นว่าเขาตั้งใจจริง และพยายามขัดเกลาตัวเอง

๑ เราจะใช้อหิงสากในการดำเนินชีวิตอย่างไร
อย่างแรกต้องบอกว่าเราไม่ใช้อหิงสาแบบ

คานธี หลายครั้งเราพร้อมจะใช้ความรุนแรง ในแง่ของระดับชีวิตประจำวัน ครั้งหนึ่งเราเคยคิดว่าเราเป็น แต่เมื่อเข้าใจธรรมชาติตัวเองก็คิดว่าเป็นได้ไม่ถึงจุดนั้น เราเชื่อฮิงสาในแง่ที่ว่ามันเป็นวิธีดีกว่าที่จะนำสังคมไปสู่การสมานฉันท์ แต่ในแง่ของระดับปัจเจกหลาย ๆ ครั้งเรายังใช้ความรุนแรง ถ้าเจอคนที่ต้องต่อสู้ เราอาจจะไม่ได้ยี่ดิวี่นั้น

เราค่อนข้างเป็นมหายาน ไม่ใช่คานธี ไม่ใช่คนที่จะไม่ตอบโต้ เราเป็นแบบล้ำหลิน ซึ่งเอามาพูดกับสังคมโดยรวมไม่ได้ ซึ่งต่างกัน คือไม่ได้งอมืองอเท้า ยังมีความเป็นนักรบ แต่เราเชื่อฮิงสาแบบนักรบ แต่ไม่คิดว่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมจะนำมาใช้กับสังคม มันจะเกิดความเข้าใจผิด และจะกลายเป็นสงครามที่เป็นข้ออ้างของฮิงสา

๑๐ สื่อสารในงานอย่างไร

ระยะหลังงานเราจะเน้นแนวศาสนาพุทธ วัชรยานเป็นหลัก บอกไม่ได้ว่าทำไมสนใจแนวนี้ คิดว่าคงเป็นการตอบสนองของความอยากรู้ คนแต่ละคน แต่ละช่วงก็มีความสนใจแตกต่างกันไป จึงตอบไม่ได้ว่าได้อะไร เพราะแต่ละคนเมื่อถึงจุดหนึ่งก็จะถึงทางตัน ความลึกซึ้งที่ครั้งหนึ่งเราเคยเชื่อว่าใช่ เมื่อจุดหนึ่งถึงทางตันเราก็ต้องหาทางออกว่ามันมีอะไรที่ไปได้ลึกกว่านี้ไหม มันเหมือนกับว่าสิ่งที่เราเคยคิดว่าลึกซึ้งมันไม่ใช่ความลึกซึ้งอีกต่อไป มันเป็นธรรมดา เพราะความเชื่อคนเราเปลี่ยนแปลงตลอด จากที่เราเคยคิดว่าใช่ต่อไปเราก็ต้องหาใช่กว่า ใช่ที่สุด แต่จริง ๆ มันอาจจะไม่มีใช่ที่สุด เพราะ “ใช่” อาจจะมีหลายมุม เราอาจต้องมองหา “ใช่” ในแง่มุมอื่น ๆ บ้าง

นี่อาจเป็นหลักการฮิงสาด้วย เพราะถ้าเราคิดว่าใช่ก็เป็นความยึดมั่นถือมั่น ถ้าเราคิดว่าเราถูก ก็จะคิดว่าอีกฝ่ายผิดตลอด เราถูกเสมอและกลายเป็นผู้ที่วิพากษ์วิจารณ์ไม่ได้ ซึ่งความคิดนี้อันตรายมาก การที่จะใช้หลักฮิงสาเราต้องเลิกมองว่าอีกฝ่ายเป็นปรปักษ์ ไม่เช่นนั้นเราจะก้าวผ่านจุดนี้ไปไม่ได้ เราต้องเชื่อในความเป็นมนุษย์ของเขาด้วย ต้องเชื่อในการประสานกัน

ที่ผ่านมาเราต่อสู้แบบมองอีกฝ่ายเป็นศัตรูตลอด แล้วพยายามปลุกเร้าให้โกรธให้เกลียด ซึ่งวิธีการนี้จะนำไปสู่ความรุนแรง ไม่เคยเห็นการชุมนุม ไหนที่บอกให้คนรักกัน และพูดถึงข้อดีของอีกฝ่าย เราก็ด่าเขา เราก็เหมือนนักการเมืองด้วย ไม่ได้หมายความว่าระบบการเมืองบ้านเราดี แต่การจะหาจุดที่ บรรสานกันได้เราต้องเชื่อมั่นในอีกฝ่ายด้วย ต้องมองเขาแบบไม่เป็นศัตรู และพบกันตรงจุดที่ประนีประนอมกันได้ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเราจะชนะเสมอไป

แน่นอน...หลายครั้งเราไม่ชนะ แต่ที่เราจะให้บทเรียนแห่งความรักแก่เขาได้อย่างไร ไม่ว่าเราจะชนะหรือไม่ก็ตาม แต่เราก็เห็นภาพเต็ม ๆ ตลอดเวลาที่มีแต่ความโกรธเกลียด ต่ำว่า วิธีการที่ใช้ในการชุมนุม โดยมากยังใช้หลักเดิมคือการต่อสู้แบบสังคมนิยม วิธีการข้างนอกอาจจะดูเป็นฮิงสา เกือบสามสิบปีมาแล้วเราก็เห็นว้ายังไม่เปลี่ยน

ปัจจุบันฝ่ายที่มีอำนาจอาจจะใช้ความรุนแรงได้ลำบากขึ้น แต่ก็มีวิธีการใหม่ ๆ ขึ้นมา ซึ่งวิธีเหล่านี้ทำร้ายคนได้ไม่น้อยกว่าการปราบปรามอย่างรุนแรง เช่น การใช้มายาภาพ การสร้างข่าวทำร้ายอีกฝ่าย ไม่ใช่การใช้กำลัง จะใช้ความรัก ซึ่งมันยากมาก เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นผลพวงของการปฏิบัติธรรม ถ้าคนหมู่มากไม่พร้อมที่จะปฏิบัติธรรมร่วมกันก็จะเกิดปัญหา เช่นครั้งหนึ่งของคานธีที่มีกรต่อด้านอะไรสักอย่าง แล้วคนในขบวนของเขาไปฆ่าชาวมุสลิม คานธีจึงอดอาหาร ๔๐ วัน ประท้วงพวกตัวเอง เหมือนเป็นการชำระบาป นี่เป็นตัวอย่างอันดี เป็นสิ่งที่ผู้นำควรจะได้รับติดชอบ

แต่ ณ บัดนี้ผู้นำของขบวนการเขายังมีแนวคิดที่ว่าพวกเขาถูกเสมอ เราขาดผู้นำทางจิตวิญญาณ การที่อินเดียได้เอกราชจากอังกฤษ ไม่ใช่เพราะมีผู้นำทางการเมือง ที่ทำสำเร็จเพราะคานธีเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ สิ่งเหล่านี้เป็นพลังที่ยิ่งใหญ่มาก ทุกคนยอมรับ ครั้งหนึ่งคานธีไปที่รัฐสภาอังกฤษ คนทั้งสภาซึ่งปกติ จะยื่นทำความเคารพในกรณีพิเศษ เช่น กษัตริย์ กลับยื่นทำความเคารพคานธี ซึ่งเป็นแค่

ตาแก่ตัวเล็ก ๆ จากประเทศอาณานิคม คนเหล่านี้ให้เกียรติคานธีในฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ไม่ใช่ผู้นำในการปฏิวัติ เพราะคนอังกฤษเห็นว่าไม่ว่าจะโดนทำร้ายกดขี่ขนาดไหน คานธียังคงหลักอหิงสาไว้ได้ นั่นคือพลังทางจิตวิญญาณ ซึ่งจึลึกลงไปในจิตสำนึกและมโนธรรมของผู้คน

แต่พวกเราไม่ได้เชื่ออย่างนี้ แค่โดนด่าก็ยังไม่ไหวแล้ว เราจะถือหลักอหิงสาได้อย่างไร ซึ่งตอนนั้นมันเป็นแค่เทคนิค เป็นการมองว่าใช้วิธีการนี้แล้วสูญเสียน้อย มีโอกาสชนะสูง ได้ในแง่ของการเมืองเรามองกันแค่นี้ ซึ่งมันเป็นเพียงเปลือก ถ้าเมื่อไรไม่เห็นเรื่องจิตวิญญาณควบคู่ไปด้วย อหิงสาในเมืองไทยก็จะเป็นเพียงเรื่องเปลือกนอกไปตลอด ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง

เราไม่แน่ใจว่ากลุ่มแกนนำที่เราเชื่อว่าเขาเข้าใจหลักอหิงสา จะสามารถทำให้กลุ่มอื่น ๆ ที่เอาวิธีการไปใช้เข้าใจได้อย่างไร เพราะกลุ่มที่เป็นแกนนำก็ไม่ได้ไปดำเนินการเคลื่อนไหวโดยตรง แต่ทำในแง่เผยแพร่เท่านั้น ผู้นำในการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ก็มักจะเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวเดิมที่เป็นสังคมนิยมทั้งสิ้น และข้างในเขาไม่เปลี่ยน ซึ่งเมื่อตัวผู้นำไม่เปลี่ยน ก็ยากที่จะไปนำคนอื่นให้เห็น ก็ต้องการแค่นั้แง่การเมือง ยุทธศาสตร์อะไรต่าง ๆ อหิงสาในเมืองไทยถูกใช้อย่างผิวเผินเท่านั้น

พูดแบบนี้จะโดนเล่นหนัก! แต่ต้องพูด เพราะไม่เช่นนั้นก็จะคอยยกยอ เอะออกันไปตลอด วิจารณ์ไม่ได้ เคยมีคนพูดว่า “พวกเราถูกอยู่แล้ว พวกเราถูกเสมอ” คำพูดแบบนี้น่ากลัวมาก เพราะถ้าวิจารณ์กันไม่ได้ เราก็จะไม่เติบโต ไม่เห็นตัวเอง แล้วจะนึกว่าพวกเราเป็นนักบุญเสมอ เพราะเราทำความดี เราอาจจะทำความดีในนามของความชั่วโดยที่เราไม่รู้ตัวก็ได้ เราอาจจะใช้คนอื่นเป็นเครื่องมือ เมื่อไม่มีใครเตือนใคร และมองว่าการวิจารณ์ทำให้เสียการเมือง ทำให้อีกฝ่ายเอาไปใช้ประโยชน์ในการโจมตีได้ ใครทำผิดอะไร ก็กล่อมเกล้ามกันไป ช่วยกันปิดไว้เพราะกลัวอีกฝ่ายจะรู้ ซึ่งเราไม่เห็นด้วยกับวิธีคิดนี้เลย แล้วมันจะต่างอะไรกับระบบพรรคเดียวของสังคมนิยม ที่ใช้วิธีการปกครองแบบเบ็ดเสร็จ

ตอนนี้เราเล่นในโครงสร้างทางอำนาจเท่านั้น ไม่ได้ลงลึกไปกว่านั้น แต่เห็นว่าในบางกลุ่มก็ทำดี เช่น ทำในกลุ่มคนที่เป็นพื้นฐานจริง ๆ และทำให้คนเหล่านั้นเติบโตขึ้นมา ไม่ได้บอกว่ากลุ่มเคลื่อนไหวทุกกลุ่มแย่ แต่ว่าเท่าที่ดูการต่อสู้ทุกวันนี้ก็ยังน่าเป็นห่วง ยังคงเป็นแนวทางเดิมแบบสังคมนิยม เราเองไม่ได้อยู่ในขบวนการเคลื่อนไหวพูดอะไรเขาก็ไม่ค่อยฟังเท่าไร

สำหรับงานเขียนเราเน้นเรื่องศาสนธรรม เพราะเราเห็นว่าสิ่งเหล่านี้ยังขาด สิ่งที่ทำมาตลอดสามสิบปีที่ผ่านมา คืออยากให้คนละเอียดอ่อน ถ้าคนละเอียดอ่อนมากขึ้นก็จะเริ่มเห็นอะไรที่เป็นนามธรรม นี่เป็นหลักธรรม วิถีที่ศรัทธาของเขาจะเปลี่ยนจากเดิม จากแต่ก่อนที่มองอะไรเป็นก้อน ๆ แข็ง ๆ จากมุมมองแบบสังคมนิยม หรือมองอะไรเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นข้อเท็จจริง อาจจะมองเห็นความอ่อนหยุ่นหลากหลายขึ้น นี่คื้สิ่งที่เราทำมาตลอด แต่คนมักก็จะมองเป็นเรื่องเพ้อฝัน

เราเชื่อว่าถ้าจิตคนละเอียดอ่อนมากขึ้น การจะเข้าใจความจริงก็ง่าย เราต้องการสร้างคุณภาพจิตอย่างใหม่ ที่เป็นจิตที่ละเอียดและมองเห็น ไม่ใช่จิตที่ใครสั่งอะไรมาก็ทำ แต่เป็นจิตแยกแยะถูกผิดอะไรออก เป็นจิตที่เป็นอิสระ

อีกสิ่งที่เราเน้นคือความเป็นปัจเจก ซึ่งหลายคนมองว่ามันขัดกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่เราว่าไม่ใช่ เพราะจิตคนที่สามารถเป็นปัจเจกได้ จริง ๆ คือคนที่แยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ รู้ว่าอะไรควรตาม ไม่ควรตาม อะไรควรแย้ง อะไรควรวิจารณ์ ไม่ใช่คนประเภทพวกลอกเลียนแบบทางสังคม ไม่ว่าจะกระแสนะไรก็ตามก็ว่าตามกัน โดยไม่แยกแยะ ซึ่งอันตรายมาก

ลักษณะปัจเจกที่แท้จริงไม่ใช่การตัดขาดจากสังคม แต่ต้องเป็นการมองอย่างวิเคราะห์ อย่างพินิจพิจารณา วิพากษ์วิจารณ์และแยกแยะได้ ซึ่งน่าจะมีคุณภาพมากกว่าในแง่ที่เป็นผลร่วมต่อสังคม รวมถึงแง่วิถีชีวิตด้วย เช่น การเลือกวิถีชีวิตที่เหมาะสมกับตัวเอง ไม่ใช่การเลียนแบบจารีต ไม่ว่าจะเป็้นจารีตใหม่หรือเก่าก็ตาม ซึ่งครั้งหนึ่งพวกเราพยายามสร้าง

จารีตใหม่ ที่เป็นของคนก้าวหน้า เราต้องมีรูปแบบ ว่า
คนรุ่นใหม่ที่หัวก้าวหน้าต้องเป็นอย่างไรๆ อย่างนี้ ซึ่ง
ไม่ต่างอะไรกับจารีตเก่า เพราะเป็นการทำลาย
มนุษย์ คือ มนุษย์ไม่ได้คิด แค่ทำตามสิ่งที่คิดว่าดีอยู่
แล้วเท่านั้น มันก็เป็นหลักจริยธรรมเซ็ทหนึ่ง ไม่ต่าง
อะไรกับสังคมเดิม เป็นจารีตใหม่เท่านั้นเอง เป็นกรอบ
เป็นกรงขังของมนุษย์ รูปแบบเปลี่ยนแต่ความรุนแรง
ไม่เปลี่ยนเลย เป็นการจำกัดมนุษย์อย่างน่าเกลียด
ที่สุด เป็นการพูดถึงความดีในนามของความดี ซึ่ง
อันตรายเพราะต้อง ดูให้ดูว่าดีจริงหรือเปล่า คือคน
เราเมื่อจิตมันมีมายาภาพแล้ว เป็นจิตที่บิดเบี้ยวก็
สามารถทำอะไรในนามของความดี ความรัก อะไรก็
แล้วแต่ ซึ่งคนเดียววันนี้เป็นกันเยอะ

เราตกอยู่ภายใต้การครอบงำผ่านสื่อต่าง ๆ
เพราะลึก ๆ แล้ว สังคมต้องการดูคนดีเราอยู่แล้ว
ไม่ว่าจะเป็นสังคมแบบไหน คนก็เป็นผลผลิตของ
สังคม ถ้าคนก้าวหน้าขึ้นมาอำนาจมากกว่า ก็
สร้างระบบ ดูคนดีแบบคนหัวก้าวหน้า ซึ่งอันตราย
ไม่ต่างจากระบบเดิม

● หมายถึงระบบสังคมแบบสังคมนิยม หรือทุน นิยม ก็อันตรายไม่แตกต่างกัน

ไม่แตกต่างกัน ถ้าไม่มีการคานอำนาจ ไม่มี
การเปิดโอกาสให้มนุษย์แสวงหา ไม่เปิดโอกาสให้
มีความแตกต่าง เพราะถึงที่สุดก็จะนำไปสู่ระบบเบ็ด-
เสร็จทางอำนาจ

● แล้วสังคมควรจะเป็นอย่างไร

ไม่รู้ ต้องช่วยกันคิด นี่คือปัญหา คนรุ่นใหม่
ทุกวันนี้พอถึงจุดหนึ่งก็มีคำตอบเดิม พอถึงจุดหนึ่ง
คนจะถามว่าควรจะเป็นอย่างไร เพราะไม่ยอมคิดกัน
เพราะต้องการคำตอบสำเร็จรูป นี่อันตรายมาก

● อยากให้ช่วยขยายความถึงแนวคิดที่ว่ามนุษย์ ควรจะเป็นอิสระ

เราเชื่อว่าถ้ามนุษย์เป็นอิสระ จะสามารถหา
ทางออกให้สังคมได้ จะมีความสร้างสรรค์ ถ้าคนไม่

เป็นอิสระ ถ้าคนเป็นทาสของจารีตอะไรเก่า ๆ ที่ตัวเอง
ไม่รู้ที่มาที่ไป และไม่เคยตั้งคำถามกับสิ่งที่เขาสร้าง
ขึ้นมา จะไม่หลุดจากกรอบเดิม ๆ จะวนเวียนอยู่อย่าง
นั้น ความอิสระหมายถึงความสดใหม่ ที่จะสร้างสรรค์
สิ่งซึ่งอาจไม่เคยมีอยู่

● เป็นไปได้หรือไม่ว่าสิ่งนั้นมีอยู่แต่เรายังค้น ไม่พบ

จริง ๆ ทุกอย่างมีอยู่แล้ว เรามองไม่เห็นเท่านั้น
เอง เราปิดตัวเอง เราเลือกที่จะมองไม่เห็น อันนี้สำคัญ
นะ คือคนเราเลือกที่จะมองสิ่งที่คุ้นเคยเท่านั้น หลายน
สิ่งที่รอให้เรามองเห็นแต่เรามองไม่เห็น บางครั้งอยู่
ตรงหน้า แต่เรามองไม่เห็น เมื่อเลือกที่จะมองไม่เห็น
ทุกอย่างก็จบ

● เป็นธรรมชาติของมนุษย์หรือเปล่าที่เลือกมอง สิ่งที่เราค้นเคยเพราะรู้สึกปลอดภัย

เป็นธรรมชาติของมายาภาพ จริง ๆ จิตมนุษย์ จะถูกตีกรอบในทุกสังคัม กระบวนการทางสังคัม วัฒนธรรม เป็นกระบวนการตีกรอบให้มองเห็นแง่มุม หรือหล่อหลอมมนุษย์มาในแบบ ๆ หนึ่ง ในความคิด หนึ่ง ในศาสนาหนึ่ง แต่กระบวนการอิสรภาพทางจิต-วิญญาณ หมายถึงการมองให้หลุดกรอบที่ถูกยึด-เยียดให้มา

แต่เราเชื่อว่าความจริงไม่ได้มีอยู่ในกรอบ ความจริงอยู่นอกกรอบอันนั้น ความจริงนั้นเป็นสากล ถ้ามองเห็นได้จะสามารถตอบคำถามอะไรหลาย ๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็พุทธ คริสต์ มุสลิม หรืออะไรก็ตามแล้ว แต่ ถึงที่สุดก็เป็นจิตที่ถูกตีกรอบ ที่คนทะเลาะกัน ทุกวันนี้เพราะความคิดว่าตัวเองดีที่สุด ครั้งหนึ่งคริสต์ กับมุสลิมก็รบกันเพราะเชื่อว่าตัวเองดีที่สุด เดี๋ยวนี้ก็ยังเป็นอยู่แต่อ่อนลง

บางครั้งเราเชื่อว่าศาสนาเดียวกับเราดีกว่า คนศาสนาอื่น เรื่องนี้เป็นกันทุกศาสนาแต่ตีกริความ เข้มขันต่างกันเท่านั้น เราเชื่อว่าปัญหาเหล่านี้เกิดจาก เรื่องการขาดประสบการณ์ทางวิญญาณ เคยคุยกับ รุ่นน้อง หลายคนบอกว่าอยากเรียนเทววิทยา เราว่า ไม่มีประโยชน์ จริง ๆ สิ่งที่ขาดแคลนที่สุดคือศาสน-ธรรม หรือตัวประสบการณ์ทางวิญญาณ ถ้าไม่

สามารถกลับไปหาตัวแก่น คือการเข้าถึงศาสนธรรม จริง ๆ ได้ ศาสนาก็เหมือนไม้ที่ตายแล้ว ไม้ที่ไม่มีราก ก็จะไม่แตกกิ่งใบไม้ได้

ทุกวันนี้ศาสนาเป็นเหมือนไม้โกร๋น แต่ยังอยู่ได้ เพราะมีองค์กรต่าง ๆ เพราะอาศัยรากเก่าที่ตายไปแล้ว ปัญหาของทุกศาสนาเกิดจากการขาดรากทาง ศาสนธรรม ขาดการเข้าถึงหลักธรรม พูดถึงความรัก ก็ไม่เคยรักจริง ทุกอย่างเป็นแค่คำพูด เป็นถ้อยคำ สวยหรู ถ้ากลับไปค้นหาสายธารที่หล่อเลี้ยงชีวิตหรือ ตัวศาสนธรรมไม่ได้ก็จะเป็นไม้ตายซากอยู่อย่างนี้ ปัญหาทุกอย่างเกิดขึ้นเพราะขาดน้ำหล่อเลี้ยงชีวิต อันนี้

๑ หมายถึงคนไม่เข้าใจแก่นแท้ของศาสนา

การจะเข้าใจได้ต้องปฏิบัติต้องแสวงหา คน ทุกวันนี้คิดว่าแค่เข้าวัดก็จบ ทั้งหมุดอยู่ในระดับ พิธีกรรมเท่านั้น ไม่ได้ลงลึกไปสู่จิตวิญญาณ เข้าไป สู่น้ำเลี้ยงชีวิตที่แท้จริง ซึ่งเราก็เชื่อว่ามีหลายคน พยายามแสวงหากันอยู่ แต่ก็มีน้อย เพราะทั้งหมดอยู่ กันเป็นรูปแบบ เป็นโครงสร้าง เป็นจารีตนิยม ซึ่ง ศาสนาไม่ใช่สิ่งเหล่านี้

ศาสนาไม่ใช่องค์กร แต่เป็นเรื่องของหลักธรรม ถ้าเราพยายามทำศาสนาให้เป็นองค์กรจะกลายเป็น เรื่องปลอม ๆ เป็นเรื่องล้มเหลวโดยสิ้นเชิง เป็นเรื่องไม่มีประโยชน์... อาจจะมีประโยชน์ก็ได้ถ้ายังมีศาสน-ธรรมเป็นตัวตั้ง แต่ถ้าไม่มีก็จบ แก๊งค์มาเฟียยังมี จุดมุ่งหมายแสวงประโยชน์ ช่มชู้ ควบคุม คุกคาม แต่ ถ้าศาสนาไม่มีจุดมุ่งหมายในแง่ศาสนธรรมก็เลวร้าย ยิ่งกว่าแก๊งค์มาเฟีย ถ้าคนที่เป็นใหญ่บอกว่าถูก ทุกคนก็ต้องเชื่อ

การบนอบที่แท้จริงคือการลดอัตตาตัวเอง ต่อผู้ เป็นครูทางธรรมของตน แต่ความบนอบกลับถูกนำ มาใช้เพื่อควบคุมความคิดความเชื่อใช้เป็นกุศโลบาย เพื่อลดทอนความคิดความเชื่อของคนที่อยู่ใต้การ ปกครองกับคนเล็กคนน้อย เพื่อประโยชน์ในการ ปกครอง ซึ่งถ้าใช้ในแง่นี้แล้วจะไม่มีมิติทางจิต-วิญญาณโดยสิ้นเชิง ไม่มีแก่นธรรมหรือใด ๆ ทั้งสิ้น

เพราะจะกลายเป็นเรื่องการควบคุมปกครอง เป็นเรื่อง
เล่าให้เลี่ยมการเมือง เรามีสิทธิวิจารณ์ เพราะเราเคย
เป็นคาทอลิก เราวิจารณ์จากการที่เคยเป็นคนในแล้ว
ออกมาอยู่นอก เราเป็นกันมาหลายชั่วคน ตอนนี้
ทุกศาสนามีปัญหาเดียวกัน ไม่ใช่เฉพาะคาทอลิก

๑ คิดว่าคนยุคปัจจุบันเสื่อมศรัทธาในความดี หรือไม่

โดยส่วนตัวคิดว่ายังมีความหวัง ไม่คิดว่าคน
เสื่อมศรัทธา แต่คนเข้าใจผิด เช่นกรณีที่พระสงฆ์
บาทหลวงทำตัวไม่ดี เสื่อมศรัทธาในตัวบุคคลแล้วก็
มองว่าคนเหล่านั้นคือตัวแทนของศาสนา ก็เลยเสื่อม
ศรัทธาในศาสนา ซึ่งเราว่าไม่ใช่หลักธรรมคือ หลัก
ธรรม ตัวคนคือตัวคนที่บิดเบี้ยวได้ ถ้าคนที่เห็นจุดนี้
ก็เข้าใจว่าไม่เกี่ยวกับ ถ้าคุณปฏิบัติคุณก็เข้าถึงได้

โดยตัวของหลักธรรม โดยตัวของโลกมีธรรม-
ชาติที่จะมอบความทุกข์ให้มนุษย์อยู่แล้ว เมื่อมีความ
ทุกข์ก็ทำให้มนุษย์ค้นหาทางออก ซึ่งก็คือหลักธรรม
เมื่อถึงจุดเปลี่ยนมนุษย์จะนึกถึงหลักธรรม เป็น
สังฆธรรมที่ไม่ต้องมีศาสนาไหนบอก แต่ถ้ายังเสพสุข
แล้วไม่เคยสนใจเรื่องความทุกข์หรือปัญหาชีวิตเลย
โอกาสที่จะเห็นสังฆะก็ยาก เพราะฉะนั้นความทุกข์จึง
เป็นสากล ไม่เกี่ยวกับศาสนาไหน เพราะมนุษย์ถูกชัก
นำ ถูกความทุกข์ ปัญหา และความล้มเหลวทำลาย
ให้ไปสูศาสนาตลอดเวลา โอกาสนั้นมอบมาให้ตั้งแต่
เราเกิดมาแต่เรามองไม่เห็น เราัวแต่ตีโพยตีพายเมื่อ
เจอความทุกข์ เราไม่ได้มองว่ามันเป็นโอกาสที่เราจะ
ต้องขอบคุณ เป็นของขวัญเพื่อให้เราเริ่มมอง สิ่งที่เป็น
ด้านลบในชีวิตบ้าง แล้วจะเห็นสิ่งอื่นที่มีค่ามาก เพราะ
ความทุกข์มอบความเข้าใจชีวิตที่ลึกซึ้ง

ถ้าพูดในแง่ของคาทอลิกก็คือเป็น blessing
เพราะฉะนั้นเวลาถูกวิจารณ์เราต้องดีใจ ต้องยอมรับ
ว่านี่คือบททดสอบของพระเจ้า ในพระคัมภีร์มีตัว
อย่างทีลิกซึ่งมากมาย แต่คนไม่เคยทำความเข้าใจ
เลย จริง ๆ พระคัมภีร์เป็นเพียงหลักฐานที่บันทึกการ
แสวงหาหลักธรรมของคนโบราณ แต่ถ้าคนไปยึดติด
ก็อันตราย เพราะทำให้เราไม่ผ่อนคลาย ไม่เป็นอิสระ

แล้วก็จะไม่ได้แสวงหา จริง ๆ ควรจะมองพระคัมภีร์
ในแง่เป็นบทบันทึกเกี่ยวกับการค้นหาทางจิตวิญ-
ญาณของมนุษย์

๑ หมายถึงการใช้ศึกษาเป็นตัวอย่าง แต่ไม่ใช่นำ มาตีกรอบทำให้เราไม่สามารถแสวงหาความจริง อย่างอื่นได้

อันที่จริงแล้วไม่มีสิ่งๆที่เรียกว่าความจริงอย่างอื่น
เพราะความจริงก็คือความจริง ไม่มีอย่างนั้นหรืออย่าง
นั้น สิ่งที้ออกจากปากของโมเสสก็เป็น เช่นเดียวกับที่
พูดจากปากพระเยซู หรือจากปากหญิงโสเภณี หรือ
ขอทาน ย่อมเป็นเช่นเดียวกันหากเข้าถึง แต่ด้วย
ความบิดเบี้ยวของจิตมนุษย์ เราก็มักจะนำเอาทุก
อย่างมารับใช้ตัวเอง อะไรที่ดี เป็นสังฆะก็สร้างกรอบ
ให้ อะไรที่จริงก็ทำให้เป็นมายาภาพ จึงไม่สามารถ
มองให้กว้างกว่านั้นได้ อะไรที่สว่างก็มองจนมืดได้
แล้วก็ทำสิ่งมืด ๆ ในนามของความสว่าง นี่คือการ
บิดเบี้ยวข้อคิดในจิตใจมนุษย์ ก็ไม่ต้องโทษสังฆธรรม
แต่ควรโทษตัวเองเพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่จะนำทุก
อย่างมารับใช้ตัวเองอยู่แล้ว

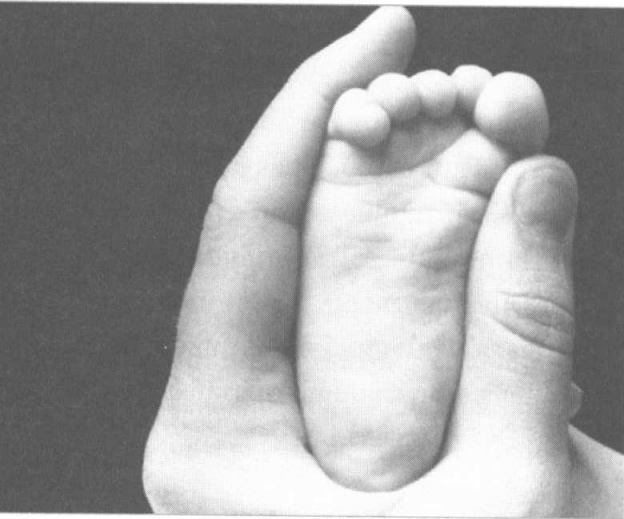
๑ เราจะเตือนตัวเองไม่ให้หลงไปกับความบิด- เบี้ยวนี้ได้อย่างไร

กัลยาณมิตรช่วยได้มาก หลักธรรมหนึ่งของ
พุทธก็คือกัลยาณมิตร หมายถึงที่เป็นมิตรทางวิญ-
ญาณ ที่ช่วยตักเตือนกันถ้าเราหลง ยามที่เราขัดแย้ง
เรายอมแลเห็น แต่ในยามที่มัว ๆ กัลยาณมิตรทาง
วิญญาณเป็นผู้ที่มีสติปัญญา คอยตักเตือนมิให้หลง
ผิด การคบเพื่อนที่ดีที่เป็นหลักธรรมอย่างหนึ่ง เพื่อนที่
มีดวงตาเห็นความจริงก็จะนำเราไปสู่การเห็นความ
จริง การคบเพื่อนจึงเป็นการเรียนรู้ความจริงอีกมิติ
หนึ่งที่มีค่า.

ใส่ใจ แปลว่าใส่ใจ

มีเรื่องเก่าแก่ของเซนเรื่องหนึ่ง เล่าว่า ศิษย์คนหนึ่ง กล่าวกับท่านอาจารย์อิดคิว่า "กรุณาเขียนอะไรบางอย่างที่แสดงถึงปัญญาอันเลิศล้ำให้ข้าพเจ้าด้วย" ท่านอิดคิหยิบพู่กันขึ้นมาแล้วเขียนคำว่า "ใส่ใจ" ศิษย์คนนั้นก็ถามว่า "เท่านั้นเองหรือ?" ท่านอาจารย์จึงเขียนเพิ่มว่า "ใส่ใจ ใส่ใจ" ศิษย์เริ่มหงุดหงิด "ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าเป็นสิ่งเลิศล้ำหรือฉลาดเฉลียวแต่อย่างใด?" ท่านอิดคิตอบด้วยการเขียนเพิ่มขึ้นอีก "ใส่ใจ ใส่ใจ ใส่ใจ" ศิษย์ไม่พอใจอย่างมาก "อะไรนี่! ใส่ใจมันหมายความว่าอะไรกัน?" ท่านอิดคิตอบว่า "ใส่ใจ แปลว่า ใส่ใจ"

ชาลลิต ใจโก เบค เป็นนักบวชหญิงและอาจารย์ธรรมะในนิวยอร์ก ท่านมีเชื้อสายอเมริกัน วัย ๘๘ ปัจจุบันสอนประจำอยู่ที่ศูนย์เซนในซานดีเอโก สหรัฐอเมริกา

เราอาจแทนคำว่าใส่ใจด้วยคำว่าตระหนักรู้ การใส่ใจหรือการตระหนักรู้นี้เป็นเคล็ดลับของชีวิต และเป็นหัวใจของการปฏิบัติ เราอาจจะเหมือนศิษย์ในเรื่องที่ผิดหวังกับคำสอนแบบนี้ ดูมันพื้น ๆ ไม่น่าสนใจเอาเสียเลย เรามักจะอยากให้การปฏิบัติดูน่าตื่นเต้น เพียงแค่ความใส่ใจช่างน่าเบื่อเสียนี้กระไร เราอาจสงสัยว่า "การปฏิบัติมีเพียงเท่านั้นเองละหรือ?"

เมื่อมีศิษย์มาพบฉัน ฉันฟังพวกเขาบ่นแล้วบ่นอีกเรื่องตารางเวลา เรื่องการภาวนา เรื่องอาหาร เรื่องพิธีกรรม เรื่องฉัน เรื่องนั้น เรื่องนี้ แต่เรื่องเหล่านี้ไม่ได้สำคัญไปกว่าเรื่อง "เล็ก ๆ" เรื่องอื่น เช่นว่า เราเดินไปเตะอะไรเข้า เราบูเบาะนั่งสมาธิอย่างไร เราแปร่งพื้นอย่างไร เรากวาดพื้นหรือหั่นแครอทอย่างไร เรา มาที่นี่ เพื่อคิดว่าจะจัดการกับเรื่อง "สำคัญกว่านี้" เช่นปัญหาชีวิตคู่ เรื่องงาน เรื่องสุขภาพ ฯลฯ เราไม่อยากจะยุ่งกับเรื่อง "เล็ก ๆ" เช่นว่า เราจะจับตะเกียบอย่างไร หรือวางช้อนอย่างไร แต่สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของชีวิตเราในทุก ๆ ขณะ ไม่สำคัญว่ามันจะสำคัญหรือไม่ มันขึ้นอยู่กับใส่ใจ การตระหนักรู้ ทำไมนะหรือ ก็เพราะว่า ทุกขณะของชีวิตมนุษย์สมบูรณ์

อยู่ในตัวมันเอง ชีวิตมีทั้งหมดเท่านี้ ไม่มีอะไร
มากไปกว่าปัจจุบันขณะ ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต
ไม่มีอะไรนอกจากนี้ ดังนั้น ถ้าเราไม่ใส่ใจกับเรื่อง
เล็ก ๆ แต่ละเรื่อง เราจะพลาดไปทั้งหมด เรื่องเหล่านี้
อาจจะเป็นอะไรก็ได้ อาจจะเป็นการอุปมาอุปไมย
หันหัวหอม ไปหาใครบางคนที่เราไม่อยากจะเจอ มันไม่
สำคัญว่าเรื่องนั้นจะเป็นเรื่องอะไร แต่ละขณะนั้นมี
ความสมบูรณ์อยู่ในตัว มีเพียงเท่านั้นเอง และจะมี
เพียงเท่านั้นตลอดไป ถ้าเราสามารถใส่ใจอย่างเต็มที่
เราจะไม่มีวันเสียใจ ถ้าเราเสียใจ แสดงว่าเราไม่ได้
ใส่ใจ ถ้าเราไม่ได้พลาดแค่ขณะเดียว แต่พลาดแล้ว
พลาดอีก เราจะพบกับปัญหามากมาย

สมมติว่า ฉันถูกตัดสินลงโทษด้วยการถูกตัด
ศีรษะโดยเครื่องกิโยติน เอาล่ะ ตอนนี้นฉันกำลังเดิน
ไปบนแท่นประหาร ฉันจะสามารถใส่ใจในทุก ๆ
ขณะได้หรือไม่ ฉันจะตระหนักรู้ทุก ๆ อย่างก้าวได้หรือไม่
ฉันจะวางศีรษะบนเครื่องประหารให้เหมาะสมได้
เป็นอย่างดีหรือไม่ ถ้าฉันสามารถใช้ชีวิตและตายได้
เช่นนี้ จะไม่มีปัญหาใด ๆ ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อเราเห็น
ว่าปัจจุบันขณะมีค่าต่อกว่าสิ่งอื่น ๆ ถ้าหมกมุ่นกับ
ตัวเอง เราจะไม่ได้อยู่กับปัจจุบัน แต่จะคิดว่า
“ฉันต้องการอะไร?” วันทั้งวันเรานำเรื่องความต้องการ
ของตัวเองมาแทนที่ปัจจุบันขณะ นี่เองเป็นสาเหตุ
แห่งปัญหา

เมื่อเราใส่ใจต่อปัจจุบันขณะ เราจะตกอยู่ใน
ภาวะของความคิดที่ว่า “ฉันต้องการให้มันเป็นไปตาม
ที่ฉันต้องการ” ช่องว่างในการตระหนักรู้ถึงความจริง
ตามที่มันเป็นจริง ๆ นั้นได้เกิดขึ้นแล้ว ความวุ่นวาย
ทั้งหลายในชีวิตก็จะเกิดขึ้นในช่องว่างนั้น เราสร้าง
ช่องว่างนี้ขึ้นมาครั้งแล้วครั้งเล่าตลอดวัน การปฏิบัติ
เป็นไปก็เพื่อปิดช่องว่างเหล่านี้ เพื่อลดเวลาที่เราเสีย
ไปกับการหลงลืม แล้วมัวติดยึดกับความฝันอันมุงถึง
แต่ตนเอง

อย่างไรก็ตาม ถ้าเราคิดว่า “ฉันกำลังใส่ใจ”
“ฉันกำลังกวาดพื้น” “ฉันกำลังหันหัวหอม” “ฉันกำลัง
ขับรถ” นั่นก็ยังคงเป็นความผิดพลาดอยู่ดี การคิดเช่น
นี้อาจจะใช้ได้ในระยะแรกเริ่มของการฝึกปฏิบัติ แต่ก็

ยังยึดติดยึดตาคำพูดตนเอง ยังมีคำว่า “ฉัน” แทน
ประสบการณ์ในปัจจุบันขณะ สิ่งที่ดีกว่านั้นคือการ
ตระหนักรู้อย่างง่าย ๆ เพียงการรับรู้ รับรู้ และรับรู้เท่า
นั้น การตระหนักรู้ล้วน ๆ จะไม่มีช่องว่าง ไม่มีพื้นที่ให้
ความคิดของอดีตเกิดขึ้น เมื่อใดที่เกิดความคิดเช่น
นั้น แสดงว่าช่องว่างได้เกิดขึ้นแล้ว ช่องว่างเป็นแหล่ง
กำเนิดของปัญหาและความเสียใจทั้งหมดที่รุมเร้าเรา

ทุกครั้งที่ยึดว่าชีวิต เราได้ตกอยู่ในช่องว่าง
นั้นแล้ว ในการปฏิบัติ เราสังเกตความคิดและ
ความเขม็งติ่งของร่างกาย เปิดรับมันทั้งหมด
แล้วกลับคืนสู่ปัจจุบันขณะ นี่เป็นการปฏิบัติที่ยาก
ที่สุด เราอยากจะหนีมันไปให้พ้น หรือไม่ก็จม
ดิ่งอยู่ในความเสียใจอันน้อยนิด ความเสียใจนี้
จะทำให้เราเห็นหรือคิดว่าตัวเองเป็นศูนย์กลาง
ของทุกสิ่ง ความคิดที่ยึดติดเป็นอดีตเป็นศูนย์กลาง
นี้ เป็นแรงดึงดูดที่เปรียบได้กับการก้าวเดินบนน้ำเชื่อม
ข้น ๆ เหนียว ๆ ซึ่งเรายกเท้าขึ้นมาได้อย่างลำบาก
ยากเย็น แต่แล้วก็กลับไปติดแน่นในน้ำเชื่อมนั้นอีก
เรา “สามารถ” ปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระได้อย่าง
ค่อยเป็นค่อยไป แต่ถ้าคิดว่าเป็นเรื่องง่าย ๆ นั้น
ก็แสดงว่า เรากำลังหลอกตัวเองแล้ว

เวลาเสียใจ เรากำลังตกอยู่ในช่องว่างของ
อดีตและสิ่งต่าง ๆ ซึ่งครอบงำเราด้วยความเรียกร้อง
ต้องการจากชีวิต อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกในขณะนั้น
ก็ไม่ได้สำคัญไปกว่าการจัดเก้าอี้ หรือการอุปมาอุปไมย
สมมติแต่อย่างใด

อารมณ์ส่วนมาก ไม่ได้เกิดจากเหตุการณ์ใน
ปัจจุบัน (อย่างเช่นเวลาที่เราเห็นเด็กถูกรถชน) แต่
มักเกิดจากความต้องการของอดีตที่เรียกร้องให้ชีวิต
เป็นไปตามที่มันต้องการ แม้ว่าการมีอารมณ์ไม่ใช่สิ่ง
เลวร้าย แต่เราจะเรียนรู้จากการปฏิบัติได้ว่า มันก็
ไม่ได้มีความสำคัญอะไรเช่นกัน การวางดินสอบน
โต๊ะมีความสำคัญเท่า ๆ กับความรู้สึกสูญเสียหรือ
เหงา ถ้าเราตระหนักรู้ถึงความรู้สึกเหงา และเห็น
ความคิดที่มากับความเหงานั้น เราจะสามารถถอย
ออกมาจากช่องว่างที่เกิดขึ้นได้ การปฏิบัติก็คือการ
เคลื่อนออกมาเช่นนี้ครั้งแล้วครั้งเล่า ถ้าเรามีความ

ทรงจำเกี่ยวกับเรื่องราวบางอย่างที่เกิดขึ้นเมื่อหกเดือนก่อน และเป็นความทรงจำที่ทำให้เราเสียใจ เราควรเฝ้าดูความรู้สึกนั้นด้วยความสนใจ และหยุดเพียงเท่านั้น อาจดูเหมือนเย็นชา แต่นี่เป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะทำให้เราเป็นคนโอบอ้อมอารีและมีความกรุณาอย่างแท้จริง ถ้ามองเห็นว่าเราให้ความสำคัญกับความรูสึกมากกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะ ก็ควรเฝ้าสังเกตความคิดนั้น การกวาดพื้นทางเดินเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง แต่ความรู้สึกเป็นสิ่งที่เราสร้างขึ้น เป็นเหมือนตาข่ายที่เราถักทอไว้ดักตัวเอง ดูช่างเป็นวิธีการอันน่าอัศจรรย์ แต่ที่สุดแล้ว มันจะทำให้ชีวิตเรายุ่งเหยิง

เมื่อฉันเห็นความคิดของตัวเอง สัมผัสถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นในร่างกาย รับรู้ว่ามีแรงต้านภายในที่ไม่อยากนำความรู้สึกมาเป็นอารมณ์ในการปฏิบัติ ฉันจึงหันกลับมาเขียนจดหมายที่เขียนค้างอยู่ให้เสร็จ นี่แหละคือการถอยออกจากช่องว่างมาสู่การตระหนักรู้ หากหมั่นเพียรปฏิบัติวันแล้ววันเล่า เราจะค่อย ๆ สามารถหาทางออกจากความยุ่งเหยิงในชีวิตได้ หัวใจของการปฏิบัติก็คือ ใส่ใจ ใส่ใจ ใส่ใจ

การเขียนเช็คสำคัญเท่า ๆ กับความเจ็บปวดที่

ไม่ได้พบคนที่เรารัก ถ้าเราไม่ปิดช่องว่างที่เกิดจากความไม่ใสใจนั้น ทุก ๆ คนจะได้รับผลกระทบไปด้วย

การปฏิบัติสำคัญสำหรับฉันเช่นกัน สมมติฉันหวังว่าลูกสาวจะมาเยี่ยมฉันในวันคริสต์มาสนี้ แต่เธอกลับโทรมาบอกว่าเธอไม่มา การปฏิบัติจะช่วยให้ฉันคงความรักที่มีต่อเธอไว้ได้ แทนที่จะเสียใจเพราะเธอไม่ทำตามที่ฉันต้องการ ด้วยการปฏิบัติ ฉันจะสามารถรักเธอได้อย่างเต็มเปี่ยม หากปราศจากการปฏิบัติ ฉันก็จะกลายเป็นเพียงคนแก่ซึ่งเหงาซึ่งหงุดหงิด ในความหมายนี้ ความรักก็คือการใส่ใจและการตระหนักรู้นั่นเอง เมื่อฉันคงการตระหนักรู้ไว้ได้ ฉันก็จะสามารถสอนได้เป็นอย่างดี นี่คือรูปแบบหนึ่งของความรัก ฉันจะคาดหวังคนอื่นน้อยลง และทำเพื่อผู้อื่นได้มากขึ้น เมื่อฉันพบลูกสาวอีกครั้ง ฉันก็ไม่จำเป็นต้องแบกความขุ่นเคืองใจเก่า ๆ มาพบเธอด้วย ฉันจะสามารถมองเห็นเธอได้อย่างแท้จริง

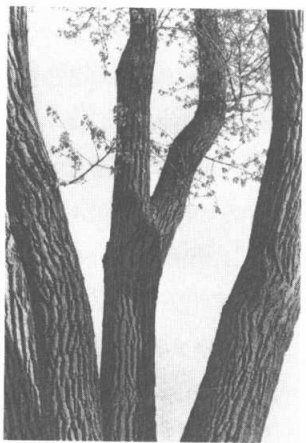
ดังนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือการอยู่ที่นี้ในเวลาี่นี้ แท้จริงแล้วมีเพียงสิ่งเดียวที่สำคัญ นั่นคือการใส่ใจกับปัจจุบันขณะ ไม่ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นก็ตาม

ใส่ใจ แปลว่า ใส่ใจ.

เราคือธรรมชาติ

พวงา จันทรสันติ

ลมหายใจของเมืองนี้เป็นหมอกพิษ ขุนเขาเป็นตึกรามสูงเสียดฟ้าซึ่งทำด้วยหินเทียมอันแข็งกระด้าง เสาและสายไฟดุงตั้งต้นไม้เถาวัลย์ระโยงระยางค์ และหนทางปากลับกลายเป็นถนนหนทางอันโหดร้ายซึ่งปกคลุมผืนแผ่นดินอันเปล่าเปลี่ยว ซึ่งไม่อนุญาตแม้แต่ต้นหญ้าให้ขึ้นงอกเงย และทำให้ลมหายใจของโลกอึดอัดขัดข้อง ผุมมนุษย์คือสัตว์ซึ่งอาศัยอยู่ในป่าเมืองแห่งนี้ ล่าและกินกันและกัน ดิ้นรนต่อสู้ มีอาหารคือวัตถุสิ่งของเงินตราและความโลภ

มนุษย์ถือตัวเป็นเจ้าของป่าเมืองแห่งนี้ เข้าครอบครองและควบคุมบังคับทุกสิ่ง แม้แต่พลังธรรมชาติ ให้คำจำกัดความและตั้งชื่อให้แก่ทุกสิ่ง ทั้งยังถือว่าสรรพสิ่งในธรรมชาติคือสิ่งที่ตนสามารถรู้ได้และควบคุมบังคับได้ ด้วยเหตุนี้เองความลับของโลกจึงสูญสิ้นไป และธรรมชาติก็เลิกส่งพลังทางจิตวิญญาณมาเกี่ยวพันมนุษย์

มนุษย์จึงเป็นเพียงแคสัตว์เมืองซึ่งโหดร้าย โดดเดี่ยว แปรกแยกและสับสน เป็นสัตว์โลกเพียงชนิดเดียวที่ถูกตัดขาดออกจากความสัมพันธ์ทั้งปวงในธรรมชาติ

ท่าทีของชาวพุทธ...

• ต่อจากหน้า ๒๓

สันติวิธีต้องอาศัยความกล้าหาญอย่างมาก มันไม่ได้หมายถึงการหลบหนีหรือไม่ทำอะไรเลย แต่เป็นพลังที่เข้มแข็ง ภาพของผู้ประท้วงคนหนึ่งที่ยืนอยู่หน้ารถถังในจตุรัสเทียนอันเหมิน นางอองซานซูจีที่เผชิญหน้ากับระบอบทหารพม่าอย่างมีเจตจำนงแน่วแน่ เป็นเหตุการณ์อย่างน้อยสองประการที่มีพลังที่เตือนให้เรารำลึกถึงความกล้าหาญอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการไม่ใช้ความรุนแรง

แม้ว่าการสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติจะมีความสำคัญมากที่สุด และการป้องกันจะสำคัญว่าการแก้ไข เรายังจำเป็นต้องพัฒนาท่าทีต่อสถานการณ์ที่รุนแรงด้วยวิธีการอันสร้างสรรค์และไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งจะมีประสิทธิภาพอย่างมาก และจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายในความขัดแย้ง บ่อยครั้งเรามักพอใจกับสถานะภาพที่เรามีอยู่ แต่เหตุการณ์ ๑๑ กันยายน ทำให้ความเชื่อมั่นต่อสถานะภาพที่มีอยู่สั่นคลอน และทำให้เราต้องตรวจสอบสถานการณ์ใหม่อย่างระมัดระวัง

สังคมได้ลงทุนให้กับสงครามและความรุนแรงไปมากแล้ว หากเราจะลงทุนเช่นนั้นให้กับสันติภาพ และการไม่ใช้ความรุนแรงก็ย่อมจะยังให้เกิดประโยชน์อย่างมากจนสุดจะหยั่งคะเน ดังที่ท่านมหาตมะคานธีกล่าวไว้ว่า "พวกเรารู้สึกประหลาดใจอยู่ตลอดเวลาในทุกวันนี้ต่อการค้นพบมากมายที่เกิดขึ้นในมณฑลแห่งความรุนแรง แต่ข้าพเจ้าขอยืนยันว่าการค้นพบของเราในพรมแดนของสันติวิธี จะมีมากยิ่งขึ้นกว่าจนสุดจะจินตนาการหรือคาดการณ์ได้"

ปัจจุบันสหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียวในโลกนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองยุติลง สหรัฐอเมริกาได้ครอบงำโลกด้วยอำนาจทางเศรษฐกิจและการทหาร และนับจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตก็ยังไม่มีการท้าทายบทบาทของสหรัฐอเมริกาได้ แต่กระนั้นอำนาจที่แท้จริงของสหรัฐอเมริกาไม่ได้ขึ้นอยู่กับพลังทางทหารและเศรษฐกิจ

แต่อยู่บนพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ สถาบันในระบอบประชาธิปไตย อุดมการณ์เพื่อเสรีภาพและความยุติธรรมสำหรับทุกหมู่ชน จิตวิญญาณแห่งความเมตตาและกรุณา และบทบาทผู้นำอย่างสำคัญของสหรัฐอเมริกาในการสถาปนาองค์การสหประชาชาติ และการส่งเสริมค่านิยมเพื่อความสัมพันธ์ระหว่งนานาชาติ ทุกวันนี้สหรัฐอเมริกากำลังอยู่ ณ ทางสองแพร่ง สหรัฐอเมริกาจะเคลื่อนไปข้างหน้าแบบคลั่งอำนาจ ชาตินิยม เคลื่อนไปโดยไม่สนใจผู้อื่นว่ารักเราหรือละทิ้งเราไป หรือสหรัฐอเมริกากจะทำหน้าที่ผู้นำโลกอย่างใหม่ด้วยการส่งเสริมสันติภาพและความยุติธรรม ส่งเสริมสถาบันทางการเมืองอันเป็นประชาธิปไตย ส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรมและเท่าเทียมมากยิ่งขึ้นทั่วโลก

ข้าพเจ้าหวังว่าหายนกรรมวันที่ ๑๑ กันยายน จะไม่บ่มเพาะให้เกิดเมล็ดพันธุ์แห่งความโกรธแค้นและความแค้น แต่บ่มเพาะให้เกิดเมล็ดพันธุ์แห่งสันติ ซึ่งจะเป็นแรงบันดาลใจให้ประเทศนี้เกิดความสำนึกอย่างลึกซึ้งซึ่งยิ่งขึ้นต่อการพึ่งพิงอิงอาศัยกันระหว่างชาติทั้งหลายและชุมชนของสิ่งมีชีวิต และเพื่อท้าทายให้มุ่งปฏิบัติการเพื่อให้เกิดสันติภาพโลก ซึ่งจะดีเดีนยิ่งกว่าสิ่งที่สหรัฐอเมริกาเคยทำมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเพื่อบูรณะปฏิสังขรณ์โลกที่ถูกสงครามทำลายไป

ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะมีจินตนาการและความกล้าหาญที่จะดำเนินการเช่นนั้นเพื่อให้เกิดการค้นพบนั้นได้อย่างไร.

ชาวพุทธองหยุดคิด

- วันอาทิตย์ชาวคริสต์เข้าไปโบสถ์

พระเจ้าโปรดส่งลงมาให้พระเขา

แต่ชาวพุทธมัวไปที่ไหนเล่า

วันพระเราลืมนัดเหมือนไม่มี

- ถึงวันศุกร์มุสลิมไปสุเหร่า

เพื่อขัดเกลากความชั่วตัวหอมองศรี

แต่ชาวพุทธไปไหนไม่เห็นมี

วันทำดีของท่านวันไหนเอ๋ย

พระใบฎีกา ณรงค์ฤทธิ์ สุานวสุโฆ

วัดท่าสุทธาวาส จ.อ่างทอง

จุดจบ ของคนรุ่นใหม่ ผู้บูชา **กิมปาเลีย**

เรียนรู้ผ่านการจาริกและข้อคิดทางสังคม

ราชม มณีวัลนา ยิ้มร่าเดินโบกไม้โบกมือมา สวีستیและสวมกอดกับพวกเราที่เดินทางมาถึงสนามบินที่ เดลลี อย่างอบอุ่นท่ามกลางอากาศครึ่นอบอ้าวของเมืองบน ที่ราบชายขอบทะเลทรายอย่างเดลลี หลังจากเจรจาต่อรอง กับรถแท็กซี่อยู่พักหนึ่งเราก็ได้ขึ้นนั่งและออกเดินทางสู่ ตัวเมืองอันเป็นที่พักของพวกเราก่อนออกยাত্রาสู่ชุมชนเขา ตามที่เราปรารถนา

ธรรมยাত্রาสู่ชุมชนเขาหิมาลัยเป็นโครงการร่วมกัน ระหว่างเสมสิกขาลัยและโครงการพุทธสรวล ที่ต้องการให้เกิด การเชื่อมสัมพันธ์ เรียนรู้ แลกเปลี่ยนกันระหว่างชาวไทย อินเดีย และชาวต่างชาติ โดยใช้วิถีของการอยู่ร่วมกัน เดินทาง อยู่กิน และเดินเท้าร่วมกัน ช่วยเหลือ เอื้ออาทร สมมุขสมบันด้วยกันกว่าสิบวันบนขุนเขาสูงอย่างหิมาลัย

ในครั้งนี้น้ำได้ยাত্রาร่วมกันสู่ขุนน้ำยมุนาและภักริตี ซึ่งเป็นสองในสี่ต้นน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวฮินดูที่เคารพนับถือ กันมาหลายสหัสวรรษจวบจนปัจจุบัน ตามปกติแล้วเรา ชาวไทยมักคุ้นเพียงยมุนาและคงคาเท่านั้น หากได้รู้จักกับ แม่น้ำสาขาของคงคาไม่ แม่น้ำอีกสองสายที่ไหลมาบรรจบ และหลอมรวมเป็นชื่อแม่น้ำคงคาที่ยิ่งใหญ่ เทียวกรากตามที่เรา มักคุ้นกัน อันได้แก่แม่น้ำเคดานารกและบาดินารก

โครงการพุทธสรวลเป็นโครงการที่มุ่งเน้นการจัดการ ศึกษาทางเลือกแก่เด็กผู้ยากไร้ทั้งในเมืองและชนบท โดยมีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในอินเดียอาสาเข้าไป จัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เด็ก ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งยัง ช่วยเหลือเด็ก ๆ ให้เข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับการศึกษาในกระแส หลักด้วย โรงเรียนนี้ไม่มีอาคารสถานที่เรียน แต่สามารถที่จะ เรียนรู้ได้ทุกหนแห่งไม่ว่าจะเป็นศาลากลางบ้าน ได้ร่มไม้หรือ บ้านของใครสักคนที่เอื้อให้ใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง

ราชม มณีวัลนา เป็นผู้ริเริ่มโครงการ ซึ่งอีกบทบาทหนึ่ง เขาเป็นอาจารย์สอนคณะรัฐศาสตร์ ที่วิทยาลัยฮินดูอัน เก่าแก่ ภายใต้มหาวิทยาลัยเดลลีอันมีชื่อ เขาเห็นถึงความ ตีบตันของระบบการศึกษาที่อยู่แต่ในห้องเรียน ดังนั้นจึงได้ ริเริ่มเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เข้าไปเรียนรู้และสัมผัสกับ ผู้ยากไร้อย่างจริงจัง ตามวิถีของการอาสาในแนวทางคานธี และเขายังเห็นอีกว่าน่าจะมีการพัฒนาศักยภาพของอาสา- สมัครเหล่านี้โดยการแลกเปลี่ยนกับเสมสิกขาลัย เพื่อให้ เจ้าหน้าที่จากเสมสิกขาลัยได้ไปใช้ชีวิตและเรียนรู้ที่อินเดีย ส่วนอาสาสมัครจากอินเดียก็มาอยู่เรียนรู้ที่เมืองไทยสักช่วง หนึ่ง เพื่อเรียนรู้กระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมในมิติต่าง ๆ จากบริบทที่แตกต่างกันของสองประเทศ ในการประยุกต์นำ

ไปใช้ต่อไป ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายในการนี้จะมาจากผลกำไรในการจัดกรรมยาตราสู่ขุนเขาหิมาลัย

วิถีที่แตกต่างในระหว่างพรรษา

เราชาวพุทธมักจะคุ้นกับช่วงของการเข้าพรรษาที่พระหรือผู้ปวารณาคณะจะอยู่ในพรรษาสามเดือน ณ ที่ ๆ ตนได้ปวารณาไว้ แม้จะสัปดาห์ไปก็เพียงระยะเวลาอันสั้นหรืออย่างมากก็ไม่เกินเจ็ดคืน

ผมออกจะแปลกใจกับขบวนยาตราที่เราเห็นระหว่างนั่งรถออกจากสนามบินสู่ที่พัก คณะผู้แสวงบุญชุดแล้วชุดเล่าชาวฮินดูที่ออกเดินทางกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มุ่งหน้าสู่ต้นน้ำคงคา เพื่อแสวงบุญและล้างบาปตามวิถีความเชื่อที่สืบต่อกันมา เสื้อผ้าสีส้มสดใสผ่านไปคนแล้วคนเล่า แต่ละคนหอบคานไม้ไผ่ที่ประดับประดาอย่างสวยงามเป็นรูปสามเหลี่ยมมีมุมแหลมตั้งขึ้น และห้อยไว้ด้วยถังขนาดเล็กใหญ่ตามที่ตนต้องการเพื่อไปตักน้ำที่ต้นเขาหิมาลัย ณ หุบเขาฤๅษี หรือที่รู้จักกันในนามเมืองฤๅษีเกษ

ตามถนนหนทางเราจะพบเดินที่ที่ตั้งอยู่ริมถนนเพื่อให้บริการที่พัก อาหาร หยูยารักษาสำหรับนักแสวงบุญ พร้อมทั้งมีชาหยั้ที่ตั้งคานหอบสำหรับนักแสวงบุญตามหน้าเดินที่ต่าง ๆ เป็นแนวพริ้ว

ผมนิบอกรว่านี่เป็นวิถีของชาวฮินดูโดยเฉพาะชายหนุ่มที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ อย่างน้อยสักครั้งหนึ่งในชีวิตจะต้องออกจาริกแสวงบุญสู่ต้นน้ำคงคาและเก็บน้ำกลับบ้านเข้าหิ้งบูชา เมื่อผ่านการแสวงบุญนี้จะเปรียบเสมือนการผ่านเข้าสู่วัยผู้ใหญ่เต็มตัว ดังชาวพุทธที่ลูกชายมักจะออกบวชช่วงเข้าพรรษา เมื่อสึกออกมาก็จะเป็นทิดหรือบัณฑิตโดยนัยยะ หรือเป็นดั่งเช่นชาวอินเดียจนดั่งที่ให้ลูกไปอยู่กลางทะเลทรายห้าวันเจ็ดวันเพื่อการแปรเปลี่ยนสู่อีกสภาวะและสถานะทางสังคม

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ลองนึกถึงในอดีตที่ชาวฮินดูต้องขำน้ำขำเขากี่ร้อยพันลูกกว่าจะถึงหุบเขาฤๅษีได้ ต้องผจญกับสิ่งอันตรายต่าง ๆ ทั้งหมดนี้เป็นการพิสูจน์ให้เห็นถึงการที่จะเติบโตใหญ่เพื่อการนำพาครอบครัวได้ในอนาคต แต่ ณ ปัจจุบันการจาริกเปลี่ยนไป ต้องผจญกับรถราที่วิ่งกันขวักไขว่ขั้วตะวันตกเฉียง และเสียงแตรที่บีบกันเสียงจนปวดเคียรเวียนเกล้า ต้องผจญกับคลื่นตึงโถมของการย้วยวนชวนให้บริโภคอย่างบ้าคลั่ง ซึ่งผมคิดว่าถ้าใครຈปัจจุบันนี้ได้ก็สามารถที่จะทำหายตนเองในช่วงการแสวงบุญโดยการงดซื้อ งดพกพาเงิน ใช้การเอ้ออาหารที่มีตามเส้นทาง

จากโรงงานเพื่อการดำรงชีพ และยาตราด้วยเท้าเพียงอย่างเดียวก็จะได้รับคุณค่าภายในเพื่อการแปรเปลี่ยนในชีวิตตนอย่างจริงจัง นี่เป็นเพียงการแนะนำบางด้านในสังคมสมัยใหม่เพื่อคุณค่าที่ยิ่งใหญ่ในชีวิต

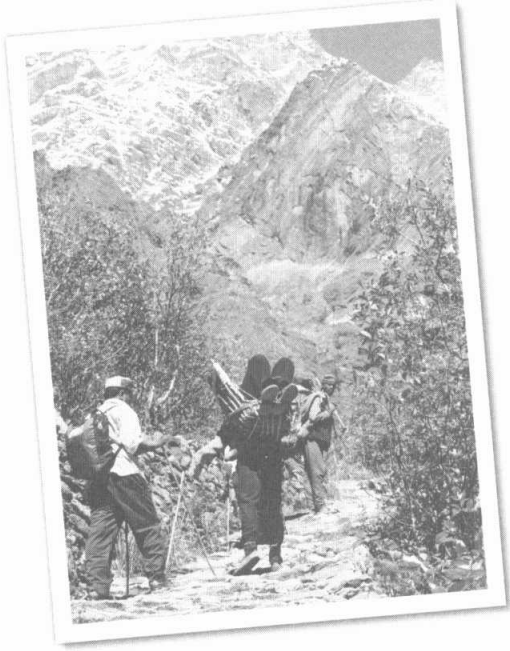
อีกเรื่องที่ผมเห็นว่าเป็นสิ่งน่าสนใจคือเรื่องของศรัทธากับเวลา เมื่อก่อนจะเห็นว่าศรัทธานั้นจะควบคู่กับเวลา การจาริกที่ต้องใช้ระยะทางและเวลาที่ยาวนานนั้นต้องมีศรัทธาที่มากล้น แต่ปัจจุบันเวลาที่เร่งรีบจะควบคู่กับศรัทธาที่หดหาย การจาริกที่อาศัยรถ-ลานั้นเมื่อเทียบกับการจาริกด้วยเท้าจะเห็นศรัทธาได้อย่างแตกต่างเลยทีเดียว

■ ชุมชน-ผู้คนในเมืองใหญ่

เราเข้าพักกันที่เกสเฮาส์ไปตลาดา ชื่อเดียวกับพระราชวังที่ลาซาของชาวทิเบต แต่ที่นี่เป็นชุมชนของชาวทิเบตที่อพยพกันมาตั้งหลักแหล่ง เปิดเป็นที่พักให้กับผู้ผ่านทางโดยเฉพาะชาวทิเบตที่ไปทำธุระหรือพบญาติพี่น้องจากเมืองธรรมศาลาสู่บังกาลอทางใต้ของอินเดียหรือในทางกลับกัน

แต่ปัจจุบันชาวต่างประเทศกลับเป็นลูกค้ารายใหญ่ของที่นี่เพราะหลายคนสนใจที่จะเดินทางไปเข้าเฝ้าสมเด็จพระไลลามะ หรือเยี่ยมชมเมือง เรียนรู้พุทธศาสนาจากลามะทิเบต โดยเฉพาะชาวตะวันตกที่ได้รับอิทธิพลและใส่ใจในพุทธศาสนามากขึ้น

พวกเราพักกันที่นี่สามวันเพื่อปรับตัว หัวใจ และร่างกายให้เข้ากับภูมิประเทศ ภูมิอากาศก่อนที่จะออกเดินทางสู่ดอยสูงอย่างหิมาลัย ช่วงที่เราพักกันที่เดลีเหนือ ในภาษาพูดของคนที่นี่ หรือเดลีเก่าในภาษาเขียน เราได้เดินทางไปเยี่ยมชมประตูดินแดน ทำเนียบประธานาธิบดี รัฐสภา และย่านต่าง ๆ ของเดลีใหม่ ในตอนต้นนึ่งที่มาด้วยกันและต้องการที่จะอยู่ที่นั่นต่ออีกหนึ่งปีถึงกับบ่นอุบถึงความสกปรกและความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง แต่เมื่อได้เห็นสถานที่สำคัญ ๆ เหล่านั้นแล้วกลับชื่นชม ผมกลับเห็นว่านี่เป็นการแบ่งแยกและสร้างช่องว่างทางสังคมอย่างชัดเจน ที่นั่นเราจะไม่เห็นตลาดร้านรวงหรือบ้านชาวบ้านทั่วไปอยู่เคียงข้างทำเนียบ หรือรัฐสภาเลย ไม่เหมือนกับบ้านเราที่จะเห็นวัด บ้าน ตลาด วัง จะอยู่เคียงข้างกันตลอดอย่างผสมกลมกลืน จบจนสมัยหลังจึงจะเห็นว่าบ้านเอย ตลาดเอยถูกกีดกันออกไป เหลือเพียงวัดและวังให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งนี่เป็นการเอาอย่างของสังคมที่แปลกแยกมาใช้นั่นเอง

■ มุ่งหน้าสู่ยมนา

เราออกเดินทางกันในเวลากลางคืนเพื่อเลี่ยงอากาศร้อนอบอ้าวของพื้นที่ราบสูงอย่างเดลีและเมืองใกล้เคียง แม้ว่าจะระยะทางจะไม่ไกลนักประมาณ ๓๐๐ กิโลเมตร แต่เราก็ใช้เวลากว่าเจ็ดแปดชั่วโมงในการเดินทางในวันแรกนี้ เราพักระหว่างทางก่อนจะเข้าสู่ต้นน้ำยมนา ซึ่งจะต้องเดินทางในวันรุ่งขึ้นอีกกว่าร้อยกิโลเมตรบนเขาสูงคดเคี้ยวไปมา

ตลอดการเดินทางเราจะพักตามบ้านพักนักท่องเที่ยวที่รัฐบาลสร้างไว้ตามเมืองต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวและผู้แสวงบุญ ซึ่งในแต่ละแห่งที่เราพักก็ให้บริการที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่ว่าเป็นเมืองใหญ่เมืองเล็ก หรือมีผู้จัดการบริหารที่เอาใจใส่เพียงใด

เช้าวันรุ่งขึ้นเราเริ่มการเดินทางด้วยสมาชิกวนาฉบับกระเป่า และตามด้วยโยคะสัน ๆ ที่ช่วยเราในเรื่องการเตรียมพร้อมขึ้นสูงสูง ด้วยท่าต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการหายใจเข้าออกสลับกันไปมาที่ละข้าง หรือตัดต้นด้วยท่าต่าง ๆ เพื่อช่วยผ่อนคลายจากการนั่งรถนาน ๆ เราเริ่มต้นและจบลงด้วยการเปล่งคำว่า “โอม” สามครั้ง จากนั้นมณีก็จะสวดมนต์ด้วยบทภาสาสันสกฤตเพื่อการเดินทางที่ราบรื่นของคณะ และแผ่เมตตาแก่มวลสัตว์ในสากลโลก เพื่อสุข สงบ สันติ

เราใช้เวลาเกือบจะทั้งวันในการเดินทางโดยรถยนต์แวน โดยมีพลับเป็นชาวสิกขีชื่อ ศาสตราจี อยู่ร่วมกับเราตลอดสิบกว่าวันจบจนกระทั่งกลับถึงเดลี มีเรื่องตลก-โปกฮาอยู่บ้างก็เห็นจะเป็นเรื่องการขับรถของเขาที่ทำเอาเราเกร็งกันพอสมควร ผมนั่งข้างหน้าแทบไม่กล้าหลับ หรือแม้แต่ห้องที่นั่งอยู่ด้วยกันข้างหน้าผมว่าพลับของเราหลับไปถึงกับ

สะดุ้งและจะกระชากพวงมาลัยให้เบนเข้ามาเอาเลยทีเดียว และก็มีอยู่เหมือนกันที่ศาสตราจีหลับในจริง ๆ เกือบจะพุ่งดิ่งลงข้างทาง ยิ่งทำให้เรานั่งกันสะดุ้งโหยง ๆ เป็นครั้งคราว อีกอย่างเวลาศาสตราจีคุยกับมณีซึ่งนั่งอยู่ข้างหลังคนขับ เขาก็นั่งหน้ามาคุยอย่างเป็นจริงเป็นจัง เล่นเอาพวกเราต้องออกเสียงฮือ ๆ กันอยู่จำไป แต่ว่าไปนี่ก็ให้ความสนุกและตื่นเต้นแก่พวกเราพอสมควร รวมทั้งห้องที่ร่วมทีมไปถึงกับบอกว่าเขาเตรียมตัวตายบนรถอยู่บ่อย ๆ

บ่อย ๆ ๆ เขาก็เดินทางถึงหมู่บ้านชาติ หมู่บ้านที่รถเราสามารถแล่นเข้าไปถึง จากนั้นก็จะเป็นหน้าที่ของพวกเราที่จะต้องเริ่มต้นการยาดรา ซึ่งต้องพึ่งสองเท้าของเราเอง ทุกคนใจจดจ่ออยู่กับพวงนี้ซึ่งเป็นการเดินทางวันแรกหลังจากมาอินเดียได้หลายวันแล้ว เราค้างคืนที่ที่พักนักท่องเที่ยวซึ่งอยู่เชิงหน้าผาแต่มีแม่น้ำยมนาคัน เสียงน้ำไหลกลบเสียงเอะอะจ้อแจ้ที่อยู่ในหมู่บ้านไปได้พอสมควร ผู้คนจากทั่วสารทิศมาออกกันอยู่ที่หมู่บ้านนี้เพื่อเริ่มต้นจาริกเช่นเราในวันพรุ่ง

■ เชื้อนนีเพื่อใคร?

ก่อนที่เราจะเดินทางถึงหมู่บ้านชาติ เราได้ขับรถผ่านเมืองเดห์ลี ซึ่งเป็นเมืองโบราณก่อนสมัยอาณานิคม และเป็นเมืองพักตากอากาศอีกแห่งหนึ่งของอังกฤษในช่วงที่ปกครองอินเดีย ถ้าจะเทียบกับเมืองเราก็จะประมาณอยุธยาตอนกลาง

แต่แล้วเมื่อรัฐบาลประกาศแผนการสร้างเขื่อนกันแม่น้ำคงคา ณ จุดนี้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า และสร้างท่อผันน้ำมาจากอีกภูเขานึ่งซึ่งจะส่งผลให้เมืองทั้งเมืองต้องจมอยู่ใต้น้ำ ชาวเมือง และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ได้ออกมาคัดค้านการสร้างเขื่อนนี้อย่างต่อเนื่อง แต่แล้วก็สู้กับกลยุทธ์ของรัฐและบริษัทเอกชนที่เข้ามาสัมปทานการสร้างเขื่อนนี้ไม่ได้ ธนาคารโลกได้อุทธรณ์การสร้างเขื่อนนี้ในตอนเริ่มต้น แต่เมื่อเริ่มเห็นว่าการสร้างเขื่อนมีโทษมากกว่าคุณจึงเบนหัวเรือหนี แต่รัฐบาลอินเดียก็ยังคงเดินหน้าต่อไปมาได้สนใจประชาคมโลกที่ปฏิเสธโครงการเขื่อนขนาดใหญ่เช่นนี้เลย

ยิ่งเมื่อพวกเขาได้ล่วงรู้ถึงผลประโยชน์ของการสัมปทานสร้างเขื่อนยิ่งทำให้หุดหู่ชาวบ้านแทบจะหาที่ซุกหัวนอนไม่ได้ต้องอพยพโยกย้าย บ้านแตกสาแหรกขาด ชุมชนที่อยู่ร่วมกันมาหลายชั่วคนล่มสลาย แต่มหาเศรษฐีผู้รับเหมาโครงการเขื่อนหินทั้งที่เดห์ลีกลับสร้างวังอยู่อย่างราชาที่เมืองอัคระ อย่างนี้หรือที่เรียกว่าการค้าเสรี การค้าที่เป็นธรรม หาได้แยแสต่อผู้คนและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติไม่ เราต้องตั้ง

คำถามให้มากขึ้นว่าเขื่อนนั้นเพื่อใคร?

■ ขุนเขายะเยือก

ถ้อยวลีนี้ผุดขึ้นมาในใจอยู่เสมอ ๆ ตั้งแต่เริ่มยามตราออกจากหนุมานชาติสู่ ยมุนาทร ทั้งโชคดีและโชคร้าย เพราะวันนี้ฝนตกพำ ๆ ตลอดทางจวบจนเย็นย่ำจึงได้สร้างซาไป ถึงแม้จะมีเสื้อกันฝนกันทุกคนแต่ก็เล่นเอาพวกเราเปียกโชกหนาวสิ้นไปตาม ๆ กัน บรรยากาศรอบข้างหมอกลงหนา เงามองเห็นข้างหน้าได้ไม่ไกลนัก น้ำตกทอดตัวลงมาเป็นสาย ๆ สลับกับขุนเขาเขียวขจี หน้าผาสูงชัน เราเดินลัดเลาะไปตามหน้าผา บางช่วงก็แคบเสียจนน่ากลัว บางแห่งต้องมีการหลอคอนกริตเป็นทางเดินเพราะมีแต่หน้าผาหามีให้ล่เขาไม่

ผู้คนจากทั่วทุกสารทิศจาริกมาที่นี่ เพราะตามหลักแล้วที่นี่จะเป็นประตูแรกของการจาริกก่อนที่จะมุ่งทิศไปทาง ภิกขิตติ บาตินารถ และเคดานารถ อันเป็นสาขาของแม่น้ำคงคา ตามลำดับ ตลอดเส้นทางหาได้โดดเด่นียวไม่ มีผู้คนเดินกันขวกไขว่ตลอด ๗ กิโลเมตรหรือไม่กี่ชั่วโมงที่มารอให้บริการตลอดเส้นทาง ที่พิเศษหน่อยก็เห็นจะเป็นการนั่งเก้าอี้ให้คนสี่คนหามขึ้นเหมือนท่านลอร์ดยาดรา ซึ่งก็ถือว่าเป็นการให้โอกาสคนแก่และผู้ที่ไม่สามารถจาริกเข้าได้พบสรวงสวรรค์บ้าง ขาลงถ้าตัวไม่ใหญ่หนักก็จะได้นั่งในตะกร้าให้คนเดี่ยวแบกหามลงไป

ขุนน้ำยมุนาอยู่ที่ ความสูงประมาณ ๓,๐๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล ในตอนแรกพวกเรากลัวกับความกดอากาศที่อาจจะส่งผลต่อร่างกาย แต่แล้วทุกอย่างก็เป็นใจให้กับพวกเรา

ได้คุยกันว่าถ้าวันนั้นฝนไม่ตกเราคงพลาดโอกาสได้เห็นสวรรค์ชั้นฟ้า และความโอ่าของขุนเขา ทุกสิ่งบรรจงสร้างโดยเทพดาและมนุษย์ผู้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทุกย่างก้าวที่เราเหยียบย่างและมุ่มมองที่เราหยุดยู่คือความลงตัวที่ไม่สามารถปั้นแต่งได้จากเครื่องยนต์กลไกใด ๆ บนโลกหล้า หรือจากระบบอุตสาหกรรมที่หยาบกร้าน

ในที่สุดเราก็ถึงต้นน้ำ ที่แปลกกว่าแห่งอื่นก็คือมีน้ำพุร้อนผุดขึ้นมามีวัดวาสร้างคร่อมบ่อน้ำร้อนให้กับผู้จาริกบุญได้อาบและผ่อนคลายโดยแยกเป็นหญิงชาย พวกเราเปียกปอนเมื่อต้องอากาศเย็นถึงกับสิ้นกันง ๆ ค่อยยังชั่วหน่อยเมื่อได้เข้าใกล้บ่อน้ำร้อน แต่เราก็ไม่กล้าที่จะลงอาบเพราะเพิ่งหายไข้และกลัวการเปลี่ยนอุณหภูมิอย่างรวดเร็วจะทำให้อาการกำเริบอีก จึงเดินขึ้นไปที่ศาลาประกอบพิธีกรรมของชาวฮินดูกับน้องอีกสองคน พวกเขาเห็นเราเป็นชาวต่างชาติ

จึงเข้ามาทักทายและดูเหมือนจะให้ค่ามากกว่าคนพื้นถิ่นด้วยกัน เมื่อเขาประกอบพิธีให้กับพี่น้องชาวฮินดูด้วยกันเสร็จก็เรียกพวกเราให้คุกเข่าลงหน้าแท่นที่มีหม้อน้ำแชกประกอบพิธีกรรมบนพืชม ๆ เอาช้อนตักน้ำใส่ฝ่ามือเราแล้วให้ลูบลงหัว เอาเมล็ดข้าวและถั่วใส่ฝ่ามือพวกเรา พร้อมกับบอกพวกเราให้สาดใส่ไปที่ตาน้ำที่ผุดขึ้นมา แล้วเจิมที่หน้าผากของพวกเราด้วยสีแดงเบ็ดแรก ๆ พวกเราก็ค่อนข้างที่จะขึ้นชอบกับพิธีกรรมเหล่านี้แต่แล้วก็ต้องสะดุดลงเมื่อเขาแบมือขอเงินและกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ด้วยว่าพวกคุณชาวต่างชาติสามคนจะต้องจ่ายอย่างน้อย ๑๐๐ รูปี เล่นเอาพวกเราขาดศรัทธา คิวเงินให้แล้วรีบเดินออกจากวัดเลย พวกเราห่างจากพุทธพาณิชย์ที่เมืองไทยแต่ก็ต้องมาพบกับการค้าศรัทธาและฮินดูพาณิชย์ที่นั่นเช่นกัน แต่ก็ปลงใจได้เพราะว่ากระแสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมันแผ่ไปทั่วทุกมุมโลกแล้ว

■ บ้านหินดิน และปูนซีเมนต์

หลังจากอาหารกลางวันพวกเราก็มุ่งหน้ากลับสู่หนุมานชาติ อันเป็นที่พักของพวกเราอีกคืน ระหว่างทางทั้งขาขึ้นและลงเราต้องผ่านหมู่บ้าน..... หมู่บ้านนี้มีความสวยงามมากในเรื่องสถาปัตยกรรมสร้างบ้านด้วยหินและฉาบด้วยดิน ทาสีดินที่ต่างเฉดสีกัน วงกบประตูเป็นลายสลักที่กลมกลืนมีสีสัน บันไดเป็นหิน แต่ดูเหมือนจะไม่มีใครอยากที่จะอยู่บ้านที่สร้างด้วยวัสดุเช่นนี้อีกแล้ว ชาวบ้านเริ่มสร้างบ้านใหม่ ๆ ด้วยปูนซีเมนต์ที่ต้องซื้อหามาจากข้างนอกรวมถึงอิฐดินเผาด้วย ละเลยก่อนหินที่วางเรียงรายอยู่เกือบในบ้านหินดินจึงกลายเป็นเพียงอนุสรณ์สถานที่บ่งบอกอดีตอันรุ่งเรืองของผู้คนในการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นและเป็นมิตรกับธรรมชาติ

บทเรียนนี้ก็คงจะไม่ต่างกับบ้านเราอาจจะไม่ต้องเอ่ยถึงชาวพื้นราบ

ที่แพ้ราบคาบกับอำนาจทุนนิยม แต่พี่น้องปกาเกอญอและพี่น้องชาวพื้นที่สูงอื่น ๆ เริ่มเพิกเฉยและรู้สึกด้อยค่าเมื่อต้องอยู่ในบ้านไม้ บ้านใหม่ ๆ ถูกสร้างด้วยปูนซีเมนต์ที่ถูกกำหนดราคาจากโรงงานและนับวันจะแพงขึ้นอยู่เรื่อย ๆ นอกจากนี้ยังรวมถึงการระเบิดทำลายภูเขาและการใช้พลังงานอย่างมหาศาลในการบดย่อยให้เป็นผง รวมถึงไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพในระยะยาว เพราะปูนซีเมนต์เก็บความเย็นทำให้ร่างกายขาดความอบอุ่น หรือเก็บความร้อนทำให้อ่างกายขาดความสมดุลดังเช่นในเมือง

ดังนั้นจึงมีกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในเมืองไทยและต่างแดนกำลังรณรงค์ให้คนเมืองและชนบทได้หันกลับมาใช้วัสดุท้องถิ่นในการสร้างบ้านอาจจะเป็นการสร้างบ้านดิน บ้านหินฉาบด้วยดิน บ้านไม้ หรือว่าเป็นบ้านไม้ไผ่ด้วยกัน

■ เมืองป่าเหนือ

เมืองป่าเหนือหรือที่ชาวอินเดียเรียกกันว่า*อูตรกาสิน*นั้นเป็นเมืองใหญ่หน้าด่านก่อนที่จะผ่านไปสู่อันาคองคา เราพักค้างหนึ่งคืนที่เมืองนี้ในเช้าไป หลังจากพักนอนในช่วงบ่ายเวลาเย็นจึงได้ออกเดินในตัวเมือง โดยที่แรกเราได้ไปที่ท่าน้ำคองคาในตัวเมืองซึ่งกำลังมีการเผาศพยูริมคองคา อันเป็นแบบแผนของชาวฮินดูที่เชื่อว่าแม่น้ำคองคาจะชำระล้างบาปของผู้คนเพื่อนำพาเขาไปสู่สรวงสวรรค์ได้ พิธีกรรมนั้นเรียบง่ายช่วยให้ผู้คนเห็นถึงความเป็นอนิจจัง เขาเอาไม้มากองสุ่มกันเข้าแล้วเอาศพวางมีพิธีกรรมเล็กน้อยแล้วก็เผาเมื่อเผาใกล้จะหมดกองไฟใกล้จะมอดก็ผลึกทั้งศพ ชี้เท้าและท่อนไม้ลงไปในคองคาเท่านั้นถือว่าอันเสร็จพิธี จะไม่มีการเก็บอัฐิอย่างบ้านเรา ลูกชายจะต้องเป็นคนประกอบพิธีจุดไฟ โดยเฉพาะลูกชายคนโต ซึ่งจะต้องโกนผมต่อหน้าเชิงตะกอนด้วย

จากนั้นเราเดินลัดเลาะตัวเมืองอันพลุกพล่านด้วยผู้คนสู่วัดฮินดูอันเก่าแก่ ซึ่งเป็นหนึ่งในสองวัดที่สำคัญของชาวฮินดู เพราะมีศิวลึงค์หินที่เกิดโดยธรรมชาติ สังฆราชองค์แรกของชาวฮินดูจาริกมาที่นี่เพื่อเข้ากรรมฐานสมัยเมื่อหลายพันปีมาแล้ว และผู้คนจากทั่วทุกสารทิศจะต้องเดินทางมาเพื่อสักการะก่อนที่จะมุ่งหน้าสู่*แกงเก็ทรี* ในยุคหลังจึงมีการสร้างตัวอาคารครอบและสลักลวดลายลงไป รวมทั้งมีตะเกียงน้ำมันพีชที่จุดด้วยแรงศรัทธาอย่างต่อเนื่องมากกว่า ๑๕๐ ปี วันที่เราเดินทางไปถึงเป็นวันสำคัญวันหนึ่งของชาวฮินดูจึงมีผู้คนมาทำบุญกันมากมายแต่งกายด้วยสีส้มอันดูฉลาด

■ การเดินทางทั้งภายในและภายนอก

ช่วงเราอยู่กับที่เมืองป่าเหนือได้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างผมกับน้องอีกคน ซึ่งทำให้ผมโกรธมากและเกือบที่จะตะบันหน้ามันแล้ว โชคดีที่ยังอารมณ์ไว้ได้ โดยตัวผมเองก็ตกใจกับอารมณ์ที่มันผุดขึ้นมาซึ่งในชีวิตนั้นเกิดเหตุเช่นนี้เพียงแค่สองสามครั้งเอง แต่เพียงช่วงระยะเวลาไม่นานอารมณ์โกรธและขัดเคืองของผมก็จางไป

ส่วนน้องเขาก็สรุปเป็นบทเรียนได้ไม่เลวเลยทีเดียวสำหรับการนำไปใช้ในชีวิตข้างหน้า แต่คนที่ติดและโกรธอยู่คือเพื่อนของน้องคนนั้นที่สนิทกับผมมาก จนไม่ยอมพูดและประกาศว่าจะไม่คบหาสมาคมกับผมอีก โดยส่วนตัวแล้วผมก็ไม่ได้ใส่ใจมากมาย เพราะถ้าใครรับด้านร้ายของผมไม่ได้ก็ไม่จำเป็นต้องคบหากัน คนเรานั้นจะเรียบร้อยน่ารักอยู่ตลอดนั้นดูจะไม่จริงสักเท่าไร

สงครามภายในจึงเกิดขึ้น โดยเฉพาะความขัดข้องหมองใจของน้องที่ยังคงติดขัดกับผมอยู่ วันนี้เราออกเดินจากแกงเก็ทรีสู่*โคมุชอัน*เป็นภูเขา น้ำแข็งต้นน้ำคองคา ระหว่างทางน้องเขาเผ่าคิดว่าฉันใจแต่กับเรื่องความขัดแย้งนี้ และยังคงโกรธผมอยู่เป็นอันมาก จนน้ำตาไหลอยู่หลายครั้งอีกทั้งหลบไปอาเจียนอยู่ครั้งสองครั้ง

แต่แล้วเมื่อเราเดินถึงที่พักแรมที่อยู่ระหว่างทางข้างธารน้ำ ผมก็นัดหมายเพื่อพูดคุยกันถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและเราก็ได้สรุปเป็นบทเรียนจากประสบการณ์ตรงชุดนี้เพื่อประโยชน์ของเราทั้งสามคนในอนาคต

จุดดีในครั้งนั้นของพวกเราจะไม่สัมฤทธิ์ผลเลยถ้าเราไม่ได้เดินทางภายในของเราแต่ละคน เราถูกต้องกันกับระยะทางในแนวราบแต่หาได้ถูกต้องดังลึกในวังแห่งจิตของเราแต่ละคนไม่ การค้นหา การเฝ้าดู การจดจ่อ การแปรเปลี่ยนล้วนเป็นแบบฝึกหัดให้แก่เรา และเป็นอย่างก้าวที่เราแต่ละคนจะต้องย่ำเดิน เราจะแปรเปลี่ยนอย่างไรเพื่อนำไปสู่ความสงบ สันติ ร่าจิบ เพราะในบางครั้งเราถูกต้องกันเฉพาะภายนอกที่ซึกพาเราไปสู่ความพึงชานหลงไหล ย่ำยวนและชวนหา ดังนั้นเราอาจจะต้องกลับมาคิดทบทวนอาจจะอยู่ในรูปประโยคของ “*ทางกลับคือการเดินทางต่อ*” หรือ “*การเดินทางโดยปราศจากจุดมุ่งหมาย*” ก็ได้

■ ไกล่สวนของโคมุช

มีหนังสือและบทความหลายเล่มที่เขียนถึงความงามและการเดินทางสู่อันาคองคาเป็นภาษาไทย ซึ่งผม

เองก็ได้รับอิทธิพลจากหนังสือหรือบทความเหล่านั้น โดยเฉพาะหนังสือ "ในห้วงหิมาลัย" ของธารารินคันต์หรือพี่เลี้ยงที่ได้อ่านเมื่อสี่ห้าปีที่แล้วและฝันไว้ว่าสักวันหนึ่งเราจะได้จากrikสู่คองคา-หิมาลัย แล้วฝันนั้นก็เป็นจริง ต้องขอขอบคุณผู้จุดประกายฝันของผม

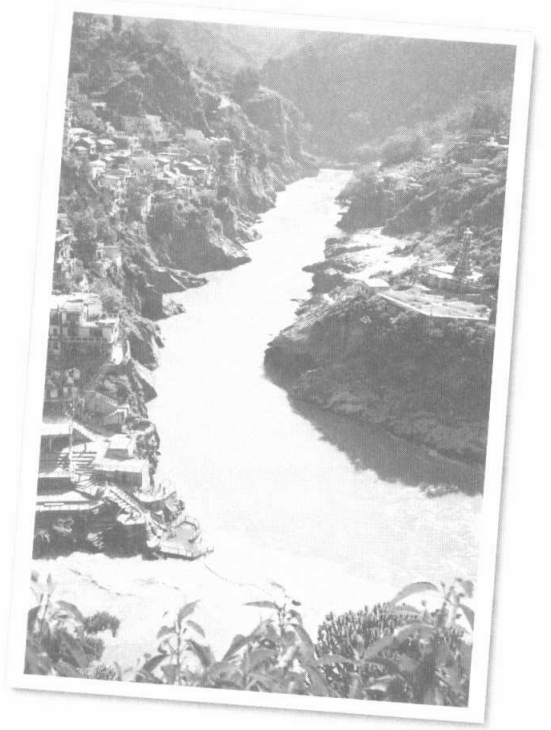
การเดินทางภายนอกของเราจากแกงโกทริจากระดับน้ำทะเลสามพันกว่าเมตรลัดเลาะเลียบริมเขาและคองคาที่ดูเหมือนน้ำคั่ง เสียงสายน้ำดังกระหึ่มอยู่ตลอดเวลาและทุกระยะของการเดินเท้า สีนํ้าขุ่นคั่งนํ้านมผสมช็อคโกแลตชนิด ๆ ในช่วงฤดูมรสุมของที่นี่ มณีบอกกับเราว่าในฤดูอื่นคองคาจะเป็นประกายดังสีเงินยวงเมื่อต้องแสง เขาจะหาโอกาสมาที่นี่ทุกครั้งเมื่อโอกาสเอื้อหรืออย่างน้อยทุกแปดเดือนจะต้องเดินทางจากเดสลีมาสู่หุบเขาฤๅษีเป็นครั้งคราว

โคมุขคือหัวขบวนนั้นเอง เป็นชื่อของภูเขานํ้าแข็งอันเป็นจุดกำเนิดของเธอ "คองคา" โดยมีเทือกเขาหิมะภักิริตีหนึ่ง สอง และสามอยู่ที่คเบื้องหลังคอยประคองกอดเธอไว้ และทิศเบื้องซ้ายของเธอมีซิบลิงค์ หรือภูเขาลิงค์พระศิวะเป็นผู้ชักจูงเธอ ตามตำนานเท่าที่ผมจดจำมาได้คือเทพธิดาคองคาอินดีลงมาช่วยเหลือชาวโลก แต่เพราะเธอร้อนแรง การจุดติลงมาของเธอเกิดการแตกกระจายเป็นแม่น้ำสิบสองสายของคองคา และที่จุดโคมุขอันเป็นสายหลักนั้นพระศิวะต้องน้อมเกล้าของพระองค์มารับความแรง มิเช่นนั้นหลายสิ่งหลายอย่างคงพังทลาย ดังนั้นโคมุขจึงอยู่เคียงข้างกับลิงค์พระศิวะ

เมื่อเราเดินทางกลับจากโคมุขถึงแกงโกทริและได้สักการะวัดที่สร้างขึ้นเมื่อเจ็ดสิบกว่าปีที่แล้ว แต่เป็นจุดที่มีผู้คนจาริกมาแสวงบุญกันมาหลายพันปี ผมถามมณีว่าทำไมเขาจึงสร้างวัด ณ จุดนี้เพราะห่างจากโคมุขตั้ง ๑๔ กิโลเมตรมณีบอกว่าแรกเริ่มที่เดียวหลายพันปีมาแล้ว เขาพบภูเขานํ้าแข็งอันเป็นต้นน้ำคองคา ณ จุดนี้ด้วยระยะเวลาที่ผันผ่านมานานกว่าพันปีโคมุขจึงหดหายไปเรื่อย ๆ จวบจนปัจจุบันหดไปตั้ง ๑๔ กิโลเมตร ดูแล้วจะเหลืออยู่ไม่เกินกว่ากิโลเมตรก็จะหมดแล้วและมีท่าว่าจะละลายหายไปมากขึ้นกว่าเดิม ดังมีสถานะที่ตรวจวัดการละลายตัวของภูเขานํ้าแข็ง ณ จุดโคมุข และที่สำคัญที่เราจะต้องจดจำไว้ก็คือ โลกที่ร้อนขึ้นจะทำให้ลายโคมุขให้หมดไปด้วย

■ รุดงค์ของมนุษย์ใหม่

จุดคงโดยนัยยะแล้วเป็นข้อวัตรปฏิบัติที่ผู้สมัครใจจะพึงสมาทานประพฤติได้ หรือเป็นอุบายขัดเกลากิเลส ส่งเสริมความมั่งน้อยสันโดษ ในทางพุทธศาสนา มีข้อวัตรอยู่ ๑๓ ข้อ

เพื่อเป็นไปในวิถีที่สันโดษ

จะเห็นว่าข้อวัตรเหล่านี้จะเกี่ยวโยงกับการใช้ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อาหาร การกิน จะว่าไปอีกที่ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เชื่อมโยงกับการสร้างทางเลือกออกจากบริโภคนิยม

แล้วการจาริกของเราในครั้งนี้ได้สร้างทางเลือกออกจากบริโภคนิยมหรือไม่ ? นี่เป็นสิ่งที่คณะเราพูดคุยบ้างแต่มิได้ลึกลงมาก จะว่าไปแล้วไม่ใช่ง่ายเลยที่จะหลีกเลี่ยงหรือไม่ติดกับความสะดวกสบายที่สังคมสมัยใหม่ประเคนให้เราเพื่อแลกกับเงินตรา เพื่อการซื้อหาและดูแลสุขภาพมาสนองมนุษย์ชาติ โดยปราศจากการคิดอย่างแยบคายว่าทรัพยากรที่มีอยู่นี้มีขีดจำกัดหรือไม่ และเราเองก็ต้องวิ่งวนหาเงินเพื่อนำมาซื้อหาสิ่งของเหล่านี้ จนขาดการเหลียวแลเอาใจใส่ต่อชีวิต ความสัมพันธ์ และการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งอื่นเขาเลย

นี่เป็นประสบการณ์อันเล็กน้อยของชีวิตที่เราได้คิดเพื่อเชื่อมโยงระหว่างชีวิตและสังคม หวังว่าการแสวงหาของเราในครั้งนี้จะเป็นก้าวน้อย ๆ ที่จะปลดปล่อยเราสู่ความเป็นอิสระมากขึ้น

ขุนเขา สายน้ำ และดวงวิญญาณแห่งการแสวงหายังคงดำรงอยู่ หล่อเลี้ยง และเติบโตขึ้นตามลำดับ

ขอให้สรรพสิ่ง จงมีความสุข "May all beings be happy".

พราณชนมพูคณา*

เป็นที่น่าสังเกตว่าสังคมไทยในระยะหลังมีการนำเรื่องเพศและเพศสภาพมาถกเถียงกันในบริบทของพุทธศาสนามากขึ้น นับตั้งแต่กระแสภิกษุณีถูกปลูกให้พื้นคืบซีฟโดย ดร.ฉัตรสุมาลย์ เป็นต้นมา ทั้งยังมีนักศึกษาหันมาทำวิทยานิพนธ์เรื่องเพศในพุทธศาสนาโดยจัดสัมมนาเผยแพร่แก่สาธารณชนชนทั่วไป อันนำไปสู่วาทกรรมเรื่อง 'จิตไร้เพศ-เพศไม่มีตัวตน' ที่ทำให้ประเด็นหญิงชาย (Gender) มีมิติที่ลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น คาดเดาได้ว่าวาทกรรมนี้อาจทำให้การพูดถึงเรื่องเพศและเพศสภาพนำไปสู่ความเป็นอนัตตา (ความไม่มีตัวตน) อันเป็นหัวใจของพุทธศาสนาได้ในที่สุด และอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ตามมา ต่อวิธีคิดเรื่องมิติหญิงชาย

แต่จะพูดให้ดังไปไกลแค่ไหน-อย่างไร ก็ดูเหมือนว่าวาทกรรมเรื่อง 'จิตไร้เพศ-เพศไร้ตัวตน' ยังไม่สามารถเข้าไปสัมผัสลึกถึงกลางใจของพหุชนให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยให้เห็นได้อย่างชัดเจน เป็นรูปธรรมมากนัก หากไม่แล้วการบวชเป็นสามเณรจากต่างประเทศของ ดร.ฉัตรสุมาลย์ ก็คงได้รับการยอมรับไปตั้งแต่ก้าวแรกที่เธอลงจากเครื่องบินไปแล้ว

และยังไม่ทันที่กระแสภิกษุณีจะจางคลាយไปสนิทสิ้นนัก ประเด็น 'เพศสภาพ' ก็ฮือฮาทามมาติด ๆ เมื่อปรากฏว่าชบวน นศ.กะเทยต่างพากันลุกขึ้นมาแต่งชุดนักศึกษาหญิงกันเป็นทิวแถวในหลายมหาวิทยาลัยด้วยกัน (มติชนรายวัน ๑๑ พ.ย. ๒๕๔๕) ในเนื้อข่าวยังบอกด้วยว่า นศ.กะเทยเหล่านี้มีเครือข่ายรู้จักกันหมดทั้งจุฬาฯ มหิดล เกษตรศาสตร์ ฯลฯ (สฎีปมติชนทูเดย์ ๑๑ พ.ย. ๒๕๔๕) จึงทำให้เห็นว่าการลุกขึ้นมาแต่งหญิงของพวกเขาเขามีเครือข่าย

ครอบครัวกันเป็นระบบ ลำพัง
กะเทยแต่งหญิงในชุดล้าลอง
ทั่วไปก็ไม่เท่าไร แต่เมื่อพวกเขาหัน
มาปฏิบัติการทำท่ายด้วยการสวม
เครื่องแบบนักศึกษาหญิงเรื่องนี้จึง
ไม่ธรรมดา เพราะโดยเนื้อหาสาระ
แล้ว 'เครื่องแบบ' (Uniform) มี
ลักษณะของความเป็น 'ทางการ'
สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเครื่อง
แบบนักศึกษาเป็นเครื่องแบบที่
ได้รับพระราชทานด้วยแล้ว ปรากฏ-
การณ์ที่เหล่า นศ.กะเทยต่างพา
กันลุกขึ้นมาแต่งเครื่องแบบนัก-
ศึกษาหญิงจึงมีมูลค่าเทียบเท่ากับ
ผู้หญิงลุกขึ้นมาท่มีจริยเลยทีเดียว
เพียงแต่สัดส่วนความศักดิ์สิทธิ์
ระหว่างชุดนักศึกษา กับ จีวรสี
เหลือง ๆ อาจจะมีน้ำหนักที่แตก
ต่างกันไปบ้างเท่านั้นเอง

จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการลุกขึ้น
มาแต่งชุดนักศึกษาหญิงของพวกเขา
เธอเป็นเรื่องการเมืองกลาย ๆ เจือ
ปนด้วยเรื่องสิทธิกะเทยออกซมพู
หน่อย ๆ

แต่หากจะมองให้ลึกลงไปถึง
เรื่องจิตวิญญาณอีกสักเล็กน้อย
ปฏิบัติการของพวกเขาถือมีความ
ยิ่งใหญ่ไม่เบา เทียบกับแนวคิด
ทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
สำหรับพุทธศาสนิกชนที่
แล้ว ปฏิบัติการของพวกเขาถือ
'โกธาน'^{*} ขึ้นเยี่ยมเลยทีเดียว!

เพราะปรากฏการณ์นี้ กระ-
หู่งโพธิภาวะ^{**} ของผู้พบเห็นให้เกิด
ซาโตริ^๑ ขึ้นมาโดยฉับพลันและ
รุนแรง เมื่ออย่างก้าวที่พวกเขาได้
เยื้องกรายไปให้ผู้คนที่ได้พบเห็นเป็น

เสมือนการประกาศสังขรณ์ ว่า
ความเป็นชายจริงหญิงแท้เป็น
เรื่องสมมติ ชายหญิงเป็นเพียง
ความอนิจจังแห่งเรือนร่างมนุษย์
ไม่ต่างกับสรรพสิ่งนานาที่ไร้วัดตน
มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป (ด้วยความ
หมายเดียวกันนี้กับพฤติกรรมรัก
เพศเดียวกันของเลสเบี้ยน เกย์
ไบเซ็กชวล นั่นก็ยิ่งตอกย้ำให้เห็น
ถึงความอนิจจัง—ไม่แน่นอนแห่ง
อัตลักษณ์ทางเพศของมนุษย์
ภายใต้รูปแบบรักต่างเพศที่เชื่อถือ
และคาดหวังกันมานาน)

ยิ่งเมื่อเธอตัดสินใจแปลงเพศ
ด้วยแล้วจะต่างอะไรกับชายหนุ่ม
ที่ตัดสินใจโกนศีรษะใช้ชีวิตนัก-
บวชตลอดชีพ เพราะการตัด 'องค-
ชาติ' ออกหมายถึงการตัดสัญ-
ลักษณ์แห่งความเป็นเพศชายและ
ความสุขทางเพศออกไปอย่าง
ถาวร นั่นทำให้พวกเขาบางคนไม่
อาจถึงจุดสุดยอดทางเพศได้อีก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิง
สังคมด้วยแล้ว 'องคชาติ' หมายถึง
ความเป็นใหญ่ในสังคม การมี
องคชาติหมายถึงการเป็นบุคคลที่
จะได้รับสิทธิในสังคมที่มากกว่า
เพศสภาพอื่น ๆ หากกะเทยคน
หนึ่งตัดสินใจผ่าตัดแปลงเพศนั้นก็
หมายความว่าเธอพร้อมแล้วที่จะ
สละสิทธิต่าง ๆ ในความเป็น
ชายออกไปจนหมดเกลี้ยง จะพูด
ว่าการแปลงเพศของเธอเป็นการ
สละเพศที่ยิ่งใหญ่พอ ๆ กับการ
บวชก็ว่าได้ เพราะการบวชก็
คือการสละเพศเดิมของตนเองเพื่อ
ที่จะไปพ้นจากความเป็นเพศใด

เพศหนึ่ง (เราเรียกนักบวชว่าเป็น
บุคคลไม่มีเพศ) ขณะเดียวกัน อีก
นัยหนึ่งของการแปลงเพศคือการ
ประกาศถึงความไม่เที่ยงแท้ทาง
เพศให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า ที่เห็น
เป็นผู้ชายในวันนี้วันพรุ่งนี้อาจ
'ไม่ใช่' ก็ไม่ได้ โดยผู้พบเห็นจะทัน
รู้ตัวหรือไม่ก็ตาม แต่อย่างน้อยก็
คงสะกิด 'ธาตุพุทธะ' ของผู้นั้นให้
กระเพื่อมไหวอยู่ไฉน ๆ

ด้วยเหตุนี้เอง...ความหมาย
ในเชิงสังคมที่ว่า 'องคชาติ' เป็น
ใหญ่ก็จะถูกกระทำให้กลายเป็น
เพียงอุปาทาน ที่เพื่อพากไปด้วยความ
ยึดมั่นถือมั่นในกายหยาบ
ของมนุษย์

เมื่อเธอผ่าตัดปราศจากทั้ง
องคชาติ ไม่มีแม้กระทั่งมดลูกและ
รังไข่ที่จะให้กำเนิดบุตร... 'เพศ-
สภาพใหม่' นี้จึงไม่เพียงแต่สะกิด
เตือนผู้พบเห็นบางคนให้เกิดบรรลु
ธรรมขึ้นมาโดยฉับพลันเท่านั้น
หากยังผลให้สังคมต้องสั่นคลอน
ไปกับระบบความเชื่อเรื่องเพศแบบ
เดิม ๆ (ที่เชื่อว่าคนเรามีสองเพศ)
ด้วยเช่นกัน

อีกทั้งในแง่ปรัชญา อาจตี
ความได้ว่า 'พวกเขา' กำลังเปลี่ยน
ผ่านตัวเองไปสู่ความไร้เพศ เห็น
ความเป็นชายหญิงอย่างเป็นรูป-
ธรรม ไม่ว่าจะนิยามตัวเองว่า
เป็นเพศใดก็ตาม.

* กตา = ถ้อยคำ, เรื่องราว

๑ เป็นปริศนาธรรมที่อาจารย์เซ็นมักใช้สอน
ลูกศิษย์ให้เกิดการบรรลุธรรมแบบฉับพลัน

๒ ภาวะแห่งความรู้, ความตื่น, ความเบิกบาน

๓ การบรรลุธรรมอย่างฉับพลัน

“...ตราบไต ที่คนยังจัดการกับ ความต้องการ ของตัวเองไม่ได้ ทุนนิยม ก็ชนะวันยังค่ำ...”

ยุคแห่งโลกไร้พรมแดนที่เผด็จการพล
ไปทุกทิศทุกทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะสอง
ทศวรรษที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันยิ่ง
ใหญ่ และเอื้อให้บริโคนิยมเพิ่มพูนศักยภาพของ
ตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดผล
กระทบต่อสังคมอย่างไร โดยเฉพาะในแง่ความรุนแรง
รศ.ดร. สุวรรณา สถาบันันท์ อาจารย์ประจำภาควิชา
บริหารศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย เสนอข้อสังเกตดังบทสนทนาต่อไปนี้

► **บริโคนิยมแบบสุดโต่งทำให้เกิดความรุนแรง
อย่างไร**

มนุษย์ต้องบริโภค ต้องใช้บริการเพื่อการกินอยู่
แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าปัจจุบันเราไม่ได้ใช้สิ่งเหล่านี้เพื่อการ
ยังชีพอีกต่อไป แต่เราถูกทำให้กลายเป็นผู้บริโภค

ความหมายของเราถูกกำหนดโดยสิ่งที่เราใช้
อำนาจการซื้อ เช่น นักศึกษาสมัยนี้บางคนไม่สามารถ

มีเพื่อนบางกลุ่มได้ ถ้าไม่ใช่หลุยส์ ไม่ใช่กุซซี
พูดยากว่าเป็นเพราะเด็กไม่มีแล้วรู้สึกเอง หรือมันเป็น
กฎที่คนกลุ่มหนึ่งตั้งขึ้น แต่มันแปลว่าความสัมพันธ์
ระหว่างมนุษย์ในฐานะที่เป็นเพื่อนซึ่งเป็นกิจกรรม
ธรรมดาของมนุษย์ถูกทำให้อยู่ในกรอบของบริโคนิยม
ถ้าคุณไม่มีสิ่งนี้ ไม่มีบัตรผ่าน ไม่สามารถสร้าง
เพื่อนฝูงกลุ่มนี้ได้ นี่คือการรุนแรง มันเศร้ามากที่สิ่ง
เหล่านี้ยังเกิดขึ้น

ประการต่อมาทำให้คนที่ไม่มีสิ่งเหล่านี้ขาด
ความมั่นใจตัวเอง จริง ๆ มนุษย์เราทุกคนมีศักยภาพ
ที่จะทำอะไรเกินกว่าสิ่งที่ตัวเองทำอยู่ แต่ถ้าเรา
ถูกทำให้ไม่มีความมั่นใจเพียงเพราะเราไม่มีเงินซื้อ
สัญญาณบางอย่างเพื่อแสดงว่าเราเก่ง เราใช้ได้ เรา
รวย มันบั่นทอนความมั่นใจ ตรงนี้คิดว่าเป็นความ
รุนแรงทางจิตวิทยา เป็นความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม

เคยมีอาจารย์ทางเศรษฐศาสตร์คนหนึ่งชื่อ Heil
broner เขียนหนังสือชื่อ *Worldly Philosopher* หรือ

ปรัชญาทางโลก วิเคราะห์ว่า ในอดีตอันไกลโพ้นเช่น ยุคจีนที่ ยุคอียิปต์โบราณ พลังขับเคลื่อนสังคมคือ อำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์หรือจักรพรรดิ เขาเรียกว่า เป็นอำนาจของแท้ คือใช้อำนาจเด็ดขาดและความกลัวของคนส่วนใหญ่มาสร้างสิ่งมหัศจรรย์ต่าง ๆ เช่น กำแพงเมืองจีน ปิระมิด ต่อมาใช้ความเชื่อทางศาสนา เช่น อินเดียใช้ระบบวรรณะ ทำให้คนอยู่ในตำแหน่ง แห่งที่ ลูกหลานเกิดมาในชนชั้นไหนก็จะดำเนินไปตามกรอบของระบบ ซึ่งเขาใช้คำว่า เป็น “เจ้าของชนบจารีต” หรือ “อำนาจของชนบจารีต” ที่จับคนไว้ให้อยู่เป็นที่ เป็นทาง

อีกประการหนึ่ง อาจารย์ Heil broner วิเคราะห์ว่า ในปัจจุบันพลังที่ขับเคลื่อนสังคมคือ พลังแห่งความโลภ จากความกลัวอำนาจ จากความกลัวจารีต มาสู่เงิน ในแง่หนึ่งเป็นการลดทอนความเป็นมนุษย์ไปสู่การอยากได้สิ่งของหรือที่เราเรียกว่าวัตถุนิยม ทำให้คิดว่าหน้าที่ของความเป็นมนุษย์คือการเป็นผู้บริโภคที่ซบซ้อน หูรุกรามากขึ้น ทำให้มนุษย์ส่วนหนึ่งคิดไปทิศทางเดียวกันและละทิ้งคนอื่นที่ลำบากกว่า ความรุนแรงที่มีอยู่เดิมก็จะเลวร้ายยิ่งขึ้นเพราะคนไม่สนใจปัญหาที่น่าจะสนใจ ไปยอมรับกฎเกณฑ์การนิยามตัวเองผ่านการบริโภค

▶ บริโภคนิยมแบบสุดโต่งมีผลกระทบต่อสังคม ในระดับปัจเจก หรือสังคม อย่างไร

เกิดการแบ่งกลุ่มคนเป็นช่วงชั้นชัดเจนขึ้น ไม่อยากใช้คำว่าชนชั้น เพราะมันมีความลื่นไหลระหว่างกลุ่ม เช่น ถ้าคุณทำเงินได้คุณก็เข้าไปอยู่ในช่วงชั้นนั้นได้ ไม่ใช่ระบบวรรณะแบบอินเดียซึ่งเป็นชนชั้น ทำให้คนซึ่งอายุน้อยขาดความมั่นใจ ทำให้คนซึ่งเป็นชนชั้นกลางมองไม่เห็นอุดมคติอื่นใดในชีวิต นอกจากจะเป็นผู้บริโภคที่ซบซ้อนขึ้น

เวลาชนชั้นกลางจำนวนหนึ่งได้ใช้รถเบนซ์ ใช้กระเป๋าแพง ๆ โคมไฟหรู ๆ ได้กินอาหารดี ๆ เขาจะรู้สึกว่สิ่งเหล่านี้เป็นตัววัดว่าชีวิตประสบความสำเร็จ และมีความหมาย ทำให้ศักยภาพอื่น ๆ ของเขาถูกลดทอนลง เช่น เขาอาจจะสามารถสนใจปัญหาคนจน

สนใจพัฒนาศักยภาพทางศิลปะที่ไม่เกี่ยวกับธุรกิจ หรือปัญหาคนอื่น ซึ่งเขาสามารถช่วยได้ในบางลักษณะ สิ่งเหล่านี้จะหันเหความสนใจเขาไปสู่จุดเดียวซึ่งถูกควบคุมโดยกลไกธุรกิจ ทำให้สังคมทั้งสังคมมีเกณฑ์เกณฑ์เดียวในการวัดความเป็นมนุษย์ สิ่งเหล่านี้หลอหลอมให้คนไม่สามารถเข้าใจว่า มีความรู้ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างอื่น ที่ไม่เกี่ยวกับการซื้อขาย อย่างที่สองคือมนุษย์ก็ถูกลดทอนศักยภาพไปในหลาย ๆ ด้าน มิติทางจิตวิญญาณ หรือศีลธรรมที่สามารถพัฒนาได้ก็เห็นว่าเป็นเรื่องไร้สาระที่จะพูดถึง

แล้วไปให้ความสำคัญแก่เงินที่จะหามาได้มากเท่าไรเท่านั้น มันทำให้ความเป็นคนของเราถูกบีบให้เหลือมิติเดียว เหลือเพียงมิติการหาและการใช้เงิน ซึ่งดิฉันชอบใช้คำว่า “ก่อนเนื้อเพื่อการบริโภค” ความเป็นมนุษย์คือการที่เราสามารถพัฒนาตัวเองให้ก้าวเกินกว่าความเป็นก้อนเนื้อ แต่บริโภคนิยมสุดโต่งทำให้มนุษย์หมุนกลับไปสู่สภาวะนั้น

อีกประเด็นคือเรื่องความสุขซื้อขายได้เพียงคุณดื่มเบียร์ชนิดหนึ่ง ความสุขจากความพอใจ ความอบอุ่นจากครอบครัวกลายเป็นความเขย ความแค้นที่ดูเหมือนทำให้เป็นจริงไม่ได้

ในแง่หนึ่งทำให้คนที่คิดอย่างอื่นเจอแรงผลักดันที่ทำให้ดูเหมือนเขาโง่ ไม่มีประโยชน์ ไม่เกี่ยวข้องกับโลกนี้

▶ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในแวดวงการศึกษา กำลังทำให้การศึกษากลายเป็น “ธุรกิจการศึกษา” ที่ใกล้ชิดกับการค้าความรู้มากขึ้น

ในทางการศึกษา ผลกระทบมีในทุกระดับ ทั้งการใช้งบประมาณรัฐบาลไปซื้อคอมพิวเตอร์แจกในที่ที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ ในระดับอุดมศึกษา หลายคนก็สร้างโครงการใหม่เพื่อเลี้ยงตัวเอง คือการหาเงินเข้าโครงการของตัวเองได้ จะคล้าย ๆ กับระบบสอนพิเศษในโรงเรียนมัธยม คืออาจารย์จำนวนหนึ่งก็จะใส่ใจให้เวลาไปกับการบริการวิชาการที่ไม่ใช่ระบบการสอนธรรมดา ซึ่งได้รายได้พิเศษเป็นกอบเป็นกำ

ในแง่หนึ่งก็ดีที่มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้แก่คนข้างนอก แต่ในระยะหลังหลายคนมองว่าสิ่งเหล่านี้กำลังทำให้เวลา ความเอาใจใส่ของอาจารย์ซึ่งควรจะสอนในชั้นเรียนอย่างเข้มข้นนั้นเจือจางลง เพราะเอาเวลาไปให้กับโครงการพิเศษ

จริง ๆ แล้วสิ่งเหล่านี้ไม่น่าเสียหายในตัวของมันเอง แต่ในความเป็นจริงคนที่มาไม่ได้มาหาความรู้ แต่มาหาเครือข่าย คือเขาจะได้ไปเจอผู้จัดการธนาคารสาขาต่าง ๆ ได้ไปเจอผู้จัดการฝ่ายการตลาดในบริษัทอื่น ๆ เพื่อผลในการติดต่อทางธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกู้เงิน ในที่สุดเขาก็สามารถกู้เงินมาดำเนินกิจการส่วนตัวของเขาได้ ฉะนั้นในแง่หนึ่งเป็นการเสริมเครือข่ายทางธุรกิจการค้า มากกว่ามาหาความรู้

ปัจจุบันในหลาย ๆ กรณี คิดว่าการไปเรียนคือผลพลอยได้ แต่เครือข่ายเป็นจุดมุ่งหมายหลัก เมื่อเป็นอย่างนี้แล้วลองโยงกับประเด็นแรกเรื่องบริโภคนิยม ในที่สุดมันก็จะไปเสริมเครือข่ายการค้า ไม่มีกิจกรรมที่เป็นเอกเทศแยกออกจากตรรกะของการตลาด

จุดเริ่มต้น และที่มาที่ไปสำหรับในเมืองไทยส่วนหนึ่งอาจจะมาจากการที่อาจารย์ในมหาวิทยาลัยได้ค่าจ้างต่ำมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่น มาเลเซีย และสิงคโปร์ เท่าที่ทราบจะมีเงินเดือนสูงกว่าเรา ๒-๓ เท่า

ส่วนที่สองคือ ตัวสังคมในแง่ชุมชนวิชาการอ่อนแอลง เราอยากจะได้เงินเร็ว และไม่อยากคิดอะไรที่ลึกซึ้ง ไม่มีการค้นคว้าวิจัยขั้นพื้นฐาน ตรงนี้มีข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่าการวิจัยในประเทศไทยเป็นการวิจัยที่ไม่ได้เชื่อมโยงกับการผลิต เพราะสิ่งซึ่เทคโนโลยีสำเร็จรูปจากต่างประเทศเพื่อมาประกอบในประเทศไทย เราใช้แรงงานราคาถูกกว่าหลายประเทศที่ “พัฒนา” แล้ว แต่เราไม่ได้ใช้ความรู้เชิงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของเราเอง ทำให้บ่อยครั้งการวิจัยไม่ได้ช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ของเราเองอย่างจริงจัง

เราไม่ได้ใช้ความรู้หรือข้อมูลจากการวิจัยมา

เป็นฐานในการวางนโยบาย เช่น เรายังมีคนที่ไม่เรียนเรื่องการวางผังเมือง พอเอาเข้าจริง ๆ ฝ่ายการเมืองก็ไม่เคยใช้ตรรกะของความรู้เหล่านี้เพื่อการพัฒนา แล้วเขาก็วางนโยบายเพื่อผลประโยชน์ของพวกเขา

► หลายคนเริ่มพูดว่าเรากำลังเดินไปสู่ยุคแห่งการหมุนกลับ เพราะคนเริ่มหันมาสนใจเรื่องจิตใจมากขึ้น แต่สำหรับอาจารย์สุวรรณามองว่า “ไม่อยากจะพูดว่าไม่มีความหวัง แต่อย่าไปดูถูกพลังทุนนิยม”

เดี๋ยวนี้การซื้อที่ซับซ้อนขึ้นมากกว่าจะเป็นทางเลือกจริง ๆ หลายครั้งศูนย์การค้าใหม่ ๆ ในหลายประเทศที่ผู้บริโภครายได้สูง สินค้าที่ขายก็เริ่มซับซ้อนมากขึ้น เช่น ขายการนึ่งสมาธิ ขายโยคะ ขายผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณ พิธีกรรม หรือการทำตัวให้สบาย aroma therapy อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ คือการขายความมรฎยจวนของชีวิตที่ดูเหมือนว่ายังมีมิติจิตวิญญาณ

ถ้ามองจากภาพที่ปรากฏ แน่แน่นอนมีคนที่ยังหันหลังให้กับสิ่งเหล่านี้แล้วไปทำอย่างอื่น แต่อย่าไปดูถูกพลังของบริโภคนิยม การทำให้แม้แต่มิติทางจิตวิญญาณก็กลายเป็นสิ่งที่ขายได้ ความสำเร็จของธรรมกายที่ชนะรางวัลการประกวดการตลาด ที่ดิฉันเคยเขียนถึงเมื่อสิบปีก่อนว่าธรรมกายเป็น religious consumerism หรือบริโภคนิยมทางศาสนา มันก็ชัดเจนว่ามีการทำศาสนาให้เป็นทุนนิยมได้

ไม่อยากจะพูดว่าไม่มีความหวัง แต่อย่าไปดูถูกพลังทุนนิยม เพราะสิ่งเหล่านี้จะตามทันอยู่เสมอ ตราบใดที่ยังขายได้ เขาฉลาดในการปรับตัว เขารู้ว่าจะตอบสนองความพอใจของคนได้อย่างไร ตราบใดที่คนยังจัดการกับความต้องการของตัวเองไม่ได้ทุนนิยมก็ชนะวันยังค่ำ

► คิดอย่างไรกับการโฆษณาที่พยายามบอกว่าการซื้อของจากห้างสรรพสินค้าใหญ่ ๆ คือการสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน

ตั้งแต่มีวิกฤตเศรษฐกิจก็มีการพูดถึงเศรษฐกิจพอเพียง บางคนไปมองว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการปฏิเสธเศรษฐกิจกระแสหลัก การสร้างภาพของบริษัทใหญ่ ๆ ก็เป็นการพยายามทำให้เห็นว่าสองสิ่งนี้ไปด้วยกัน ก็เป็นวิธีที่ฉลาด ว่าเราไม่ได้ไปมองในแง่ที่ว่าชวานาเดียนนี่เป็นลูกจ้างของบริษัทใหญ่ ๆ ไม่ได้เป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ หรือเจ้าของที่ดิน แต่ใช้แรงงานไปดูแล พืชผักที่ปลูก สัตว์ที่เลี้ยง ให้มีชีวิตเหมือนกับในโรงงานเป็นคนงานไปประกอบวัตถุดิบหลายชิ้นให้เป็นชิ้นเดียวกัน เขาก็ไม่เห็นภาพนั้น แต่จะให้เราว่าคนเล็กคนน้อยก็ยังเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์แล้วบริษัทใหญ่ ๆ ก็มาช่วย นี่เป็นความสามารถอย่างหนึ่งของทุนนิยมขนาดใหญ่ ดิฉันคิดว่ามันต่างกันอย่างระหว่งการที่ชาวบ้านเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ที่เขาผลิตได้ ไม่ว่าจะเป็ดอกไม้อื่น ข้าว หรือสัตว์อะไรก็ตามแล้วแต่ กับการที่คนเหล่านั้นได้กลายเป็นผู้รับจ้างผลิต มันไม่เหมือนกัน แต่คนไม่ค่อยได้พูดถึงประเด็นนี้เท่าไร เหมือนยอมรับกติกาไปโดยปริยาย

► ศาสนาเป็นบรรษัทข้ามชาติแบบหนึ่ง อาจจะไม่ได้เป็นเพื่อประโยชน์ทางการค้า แต่เป็นไปเพื่อการเผยแพร่...

จากที่เคยวิเคราะห์ไว้เมื่อเกือบสิบปีที่แล้วว่าพลังส่วนหนึ่งของศาสนาอยู่ภายใต้ตรรกะของเงิน ปัจจุบันสถานการณ์ก็ยิ่งเข้มข้นขึ้น ศาสนาจำนวนหนึ่งก็กลายเป็นนายทุนแล้ว และเป็นมาก่อนใครด้วย ศาสนาเป็นบรรษัทข้ามชาติแบบหนึ่ง อาจจะไม่ได้เป็นเพื่อประโยชน์ทางการค้า แต่เป็นไปเพื่อการเผยแพร่ เพื่อเพิ่มจำนวนคนที่เชื่อ ที่เคยพูดถึงเงินกับศาสนาก็เพื่อพยายามเตือนว่าอย่างน้อยก็ยังมีหวังว่าจะมีพื้นที่ให้กับส่วนของศาสนาที่ไม่ได้อยู่ภายใต้ตรรกะของทุนนิยม บริโคนิยมอย่างเต็มรูปแบบ เชื่อว่ามีแต่ก็ยังมีกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยที่เราต้องให้แ่เสียงเขามากขึ้น

เดี๋ยวนี้อันแต่คนที่ไม่ม่เงินก็รับตรรกะของบริโคนิยม เช่น เคยทราบว่ามีทุนสำหรับเด็กในถิ่นทุรกันดาร และส่งอาจารย์ไปดูในหมู่บ้านว่าจริงหรือ

ไม่ ปรากฏว่าเมื่อไปในหมู่บ้านแห่งหนึ่งทางอีสานพบว่าในหนึ่งวันไม่ใช่ทุกคนในครอบครัวจะได้กินข้าวครบ ๓ มื้อ แต่เงินที่มีอยู่น้อยนิดนั้นก็เอาไปซื้อสบู่ แป้งเด็ก ทั้ง ๆ ที่มีเงินไม่พออาหาร ๓ มื้อ แก่สมาชิกในครอบครัว

► ถ้าเป้าหมายของสถาบันศาสนาไม่ได้ปรับ ขบวนการ หรือไม่ได้มีบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์ ทุนนิยม พิธีกรรมก็เหมือนที่หลบภัยชั่วคราวให้เรารู้สึกปลอดภัยเท่านั้น พิธีกรรมควรเป็นมโนธรรม เป็นปัญญาให้แก่สังคม...

ถ้าจะตั้งคำถามว่าพิธีกรรมจะเป็นสื่อกลางให้คนหันมาสนใจศาสนา และเห็นแก่นแท้ของศาสนาได้แค่ไหน ก็ต้องดูว่าพิธีกรรมนั้นใครทำ และพิธีกรรมอะไร ถ้าตราบใดที่สถาบันศาสนาเป็นอย่างนี้ พิธีกรรมก็ไม่ช่วยเท่าไร เพราะความหมายของพิธีกรรมอยู่ที่เป้าหมายของพิธีเหล่านั้นด้วย ถ้าเป้าหมายของสถาบันศาสนาไม่ได้ปรับขบวนการ หรือไม่ได้มีบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์ ทุนนิยม พิธีกรรมก็เหมือนที่หลบภัยชั่วคราวให้เรารู้สึกปลอดภัยเท่านั้น อยากจะยกตัวอย่างท่านอาจารย์พุทธทาสที่สามารถสร้างกระแสที่ทำให้คนเชื่อในทางปรัชญา ในทางความคิด รวมทั้งในทางพิธีกรรมที่เรียบง่าย

เมื่ออยู่ในพิธีกรรมแบบนั้น เราจะไม่ได้รับเพียงตัวพิธีกรรม แต่เราจะรับทั้งระบบคิดอย่างใหม่ ถ้าเป็นอย่างนั้นพิธีกรรมจะมีความหมาย ดิฉันเองเคยไปเข้าร่วมพิธีกรรมของสวนโมกข์ รู้สึกว่ามีความหมาย เพราะเวลาอยู่ในพิธีกรรมเราปรับเอาความหมายของสถาบันนั้น ซึ่งมีจุดยืนบางอย่างที่เราคิดว่ามีเหตุผลในแง่การวางความสัมพันธ์ วางระยะห่างระหว่างสถาบันสงฆ์และอำนาจรัฐ เป็นมโนธรรม เป็นปัญญาให้แก่สังคม พิธีกรรมจะมีความหมายต่อเมื่อเกิดกลุ่มองค์กร หรือการเคลื่อนไหวชนิดที่ตัวมันเองมีความเคลื่อนไหวที่ใหญ่พอ คนยอมรับ แล้วสร้างพิธีกรรมบางอย่างออกมา.

บันทึกการเรียนรู้

ขายไอชวิต

และกระบวนการเรียนรู้

๑๙-๒๑ ตุลาคม ๒๕๔๕

๑

ยามเช้าวันศุกร์ในชุมชนอาศรมวงศ์สนิทเป็นวันแรกของการสนทนาเกี่ยวกับ “ขายไอชวิตและกระบวนการเรียนรู้” อากาศสงบเย็นของวรรณาคารเรือนไม้กลางน้ำโอบล้อมไปด้วยสายลมเย็นพัดกิ่งไม้ไหวเอนไปมาเหมือนเส้นผมยาว ๆ พลั้วยามต้องลม เสียงระฆังเจริญสติดังขึ้น ทำให้แต่ละคนเคลื่อนไหวตัวเข้าสู่ความเงียบสงบของจิตใจ บรรยากาศของการพูดคุยเริ่มต้นด้วยการแนะนำชื่อและความคาดหวังของกันและกันเพื่อทำความเข้าใจเพื่อน ๆ ของเรามากยิ่งขึ้น พี่ใหญ่-วิศิษฐ์ วัจวิญญู วิทยากรร่างใหญ่ อารมณ์ดี เริ่มไขนัยความหมายของขายไอชวิตและกระบวนการเรียนรู้ให้พวกเรารับรู้ถึงกระบวนการทัศน์ทางวิทยาศาสตร์แบบเก่าที่แยกกายและจิตออกจากกัน มองเห็นสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งโลกว่าเป็นสิ่งที่ตายแล้ว ไม่มีชีวิต ดังนั้นมนุษย์จึงคิดว่าตนสามารถควบคุมโลกและธรรมชาติได้ ในขณะที่กระบวนการทัศน์ใหม่มองโลกและธรรมชาติรอบตัวเป็นสิ่งที่มีชีวิตจิตใจ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกับหลาย ๆ สิ่ง ซึ่งโยงใยถึงศาสตร์ของชีวิตหรือที่เรียกว่า “ขายไอชวิต” รวมทั้งเรียนรู้การประยุกต์ขายไอชวิตกับเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำงาน การอยู่ร่วมกัน การเลี้ยงลูก เป็นต้น และบอกเล่าขอบเขตเนื้อหา

ที่เราจะเรียนรู้ร่วมกันใน ๓ วันนี้กับอีก ๒๐ กว่าชีวิต ซึ่งมีทั้งนักข่าว สถาปนิก อาสาสมัครในองค์กรต่าง ๆ ศิลปินเขียนภาพ ตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชน และพ่อบ้านแม่บ้าน หลังจากฟังคำบอกเล่าถึงภาพรวมของขายไอชวิตจบลง ฉันรู้สึกกระตือรือร้นที่จะรู้เพิ่มขึ้นและคิดว่าการพูดคุยกันเรื่องนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจยิ่ง

น้ำเสียงที่อ่อนโยนแต่หนักแน่นจริงจังของพี่ใหญ่เชื้อเชิญเราทุกคนเข้าสู่การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ต่อผู้อื่นและสังคมเกี่ยวกับโลกหรือทุกสิ่งที่มีชีวิต พี่อ้อยเจ้าหน้าที่อาศรมเปิดตัวพูดคุยถึงความเครียดที่เมื่อมันย่างกรายเข้ามา เราจะไม่สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบข้างว่ามีชีวิต และไม่เห็นความสำคัญของธรรมชาติรอบตัวจะมุ่งแต่ความคิดของตัวเอง พี่ซิมพูดคุยกับพวกเราถึงชีวิตที่แตกต่างของตนกับเพื่อน ๆ ในสังคมซึ่งทำให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก และความต้องการที่จะปรับคลื่นของตนเองเพื่อหาสมดุลของการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม การพูดคุยดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ พี่ใหญ่เชื่อมโยงถึงระบบคิดทางชีววิทยาที่พยายามหาปริศนาของเซลล์ และระบบการมีชีวิตที่เป็นขายไอชวิตของเซลล์แต่ละเซลล์ ลึกลงไปจนอนุหน่วยเล็กที่สุดก็มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่าง

ซับซ้อนตลอดเวลา นำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ในตัวเอง ตลอดจนถึงไปถึงระดับจักรวาล เป็นการเปิดม่านเล่าเรื่องที่ ทำให้หันมองเห็นภาพโลกทั้งโลกเหมือนอยู่ในตัวเรา อยู่ในเซลล์ของเรา ซึ่งถ้าเราเข้าใจตัวเอง เราก็คจะเข้าใจโลกทั้งใบได้ในพริบตา

ในภาคบ่ายไฮลมพัคไชยเอื้อยๆ ความรู้สึกอึด ๆ จากมือที่แข็งและเจ้าตัวความมั่งงว่งเล็ก ๆ เริ่มเดินวนเวียน แต่ด้วยเสียงดังกังวานใสของระฆังใบน้อยก็ปลุกช่วงเวลาเคลิ้มฝันของพวกเราให้กระปรี้กระเปร่าในการเรียนรู้ขึ้นอีกครั้ง พี่ใหญ่เริ่มไถ่ถาม "การสนทนาในช่วงเช้าเหมือนหรือแตกต่างกับการพูดคุยครั้งอื่น ๆ ที่ผ่านมาอย่างไร... เพื่อให้การสนทนาได้ตื่นตัวขึ้นเป็นความรู้ร่วมของกลุ่ม" ความเงยเข้าแทนที่หลังจบคำถาม ขณะนั้นทุกคนในวงได้มีโอกาสนกลับมาทบทวนสิ่งเล็กๆ ๆ รอบข้างตัวเองที่มองข้ามไป และมีบรรยากาศของการแสดงความคิดเห็นเพิ่มขึ้น ไม่เว้นแม้แต่วัยรุ่นเองที่มีส่วนร่วมในการพูดคุยมากขึ้น ความรู้สึกห่างเหินปนอึดอัดในช่วงเช้าเริ่มจางคลายไปพร้อมกับความกล้าที่จะเปิดเผยทรรศนะของตัวเองต่อการสนทนาเพื่อการเรียนรู้ต่อไป

มาถึงการสนทนาเชิงวิวัฒนาการหรือ แบบเดวิด โบห์ม (David Bohm) ซึ่งเป็นการพูดคุยกันของคนหลายคน ที่แต่ละคนจะรับฟังด้วยกระบวนทัศน์ หรือวิถีคิดคนละอย่าง คนละแง่มุม ตามแต่ประสบการณ์ที่เคยได้รับมา เมื่อเกิดการแลกเปลี่ยนกันจะทำให้เกิดการเชื่อมกันของความคิดเห็นเกิดเป็นวิวัฒนาการของความรู้ และความหลากหลายทางความคิดมากขึ้นเรื่อย ๆ จนบ่ายคล้อยที่ตะวันเริ่มเอียงไปทางทิศ

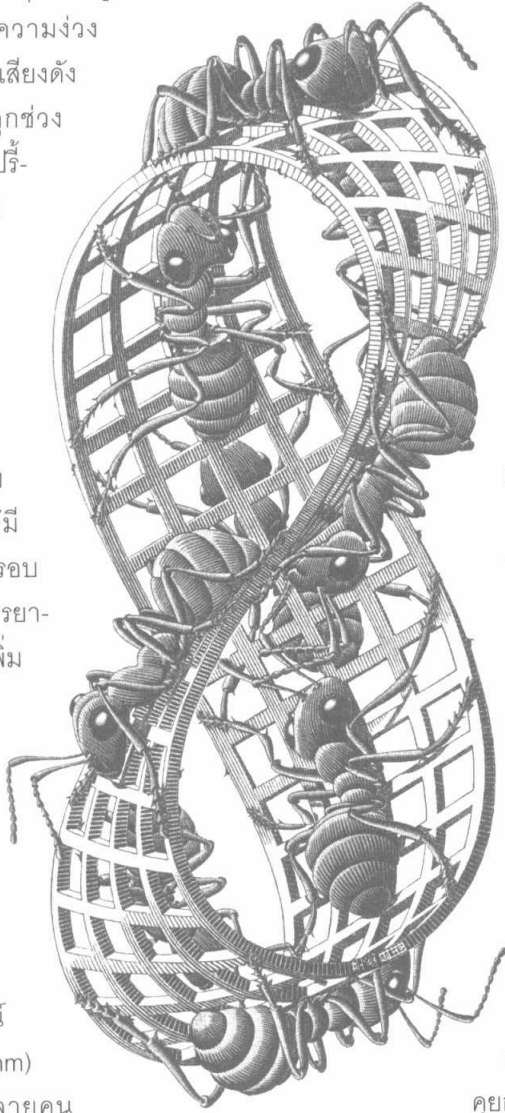
ตะวันตก การนั่งคุยเป็นกลุ่มย่อยพร้อมเครื่องดื่มร้อน ๆ หอมฉุยกับผลไม้สดฉ่ำทำให้การสนทนายังคงมีชีวิตชีวาต่อไป เมื่อได้แลกเปลี่ยนกันในกลุ่มที่เล็กลงพวกเราเริ่มทำความรู้จักกันมากยิ่งขึ้น แต่สิ่งที่พวกเรายังคงมองตากันอย่างงง ๆ อยู่เห็นจะเป็นการคุย

แบบใหม่ที่วงกำลังดำเนินไป ไม่มีผู้ดำเนินเรื่อง ไม่มีระเบียบวาระหรือหัวข้อคุย ไม่มีกำหนดก่อนหลัง พูดคุยได้ทุกเรื่องที่ต้องการพูด แต่การแลกเปลี่ยนแบบนี้มีกติกาสั้น ๆ คือ เราจะฟังอย่างตั้งใจ ไม่ตัดสินไม่ได้แย้งและไม่ขัดจังหวะขณะที่เพื่อนเรากำลังพูด

เมื่อความเงยที่ทำให้เราได้ยินแม้เสียงขยับตัว และลมหายใจเข้าครอบงำ หมุดความคิด และอารมณ์ความรู้สึกของแต่ละคนถูกผลัดเคลื่อนด้วยพลังความสงบนิ่ง นำประหลาดใจที่หลายคนเริ่มพูดในสิ่งที่ตนคิด เริ่มถามในสิ่งที่ตนสงสัย แต่จะด้วยอะไรก็ตาม ทุกสิ่งที่แบ่งปันพูดคุยกลับม้วนตัวไปข้างหน้าเป็น

เรื่องที่กลุ่มคิดและหาคำตอบอยู่ในใจร่วมกันแล้วเวลาพักตอนเย็นก็มาถึง ทำให้พวกเราได้พูดคุยและเดินชมสถานที่ในอาศรม เวชทานอาหารเย็นเพื่อสุขภาพที่ทำให้เรารู้สึกอึดอ้อมกับการพักผ่อนอย่างสมบูรณ์

ความสว่างของวรรณาคารในตอนกลางคืน

สะท้อนแสงตัดกับเงาที่น่านิ่งสงัด หลังจากหลาย ชั่วโมงของการพักผ่อน ทานข้าวและอาบน้ำ ทำให้พวกเราสดชื่นแจ่มใสขึ้นดูได้จากประกายตาของทุกคนที่เหมือนกับว่าได้มีเวลาส่วนตัวไปนั่งคิดเรื่องต่าง ๆ จนเป็นที่พอใจ พี่ใหญ่เชิญระฆังเป็นสัญญาณแห่งความสงบนิ่ง และเริ่มบทสนทนาแบบไม่มีวาระของคืนนี้ ความเงียบกลับเข้ามาในวงของพวกเราอีกครั้งพร้อมกับคำถามที่เกิดขึ้นมากมายในใจ วิทยากรซึ่งขณะนี้ก็มีฐานะเป็นเพียงผู้เข้าร่วมของกลุ่มนั่งนิ่ง ๆ อย่างใจเย็นแทนคำตอบที่พวกเราทุกคนได้ถามด้วยสายตาที่ส่งไปว่า “แล้วพวกเราจะพูดคุยกันอย่างไร” ความนิ่งเงียบอันอ่อนโยนจึงเป็นเพียงคำตอบเดียวที่เราได้รับ จนกระทั่งคุณลุงคนหนึ่งเริ่มเอ่ยถามขึ้นว่า “กระบวนการคุยแบบนี้ทำให้ได้เรียนรู้อย่างไร และมีข้อดีข้อเสียอย่างไร” เมื่อไนต์ตัวแรกแห่งการสนทนาเริ่มขึ้น ไนต์ตัวต่อ ๆ ไปก็เริ่มบรรเลงตาม พร้อมฝากเสียงทิ้งท้ายไว้เป็นจังหวะจะโคน เพื่อเป็นการง่ายขึ้นของไนต์ข้อ่ายตัวถัดไปที่จะบรรเลงบทเพลงนี้ให้ต่อเนื่องกัน สีสืบหน้าผ่านไป ตอนนั้นฉันเป็นส่วนหนึ่งของบทเพลงบทนี้ เพิ่งจะรู้สึกตัวอีกครั้งว่าเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็วและพัดพาท่วงทำนองของบทเพลงให้หลากหลาย หรือบางทีก็กระท่อนกระแท่นขึ้นอยู่กับไนต์แต่ละตัวจะสร้างสรรค์ บางครั้งไนต์บางตัวก็ใส่เสียงแปลก ๆ ลงไปเคลื่อนไหวในบทเพลงอย่างพอเหมาะลงตัว เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกและประสบการณ์ที่มีพลัง ความเงียบเป็นช่องว่างระหว่างตัวไนต์ที่สำคัญในการให้จังหวะความคิดได้ไหลลื่นเป็นทำนองพลิ้วไหว ทำให้พวกเรามีช่องไฟในการเปิดโอกาสให้สำรวจความคิดจิตใจของตนเอง บางครั้งที่คำตอบจากญาณทัศนะ (ปัญญา) เผยตัวออกมาโดยคาดไม่ถึง แต่ก็อีกหลายครั้งที่ทำให้บทเพลงขาดห่วงลงและค้างไว้แต่การหาคำตอบภายในใจของแต่ละคน แล้วบทเพลงของเราในค่ำคืนนี้ก็คลี่คลายและจบลงอย่างงดงาม ท่ามกลางพระจันทร์ที่เกือบเต็มดวงกระจ่างใส ในบรรยากาศของการพักผ่อนอย่างแท้จริง

แสงอ่อนจางยามฟ้าสว่างของเช้าวันที่สองส่องกระทบพื้นน้ำข้างสันฐาคราที่เต็มไปด้วยดอกบัวกำลังแข่งกันเบ่งบานรับแสงอรุณ พี่ใหญ่และพี่อ้อยนำพวกเราเข้าสู่วันใหม่ด้วยการเดินอย่างมีสติแบบผ่อนคลายจากลานกิจกรรมสันฐาคราไปรอบอาคารท่ามกลางธรรมชาติสวยงามที่เราเดินผ่านบ่อยครั้ง แต่ไม่เคยรับรู้และใส่ใจกับมัน ทุกประสาทสัมผัสตื่นขึ้น พร้อมทั้งจะเปิดมิติการเรียนรู้และดำรงตนอย่างมีสติอีกครั้ง

เมื่อพักรับประทานอาหารแล้ว เสียงระฆังดังเริ่มการพูดคุยแลกเปลี่ยนของวันใหม่อีกครั้งด้วยเรื่องของปัญญา ๓ ฐาน คือ ปัญญากาย ปัญญาอารมณ์ และความคิด

ปัญญากายเป็นพลังชีวิตหรือนิสัยพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ ๆ แต่ไม่นำเอื้อเพื่อการพัฒนาภายในตนเองให้เข้าสู่ความเป็นปกติสมาธิและความสามารถในการเรียนรู้ โดยเมื่อมีพลังขับเคลื่อนจากอารมณ์ที่เปิดรับความสัมพันธ์ (ปัญญาอารมณ์) จะเอื้อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และญาณทัศนะ เมื่อความคิด ๓ ฐานรวมตัวกันจะเปรียบเหมือนแสงประดิษฐ์แห่งปัญญาที่มีพลังมาก

ช่วงของการแลกเปลี่ยนนี้ ลุงล้วน ศิลปินอารมณ์จะเป็นพระเอกผู้มากไปด้วยเรื่องราวบอกเล่าให้พวกเราฟังเกี่ยวกับปัญญาสามฐานที่มีความสำคัญมากในการสร้างผลงานเขียนและเรื่องราวดี ๆ ในชีวิตของคุณลุง สลับกับการแบ่งปันประสบการณ์ชีวิตของผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ จนได้เวลาทานอาหารมื้อเที่ยง

แต่ดราม่า ลมร้อนพัดมาอีกครั้งในยามบ่ายคล้อยพวกเราพูดคุยกันถึงการใช้หัวใจซึ่งมีพลังที่ยิ่งใหญ่ในการขับเคลื่อนและกำกับความคิดหรือสมองให้ดำเนินไปอย่างมีสมาธิ หัวใจที่โยงผ่านฐานอารมณ์ ผ่านสมองซีกขวาเกิดเป็นญาณทัศนะขึ้น เมื่อพลังของหัวใจที่เป็นหนึ่งเดียวเหนี่ยวนำกับสมองก็จะเกิดภาวะสูงสุดของการสร้างสรรค์ความคิดดี ๆ และความรู้สึกดีขึ้นมา เช่นเดียวกับ คลื่นแห่งความรักที่ใครก็

สามารถสัมผัสได้ และการฟังเสียงเรียกร้องจากหัวใจตนเอง บางครั้งหัวใจเราพูดเพียงลำพัง และเราไม่ได้เดินไปตามทางที่ใจเราต้องการ เราก็จะไม่เกิดการเรียนรู้ที่เอบอ้อมมาจากหัวใจ ดังนั้นการผสมผสานของทั้งกาย อารมณ์ สมอองและ หัวใจ ต้องสมดุลกันจึงจะเอื้อให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริง

การบอกเล่าเรื่องราวและการสนทนาแบบเปิดที่ผ่านมามาทำให้พวกเราเริ่มสนิทสนมคุ้นเคยกันและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นที่เป็นตัวของตัวเอง ต่อวงสนทนา ทั้งทางอารมณ์และความคิด เกิดมิตรภาพและการเกื้อกูลกันของเพื่อนผู้เข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมในวงเป็นสีสันที่แต่งแต้มอย่างมีอิสระและงดงาม ดังนั้นจึงไม่แปลกใจที่ขณะสนทนา ร่วมจะเห็นภาพความใส่ใจและความตื่นตัวในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

หลังจากจบภาคบ่าย พวกเราก็มีรายการที่น่าสนใจเพิ่มเติมคือ การเดินอย่างมีสติร่วมกันโดยพี่ใหญ่เป็นผู้เสนอความคิดว่าเราจะเดินไปดูพระอาทิตย์ตกดินที่บ้านใหญ่ แต่เย็นนั้นฟ้าก็ไม่เป็นใจ ครึ้มฟ้าครึ้มฝน ทำให้ฉันคนหนึ่งที่ยกตัวไม่ไปเดินตากฝนกับพวกเพื่อน ๆ ได้แต่นั่งเล่นน้ำฝนอย่างมีสติที่อาศรมด้วยอารมณ์สดชื่นและมีความสุขไม่แพ้กัน

สายลมเย็น ๆ หลังฝนตกพัดพาบรรยากาศโปร่งสบายมาพร้อมกับความมืดที่เข้าปกคลุม โชคดีที่คืนนี้ไม่มียุงน้อยเจ้าถิ่นมาทรมานใจ ทำให้การสนทนาเป็นไปอย่างไหลลื่นไม่ติดขัด แต่สำหรับฉันประเด็นที่พูดคุยค่อนข้างไม่อยู่ในความสนใจเท่าที่ควร เพราะเป็นเรื่องปัญหาและการปรับใช้ชายโง่ชีวิตในองค์กร ซึ่งอาจจะฟังเข้าใจยากอยู่สักหน่อย และฉันก็ไม่สามารถมองเห็นภาพเท่าที่ใจจะพาไปได้

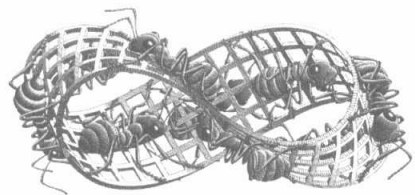
คำคืนสุดท้ายนี้ไม่มีอะไรเป็นพิเศษเช่นคืนอำลาของการอบรมครั้งอื่น ๆ อย่างที่คุ้นเคย อาจจะด้วยกระบวนการที่จูงใจผู้เข้าร่วมอย่างหลวม ๆ เพียงการพูดกัน ไม่มีกิจกรรมที่ต้องทำงานร่วมกันเป็นทีม และถึงกระนั้นฉันก็คิดว่าไม่จำเป็นต้องมีการรำล่ำถ้ำเข้าใจถึงชายโง่ชีวิต ในเมื่อทุกสิ่งอยู่ในเนื้อในตัวและในเซลล์ของเราแล้ว

๓

เช้าสุดท้ายที่ชายโง่ชีวิตทำให้เรา “ผอนพักตระหนักรู้” อย่างมีคุณภาพ วันนี้จึงเป็นรุ่งเช้าที่แจ่มใสและพร้อมที่จะดำรงตนอย่างมีสติอีกวันหนึ่ง หลังจากที่ได้รับประทานอาหารเช้าเรียบร้อย เสียงนำสงบที่คุ้นเคยเริ่มขึ้นอีกครั้ง การพูดคุยของกิจกรรมดำเนินมาเกือบจะถึงตอนสุดท้าย พี่ใหญ่นำพวกเราสู่การถอดรหัสของชายโง่ชีวิตที่ผ่านมา “ขอให้ทุกคนพูดถึงความรู้สึกนึกคิดและสิ่งที่พวกเราได้จากการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่บทเรียนในการเรียนรู้ร่วมกัน” ทุกคนนั่งคิดและกลั่นกรองความรู้สึกที่ได้รับ บรรยายภาคในการพูดคุยไม่เร่งรีบหรือถูกจำกัดด้วยเวลา การแบ่งปันพูดคุยจึงเป็นไปอย่างสนุกและดูเหมือนว่าพวกเราจะได้รับประสบการณ์ดี ๆ ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น เสียงดนตรีทำนองแสนไพเราะบรรเลงและขับขานโดยพี่โตม่อกีตาร์ ฉายา “นาโกะลิ” ก่อนจะเอ่ยคำรำล่ำและเก็บภาพประทับใจไว้ร่วมกัน

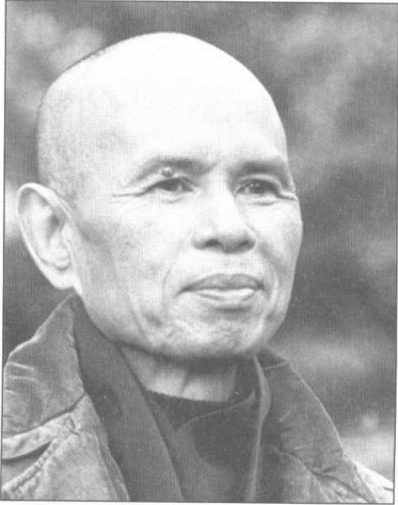
ตลอดช่วงวันที่ ๑๙-๒๑ ตุลาคมที่ผ่านมาในอาศรมวงศ์สนิท เป็นช่วงเวลาไม่นานนักแต่ฉันได้เรียนรู้มุมมองใหม่ในการมองโลก ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง รวมทั้งความสัมพันธ์ของธรรมชาติและชีวิต

ฉันแหงนมองขลุ่ยกึ่งไม้ที่มีลำแสงแดดลอดผ่านลงดินในขณะที่เดินตามทางออกไปเรื่อย ๆ สุดลมหายใจยาว ๆ รับอากาศสดชื่นเข้าปอดซ้ำ ๆ พร้อมระบายยิ้มกว้างให้กับตัวเองที่หนึ่งและไม่ลืมที่จะขยจรบับนดาลใจติดมือกลับมา ก่อนสาวแพซามังไปสู่โลกแห่งการเรียนรู้ต่อไป

การบริโภค

ดิชันทันท์เป็นพระภิกษุในพุทธศาสนาที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดท่านหนึ่งในตะวันตก ท่านได้อุทิศชีวิตเพื่อส่งเสริมแนวคิดของการไม่ใช้ความรุนแรงและความกรุณาในพุทธศาสนา

ท่านเกิดในตอนกลางของประเทศเวียดนามเมื่อปี ๑๙๒๖ (พ.ศ. ๒๔๖๙) และได้รับการบรรพชาอุปสมบทเมื่ออายุ ๑๖ ปี ในช่วงทศวรรษ ๑๙๖๐ ขณะที่พำนักอยู่ในกรุงไซ่งอน ท่านได้ก่อตั้งโรงเรียนเยาวชนเพื่อบริการสังคมซึ่งเป็นองค์กรที่ทำงานในระดับรากหญ้าเพื่อช่วยเหลือบูรณะหมู่บ้านที่ถูกระเบิดทำลายไป ได้จัดตั้งโรงเรียนและสถานอนามัยช่วยให้ผู้สูญเสียที่อยู่อาศัยได้มีที่พักพิง และได้จัดตั้งสหกรณ์การเกษตร ทั้งท่านยังทำงานอย่างไม่เหน็ดเหนื่อยเพื่อก่อตั้งมหาวิทยาลัยด้านพุทธศาสนา สำนักพิมพ์ และนิตยสารด้านสันติภาพของนักกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญในประเทศเวียดนาม

ท่านได้ลี้ภัยจากประเทศเวียดนามในปี ๑๙๖๖ เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ท่านนันทันท์ได้เดินทางไปยังทวีปอเมริกาเหนือ และได้โน้มน้าวให้ทางการของสหรัฐเห็นความสำคัญของสันติภาพในระหว่างสงครามเวียดนาม ทั้งยังกล่าวกันว่าท่านมีอิทธิพลต่อ มาร์ติน ลูเธอร์คิง จูเนียร์ และสามารถโน้มน้าวให้เขาหันมาต่อต้านสงครามเวียดนามอย่างเปิดเผย ซึ่งเป็นเหตุให้มีการขับเคลื่อนขบวนการสันติภาพทั่วประเทศ ในปีถัดมานายคิงได้เสนอชื่อของท่านเพื่อรับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ

ท่านเขียนหนังสือหลายเล่ม ปัจจุบันท่านนันทันท์พำนักอยู่ในประเทศฝรั่งเศสที่หมู่บ้านพลัม ซึ่งเป็นชุมชนสงฆ์แบบพุทธและได้บรรยายธรรมและนำปฏิบัติสมาธิอย่างสม่ำเสมอในอเมริกาเหนือเมื่อเร็ว ๆ นี้ท่านได้แบ่งปันภูมิปัญญาจากวัด Deer Park ซึ่งเป็นศาสนสถานแห่งใหม่ทางตอนใต้ของท่านที่เมืองเอสคอนนิตโต

ความกรุณา

ผู้สัมภาษณ์ : เหตุใดการที่ได้อยู่ใกล้กับท่านและได้ฟังการบรรยายและร่วมปฏิบัติธรรมกับท่านช่างมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อคนทั้งหลาย

ดิชนัทธัน : อาตมาคิดว่าเป็นเพราะอาตมาเห็นคุณค่าของเวลาทุกนาทีและชั่วโมงที่เรามีอยู่เพื่อจะดำรงชีวิตสืบไป อาตมาไม่คิดจะใช้เวลาไปทำสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่เป็นประโยชน์นัก ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติของอาตมาคือการอยู่กับปัจจุบันขณะ การอยู่กับปัจจุบันขณะอย่างมีอิสระและมีชีวิตชีวา ความมหัศจรรย์ของชีวิตมีอยู่มากมายเมื่อเราเข้าถึงที่นี้และเดี๋ยวนี้ หากท่านปราศจากสติท่านก็จะพลาดที่จะพบสิ่งเหล่านั้น ซึ่งนับเป็นเรื่องน่าเสียใจและเปล่าประโยชน์

ในท่ามกลางความวุ่นวายที่เกิดขึ้นรอบตัวเราทุกขณะ เราจะสามารถนำสันติภาวะที่เราได้ค้นพบที่นี้ และนำไปใช้ในชีวิตประจำได้อย่างไร

สิ่งที่เราได้พบปะอยู่ทุกเมื่อเชื่อกันอาจช่วยส่งเสริมเราหรือทำลายเราก็ได้ ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องระมัดระวังต่อสิ่งที่เราเข้าไปสัมผัสเกี่ยวข้องกับ

อย่างเช่นเมื่อเข้าวันนี้ในระหว่างที่อาตมานั่งสมาธิ อาตมานั่งสมาธิเพียงลำพังที่นี้และสามารถสัมผัสถึงพระจันทร์ ท้องฟ้า และขุนเขา ซึ่งนับเป็นเรื่องที่เจริญใจยิ่ง อาตมาเพียงแต่นั่งและมีถ้วยชาอยู่ตรงนี้ หลังจากนั้นอาตมาได้เชื้อเชิญให้สหธรรมิกมาร่วมกันเดินจงกรม พระจันทร์ยังส่องสว่างอยู่ตรงนั้นบนท้องฟ้า และอาตมารู้ว่าการเดินจงกรมเช่นนั้น และการได้สัมผัสกับยามเช้าตรู่ ท้องฟ้า พระจันทร์ ขุนเขา ต้นไม้ และสิ่งสารพัดที่อาศัยอยู่ในขุนเขาล้วนเป็นสิ่งที่ดีต่ออาตมาเช่นกัน

เราได้เดินขึ้นไปบนภูเขาและมีความสุขกับยามเช้าตรู่ จากนั้นก็ได้เดินลงมา อาตมาได้พบกับคนหนุ่มสาวจำนวนมากที่ได้เดินทางมาพำนักยังวัดแห่งนี้ และอาตมาได้เชื้อเชิญให้พวกเขามาอยู่ที่พักและร่วมกันรับฟังบทเพลงและบทสวดมนต์ พวกเขาห้าคนได้มาอยู่ที่พักและนั่งพร้อมๆกับอาตมาในห้องนี้ พวกเขาได้รับฟังบทสวดมนต์เป็นเวลาประมาณหนึ่งชั่วโมง ซึ่งนับเป็นเรื่องที่น่ายินดีนัก

เหล่านี้เองที่เป็นอาหารที่สร้างความจริงใจแก่เรา อาตมาเพียงจะได้สัมผัสกับปัจจัยที่บำรุงหล่อเลี้ยงเหล่านี้ซึ่งอยู่รอบตัวเรา พวกเขาดีมีดื่อกับบทเพลงและการอยู่ร่วมกันและวันนั้นเป็นวันที่เกี่ยวแห่งวัด Deer Park

เราจัดการปฏิบัติธรรมกันในลักษณะนั่นเอง เราสร้างสภาพแวดล้อมที่ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถดีมีดื่อกับความมหัศจรรย์ด้านต่าง ๆ ของชีวิต ซึ่งเป็นเหมือนน้ำที่หล่อเลี้ยงเมล็ดพันธุ์ที่ดีที่สุดในตัวเรา การปฏิบัติธรรมเป็นเวลาสี่หรือห้าวันเช่นนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตของคนได้

ในแง่ของสิ่งที่บำรุงหล่อเลี้ยงหรืออาหาร พวกเขากลายเป็นสิ่งที่พวกเขาบริโภคเข้าไป พวกเขาจะเป็นสิ่งที่ร่างกายเราเผาผลาญ ด้วยเหตุนี้เราจึงพึงระมัดระวังที่จะไม่บริโภคสิ่งใดที่ทำลายร่างกายและจิตใจ ด้วยเหตุที่สังคมเราเป็นสังคมแห่งการบริโภคและเราก็ต้องบริโภค แต่เราควรบริโภคอย่างมีสติ เราควรที่จะเลือกสรรและระมัดระวัง ทั้งนี้เพราะสุขภาพของเรา ครอบครัว และสังคม ล้วนขึ้นอยู่กับความมีสติในการบริโภค

ท่านคิดว่าเราจะสามารถทำอะไรที่เป็นประโยชน์มากที่สุดต่อเยาวชนทุกวันนี้

จงใช้เวลาไปกับพวกเขามากขึ้น อย่าใช้โทรทัศน์เป็นที่เลี้ยงเด็กมากเกินไป จงใช้เวลาของท่านอยู่กับพวกเขาและท่านจะได้รับคุณค่า และเด็กเองก็จะได้รับประโยชน์เช่นกัน หากท่านรู้ว่าจะใช้เวลากับเด็ก ๆ ได้มากเพียงใดท่านก็จะได้รับประโยชน์มากเพียงนั้น ชีวิตท่านจะมีความสุขขึ้นมากขึ้นและท่านก็ได้มีโอกาสคุ้มครองเด็ก ๆ และอย่าปล่อยให้ลูกหลานของท่านถูกทำร้ายด้วยวัตถุอันมีพิษ โดยเฉพาะที่มาจาก การบริโภควิดีโอเกมส์ โทรทัศน์ นิตยสาร และหนังสือ บางประเภท ซึ่งบ่มเพาะความรุนแรง กิเลสตัณหา และความกลัวในหมู่เยาวชน หากท่านมีโอกาสได้อยู่ร่วมกับลูกหลานของท่าน ท่านก็จะสามารถปกป้องพวกเขาจากพิษภัยเหล่านั้นได้ นี่เป็นการปฏิบัติในขั้นพื้นฐานที่จะปกป้องตนเองและปกป้องคนที่ท่านรัก

ทุกวันนี้เด็ก ๆ และวัยรุ่นในโรงเรียนได้ก่อความรุนแรงมากมาย จนทำให้มีการสอนพวกเขาว่าจะมีท่าทีต่อวิกฤตเช่นนี้ได้อย่างไร เราจะทำอะไรซึ่งเป็นรูปธรรมที่จะสามารถแก้ไขสถานการณ์เหล่านั้นได้

เราต้องมองว่าเยาวชนที่ยิ่งทำร้ายผู้อื่นก็เป็นเหยื่อเช่นกัน พวกเขาได้สร้างเหยื่อขึ้นมาแต่ในขณะเดียวกันพวกเขาก็เป็นเหยื่อของสิ่งแวดล้อมรอบตัวของเขา อาจมาคิดว่าสิ่งที่เราพึงกระทำได้ในขั้นแรกคือการไม่กระทำ เพราะวิธีการดำรงอยู่ของท่านก็เป็น การกระทำอย่างหนึ่งเช่นกัน เมื่อพ่อแม่อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข เมื่อพ่อแม่รู้ว่าจะใช้ปียวาจาต่อกันอย่างไร เมื่อพ่อแม่รู้ว่าจะดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันอย่างไร และทำให้เด็ก ๆ มีความสุข นั่นก็เป็นการกระทำที่คุ้มครองเด็ก ๆ อนาคตผลที่พ่อแม่กระทำต่อกันก็อาจจะไปปรากฏอยู่ในตัวของผู้เป็นลูกได้ เด็ก ๆ จะได้รับทุกข์เมื่อพ่อแม่นำความทุกข์มาใส่กัน ด้วยเหตุนี้การสร้างบรรยากาศแห่งความรัก ความไว้วางใจ และสันติภาพในครอบครัวจึงเป็นการปฏิบัติขั้นพื้นฐาน (ซึ่งอาจมองว่าเป็น) การไม่กระทำซึ่งเป็นวิธี

ชีวิตอย่างหนึ่ง เด็กก็เป็นเหมือนกับต้นไม้ที่โตขึ้นอยู่ในสวนและต้องพึ่งพาความสมบูรณ์ของสวนหรือครอบครัวนั่นเอง

ในหนังสือของท่านเรื่องสันติภาพทุกอย่างก้าว ท่านเขียนไว้ว่า "พวกเราเจ็ดยามมากเกินไป พวกเราพร้อมจะจ้องดูอะไรก็ตามที่ปรากฏบนจอ พวกเราโดดเดี่ยวเกียจคร้านหรือเบื่อหน่ายที่จะสร้างสรรค์ชีวิต พวกเราเอาแต่เปิดโทรทัศน์ทิ้งไว้ปล่อยให้คนอื่นชักนำเรา กำหนดความเป็นตัวเราและทำลายเรา การปล่อยชีวิตไปเช่นนี้เท่ากับเป็นการทำให้ชีวิตเราตกอยู่ในกำมือของผู้อื่น ซึ่งอาจไม่มีการกระทำที่รับผิดชอบ" อะไรเป็นวิถีทางที่เราจะสามารถปกป้องตัวเราเอง ไม่ปล่อยให้ตนเองหลงไหลไปตามสิ่งต่าง ๆ ที่เราต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน

อย่างที่อาตมากล่าว ปัญหาจากสภาพแวดล้อม เราควรร่วมกันสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่ช่วยให้เรามีโอกาสสัมผัสกับปัจจัยที่เป็นบวกในตัวของเราเองและรอบตัวเรา ปัจจัยที่เป็นบวกมีอยู่ทั้งในร่างกายของเราและสติ แต่หากไม่มีสภาพแวดล้อมที่ดีเราก็ไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับสิ่งดี ๆ ในตัวของเราเอง

ปัจจัยบวกมีอยู่รอบตัวเราเช่นกัน เราจำเป็นต้องมีกัลยาณมิตรที่คอยชี้แนะให้เราเห็นถึงปัจจัยบวกที่อยู่ในตัวเรา เราอาจจะไม่มีเมล็ดพันธุ์อันเป็นบวกอยู่ในตัวเรา แต่หากเราไม่ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีเมล็ดพันธุ์ในตัวเราก็ไม่มีโอกาสพัฒนาขึ้นและไม่สามารถทำให้เราเป็นบุคคลที่มีความสุขได้ และถ้าเราไม่มีความสุขเสียแล้ว เราก็ไม่สามารถช่วยเหลือให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้การหล่อเลี้ยงบำรุงเมล็ดพันธุ์ที่ดีในตัวเราจึงเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง

เราจะสอนลูกหลานของเราได้อย่างไร

ก็ด้วยการดำรงชีวิตไปตามหลักการดังกล่าว เมื่อเราดำรงชีวิตอย่างมีสติ เราจะเป็นผู้ที่มีความปิติสุขขึ้นและมีความสุขอดทน ซึ่งทำให้เด็ก ๆ ออยากอยู่ใกล้

ชิดกับเรา เราไม่สามารถบังคับให้พวกเขาทำสิ่งต่าง ๆ ที่พวกเขาไม่ต้องการ หากเราเป็นผู้มีความปิติและความสุข ความสุขของเราจะช่วยชี้นำให้พวกเขาไปในทิศทางเดียวกันกับเรา

พวกเราส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะคิดและกระทำบนพื้นฐานของความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อต่อต้านความอยุติธรรม เราจะสามารถปรับเปลี่ยนทิศทางของพลังเหล่านั้นได้อย่างไร

การปฏิบัติในขั้นพื้นฐานคือการบ่มเพาะความกรุณา เมื่อมีความกรุณาเราจะสามารถให้อภัยและจะไม่เป็นทุกข์มากนัก หากเราสามารถบ่มเพาะความกรุณาขึ้นจำนวนหนึ่งภายในหัวใจของเรา เราก็จะสามารถมองดูผู้คนด้วยสายตาแห่งความกรุณาและยอมรับพวกเขาอย่างที่เราเป็น เมื่อนั้นเราจึงจะสามารถช่วยเหลือพวกเขาได้ การรับฟังอย่างลึกซึ้งและการสนทนาอย่างมีนวลช่วยให้การสื่อสารดีขึ้นและเป็นการกำจัดความอยุติธรรมที่ละชั้น แต่หากเราปล่อยให้ตัวเองจมปลักอยู่ในความโกรธและความทุกข์มากเกินไปเราก็จะเป็นผู้แพ้

การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการมองอย่างลึกซึ้งเป็นหนึ่งในวิถีทางที่จะช่วยให้เราเกิดความกรุณา ทั้งนี้เพราะคนที่ทำให้เรามีความทุกข์ พวกเขาเองก็มีความทุกข์จากอวิชชาของตนเอง พวกเขาไม่รู้หรือว่ากำลังทำอะไรอยู่ เพราะเวลาที่พวกเขาทำให้คนอื่นมีความทุกข์ พวกเขาที่มีความทุกข์เช่นกัน นี่เป็นหลักความจริงในทุกโอกาส เมื่อพ่อทำให้ลูกทุกข์ พ่อเองก็ทุกข์เช่นกัน เมื่อลูกชายทำให้พ่อทุกข์ ลูกชายเองก็ทุกข์เช่นกัน และหลักการเช่นนี้ก็เป็นที่น่าองเดียวกันในชีวิตของสามีภรรยา คู่รัก และเพื่อน โดยทั่วไปเรามักคิดกันว่าเราเท่านั้นที่เป็นทุกข์ ส่วนเขาหรือเธอกำลังมีความสุขจากความทุกข์ของเรา อันที่จริงความทุกข์ไม่ใช่ปัจจัยที่แยกโดดเดี่ยว เช่นเดียวกัน ความสุขก็ไม่ใช่ปัจจัยที่แยกโดดเดี่ยว เมื่อเราสามารถทำให้คนหนึ่งยิ้มได้ เราก็รู้สึกดีขึ้นเช่นกัน

ตัวอย่างหนึ่งของการใช้ความรุนแรงเพื่อต่อต้าน

ความอยุติธรรมได้แก่การลงโทษประหาร ซึ่งเป็นประเด็นที่ร้อนแรงมากในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา ประธานาธิบดีคนปัจจุบันของเราได้ยอมให้มีการลงโทษประหาร และการลงโทษประหารนายทิมโมที แมคเวย์ ในข้อหาก่อการร้ายเป็นประเด็นที่มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ท่านคิดอย่างไรกับการประหารชีวิตของคนที่ทำให้เกิดความทุกข์กับผู้อื่นเป็นอย่างมาก

การลงโทษให้ผู้นหนึ่งถึงความตายเป็นการยอมแพ้ มันแสดงให้เห็นว่าเราล้มเหลว เราไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงเขาหรือเธอ และเราต้องสังหารเขาหรือเธอไป เท่ากับเรายอมแพ้ โทษประหารจึงสะท้อนให้เห็นถึงการไร้ความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ที่เป็นอยู่ เมื่อเราไม่สามารถทำอะไรได้แล้ว เมื่อเราเชื่อมั่นว่าเราไม่สามารถทำอะไรได้อีกเพื่อทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง เราก็เลือกใช้วิธีสังหารเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งตายตกไป ซึ่งเป็นการแสดงถึงการไร้ความสามารถของเรา ความไร้ประโยชน์ของเรา และเป็นความล้มเหลวอย่างหนึ่ง

มีบางคนเสนอว่าเราควรจะทำลายทอดสตรการประหาร ทั้งนี้เพื่อให้เหยื่อได้สัมผัสอย่างใกล้ชิดมากขึ้นและเพื่อเป็นการข่มขู่เพื่อไม่ให้อาชญากรคนอื่น ๆ ทำเช่นนี้ ท่านคิดว่าการกระทำเช่นนี้จะส่งผลอย่างไรต่อสังคมของเรา

อาตมาคิดว่าเป็นความคิดที่แย่มาก เมื่อเรามีความรุนแรงและมุ่งทำร้าย เราก็ตกอยู่ในสภาพที่ต้องจับพวกเขามาขังไว้เพื่อป้องกันไม่ให้พวกเขาไปทำร้ายคนอื่นต่อไป แต่เราสามารถจับพวกเขาขังไว้ได้ด้วย ความกรุณา และผู้พิพากษาที่มีคำสั่งให้จับพวกเขาไว้ควรกระทำการด้วยความกรุณา พัสดีในเรือนจำก็ควรที่จะจับพวกเขาไว้ด้วยความกรุณา มันเป็นไปได้ทั้งนั้น และพัสดีในเรือนจำก็สามารถที่จะเป็นพระโพธิสัตว์ ผู้พิพากษา ผู้อำนวยการเรือนจำก็ล้วนสามารถเป็นพระโพธิสัตว์ได้ นั่นเป็นสิ่งที่พวกเราควรกระทำ ความรักเท่านั้นที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่ความเกลียดชัง

เมื่อไม่นานมานี้สื่อมวลชนได้ให้ความสนใจอย่างมากต่อวุฒิสมาชิกบ็อบ เคอร์รี่ เกี่ยวกับการกระทำของเขาในช่วงที่มีสงครามในประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นมาตุภูมิของท่าน พวกเราได้ฟังกันทุกวันถึงความทารุณโหดร้ายในบอสเนียและประเทศอื่น ๆ ทำอย่างไรที่เราจะสามารถดำรงชีวิตอย่างผู้ปฏิบัติธรรมร่วมกับอีกด้านหนึ่งที่มีมืดดำในชีวิตของเรา

คนเรามีความกลัวและความเกลียดอย่างมากในจิตใจ และเราก็ไม่รู้ว่าจะยอมรับและจัดการกับความกลัวและความเกลียดเหล่านั้นได้อย่างไร และเรามีโอกาสที่จะก่ออาชญากรรมใด ๆ ก็ได้ ดังนั้นการปฏิบัติที่ถูกต้องก็คือการเรียนรู้ที่จะยอมรับความกลัวและความเกลียดในตัวของเราเองตั้งแต่มันยังมีอยู่เพียงเล็กน้อย แต่ถ้าเราปล่อยให้ตัวเองอยู่ในสภาพที่มีความกลัวและความเกลียดเพิ่มมากขึ้นทุกวัน เราก็มีโอกาสจะก่ออาชญากรรมทำร้ายมนุษยชาติได้อาตมาไม่อยากจะพูดถึงใครบางคนเป็นการเฉพาะ ทุกคนสามารถที่จะปล่อยให้ชีวิตตนเองอยู่ในสภาพที่มีความกลัวและความเกลียดมากขึ้นทุกวัน และก็มีโอกาสจะก่ออาชญากรรมได้เช่นกัน

ทำอย่างไรให้ผู้ซึ่งได้ก่ออาชญากรรมทำร้ายผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นในระหว่างสงครามหรือในโอกาสอื่น ๆ จะสามารถอยู่ร่วมกับความรู้สึกผิดและอายเหล่านั้นได้

ผู้ที่ทำเช่นนั้นก็จะเป็ทุกข้ออย่างมากเช่นกัน แม้ว่าตัวเขาเองจะไม่รู้ตัวก็ตาม เขาต้องมีชีวิตอยู่กับความทุกข์นั้นวันต่อวัน บุคคลเช่นนั้นควรได้รับฟังคำสอน (ที่จะช่วยให้เขาสามารถ) ปฏิบัติเพื่อเริ่มชีวิตอย่างใหม่ เขาควรได้รับโอกาสที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อไถ่ถอนความผิดพลาดที่ได้กระทำลงไป เพราะนั่นคือความกรุณา เมื่อใครบางคนทำสิ่งที่เลวร้ายลงไป เราควรช่วยให้เขาตระหนักรู้และยอมสารภาพถึงสิ่งที่เขาได้ทำลงไปอย่างเลวร้าย และควรให้โอกาสกับเขาในการกระทำสิ่งตรงข้ามเพื่อไถ่ถอนตนเอง อาตมาคิดว่านี่เป็นความกรุณาและเป็นสิ่งที่กระทำได้ สิ่งนี้

สามารถเกิดขึ้นและกำลังเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป

เมื่อเราได้กระทำสิ่งผิดพลาดลงไป เราารู้สึกเสียใจและเราได้พยายามจะลืมนั้นหรือกลบซ่อนสิ่งนั้นไม่ให้คนอื่นรับรู้ ซึ่งไม่ใช่วิธีการที่ถูกต้อง เราต้องเรียนรู้ที่จะแสดงความเสียใจต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องด้วยการกระทำที่เป็นบวก ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้โดยสามัญสำนึก หากท่านเคยฆ่าเด็กลงไปห้าคน ในตอนนั้นท่านก็สามารถทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อช่วยชีวิตเด็กอีก ๕๐ คน ซึ่งอาจจะช่วยให้ท่านคลายความเศร้าโศก และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยเฉพาะเมื่อการกระทำที่เป็นบวกของท่านมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่เรียบง่ายและชัดเจนมาก นายบ็อบ เคอร์รี่ก็สามารถทำเช่นนั้นได้เช่นกัน แต่หากเขาประกาศว่าได้ทำสิ่งหนึ่งและไม่ได้ให้ความสำคัญกับมัน โดยเขาประกาศสิ่งนั้นไปโดยไม่มีความเชื่อในสิ่งนั้น นั่นก็อาจแสดงว่าเขาไม่ได้แสดงตัวตนที่แท้จริงออกมา ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องพยายามทำความเข้าใจกับเขาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในการทำความเข้าใจกับเขาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เราต้องทำความเข้าใจสังคมนอเมริกันให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเช่นกัน ทั้งนี้เพราะตัวเขาเองสะท้อนความเป็นอเมริกันอยู่หนึ่ง ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาไม่เพียงสะท้อนความเป็นอเมริกันแต่คนอเมริกันทุกคนสะท้อนถึงความเป็นอเมริกันในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เมื่อเราพิจารณาที่คนคนหนึ่งเราก็จะเข้าใจถึงคนทั้งหมดได้ และนั่นเป็นปัญหาของสังคมโดยรวม

อาตมาอยากจะใช้ปริศนาธรรมที่จะช่วยให้เราเข้าใจประเด็นนี้ ซึ่งจะเป็นแนวของการปฏิบัติสมาธิ เพื่อให้ค้นพบความจริง ยังคงมีนายบ็อบ เคอร์รี่อีกหลายคนที่ยลหลบซ่อนอยู่ และเรายังไม่สามารถค้นพบและบ็อบ เคอร์รี่เองก็อาจจะอยู่ในตัวเราแต่ละคนก็ได้

¹ Bob Kerry วุฒิสมาชิกอเมริกัน (ปัจจุบันลาออกแล้ว) ได้ยอมรับเมื่อเร็ว ๆ นี้ต่อสื่อมวลชนว่า ระหว่างที่ปฏิบัติกรด้านทหารอยู่ในประเทศเวียดนาม ในช่วงสงครามเวียดนาม เขาได้สั่งการให้มีการสังหารประชาชนที่นั่นอย่างโหดเหี้ยมหลายครั้ง — ผู้แปล

Eco-Feminism

ลึกซึ้งผู้หญิง..สิ่งแวดล้อม

หนึ่งลมหายใจ

ซิสเตอร์แมรี จอห์น นักบวชคริสตนิกายเบเนดิกตินชาวฟิลิปปินส์ผู้มีอายุย่างเข้าสู่ปัจฉิมวัยพร้อมกับการเป็นนักกิจกรรมนักเคลื่อนไหวที่เต็มไปด้วยพลังและอารมณ์ขันอันเบิกบาน ช่างเป็นปัจฉิมวัยของผู้หญิงคนหนึ่งที่มีความมหัศจรรย์ในตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเนื้อหาเรื่อง 'สตรีนิเวศนิยัม' ที่อาจเป็นของแปลกใหม่สำหรับคนไทยแต่ไม่ใหม่เลยสำหรับเรื่องใกล้ตัว การอบรมสองวันที่อาศรมวงศ์สนิทโดยเสมสิกขาลัยจึงกลายเป็นสองวันแห่งความทรงจำและมีคุณค่าไม่น้อย ถึงแม้ผู้เข้าร่วมอบรมส่วนใหญ่จะเป็นชาวพุทธในขณะที่วิทยากรเป็นชาวคริสต์ แต่นั่นก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคขวางกั้นในการศึกษาเรียนรู้ เพราะ 'สตรีนิเวศนิยัม' มีความเป็นส่วนร่วมสากลบางอย่างซึ่งพ้นไปจากนิกายทางศาสนา

ต้องเข้าใจ feminism ก่อน

ซิสเตอร์บอกกับเรวว่าก่อนจะเข้าใจแนวคิดเรื่อง Eco-Feminism ต้องรู้จักแนวคิดเรื่องสตรีนิยม (Feminism) เสียก่อน "หลายคนกลัวคำว่า 'สตรีนิยม' จบการอบรมแล้วเราคงซาบซึ้งกับมันมากขึ้น" ซิสเตอร์กล่าวในช่วงแนะนำเนื้อหาการอบรม

คำว่า 'สตรีนิยม' คำนี้บอกความสัมพันธ์ระหว่าง 'ปัญหาที่เกิดขึ้น' กับความเป็น 'ผู้หญิง' อันเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงคนหนึ่ง...คนหนึ่ง...และคนหนึ่ง ที่เกิดขึ้นแต่ละแห่งแล้วกลายเป็นเรื่องสาธารณะจากเรื่องสาธารณะนำ

ไปสู่การรับรู้กันในระดับประเทศ ระดับโลกจนเป็นสากล

ปัญหาของผู้หญิงถูกดึงออกมาจากแต่ละคน ๆ แล้วนำไปสู่การวิเคราะห์ทฤษฎีผู้หญิงว่าอะไรคือปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง? อะไรคือสตรีนิยม? ทำไมปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงจึงเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนกลายเป็นระดับสากลที่เหมือนกันไปหมดทั้งโลก ผู้หญิงที่ถูกทำร้ายกลับกลายเป็นเรื่องบาดลึกสำหรับตัวเอง มีการลงโทษเธอผู้นั้น มันไม่ได้เริ่มจากตัวตนของเธอแต่เริ่มมาจากการที่ผู้หญิงถูกดูถูกในพื้นที่สาธารณะ มันอาจเป็นเรื่องที่ทำให้รู้สึกสับสนและเข้าใจได้ว่าผู้หญิงเองก็ผิด และเป็นปัญหาของเธอไม่ใช่ของใคร?

แต่ปรากฏการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงแต่ละครั้งที่เกิดขึ้นก็ทำให้ต้องย้อนกลับมาทบทวนกันใหม่ว่า หรือเป็นปัญหาของผู้ชายกันแน่ที่ชอบทำร้ายผู้หญิง จริง ๆ แล้วมันไม่ใช่ปัญหาของผู้หญิงเลยสักนิด

แล้วผู้ชายแบบไหนกันล่ะที่ชอบทำร้ายผู้หญิง? ถ้าเขาเป็นคนบ้าทำไมไม่อยู่ในโรงพยาบาลบ้า แต่กลับไปอยู่ในสถานที่ที่ตี แต่งตัวดี เป็นคนมีบุคลิกดี เมื่อกลับไปบ้านก็ทำร้ายลูกเมียตัวเอง กลายเป็นปีศาจที่สิงสถิตอยู่ในบ้าน ไม่น่าเชื่อว่าผู้ชายจะทำร้ายผู้หญิงได้รุนแรงขนาดนั้น... ๓ นาทีมีผู้หญิงถูกข่มขืน ๑ คน... ๑๐ นาทีมีผู้หญิงถูกทำร้าย ๑ คน... หรือในโลกนี้มีผู้ชายบ้าจำนวนมากกว่าที่เราคิด?

"แต่ทั้งหมดก็ยังไม่ใช่ 'ปัญหา' เป็นเพียงตัว 'ปรากฏการณ์' เท่านั้น หากเราจับเอาตัวปรากฏการณ์มาเป็นปัญหา เราก็ได้แค่ปฐมพยาบาลเท่านั้นเอง เรายังไม่ได้เข้าไปถึงตัวปัญหาจริง ๆ" ซิสเตอร์สรุป

บรรยาภาศ

เพราะว่าเราเป็น ‘ผู้หญิง’

ความจริงก็คือมีการเลือกปฏิบัติ ชูตรีต กตซี ผู้หญิง เพราะผู้หญิงเป็นผู้หญิง ไม่ใช่เพราะผู้หญิงเป็นอะไร แม้นางฮิลลารี คลินตัน สุภาพสตรีหมายเลขหนึ่งก็อาจถูกข่มขืนได้ มันสามารถเกิดขึ้นได้กับผู้หญิงทุกคนชั้น ทุกสัญชาติ ทุกศาสนา ไม่ว่าจะเธอจะเป็นมุสลิม คริสต์ หรือว่าพุทธ ถ้าเป็นผู้หญิงก็สามารถประสบกับเหตุการณ์ร้ายๆ ได้ทั้งนั้น มันเป็นอคติระดับโลกเลยทีเดียว

การครอบครองโดยผู้ชาย

ผู้ชายมักคิดว่าตัวเองเป็นเจ้าของผู้หญิง มีสิทธิ์ครอบครองผู้หญิงโดยสัญชาติญาณที่ฝังหัวอยู่ ไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม การครอบครองไม่ได้ครอบครองแค่ตัวบ้านเท่านั้นแต่ทั้งตัวคนในบ้านก็ถูกครอบครองไปด้วย ความคิดนี้เหมือนกับข้อมูลที่ถูกบันทึกอยู่ในฮาร์ดดิสก์ของเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งนี่ก็คือผลมาจากโครงสร้างสังคมผู้ชายเป็นใหญ่นั้นเอง

สามสถาบันแห่งปัญหาที่ต้องเยียวยาแก้ไข

แต่จริงๆ แล้วตัวปัญหาที่ต้องเยียวยาแก้ไขไปพร้อมๆ กับการปฐมพยาบาลความรุนแรงเฉพาะหน้าก็คือ

การศึกษา ที่คอยกำหนดบทบาทหญิงชายให้อยู่ในกรอบ ไม่แต่ผู้หญิงเท่านั้นที่ถูกตีกรอบครอบงำให้อยู่แต่ในบทบาทมารยาทเฉพาะ เช่น ต้องคอยเอาอกเอาใจผู้ชาย สถานภาพของผู้หญิงต้องอิงอยู่กับผู้ชาย ฯลฯ แม้แต่ผู้ชายเองก็มักถูกยึดเยียดให้ ‘เข้มแข็ง, ร้องไห้ไม่เป็น, ห้ามเจ็บปวด’ แล้ววัยเด็กของผู้ชายยังถูกกำหนดให้เล่นปืน (โดยผู้ใหญ่ซื้อ

ให้เล่นนับเป็นการส่งเสริมความรุนแรงประการหนึ่ง!) เกมคอมพิวเตอร์รุนแรงที่ไม่ได้ยิงหรือฆ่าฝ่ายตรงข้ามให้ตายไปเท่านั้น แต่โลกทั้งโลกก็แทบจะสูญหายไปเลย นั่นคือบทบาทหญิงชายที่สร้างปัญหาในเวลาต่อมา แม้เติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่บทบาทหญิงชายก็ไม่ได้เปลี่ยนไป เพียงแต่ถูกจัดวางให้เป็นไปตามสถานการณ์ที่เป็นผู้ใหญ่มากขึ้นแค่นั้นเอง

ศาสนา ทุกศาสนามีการจัดวางบทบาทผู้หญิงว่าเป็นมาร เป็นตัวก่อกวนศาสนา เป็นมลทินเนื่องจากมีประจำเดือนต่างๆ ที่ผู้ชายเองก็ต้องอาศัยอยู่ในห้องผู้หญิงเป็นเวลา ๙ เดือนเหมือนกัน แม้เวลาออกมาดูโลกก็ต้องออกมาทางอวัยวะเพศของผู้หญิงเช่นเดียวกัน ความจริงเช่นนี้กลับไม่ได้ได้รับการพูดถึง... เพราะผู้ชายเป็นคนเขียนบันทึกคัมภีร์ศาสนา นั่นเองผู้หญิงจึงไม่มีโอกาสเท่าทัน ทั้งๆ ที่ผู้หญิงไม่ได้ด้อยสติปัญญาไปกว่าเลย

สื่อมวลชน การโฆษณา มักจัดวางให้ผู้หญิงแต่งตัวโป๊ ประกอบกับสินค้าต่างๆ ที่ไม่มีอะไรเกี่ยวเนื่องกัน ในละครหรือภาพยนตร์ตัวละครผู้หญิงมักได้รับความรุนแรง ถูกทำให้อายเป็นขยะ เพราะเป็นขยะจะอย่างไรก็ได้ เป็นการเสนอความรุนแรงซ้ำๆ ทำให้สังคมคิดว่าจะทำอะไรกับผู้หญิงก็ได้

‘เกย์’ ประเด็นที่เกี่ยวข้อง

ซิสเตอร์แมรี่อริบายให้ฟังว่า เกย์ เลสเบียน กะเทย หรือ ประเด็นคนรักร่วมเพศเดียวกันก็จัดอยู่ในประเด็นเดียวกับความรุนแรงต่อผู้หญิง เพราะสตรีนิยมเห็นแล้วว่าคนที่รักร่วมเพศเดียวกันไม่ว่าจะเป็นเกย์ เลสเบียนหรือกะเทย ต่างก็ถูกทำร้ายด้วยอคติเช่นเดียวกัน สตรีนิยมจึงเห็นใจ เข้าใจ และหิบบยกประเด็นเกย์ให้อยู่ในวาระของการเคลื่อนไหวในประเด็นผู้หญิงไปด้วย และแม้ว่าจะถูกอคติของสังคมทำร้ายเหมือนกันแต่ก็พบว่าเกย์-เลสเบียน ได้รับความรุนแรงมากกว่าผู้หญิง เพราะเกย์-เลสเบียนถูกมองว่าผิดปรกติ ในขณะที่กลุ่มสตรีนิยมยังคงเป็นผู้หญิงอยู่

คุณเป็นเฟมินิสต์หรือไม่

สิ่งที่น่าสนใจนอกจากการรู้จัก Feminism แล้ว คุณเป็นนักสตรีนิยมด้วยหรือไม่? ซิสเตอร์แมรี่บอกว่าเพียงแต่คุณตอบคำถาม ๒ คำถามต่อไปนี้ให้ได้ว่าคุณเห็นด้วยและยอมรับว่ากำลังทำอะไรบางอย่างอยู่ คุณก็เป็น ‘เฟมินิสต์’

คนหนึ่งด้วยเหมือนกันไม่ว่าคุณจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย หรือว่าเป็นใครก็ตาม คำถาม ๒ ข้อนั้นมีอยู่ว่า

๑. คุณตระหนักถึงเรื่องราวและคำถามจากผู้หญิงหรือไม่?

๒. คุณกำลังช่วยเหลือหรือต้องการจะเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้หญิงหรือไม่?

Ecology-นิเวศวิทยา

Eco มาจากภาษาละติน *Oikos* แปลว่า บ้าน หรือสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ร่วมกัน

Eco มีมานานแล้วแต่การเคลื่อนไหวหรือแนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมเพิ่งจะมีภายหลัง และอาจเริ่มมีพร้อม ๆ กับแนวคิดสตรีนิยมก็เป็นได้ และอาจเพราะเริ่มมีวิกฤติเราจึงเริ่มให้ความสนใจกัน

แต่ครั้งบรรพกาล มนุษย์ย้ายถิ่นฐานไปเรื่อย เมื่อพืชพันธุ์ธัญญาหารแห่งหนึ่งหมดไปมนุษย์ก็ย้ายไปหาถิ่นที่อยู่ใหม่ จนกระทั่งมนุษย์รู้จักทำการเกษตรกรรมจึงอยู่ประจำที่มีการตั้งทรัพยากรในพื้นที่ออกมาใช้มากมาย และก็ถึงจุดเปลี่ยนคือการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้เกิดผลผลิตส่วนเกินนำไปสู่การค้าขาย มีการตั้งเอาทรัพยากรป่าไม้แร่ธาตุมาบริโภคใช้สอยกันมากขึ้น การตั้งเอาทรัพยากรมาใช้ก็นำไปทำในสิ่งที่ไร้ประโยชน์ เช่น สร้างชิปนาอูทิวเคลียร์ (อิโรซิมาก็ับนางาซากิเป็นตัวอย่างที่ดีของการนำแหล่งธรรมชาติไปใช้อย่างไร้ประโยชน์) ทำให้ชั้นบรรยากาศเกิดช่องโหว่กลายเป็นมลภาวะ ทุกวันนี้โลกมนุษย์ตกอยู่ภายใต้วิกฤติการณ์ด้านนิเวศน์ ยิ่ง ๑๐ ปีให้หลังที่ผ่านมาเกิดวิกฤติมากขึ้น หากไม่มีการลงมือทำอะไรสักอย่างมนุษย์ก็อาจสูญพันธุ์ไปเช่นเดียวกับไดโนเสาร์ นี่จึงเป็นที่มาของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อให้นักอนุรักษ์อยู่รอดได้ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสิทธิของสิ่งมีชีวิตที่จะดำรงอยู่และเจริญเติบโตด้วยเช่นกัน

Eco Feminism - สตรีนิเวศนิยม

ฟรังซ์ เดอโบน เป็นผู้หญิงชาวฝรั่งเศสคนแรกที่น่าคิดว่า Eco-Feminism มาใช้ แต่คำ ๆ นี้ก็ไม่ได้เกิดขึ้นมาลอย ๆ เพราะคำนี้มีที่มาจากเหตุการณ์วิกฤติโลกเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ นานาโดยมีผู้หญิงออกมาแสดงพลังเคลื่อนไหวซึ่งไม่ได้มีแค่ครั้งสองครั้งเท่านั้นแต่มีเป็นสิบเป็นร้อยครั้งที่เดียว

เช่น เหตุการณ์เตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์หลอมละลายส่งผลให้ผู้คนได้รับความเดือดร้อน แต่ผู้หญิงได้รับผลกระทบมากกว่าเพราะทำให้เธอต้องคลอดลูกออกมาพิการหรือเสียชีวิต จึงมีกลุ่มผู้หญิงลุกขึ้นมาเคลื่อนไหว, การปฏิบัติกรรมาชนของผู้หญิงต่อกรณีเกาะทรีไมล์, การเสียชีวิตของคาเรน ซิลค์วูด ผู้หญิงที่ต่อสู้เรื่องสารพิษในโรงงานแปรรูปพลูโตเนียมที่โอคลาโฮมา (ต่อมาเรื่องราวของเธอได้ถูกถ่ายทอดเป็นภาพยนตร์เรื่อง *Silkwood* หรือเรื่องราวของ *อิริน บล๊อคโค-วิช* ผู้หญิงที่ต่อสู้เรื่องสารพิษในโรงงานก็ถูกถ่ายทอดเป็นภาพยนตร์เช่นเดียวกัน), ปฏิบัติกรรมาชนของผู้หญิงชาวสก๊อตแลนด์ในกรีนแฮมคอมมอน

แม้แต่ผู้หญิงในประเทศโลกที่สามและแถบเอเชียเองก็มีประเด็นเคลื่อนไหวเรื่องสิ่งแวดล้อมไม่น้อยหน้าไปกว่ากัน กลุ่มผู้หญิงชาวบราซิลร่วมกันก่อตั้งกลุ่มรณรงค์เกษตรยั่งยืน, คุณย่าคุณยายชาวญี่ปุ่นที่เคยตกเป็นเหยื่อของการทิ้งระเบิดในฮิโรชิมา-นางาซากิออกมาก่อความต่อกรณีคลังแสงใกล้ภูเขาไฟฟูจิ, ในเอเชียเป็ยบรรดาแม่ ๆ ได้ออกเดินประท้วงไปตามถนนเพื่อปกป้องลูกชายจากการถูกเกณฑ์ไปเป็นทหาร

แต่ปฏิบัติการสตรีนิเวศนิยมที่มีชื่อเสียงมากที่สุดได้แก่ปฏิบัติการจับไก่ เมื่อผู้หญิงอินเดียออกมาปกป้องการตัดไม้ในเขตภูเขาหิมลัยด้วยการถอดต้นไม้อันเป็นที่มาของคำว่า 'จับไก่' ซึ่งแปลว่าโอบกอด และที่ฮือฮามาก ๆ ได้แก่ปฏิบัติการต่อต้านเขื่อนในฟิลิปปินส์เมื่อกลุ่มผู้หญิงออกมาประท้วงการสร้างเขื่อนด้วยการถอดเสื้อออกจนทำให้การสร้างเขื่อนดังกล่าวต้องชะงักงันมาจนถึงทุกวันนี้

หลายเหตุการณ์จึงเป็นปรากฏการณ์ก่อนจะเกิดคำว่า Eco-Feminism เสียด้วยซ้ำ จากนั้นจึงค่อยเกิดมีทฤษฎีผู้หญิงกับสิ่งแวดล้อมขึ้นมา มีผู้หญิงออกมาเขียนบทความ เขียนหนังสือ จัดอบรม จัดตั้งประชุมสัมมนาเป็นเครือข่าย จนสตรีนิเวศนิยมเริ่มเติบโตขึ้นในที่สุด

ทำไมต้องเอา 'สิ่งแวดล้อม' มาโยงกับ 'ผู้หญิง'

มีเหตุผล ๓ ประการที่จำเป็นต้องนำเรื่องสิ่งแวดล้อมมารวมเข้ากับประเด็นผู้หญิง โดยมี 'โครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่' เป็นเงื่อนไขหลักที่มีมุมมองและการกระทำต่อผู้หญิง

มด หนึ่ง พรรษา กับ พุทธทาสภิกขุ

“ค

วามเปลี่ยนแปลง" เกิดขึ้นได้เสมอ ด้วยเงื่อนไขนานัปการ ภายใต้ "อิทัปปัจจยตา" อันยากยิ่งที่มนุษย์จะควบคุม - บังคับ แต่อย่างไรก็ตาม ด้วย เหตุและผล ของ กฎธรรมชาติ เราสามารถสร้างเหตุปัจจัยและเงื่อนไขต่าง ๆ ขึ้นมาได้ ไม่มากก็น้อย คือ สร้าง เหตุ เพื่อให้เกิด ผล ดังที่ปรารถนา นี่เป็นเหตุผลว่า ทำไมมนุษย์จึงต้องศึกษาประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ ด้านหนึ่งก็เพื่อเป็นการสรุปบทเรียนที่ผ่านมา และช่วยลดทอนความพลั้งพลาด ในการที่จะต้องก้าวย่ำลงไปบนร่องรอยเดิม ซึ่งคนในรุ่นที่ผ่านมา เลือกลง ที่จะไม่เดินอีกต่อไปแล้ว

บทสัมภาษณ์นี้เกิดขึ้นได้ด้วยความอนุเคราะห์ของอาจารย์เอกวิทย์ ณ ถลาง ที่ให้โอกาสแก่ "จดหมายข่าวเสขิยธรรม" และ "กลุ่มพุทธทาสศึกษา" ทั้งเวลาในการสัมภาษณ์ และการช่วยเหลือตรวจทานความถูกต้องของต้นฉบับ

กองบรรณาธิการฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า การย้อนกลับไปสู่วรรณคดีเก่า ๆ ของ "สวนโมกขพลาราม" และร่วมระลึกถึงการสนทนาธรรมแก่พระนวกะในพรรษา ของ "ท่านอาจารย์" ที่ปรากฏอยู่ที่นี่ จะช่วยให้ผู้สนใจ ได้เติมเต็มภาพ "พุทธทาสภิกขุ" ให้แจ่มชัดยิ่งขึ้น อีกทั้งยังจะเป็นประโยชน์สำหรับการจัด "กระบวนกรเรียนรู้" ให้แก่พระเณรในช่วงเข้าพรรษา ทั้งในวัดหรือสำนักเรียนต่าง ๆ ตลอดจนคนใน "สวนโมกขพลาราม" เอง

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม
ณ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๔๕ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๑.๓๐ น.

๑๐๐ ปี Phonm

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕ - ๒๕๖๕

กองบรรณาธิการ สัมภาษณ์ และถ่ายภาพ

ตอนที่

๑ ต่อจากฉบับที่แล้ว...

เสขิยธรรม : ท่านอาจารย์แสดงท่าทีอย่างไรเมื่อท่าน “สอบตก”

อ.เอกวิทย์ : อยู่ในที่ครับ ท่านไม่ได้พูดตรง ๆ ว่าท่านผิดไปแล้ว แต่ว่าการที่ท่านโมโห แล้วอีก ๕ นาที ๑๐ นาทีต่อมา ท่านนั่ง ใครจะพูดอะไรด้วยท่านก็นิ่งคล้าย ๆ ท่านตรวจสอบตัวเองแล้ว แล้วเวลาหลังจากนั้นผ่านไป ท่านจะเปลี่ยนเรื่องพูด แล้วท่านก็เย็นสงบเหมือนเดิม เราก็เลยรู้ ไม่ใช่ผมคนเดียว พระทั้งที่บวชพร้อมกันก็รู้หมดว่าท่านโกรธ และท่านรู้แล้วว่าท่านสอบตก ท่านเรียกสติของท่าน แล้วท่านเปลี่ยนเรื่องพูด แล้วทำที่สุุดก็เย็นเหมือนเดิม ....

เสขิยธรรม : ขณะนั้นท่านอาจารย์พุทธทาสอายุเท่าไร

อ.เอกวิทย์ : ผมคะเนว่าท่านใกล้ ๖๐ (ท่านอาจารย์พุทธทาสเกิดเมื่อ พ.ศ.๒๔๔๙ พรรษา ๒๕๐๕ อายุ ๕๖ - บ.ก.)

เสขิยธรรม : อาจารย์เอกวิทย์อายุเท่าไร

อ.เอกวิทย์ : ตอนนั้นผม ๓๑ ปี

เสขิยธรรม : จากสายตาของคนหนุ่มวัย ๓๑ ปีในขณะนั้น เห็นว่าท่านอาจารย์เป็นอย่างไร

อ.เอกวิทย์ : ๑. ผมรู้สึกท่านมีลักษณะเป็นผู้นำโดย

ธรรมชาติ นั่งเฉย ๆ ไม่ต้องพูดอะไรก็รู้ว่าท่านเป็นประธาน ณ ที่นั้น ท่านนำเคารพที่สุดในที่นั้น ผมไม่ได้ลำเอียงครับ แต่ว่าทุก ๆ คนรู้สึกตรงกันว่าท่านมีภาวะผู้นำโดยธรรมชาติ ๒.ท่านเฉลียวฉลาดรอบรู้แต่ไม่เคยอวดฉลาด ๓.ท่านมีคำคมซึ่งภาษาชาวบ้านบอกว่าบางทีก็ปากจัดเหมือนกัน แต่สมแล้วที่ท่านจะต้องปากจัด เพราะมันเหลือทนจริง ๆ

อีกอย่างที่ผมรู้สึกจากการได้สังเกตใกล้ชิดคิดว่าท่านเป็นศิลปิน เป็นศิลปินในความหมายที่ว่าบางครั้งท่านชื่นชมอะไรแล้วละเอียดย้อนมาก ขวนให้เราเข้าถึงความละเอียดอ่อน เช่น คาถากรรตมน้ำยธาสัพพี ท่านแปลเป็นไทยในอรรถรสของท่านเองไพเราะมาก ไพเราะกว่าที่เขียนคำแปลที่ได้ทั่วไปหรืออย่างเวลาท่านปรุงอาหารให้พระเถรฉันสำรวม ท่านจะมีวิธีปรุงของท่าน ท่านจะเป็นคนปรุงให้พวกเรา แกงอะไรรวมกับแกงอะไร ยำอะไรรวมกับยำอะไร ท่านไม่เอามาคลุกมั่ว แต่ว่าแกงรวมกับแกง ยำรวมกับยำ ผัดรวมกับผัด น้ำพริกรวมกับน้ำพริก ไม่ให้เลือกกิน แต่ทราบว่าจะอะไรควรจะรวมกับอะไร แล้วก็วิธีที่ท่านคลุกก็คือเข้าใจละเอียดว่าผักชนิดไหนกินกับอะไร ท่านเก่งจริง ๆ ผมว่าท่านเป็นศิลปินครับ

แล้วรสนิยมทางสุนทรียะของท่านก็น่าทึ่ง ท่านเข้าใจความงามของจิตรกรรม ปฏิมากรรมต่าง ๆ ทั้งพุทธศิลป์และศิลปะทั่วไปของโลกท่านเข้าใจมาก ท่านไม่ได้พูดอะไรมาก แต่ว่าท่านทำให้เรารู้ว่าท่าน

เข้าถึง ระหว่างบวชบังเอิญผมมีเพื่อนสถาปนิก ๒ คนไปบวชด้วยก็เห็นตรงกันหมดว่าท่านเข้าใจ ท่านเข้าถึงศิลปะ

อีกอย่างก็คือท่านมีเมตตาสูง คือใครทำอะไรไม่ดีท่านเข้าใจหมด ท่านมีเมตตา ไม่ค่อยถือสา แต่ก่อนที่จะปล่อยไป ท่านก็จะดูเอาบ้าง ตักเตือน ให้สติ โดยที่ไม่พูดมาก หรือบางทีใช้สายตาใช้ท่าทีที่ทำให้รู้ว่าอาจารย์รู้นะ อาจารย์เห็นนะ เอ็งอย่าละเมิดนะ เอ็งอย่าทำเหลวไหลต่อไปนะ หยุดเสียนะ ใช้ท่าทีแววตา นี่ก็ดีมากครับ เพราะฉะนั้นผมจึงรู้สึกผมเคารพรัก และกราบท่านได้สนิทใจมาก

เสขิยธรรม : ขณะนั้นมีการพุดนินาท่าน อาจารย์บ้างไหม

อ.เอกวิทย์ : มีครับ มีเถรและเด็กวัด นั่งนินาท่าน กันบ่อย ๆ บ่อยมาก คล้าย ๆ กับว่าที่ท่านสอน ๆ ไป ชาวบ้านเขาไม่เอาหรอก อะไรทำนองนั้น หรือไม่กี่ว่า ธรรมะที่ท่านสอนไปเข้ากับพระวัดอื่นไม่ได้หรอก

เสขิยธรรม : นินาทันเฉพาะในเรื่องที่ท่านสอน หรือว่าวิธีสอนของท่าน เท่านั้นหรือ

อ.เอกวิทย์ : ผมไม่เคยได้ยินคำนินทาว่าร้ายท่านในเรื่องวัตรปฏิบัติของท่านครับ ที่บอกว่าท่านไม่ดีผิดศีล อย่างนั้น แอบทำไม่ได้แบบนี้ ไม่เคยปรากฏครับ ผมสึกออกมาแล้วผมไปกราบท่านเป็นครั้งคราวไม่เคยได้ยินในแง่ไหน เคยแต่ว่า ไอ้เรื่องที่ว่าคนตามท่านไม่ได้ ท่านไปไกล ท่านไปสูงลิบ ความเห็นข้อวิจารณ์เช่นนี้ มีอยู่เป็นธรรมดาครับ

เสขิยธรรม : ท่านอาจารย์พุทธทาสมีอารมณ์ขัน บ้างไหม

อ.เอกวิทย์ : มีมากครับ มีอารมณ์ขัน บางที่ท่านก็ล้อตัวเอง ยกตัวอย่างเช่น ท่านก็เล่าให้ฟัง เมื่อท่านเป็นพระหนุ่ม ๆ ท่านก็แกล้งเพื่อนพระที่ทำไม่ดี ท่านใช้คำว่าตะกละ ท่านก็มีอุบายแกล้งเพื่อนที่ตะกละ เช่น หลอกให้ฉันท้าหู้ยี้ทั้งอัน โดยขยับขยับตากัน ไม่ให้พระที่นั่งลำดับกับที่อาจุโงกว่าไม่แตะต้องของ

นั้น ท่านก็เล่า ท่านรู้ว่าไม่ดีแต่ว่าท่านเล่าให้ฟัง ถึงความไม่ดีเหล่านี้ให้เข้าใจ แต่เป็นไปเพื่อให้ดี เอาความไม่ดีมาเล่าเพื่อให้ดี ผมไม่เคยรู้สึกว่าคุณคิดว่าท่านอวดตัวว่าท่านเป็นผู้วิเศษเลย ท่านถือว่าท่านเป็นพระธรรมดา ๆ

เสขิยธรรม : ท่านอาจารย์พุทธทาสมีท่าทีท้อแท้ หรือเหนื่อยหน่าย กับปฏิบัติของสังคม ที่ไม่สนใจจะนำธรรมะไปใช้ หรือการที่ผู้คนไม่เข้าใจ ในสิ่งที่ท่านสอนหรือไม่

อ.เอกวิทย์ : มีครับมี บางที่ท่านก็บ่นเหมือนกันนะ ครับ บ่นรำพึงให้พวกเราได้ยินว่า พุดไปก็เท่านั้น แล้วก็ไม่ค่อยมีใครปฏิบัติจริงจัง ไม่ได้เอาไปคิดไตร่ตรอง ทำให้มันเกิดผลดีเท่าที่ควร สมัยท่านอาจารย์สัญญาธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ท่านก็หัวเราะแบบปลง ๆ ว่าท่านอาจารย์สัญญาถูกเขาหลอก (ท่านสนิทคุ้นเคยกับท่านอาจารย์สัญญามาก)

บางทีผมรู้สึกท่านท้อเหมือนกันว่า การวิเคราะห้เผยแพร่วุทธธรรมให้มีคุณค่ามีความหมาย คนในสังคมไทยไม่ค่อยเอา มีคนเอาอยู่บ้างก็นอยเกินไป แล้วก็วิเคราะห์ให้เกิดผลดีในทางปฏิบัติก็ยังไม่ถึงไหน ท่านก็เลยรู้สึกวิตกกังวลอยู่บางครั้งเหมือนกันว่า น่ากลัวมันจะยุ่ง น่ากลัวมันจะเกิดเรื่องใหญ่ถึง หายนะทั้งระดับประเทศและระดับโลก ซึ่งก็จริงตามที่ท่านกล่าว นี่ก็อีกครับ ช่วงนี้น่ากลัวนะครับทั้งกลุ่ม อิสลาม อเมริกา ยุโรป จีน เอเชีย ขัดประโยชน์ขัดแย้ง เจริญอำนาจ เศรษฐกิจ การเมืองกันอย่างรุนแรง ผมยิ่งศึกษา ยิ่งวังเวงและมองออกว่าท่านอาจารย์เข้าใจ และท่านแทงทะลุหมดนานมาแล้ว

เสขิยธรรม : อะไรเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สังคมรับเอาธรรมะของท่านอาจารย์พุทธทาสมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ไม่เต็มที่

อ.เอกวิทย์ : ในความเห็นผม ผมรู้สึกว่าเราถูกครอบงำให้หลงติดวัตถุนิยม บริโภคนิยม ทุนิยม ติดความรู้สึกสมัยใหม่ที่ตั้งอยู่บนฐานวิทยาศาสตร์ที่ฝรั่งมาสร้างความเชื่อถือไว้มากเกินไป ไม่ค่อยสมดุลเท่าไร อีก

อย่างก็คือประเพณีการบวชเรียนของเรา ที่ผ่านมาก็ต้องเรียนตรงไปตรงมาว่า ไม่ค่อยได้ให้ความรู้กับพระสงฆ์ให้ได้เข้าถึงแก่นพุทธธรรมมากนัก ส่วนมากจะเป็นวัตรปฏิบัติตามที่เคยปฏิบัติกันมา อีกทั้งยังขาดแคลนพระผู้ใหญ่ที่จะสอนอะไรให้ลึกซึ้ง ขาดมาก อันนี้เป็นเหตุให้คนที่บวชเรียนแล้วไม่ได้อานิสงส์มากเท่าที่ควร

ยิ่งกว่านั้น ในความเห็นของผมก็รู้สึกว่าการศึกษาระบบการศึกษาทั้งในอดีตและปัจจุบันทำอะไรผิด ๆ ในเรื่องของการศึกษาระยะ เช่น ๑.ให้สวดมนต์โดยไม่เข้าใจความหมาย ๒.บรรจุพุทธธรรมเข้าไปในหลักสูตรและแบบเรียนโดยครูก็ไม่เข้าใจ เด็กก็ไม่เข้าใจ มุ่งแต่ให้ท่อง แล้วพอเด็กตอบได้ก็ถือว่าดีแล้วให้มันจำไว้ต่อไปมันจะได้ติดตัวไป แค่นี้พอใจแล้ว ไม่ถูก ในความเห็นผม สิ่งเหล่านี้มันเป็นนามธรรมเป็นคำสอนที่เกิดจากความรอบรู้ชีวิตเป็นอันมาก เราบีบคั้นเอากรอกปากกันไม่ได้ แต่ต้องมีอุบายโน้มนำให้คนเข้าใจและเข้าถึงสัจธรรมเหล่านี้อย่างแยบยล พุดงาย ๆ ก็คือผมมีความเชื่อว่าคุณค่าและศรัทธาเป็นสิ่งที่หยิบยื่นให้กันตรง ๆ ไม่ได้ แต่เกิดจากสำนึกรู้ภายในของแต่ละบุคคลที่ได้เรียนรู้และตื่นตัวเอง เชื่อเองและปฏิบัติเอง

เมื่อเป็นอย่างนั้นระบบการเรียนการสอนธรรมะต้องใช้วิธีที่และอุบายที่แยบคายกว่าที่แล้มา สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี สร้างตัวอย่างที่ดี สร้างวัตรปฏิบัติที่ดีงามแวดล้อมผู้เรียน อย่างที่พวกผมได้รับเมื่อไปบวชที่สวนโมกขนิถุ์เป็นวิธีที่ถูกต้อง

แต่การที่บรรจุธรรมะในตำราและให้ท่องบ่นและให้สวดได้คะแนนดี และวางใจ สบายใจแล้วว่าดีแล้ว ผมว่าเหลวไหลครับ มันไม่ได้ผลจริงจิงเท่าไร ตรงกันข้ามถ้ามีตัวอย่างในทางดี มีการอบรมเลี้ยงดูที่ดี จัดสิ่งแวดล้อมที่ดี สิ่งเหล่านี้มันโน้มน้าวได้ดีกว่า โดยสรุปต้องสอนธรรมะเป็นองค์รวมและครบวงจร

เสขิยธรรม : หมายถึงการจัดการศึกษาต้องมีมิติซึ่งมากไปกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

อ.เอกวิทย์ : ต้องบูรณาการและจัดเป็นองค์รวมกว่า

นี้ ถ้าแยกส่วนแบบ เอาไป วิชาศีลธรรมบรรจุพุทธธรรมเข้าไป บรรจุอะไรเข้าไปแล้วก็เรียนรู้เอง โดยใช้ทางพุทธปัญญามิติเดียว (cognitive) แล้วมาสอบกัน ผมว่าคงไม่ได้ผลเท่าไร แต่ต้องทำพร้อมกันหมดทั้ง ภาย วาจา ใจ คือสอนอะไร ครูบาอาจารย์สอนอย่างไร ปฏิบัติอย่างนั้น สอนเรื่องความซื่อสัตย์ ครูบาอาจารย์ต้องซื่อสัตย์ สอนเรื่องวินัย ครูบาอาจารย์ต้องมีวินัย และกิจกรรมนั้นต้องใช้วิธีเอาธรรมะนั้นมาใช้ในสถานการณ์ที่เด็กเข้าใจปัญหาในปัจจุบัน อย่างปัจจุบันได้ และก็ให้ใช้ปัญญาพิจารณาว่าธรรมะข้อนั้นจริงหรือไม่

ตลอดจนเน้นให้พิจารณาธรรมะด้วยการปฏิบัติจริง หรือประยุกต์ธรรมะไปใช้ในสถานการณ์จริงของยุคสมัย วิธีนี้ผมว่าได้ผลกว่า

เสขิยธรรม : การศึกษาขณะสงฆ์ในปัจจุบันน่าจะ ต้องปรับปรุงหรือไม่

อ.เอกวิทย์ : ปัญหานี้เรื่องใหญ่ ผมไม่ทราบว่าผม

จะมีสติปัญญา มองได้ทะลุปรุโปร่งหรือไม่ครับ ในความเห็นผม ต้องปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์อย่างขนานใหญ่ พุคฺคฺย ๗ ก็คือต้องเข้าถึงธรรมะโดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยมองเป็นองค์รวม มีการสามารถวิจารณ์ธรรมะแต่ละข้อได้ เอาสถานการณ์ของโลกทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเท่าที่พอจะเข้าใจ มาวิเคราะห์พิจารณากันว่าน่าจะดี

การบวชตามประเพณีเราไม่ต่างกัน แต่ต้องดูความพร้อมทางจิตใจของผู้บวชด้วย ว่าผู้บวชมีความพร้อมทางจิตใจระดับหนึ่ง ที่พร้อมแล้ว ที่จะมาเรียนรู้ อะไรดี ๆ ก็จะเป็นการดี อันนี้ทำไม่ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ ก็ไม่ต่างกัน แต่ควรจะทำอย่างนี้ให้มาก

แล้วก็การบวชตามประเพณีที่บวช ๑ พรรษา แต่ไม่ได้เรียนรู้อะไร ผมว่าประโยชน์มันน้อยไป ผู้การบวชที่สั้นกว่านั้น ให้เหมาะกับสถานการณ์การทำงานของแต่ละคน สั้นกว่านั้น สมมติว่าเดือนหนึ่งแต่ให้ได้เรียนรู้และปฏิบัติจริงเต็มที่ ทั้งการเข้าถึงธรรมะที่เป็น

นามธรรมและเข้าถึงวัตรปฏิบัติที่สมบูรณ์ ผมว่าจะได้ผลดีกว่า

นอกจากนั้นการศึกษาเล่าเรียนของพระที่รอบรู้ คงแก่เรียนที่จะสามารถเป็นตัวแทนที่จะเผยแผ่ธรรมะได้ พุคฺคฺย ๗ คล้าย ๆ สถาบันฝึกหัดครูของพระจำเป็นต้องมี

อีกอย่างหนึ่งที่ผมขอประทานอภัยที่จะบอกว่า ผมไม่ค่อยเห็นด้วยในการจัดองค์กรของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในรูปแบบมหาวิทยาลัยของรัฐที่เรารู้จักกันทั่วไปของโลก เพราะองค์กรมหาวิทยาลัยในรูปแบบนี้ก็กำลังจะตายจากไปอยู่แล้ว มันไม่เหมาะแก่กาลสมัย เพราะยิ่งเรียนไปก็ยิ่งรู้เฉพาะทางและเป็นการเรียนรู้เชิง cognitive หรือทางพุทธิปัญญาโดยละเอียดภาคปฏิบัติในชีวิตจริง จนไม่สามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้

ฉะนั้นการศึกษาที่เป็นองค์รวมที่เอาชีวิตจริงมาเป็นตัวตั้ง เอาคนเป็นตัวตั้งแล้วเอาธรรมะทั้งหลายมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ในหลักอิทัปปัจจยตา ผมคิดว่าน่าจะได้ผลกว่า

แล้วใครต้องการจะศึกษาลุ่มลึกลงไป รอบรู้เชี่ยวชาญเรื่องพระไตรปิฎกอย่างไรก็ขอให้เป็นเรื่องเฉพาะ ซึ่งพระแต่ละองค์หรือคนแต่ละคนมีอุปนิสัยที่ไปทางนี้จริง ๆ ก็หาโอกาสให้เขา หาครูบาอาจารย์ที่ดี (ซึ่งมีอยู่ไม่มาก) ให้เขาได้เข้าถึงและได้สัมผัสกับเรื่องนั้นจริง ๆ ก็เป็นเรื่องสมควรเหมือนกันและเราควรทำอย่างยิ่ง แต่โดยทั่วไปแล้วยากที่จะหวังให้พระเถรทั่วประเทศได้รู้สิ่งเหล่านี้ ก็สวดมนต์กันปาว ๆ ไปโดยที่ไม่เข้าใจความหมายทั้งพระทั้งฆราวาสอย่างที่เราเห็น ๆ กันทั่วไป

ผมคิดว่ามันถึงเวลาที่ต้องเปลี่ยนเพราะโลกมันเปลี่ยน ถ้าไม่เปลี่ยนตรงนี้ให้ทันกับเหตุการณ์ ให้ทันสมัยเราทำไปมันก็เข้าหลักสี่ลพตปรามาสไปเรื่อย ๆ ลงท้ายก็ได้ไม่เท่าเสีย คนหนุ่มคนสาวยุคใหม่ก็มีแต่จะหน่ายพระศาสนา ห่างเหินไปเลยไม่เอาเลย มันก็มีจำนวนมากขึ้นทุกที ทำอย่างไรจะดึงพวกนี้กลับมาได้ เราก็ต้องเปลี่ยนระบบเล่าเรียนของสงฆ์และเปลี่ยนวิธีการโดยเราต้องสนใจในเชิงจิตวิทยาการ

เรียนรู้ให้มากกว่านี้

เสขิยธรรม : เคยมีการประชุมพูดคุย และเสวนา ในประเด็น พร.บ. คณะสงฆ์ ว่าอาจจะไม่เพียงพอ ต่อการที่พุทธศาสนาจะเผชิญหน้ากับสังคม ปัจจุบันและในอนาคต จึงอาจจะต้องมี พร.บ. กิจการพระศาสนาหรืออะไรที่กว้างไปกว่าที่เป็นอยู่

อ.เอกวิทย์ : สำหรับผม ผมไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับพระราชบัญญัติ หรือกฎหมายทั้งสิ้น ทั้งปวงเท่าไรครับ ผมไม่ได้เรียนรู้มาในทางนิติศาสตร์ แต่ว่าผมคิดว่ามนุษย์ลึกลับและไปไกลกว่า ข้อบัญญัติที่เป็นกฎหมาย กฎหมายเป็นเครื่องประกัน ให้เรารู้ว่าต้องทำอะไรจึงจะถูก ที่ถูกที่ควรเท่านั้น แต่ว่าจะไปหวังพึ่งไม่ได้ มันอยู่ที่ตัวมนุษย์โดยแท้

คนไทยเก่งมากเรื่องรู้กฎหมายระเบียบ แต่ว่าเก่งมากเช่นกันในการปิ่นระเบียบปิ่นกฎหมาย เก่งจริง ๆ ครับ เก่งระดับโลกเลย ผมก็เลยไม่ค่อยเชื่อเรื่องนี้ แต่ผมเชื่อเรื่องการปฏิบัติ การศึกษาเล่าเรียนอย่างแท้จริงที่เกิดขึ้นตามอริยาศีลมากกว่า

โดยเฉพาะในทางพุทธธรรม ผมคิดว่าทางเถรวาทเราควรจะมีทางมหายานให้มากกว่านี้ แล้วเชื่อมโยง ฟังท่านดาไลลามะท่านสอนคนทั้งโลกแล้วคนประทับใจตื่นตื่น เราก็ต้องพิจารณาด้วยใจเป็นธรรมว่า เพราะอะไรคนทั่วโลกจึงตื่นตื่นและศรัทธาท่านดาไลลามะมากขนาดนั้น เพราะเขามีความทุกข์ร่วมกัน เขาจำแนกแยกแยะอะไรไม่ออก เขาขาดสติ เมื่อได้สติบั้งวาทศิลป์ของท่านดาไลลามะก็ทำให้เขาเข้าถึงสัจจะที่เป็นพุทธธรรม ธรรมของท่าน บุคลิก และถ้อยคำของท่านดาไลลามะจับใจคนทั้งโลก โดยเฉพาะโลกตะวันตกที่กำลังทำอะไรอันตรายหลายอย่างหันมาเห็นคุณค่า จนถึงขั้นนับถือพุทธอยู่เงียบ ๆ ก็มีมาก โดยเฉพาะในหมู่ผู้รู้ที่เข้าใจและเป็นนักวิทยาศาสตร์หรือนักคิดชั้นนำหันมาสนใจพุทธศาสนากันมาก เพราะแรงกระตุ้นและศรัทธาที่ท่านดาไลลามะแสดงธรรม เรื่องที่เป็นกรณีตัวอย่างสำคัญว่า พระเก่ง ๆ ดี ๆ เราไม่จำเป็นต้องมีเต็ม

แผ่นดินละครับ เราก็พอจะมีอยู่และก็เผยแพร่ธรรมได้อย่างท่านเจ้าคุณธรรมปิฎก อย่างท่านอาจารย์เองตลอดจนพระที่ผมเคารพนับถืออีกหลายองค์ ซึ่งมีจำนวนน้อยแต่แท้จริง ๆ ผมว่าก็จะเป็นคุณอย่างสูง

อีกอย่างก็คือเราต้องอาศัยสื่อปัจจุบันให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทางการเผยแพร่ธรรมให้เหมาะแก่จริตของคน จริตของคนก็มีต่าง ๆ กัน อย่างแม้ศีลันสนีย์ท่านก็ทำของท่านถูกทาง อีกหลายสำนักก็ทำถูกอยู่แต่การชวนคนหลับตานั่งสมาธิ ถ้าทำดีก็ดีไป ทำไม่ดีเป็นการชวนกันหนีโลกชั่วครว พอลืมตากล้ามมาสู่โลกปัจจุบันก็ลุ่มใหม่ โมโหใหม่ และก็ทำผิดได้ใหม่อีก รวมความว่าถ้าเราเข้าใจและใช้ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาได้ถูกต้อง เราจะได้รับประโยชน์มาก

ผมเชื่อเรื่องไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา ในความหมายระดับชาวบ้านอย่างผมว่า ถ้าเรามีศีลคือถ้าเราควบคุมตัวเองได้ดี อยู่ในศีลอันดี ไม่ต้องถึงกับประเสริฐเลิศเลอ เพียงแต่รู้จักละชั่ว, ประพฤติดี และรู้จักทำจิตของเราให้สงบ มีสมาธิ แล้วก็ใช้ปัญญาพิจารณาทุกสิ่งตามที่มันเป็นจริงไม่ลำเอียง ไม่หลงไปตามมายาคติทั้งปวง แต่พิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริงที่มันเป็น แค่นั้นอันสงสัก็เหลือล้าแล้วครับที่จะทำให้คนเกิดปัญญา แล้วเกิดจิตสาธารณะที่จะอยู่กันได้อย่างมีสันติสุข การศึกษาเล่าเรียนทั้งของพระและของฆราวาสถ้าเอาใจใส่เบื้องต้นเรื่องนี้ให้ดี แล้วเรื่องอื่น ๆ ทางการศึกษาก็จะดีตามมา

แต่การศึกษาเล่าเรียนแบบให้ท่องบ่นหัวข้อธรรมโดยพิสดารเรียนรู้ล้าลึก แต่ไม่ได้เชื่อมโยงให้เกี่ยวกับชีวิตจริง มันก็อาจจะเหมาะสำหรับบางท่านที่บรรลุนั้นแล้ว คือผ่านพ้นอะไร ๆ ระดับธรรมดา ๆ แล้วซึ่งมีไม่มาก อย่างนั้นไม่ต่างกัน แต่โดยทั่วไปแล้วทั้งพระทั้งฆราวาสผมคิดว่าควรจะต้องเริ่มต้นกันใหม่ และก็ใช้วิธีที่ผมได้เรียนรู้จากสวนโมกข์คือให้เป็นไปตามอริยาศีล มีวินัยดีและยึดหยุ่นตามสถานการณ์ตามเหตุปัจจัยพอเหมาะพอสม และเข้าถึงจริตของผู้มาบวชเรียน ก็มีภาวะผู้นำที่ดีพอประมาณตลอดจนอยู่ด้วยกันด้วยวัตรปฏิบัติที่ดีงามและเข้าใจได้ อะไร ๆ

ดี ๆ ก็จะตามมา

เสขิยธรรม : คำแนะนำสำหรับการบวชพรรษาเดียว ทำอย่างไรจึงจะได้ผลจากการบวชตามสมควร

อ.เอกวิทย์ : ในความเห็นผม ประการแรก ต้องเตรียมตัวไปก่อนพอสมควร คือก่อนจะบวชควรอ่านหนังสือพอรู้ตัวว่าจะบวชอย่างน้อยมีเวลาสัก ๓ เดือน อ่านหนังสือดี ๆ สังเกตตัวเอง สังเกตชีวิต สังเกตโลกที่เป็นจริง แล้วก็ทำความรู้ความเข้าใจให้แก่ตัวเองสักระยะหนึ่ง อ่านไว้ก่อนแล้วจึงไปบวช ประการที่สอง ในความเห็นผม เมื่อบวชแล้ว ลองเอาตัวตนของตัวเองก่อนบวชนั้นเป็นกรณีศึกษา ย้อนกลับมามองตัวตนว่าได้ทำอะไรดีหรือไม่ดี เพื่อพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้น เจริญขึ้น มีสติ ปัญญาสูงขึ้น การไปพิจารณาคนอื่นมันอาจจะพลาด แต่พิจารณาตัวเองโดยเที่ยงธรรมไม่ลำเอียงเข้าข้างตัวเองจนเกินไป น่าจะเป็นประสบการณ์ที่วิเศษมาก ประการที่สามเมื่ออยู่ในพรรษาต้องอ่านให้มากและปฏิบัติด้วย ให้รู้เท่าตัวเองว่าเราอยู่อีกสถานะหนึ่งไม่เหมือนเดิมแล้ว เราเป็นบุคคลซึ่งมีโอกาสดีที่สุดในโลก ดังนั้นจะใช้โอกาสนี้ให้ดีที่สุดเท่าที่ทำได้ สอดตกไม่ว่ากัน สอดตกบ่อย ๆ ก็ได้รู้ตัวเมื่อมีสอดตกก็มีสอดได้ สอดแก้ตัวได้ไม่ว่ากัน ตลอด

พรรษาถ้าทำได้อย่างนี้แล้วพอจบพรรษา ลาสิกขาก็ต้องประเมินตัวเองอีกทีหนึ่ง

คล้าย ๆ pretest / posttest ว่าก่อนบวช ระหว่างบวช กับเมื่อบวชแล้วเนี่ยมีความเปลี่ยนแปลงอย่างไร แล้วบันทึกช่วยจำไว้บ้างว่าเราเป็นคนอย่างไร ระหว่างบวช เรื่องเดียวกันเมื่อก่อนบวชเรามองเรื่องนี้อย่างไร ระหว่างบวชเราพิจารณาอะไรไว้ และเมื่อบวชแล้วสัก ๓ เดือน ๖ เดือน มาดูอีกทีว่าเราเปลี่ยนไปไหม เราเห็นความเติบโตได้อย่างไร ถ้าบวชในลักษณะนี้ทั้งเตรียมตัวดี และหลังบวชแล้วก็ไม่ทิ้งเสียทีเดียวแต่พิจารณา วิเคราะห์ สังเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ให้ดี ผมคิดว่าคงได้ประโยชน์ โดยนัยนี้ผมคิดว่าแล้วแต่ความเหมาะสมของแต่ละบุคคล บางคนอาจจะบวชตลอดพรรษา บวชในพรรษาหรือบวชนอกพรรษาก็ไม่เป็นไร แต่ขอให้ไปบวชกับครูบาอาจารย์ที่ดี ได้เห็นตัวอย่างที่ดีงาม แม้จะบวชสั้นกว่านั้น เป็นเดือนเดียวก็ยิ่งดี แต่ว่าบวชน้อยกว่าเดือนผมไม่แน่ใจ เวลามันสั้นไป ยังไม่ทันจะตั้งตัวติดเลย ยังห่มจีวรไม่เรียบร้อยเลย สึกเสียแล้วนี้ก็รู้สึกเวลาจะน้อยเกินไป ท่านอาจารย์เจ้าคุณพระธรรมปิฎกท่านบอกว่าในความเห็นท่าน บวชสักเดือนหนึ่งเป็นอย่างน้อยน่าจะดีจะได้อันนิสัย และก็ปรับตัว และได้เรียนรู้อะไรดี ๆ พอสมควรครับ

เราคือธรรมชาติ
พจนานันท์ จันทรสันติ

ในใบไม้สีแดงที่คุณเก็บมาคั่นหนังสือ มีกลิ่นหอมของป่าอยู่ในนั้น ในเส้นใยที่แยกแตกแขนงเหมือนปีกแมลงปอ ในรูปทรงและในพื้นที่ผิวอันงดงามของมันอาจทำให้คุณนึกไปถึงสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติอีกมากมาย ใบไม้เล็ก ๆ ใบนี้มีผืนแผ่นดินอยู่ในนั้น มีเส้นทางป่า มีฤดูกาล เมฆหมอก ฝนและแสงแดด มีความมืด มีชีวิตและความตาย มีพรรณไม้อื่นและใบไม้ใบอื่น ใบไม้เล็ก ๆ ใบนี้บรรจุป่าอยู่ทั้งป่า และมีโลกทั้งโลกอยู่ในนั้น

เสริมศึกษาลัย...

ต่อจากหน้า ๑๑

ซึ่งในช่วงแรกจะเปิดเพียง ๖ สาขาวิชาซีพี คือ

๑. เกษตรกรรมยั่งยืน
๒. การช่างและหัตถกรรม
๓. เวชศาสตร์พื้นบ้าน
๔. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
๕. ธุรกิจชุมชน
๖. ศิลปศาสตร์แนวพุทธ

และสุดท้ายจะเป็น**หมวดวิชาชีพปฏิบัติการ** ซึ่งหมายถึงการมีพื้นที่ฝึกปฏิบัติงานจริงเพื่อฝึกฝนทักษะในการประกอบอาชีพในสาขาวิชาชีพที่ผู้เรียนเลือก

เสริมศึกษาลัยใช้กระบวนการเรียนรู้อะไรบ้าง

สำหรับด้านกระบวนการเรียนการสอน ในแง่การศึกษาทางเลือกนั้น กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ถือได้ว่าสำคัญไม่แพ้เนื้อหาวิชาที่เรียน เพราะหากเราจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ย่อมจะสามารถพัฒนาคนได้ทั้งด้านความคิดหรือทัศนคติ ด้านจิตใจ ด้านพฤติกรรม และด้านทักษะ ครอบคลุมครบทุกด้านของมนุษย์ซึ่งถือเป็นการพัฒนามนุษย์อย่างสมดุล ไม่ใช่พัฒนาให้เติบโตเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมศึกษาลัยตระหนักถึงจึงต้องมีลักษณะผสมผสานเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทั้งด้านความคิด จิตใจหรืออารมณ์ความรู้สึก การปฏิบัติทางกาย การฝึกฝนประสาทสัมผัสทุกทวารที่เป็นแดนแห่งการรับรู้

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมา กระบวนการเรียนรู้ของเสริมศึกษาลัยจึงมีรูปแบบต่างๆอย่างหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนพัฒนาครบทุกด้าน ดังเช่น การใช้กระบวนการอบรมแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยการฟังบรรยาย การแลกเปลี่ยนแบ่งปันระหว่างครูกับเพื่อนร่วมกลุ่มเรียน การตั้งคำถาม การตอบคำถาม การสวมบทบาทสมมติ การแสดงละคร การทำกิจกรรมผ่านประสบการณ์หรือผ่านสถานการณ์จำลอง การฝึกปฏิบัติจริง เช่น การทำสมาธิภาวนา และการฝึกประกอบอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ในการเรียนรู้เรายังอาศัยการเข้าไปชูปตัวศึกษาอยู่ร่วมกับชุมชนหรือพื้นที่ที่เป็นแหล่งส่งเสริมองค์ความรู้ที่ทุกภาคของสังคมไทย การใช้ศูนย์ข้อมูลหรือห้องสมุดเพื่อการค้นคว้า

การมอบหมายประเด็นให้ผู้เรียนทำการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ เป็นต้น ดังที่กล่าวมานี้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและเน้นความหลากหลายย่อมนำไปสู่การสร้างสรรคส์สติปัญญาให้กับผู้เรียน หากสังเกตให้ดีจะพบว่าชุดกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวเข้าข่ายครอบคลุมกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธซึ่งได้แก่ ปัญญาที่เกิดจากการฟัง(สุตตมยปัญญา) ปัญญาที่เกิดจากการคิด(จินตามยปัญญา) และปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติจริง(ภาวนามยปัญญา)

เราจะประเมินผลการเรียนรู้อย่างไร

ในแง่สุดท้ายก็คือ ระบบการประเมินผลหรือวัดผล เนื่องจากเสริมศึกษาลัยไม่มุ่งหวังการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการแข่งขัน ไตเต้าเอาตี หากให้ความสำคัญกับผลอันงดงามที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นเกณฑ์การวัดผลจึงมีเพียง ๒ เกณฑ์เท่านั้น คือ พอใจ กับ **ยังไม่พอใจ** หากผลการประเมินยังไม่พอใจ เราจะบอกผู้เรียนเพียงว่าท่านควรปรับปรุงเรียนรู้เรื่องไหน ด้านไหนเพิ่มเติม เพื่อความสมบูรณ์ของผู้เรียน แต่ทุกคนที่เรียนครบทุกหลักสูตรที่เราจัดวางไว้ นั่นถือว่าสอบผ่าน ทั้งนี้เกณฑ์วินิจฉัยเราจะดูทั้ง ๔ ด้านประกอบกัน คือ ด้านทัศนคติ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านทักษะ และผู้ที่ทำการประเมินผลนอกจากจะเป็นวิทยากรในวิชาต่างๆแล้ว เรายังต้องอาศัยเพื่อนที่ร่วมเรียนมาด้วยกันช่วยประเมินผลอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้แล้ว ยังจะต้องติดตามประเมินผลภายหลังที่ได้กลับไปประกอบอาชีพในพื้นที่เดิมของตน ส่วนวิธีการประเมินผล อาจจะมีทั้งการสังเกต การสัมภาษณ์ การให้ตอบคำถาม เป็นต้น การออกแบบให้ทำรายงานหรือส่งผลงาน การทำวิจัยองค์ความรู้

ที่กล่าวมาทั้งหมดถือเป็นร่างความคิดที่จะใช้ทดลองจัดการศึกษาเรียนรู้สำหรับผู้เสียเปรียบทางสังคมทั้งหลายทั้งปวงย่อมต้องมีจุดอ่อน ข้อบกพร่อง หรืออุปสรรค หากท่านผู้อ่านแลเห็นข้อบกพร่องมากบ้าง น้อยบ้าง กรุณาช่วยตั้งข้อสังเกต และท้วงติง หรือหากสนใจให้ความอนุเคราะห์สนับสนุนการดำเนินงาน กรุณาติดต่อมาตามที่อยู่ด้านล่างนี้

เสริมศึกษาลัย สำนักงานกลาง ติดต่อ **ปรีดา เรืองวิชากร**

๒๗/๑๕ ซ.รามคำแหง ๒๑ (นครวิ) ถ.รามคำแหง

วังทองหลาง กทม. ๑๐๓๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๓๑๔-๗๓๘๕-๖

เมตตาธรรม น่าสังคม สู่ศานติ

อีกไม่กี่นาทีนับแต่เนี้ไป

การประชุมก็จะสิ้นสุด

แล้วเราก็จะแยกย้ายกันไป

แต่ก่อนที่จะแยกย้ายกันไป

ขอเชิญเราทุกคนรวมใจกันอีกครั้งหนึ่ง

คราวนี้มารวมใจกันสร้างพลังที่ยิ่งใหญ่

สำหรับมนุษยชาติ

พลังนั้นชื่อเมตตาธรรม

ขอเชิญชวนทุกท่านน้อมใจสงบ

ขอให้เสยงระฆังอันกังวานนำสันติมาสู่เรือนใจ

ให้ความคิดได้ผ่อนคลาย

ปล่อยวางภาระอันหนักอึ้ง

ให้ความซึ่งเครียดมลายไป

ความสงบเย็นได้กลับคืนมา

เพื่อเมตตาและความรักจักบังเกิด

และแผ่ซ่านไปทั่วเรือนใจ

ศานติสุขเป็นยอดปรารถนาของทุกชีวิต

แต่หากไร้ซึ่งเมตตาในดวงจิตเสียแล้ว

สังคมและชีวิตจะมีศานติสุขได้อย่างไร

มีแต่เพียงการอยู่ร่วมกันด้วยเมตตา

สังคมจึงจะผาสุก

มีแต่เพียงเมตตาธรรมที่เปี่ยมล้นจิต

ชีวิตจึงจะไกลจากทุกข์

บัดนี้เราได้มาถึงที่สุดแห่งการประชุม

ขอให้เราน้อมใจสู่ความสงบ

เพื่อให้ถ้อยคำความคิดอันดีงามทั้งหลาย

ที่ได้รับรู้ตลอด ๓ วันนี้

ค่อย ๆ หยั่งลึกลงไปไนใจ

เพื่อขยายตัวเติบโตในเนื่อหาแห่งจิต

และผลิดอกออกผลเป็นการกระทำ

อันจักนำศานติมาสู่ชีวิตและสังคม

(เสยงระฆังดัง ๑ ครั้ง)

ในที่สุดแห่งการประชุมนี้
ขอเราตั้งจิตปรารถนาดีร่วมกัน
และผسانเมตตาธรรมในใจให้เป็นหนึ่ง
เพื่อเป็นพลังแห่งความรัก
อันจับบันดาลสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม

ขอให้มวลมนุษยย์ปลอดพ้นจากโรคภัยไข้
และความหวาดโหย
มีสุขภาพอนามัยที่ดี
ชีวิตมีสวัสดิภาพ
มีอากาศและน้ำบริสุทธิ์
กินอิ่ม นอนอุ่น ฟาดินเจือจุน
แวดล้อมด้วยธรรมชาติอันอุดม
ชวนชื่นชมรื่นรมย์ใจ

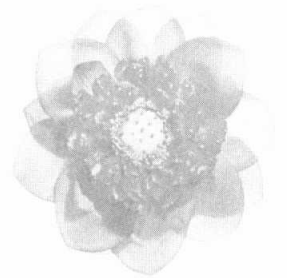
ขอให้สรรพชีวิตเป็นมิตรต่อกัน
อยู่อย่างบรรสานด้วยความเอื้อเพื่อเจือจวน
ปราศจากการข่มเหงคะเนงร้าย
เคารพในคุณค่า ในศักดิ์และสิทธิ์ของทุกชีวิต
โดยไม่เลือกเพศ ชั้น วรรณะ และศาสนา
มีสิทธิมีส่วนร่วมในโลกนี้เสมอเหมือนกัน
มีความยุติธรรมค้ำจุนสังคม

ขอให้มวลมนุษยย์มีความสดชื่นผ่องใส
ร่าเริงเบิกบานใจ
ปราศจากความขุ่นข้องหมองจิต
เข้าถึงอิสรภาพ
มีปัญญาพาพ้นจากความลุ่มหลง
และความทุกข์ทั้งปวง

เมตตาธรรมที่บังเกิดขึ้น ณ ขณะจิตนี้
ขอจงผสานเราทั้งหลายให้เป็นหนึ่ง
เพื่อร่วมกันขจัดบิดเป่าความทุกข์ในสังคม
จนบังเกิดสังคมที่เปี่ยมสุข

ขอให้เมตตาธรรมที่พุ่มพักในจิตใจ
จงน้อมนำบันดาลความดีงามทั้งมวลในตัวเรา
ให้สำแดงตัวออกมาเป็นพลังขับเคลื่อนสังคม
สู่สันติภาพ

ความสุขย่อมแบ่งปันกันได้
สังคมเปี่ยมสุข เราทั้งหลายจึงสรรค์สร้างได้
มิใช่ด้วยอะไรอื่น
หากด้วยเมตตาธรรมในเราทุกคน

บทพิจารณาในพิธีปิดการประชุมวิชาการในวาระ ๑ ทศวรรษ
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๔๕

สวน 'อโยายุง'

แม่ก็เป็นเสียแบบนี้ พอตัวเองฮิตจะทำอะไรขึ้นมา ก็มักจะเรียกร้องให้ลูก ๆ เห็นดีเห็นงามตามไปด้วย ตอนนั้นผมกับพี่น้องเลยรวมหัวกันแอนด์แม่

ช่วงนี้แม่ติดการปลูกต้นไม้ครับ ที่ผมเรียกว่าติดก็คือ แต่ก่อนมันเสียเถอะที่แม่จะตื่นแต่เช้า แต่เดี๋ยวนี้พอแสงสีทอง ทาบท้องฟ้าปั๊บ โน่น แม่เข้าไปอยู่ในสวน -- อ๊ะ อ๊ะ อโยายุงนี่ว่าสวนสาธารณะนะครับ แล้วยังบอกว่าสวนครัวด้วย สวนส่วนตัวก็ยังฟังดูดีเกินไป ที่แท้แล้ว สวนของแม่เล็กๆ จืดๆ เดี่ยวถ้าเอาอิฐมอญมาปูรวมกัน เรียกว่ายังไม่ได้ ๒๐๐ ก้อนเลยครับ

แต่ต้นไม้ในสวนของแม่หรือครับ พุดได้คำเดียวว่าอึดตะพืด และแล้วแม่ก็ตั้งชื่อสวนให้พวกเราค่อนแล้วค่อนอีกว่า "สวน 'อโยายุง'" ทำยังกะมีคนเขาอยากไปยุ่งกับสวนของแม่นักนี่

ความหมายหรือครับ เวลาแม่ตีמד้าอยู่กับการแยกต้นไม้ ตัดแต่งพุ่มหรือใบ ไทรศัพท์มาก็อย่ามาตามใจล่ะครับ แม่จะดูเราด้วยดวงตาว่า ยุงไม่เข้าเรื่อง! จนผมต้องถามตัวเองว่า ผมผิดยังไงที่หวังดีไปเรียกแม่ ฮี!

ส่วนความหมายแฉ่งนั้น แม่ต้องการจะบอกป้าครับว่า อโยายุง มาแยกมาย้าย หรือมายก (ต้นไม้แม่ไปให้ใครนะจ๊ะ...) เชียว

ที่ผมเคยถูกกรอกหู หรือขอตัดพุดว่าได้ยินวาทกรรม ทำนอง "การปลูกต้นไม้ทำให้คนเราใจคอสงบเยือกเย็น ใจกว้างมีความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารีมากขึ้น" นั้น บางทีงานนี้อาจจะไม่ค่อยได้ผลเท่าไร

อย่างคราวที่แล้ว แม่ใช้ผมจนหลังแอ่น หลอกล่อ ติดสินบน ชูเรื่องจะหักค่าขนม โอ๊ย...เทคนิคแม่มีเป็นกระตัก ทั้งหมดเพื่อให้ผมขุดดิน แล้วแม่ก็ปลูก แต่ดอกไม้สีม่วง สมัยล่ะครับ อีก ๒ อาทิตย์ต่อมา พวกเราต๋องหงอกกระจอกออก

ไปที่สนาม คนงานมาถึง สวบ สวบ สวบ ย่ำ “สวนสี่ม่วง” ของแม่ราพณาสูร
ขอบอกว่า ดอกไม้ทั้งแปลงไปผุดไปเกิดเป็นปุยในพริบตา -- ไม่เหลือให้แม่
เซยชมสักกอ

แล้วแทนที่แม่จะโกรธคนงาน เชื้อมัยครับว่า คนที่แม่โกรธคือป้า แม่หาว่า
ป้าอยู่บ้านแล้วทำไมไม่ย้ายต้นไม้ให้แม่ โกรธแล้วแม่ก็ขู่ แม่ขู่เก่งมาก ผมพบว่า
การปลูกต้นไม้มีมันเป็นแค่ “กิจกรรม” จริง ๆ หรือถ้าจะช่วยให้ใจสงบก็คงช่วย
ได้เฉพาะบางคนเท่านั้น เพราะยิ่งแม่แยกต้นไม้ ปลูกต้นไม้จนสวนของแม่
เขียวขจี แม่ก็ยิ่งขู่เก่ง ผมสาบานไว้เลยว่า ถ้าโตขึ้นผมมีแฟน ผมจะเลิกเอาคน
ที่ขู่ไม่เก่ง -- เป็นอันดับแรก พูดจริง ๆ ว่าเก็บกดจากวัยเด็ก

เมื่อแม่หายเข้าไปในสวน พวกเราก็มีเวลาทำสิ่งที่เราชอบ เพราะอย่าง
ที่บอกว่าแม่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับโลกภายนอกอีกแล้ว คงมีปะป้าแหละครับที่ใจอ่อน
จะว่าไปก็ไม่ใช่เพราะเอาใจแม่ แต่ป้าก็ชอบปลูกต้นไม้เหมือนกัน ปลูกไม่ปลูก
เปล่า ป้าจะเน้นเรื่องเอาต้นไม้ที่ใบเหลืองกรอบใกล้ตายรอมร่อมาพุ่มพัก ครั้น
พอมันฟื้นอาการโคมา ป้าจะยิ้มไม่หุบ ปลื้มไม่รู้เลิก อย่างกับได้เสนอชื่อเข้ารับ
รางวัลพอดิเด้น!!

และเมื่อป้าอยู่นอกบ้าน พวกเราก็สบายไป เพราะเราจะไต่ยีน “ป้าจ๋า...ขอ
ดินถุงหนึ่ง”

“ป้าจ๋า...กาแฟมีเหลือมั๊ยจ๊ะ” เมื่อไหร่ที่แม่เรียกชื่อแล้ว มี “จ๋า” ต่อท้าย
เมื่อนั้น ‘หนาว’ ครับ เพราะแม่ต้องเรียกใช้ให้ทำนู่นทำนี่แน่นอน

เมื่อพวกเราได้ครองบ้าน พี่นวลมักจะทำขนม เคี้ยวนี้เขาทำขนมไปส่งที่
โรงเรียนของแม่ แม่บ่นว่าขาดทุน เพราะอัฐยายซื้อขนมขาย และพี่นวลใช้แต่
วัตถุดิบดี ๆ แต่แม่เขาก็พูดตามตรงนะครับ เขาบอก “เอาเถอะ...ยังไงแม่ก็จะ
ได้เอาไว้คุย ว่าแม่เลี้ยงลูกเก่ง ลูกรู้จักทำขนมขาย รู้จักหาเงิน ไม่ใช่คุณหนู มี
ลูกยังช่วยเสริมบารมีแม่ ฮี ฮี”

หรือผมเอง ชอบวาดรูป แม่ก็จะให้กำลังใจด้วยการเอามาใส่กรอบติดเต็ม
บ้าน สมุดวาดการ์ตูนเป็นช่อง ๆ ของผม แม่ก็จะเอามาวาง นำเสนอไว้แถว ๆ
โต๊ะรับแขก ญาติโยมสาธุชนมาถึงเมื่อไหร่ แม่ก็จะหาเรื่องโยนโยให้ผมโชว์
สมุดพวกนี้ ถ้าผมไม่โชว์ แม่ก็จะต่อว่าเมื่อญาติกลับ “นี่ให้ความร่วมมือกับแม่
หน่อยได้ไหม” จากนั้น ท่านคงเดาออกใช่ไหมครับ ว่าแม่ต้องตามด้วย “ขู่”
แน่นอน “ถ้าไม่ทำให้แม่ชื่นใจบ้าง คอยดูเถอะ แม่จะ...”

ผมจำได้ว่า แม่เคยขู่ไปร้องไห้ไปครั้งหนึ่ง แม่ใช้ถ้อยคำที่ใจร้ายที่สุดเลยให้
ตายเกิดและมันทำให้ผมกลัวที่สุดในชีวิต ผมเลยร้องไห้ตาม พี่นวลก็ร้องไห้ ทุกคน
ร้องกันระงม แล้วกอดกันกลมดิก

แต่จะว่าไป จากนั้น เราสองคนก็ไม่เคยทะเลาะกัน (ให้แม่ไต่ยีน) อีกเลย

ภาพประกอบจากหนังสือ
“แฮร์รี่ พอตเตอร์กับห้องแห่งความลับ”
J.K. Rowling เขียน สุมาลี แปล
สนพ.นานมีบุ๊คส์

แม่บอกว่า “รู้ไหมว่าแม่อยากทำอะไรที่สุด ตอนนี้”

พวกเรายังถืบถองกันอลหม่าน

“แม่อยากออกจากบ้านไปเดี๋ยวนี้ แล้วไม่กลับมาอีกเลย”

โอ้โฮ....ลงโทษเกินกว่าเหตุมั๊ยนี้ แม่เรา

ภายหลังแม่ เจ้าของทฤษฎีเลี้ยงเด็กสารพัดชาติสารภาพว่า แม่รู้สึกผิดมาก
ผิดใจนึกว่า ต่อไปแม่จะไม่ “ซู่” พวกเราอีกแล้ว ที่ไหนได้ ตรงกันข้าม แม่รู้สึก
ผิด เพราะตามทฤษฎีของการซู่ นั้น มีอยู่ว่า ท่านต้อง “ซู่” เฉพาะสิ่งที่ท่านสามารถ
ทำได้จริง ๆ เท่านั้น

แต่วันนั้น แม่ซู่ในสิ่งที่ไม่มีความทำได้

แม่บ้านนี้ติดลูกจะตายใคร ๆ ก็รู้ และที่แม่ไปติด “การปลูกต้นไม้” ก็เพราะ
ลูกเริ่มจะไม่ยอมให้แม่ติดแล้วนะซี ไม่ใช่อะไรหรอก --- ก็วัยรุ่นที่ไหน จะยอม
ให้แม่แต่งกิ่งอยู่ได้ละ !

นึกหรือว่าพวกเราไม่รู้!!

แดดอ่อน

สายลมฤดูหนาวเช้าวันอาทิตย์เป็นเสมือนระฆังแยกเรา
ออกจากกัน พี่นวลเข้าครัว ผมวาดรูป ป้าแปลหนังสือ หรือไม่ก็ไปขุดดินอยู่อีก
ฟากหนึ่งของสนาม ส่วนแม่ขลุกอยู่ในสวนหน้าบ้าน

แต่เช้านี้ไม่มัน แม่หายไปแต่เช้า พวกเราทราบจากป้าว่า แม่ไปซื้อกระถาง
เพิ่ม เพราะแยกต้นไม้ใส่กระถางทุกใบที่มีในบ้าน ไม่ละ ไม่เว้น, ไม่รังเกียจ แม่
กระทั่งกระถางบิ่นหรือกระถางชายน้อยในเรื่องบ้านทรายทอง นั่นคือ กระถาง
ปากเบี้ยว

แม่กลับมาอย่างไม่เพียง หิ้วทั้งต้นไม้ หอบทั้งกระถาง แถมหนีบถุงกล้วยเดี่ยว
มาฝากพวกเราด้วย

หะแรกพวกเรานึกว่าจะได้ยิน “ป้าจ๋า นวลจ๋า ปายจ๋า มาช่วยแม่ขนของ
เร็ว.....ว.....”

แต่ไม่ได้ยินแะ แม่กลับมาด้วยอาการสงบมาก แล้วแม่ก็เริ่มเล่า รู้อยู่แก่
ใจว่า เวลาแม่เล่าอะไร แม่จะใส่อีซีไอ มีระดับเสียงสูงต่ำ แถมลงทุนแสดงท่าทาง
เสียจนตรึงพวกเราอยู่กับที่ ผมเรียกอาการอย่างนี้ว่า ประหยัดค่าไฟ คือไม่ต้อง
เปิดทีวีให้เมื่อย และที่เกริ่นมา ก็เพราะเกรงจะเล่าให้ออกกรสอย่างแม่ไม่ได้นั่นเอง

“ลูกเอ๊ย... รู้มั๊ยว่าแม่ไปเจออะไรมา แฮ่...” แม่ถอนหายใจ เพื่อเรียกน้ำ
ย่อย ชวนให้ติดตาม ผมเองก็แอบถอนหายใจไปด้วย เพราะกำลังอ่านหนังสือใน
มือค้างอยู่

“ลูกก็รู้ไซ้มั๊ยว่า แม่เป็นคนขี้บรตยังงี้ บางทีก็ขาดบางทีก็เกิน ที่นี้แม่ก็จอด

ติดไฟแดงที่สี่แยก ปรากฏว่าแม่ขับเข้าไปชะงักเกือบจะชนคันหน้าเลยลูก
เอ๊ย...ย พอเกือบจะไปชนเค้าเข้า แม่ถึงได้เห็นว่ารถคันหน้าแม่เป็นรถตู้ เขียน
ว่ารถถูกเงิน ติดฟิล์มไม่ดำมาก บนหลังคารถมีไซเรน แต่เขาไม่ได้เปิด แต่ไม่
ไซเรนที่มักเขียนคำว่า รถพยาบาลกลับหัวพวกนั้นนะ

แม่อีกไม่ได้คิดอะไร ยังมีการไปสบตาที่บังเอิญ ๆ อยู่ชดประตุเลย
ลูก

แต่แล้ว... (แม่ทำท่าตื่นตื่น ลูกขึ้นยืน) จู่ ๆ บุรุษพยาบาล แม่อีกไม่รู้ว่าก่อน
หน้านี้เค้านั่งอยู่ตรงไหน รู้แต่ ภาพที่เห็นคือ เขาลุกขึ้นยืน และลงมือบีบหัวใจ
คนไข้อย่างแรง แรงจนใจแม่กระตุกไปด้วย มันแรงมาก แรงจนรถตู้ทั้งคันโยกไป
โยกมา โคลงไปโคลงมา น่ากลัวมาก"

ถึงตรงนี้พวกเราทุกคนใจคออ่อนยวบ สมใจแม่

"แม่สบตาที่พยาบาล ดวงตาของเธอเฉยนิ่ง ไม่ขยับตัว ไม่ตื่นตื่น แต่ใจ
แม่น่ะเต้นเหมือนจะหลุดมาอยู่นอกอก มือไม้แม่อ่อนไปหมด เกิดมาไม่เคยพบ
เคยเห็น ไม่เคยคิดว่า จะต้องเป็นพยาน เห็นการต่อสู้ของบุรุษพยาบาลกับ
พญายม กลางสี่แยก แม่ได้แต่แผ่เมตตาให้เค้า พอไฟเขียว คนขับรถก็เปิด
ไซเรนขอทาง แม่เองก็ขอทางเหมือนกัน ต้องรีบจอดรถ เพราะขับรถต่อไปไม่ไหว
บางทีความตายมันอยู่ใกล้เสียจนไม่ต้องเอ้อมเลยด้วยซ้ำ"

สุดท้าย พวกเราก็กอดกันกลมเหมือนหนังแขก แม่ร้องให้ พวกเราปลอบ
โดยหารู้ไม่เลยว่า เหตุการณ์นี้ได้มาเตือนแม่เรื่องความตายโดยตรง....

เมื่อกินก๋วยเตี๋ยวเสร็จ ผมกับปะป้าออกไปข้างนอกด้วยกัน กิจกรรมของเรา
มีไม่มาก ไปร้านหนังสือ และไปตีเทนนิส พี่นวลเลือกทำขนมสูตรใหม่ ห้องครัว
รอกยังกับรังหมาว่า ส่วนแม่อีกเข้าสวน "อย่ายุ่ง" ไปตามเคย แต่สงบกว่าทุกวันที่
เราเคยเห็น

ก่อนออกไป พวกเราไปบ๊ายบายแม่ โดยไม่รู้ว่า **เกือบ
จะได้เห็นหน้าแม่เป็นครั้งสุดท้ายซะแล้ว** แม่เรียก
ป้าจ๋า แต่ไม่ได้ใช้อะไรเหมือนเคยแล้วพูดกับป้า
ผมฟังแล้วรำคาญเลยเดินหนี แม่บอกว่า "ป้า...แม่-
เข้าใจแล้วละว่า อะไรให้ความชื่นใจ อิ่มเอมใจกับ
มนุษย์ที่สุด แต่ก่อนแม่นึกว่า คือการให้กำเนิดชีวิต
แต่ตอนนี้แม่รู้แล้วละว่า คือความภาคภูมิใจที่เห็นชีวิต
งอกงามด้วยน้ำมือเราไงละ ไม่ว่าลูกของเรา ไม่ว่า
ต้นไม้ เรื่องพวกนี้สวยงามละเอียดอ่อน และตรึง
มนุษย์ให้อยู่ในโลก ให้ "อยู่กับโลก" อย่างแนบคายที่สุด
ป้าดูเฟิร์มต้นนี้สิ..."

ผมรอป้าอยู่ที่ประตู นึกในใจว่า ก็มันจะไม่งามได้อย่างไร ลืมตาขึ้นมาแม่ก็
กระโจนเข้าใส่พอกก็แล้วก็ขีด ขีด ขีดจนไข้เฟิร์นมันจะสลักน้ำตาลย้อมร้อ
ป้ายิ้ม จะมีใครใจดีกับแม่เท่าป้าอีกมั๊ย แม่พูดอะไรเอออเข้าข้างใหม่ด....ด
“แม่เข้าใจคำว่าราหุลแล้วละ ป้า มันละเอียดแล้วก็แนบเนียนจริง ๆ” แล้ว
แม่ก็หัวเราะเหมือนเงินอะไรก็ไม่รู้ “แต่เข้าใจ กับเท่าทันมันคนละคำกันนะป้า
นะ”

ที่นี้ป้าลงนั่งแบบหลวงพ่อกุณ ผมใจหายเว็บ กลั้วร้านหนังสือจะปิดเสีย
ก่อนนะที

“ป้า.... แม่มาคิด ๆ ดู แม่เข้าใจแล้วละว่า ทำไมแม่ไม่เคยทำใจเรื่องพระ-
เวสสันดรได้ เวลานี้แม่รู้แล้วละว่ามันเป็นเรื่องของสภาวะ ที่เราจะเอาเกณฑ์ของ
มนุษย์ เกณฑ์ของความรับผิดชอบ เกณฑ์ของความเห็นแก่ตัว เข้าไปตัดสินไม่
ได้ ก็สภาวะที่เนียนเนื้อหัวใจ ด้วยการให้ลูกของเรา สิ่งทีปลิดยากที่สุดในโลก
กับคนอื่นนี้ มันไม่ใช่สภาวะที่มนุษย์ที่ถูกมันรัดด้วยความอ่อนหวานทีละน้อย ๆ
ชนิดไม่ไหวตัวจะรับได้ แม่ว่าแม่เริ่มเข้าใจบ้างแล้วนะป้า”

ป้ายิ้ม แต่ผมยัวะ เมื่อไหร่จะไปสักที ๆ ๆ ๆ

ตกค้ำ

เรากลับมาจากเล่นเทนนิส บ้านเงียบเหมือนนับหลับไปชั่วขณะ
เพราะคราวนี้

“ความตาย” ไม่ได้มาทักแม่ที่สี่แยกไฟแดง แต่มันอยู่ในอ้อมกอดของแม่เลย
ทีเดียว

“แม่เดินอ้อม “งู” รอบบ้าน”

ผมกับป้าประสานเสียงพร้อมกันว่า “หา.....า.....” นึกว่าแม่เวอร์ แต่พินวล
พยักหน้าบอกว่าจริง

“พอดีแม่ปลุกต้นไม้จนกระถางที่ซื้อมาใหม่หมด แม่ก็เหลือบไปเห็นกระถาง
สามใบคว่าอยู่ใต้ต้นรำเพย ที่นั่นมันหนักแม่เลยใช้วิธีอ้อมเอา พออ้อมไปเจอต้นอะไร
ที่งอก รอบ ๆ บ้านเรา แม่ก็เอากะถางวาง ลงไปนั่งซูด ๆ ๆ จนหน้าใจ แล้วก็
ตักใส่กระถาง กะจะเอามาปลูกในสวน แม่อ้อมกระถางไปรอบบ้าน เตี่ยวอ้อมเตี่ยว
วาง ได้ต้นนั้นต้นนั้นมาเต็มไปหมด

พอมาถึงสวน “อย่ายุ่ง” แม่ก็เอากะถางวางข้าง ๆ ตัว แล้วก็ทำนั่นทำนี่
เอาละถึงคิวปลุกต้นไม้ใส่กระถางเสียที เอ๊ะ.... ทำไมใบแรกกับใบกลางมันไม่
ยอมแยกออกจากกันวะ ไม่เป็นไร เอาใบล่างก่อน ปลูกคะ ปลูก ๆ ๆ ทีนี้เอาละ
สิ ต้องใช้กระถางเพิ่ม แต่ตั้งเท่าไหร่ ๆ กระถาง ๒ ใบก็ไม่ยอมหลุดออกจากกัน
คว่ำก็แล้ว เคาะก็แล้วเอาเสียมแฉะก็แล้ว ตบ ทบสารพัด จนในที่สุดมันก็หลุดออก

จากกัน ในท่าที่หะมัดหะแมงมาก นั่นคือ กระจกทั้ง ๒ ไบวงอยู่บนดักตัวเอง
ยังกะแซนควิชใส่สามเหลี่ยมเลยลูกเอ๊ย...ย ูมันอยู่ในกระจก!! ตัวมันนี่มัน
เลื่อมเป็นปล้องสีเหลืองแซดสลับดำปี แม่สบตามันหนึ่งแวบ ชั่ววินาทีนั้น แม่ก็
รีบกดกระจกลงไปตามเดิม --

แล้วแม่ก็สปริงตัวขึ้นไปอยู่บนโต๊ะตะโกนเรียกให้คนข้างบ้านช่วยเอาไป
ปล่อยให้ที่

ป้าไพ คนสวนบ้านข้าง ๆ อยากฆ่ามันใจแทบขาด แต่ยอมทำตามแม่
ขอร้องคือ เอาไปปล่อยที่บ้านร้างฝั่งตรงข้าม พร้อมชูแม่ด้วยความหมั่นไส้ว่า
“เดี๋ยวอีกสิบนาทีมันก็ข้ามกลับมา ทำทางมันคงมีพี่มีน้องอยู่บ้านเรา เผลอ ๆ
ไซ้ไว้ยุบยับซะก็ไม่รู้”

แม่นั่งหน้าซีดเขียว ผมสงสารแม่ แต่บอกตามตรงว่า สะใจในคำพูดของป้า
ไพ เพราะบางทีแม่อาจจะเห็นใจคนที่ถูกแม่ชู้ขึ้นมาบ้าง

“ถ้าแม่ถูกงูกัด เหตุการณ์มันคงไม่ใช่อย่างนี้”

ผมจำได้ว่า แม่สอนมาตั้งแต่เด็ก ๆแล้วว่า ไม่ต้องไปเปรียบเทียบกับครอบครัว
ที่เขาร่ำรวยกว่าเรา ของขวัญที่ดีที่สุดที่ชีวิตมอบให้ คือ “ตกเย็นเรายังมีชีวิต
รอดกลับมาพบหน้ากันครบทุกคน” แต่ผมไม่เคยเข้าใจจนกระทั่งบัดนี้

“แม่ได้ชีวิตกลับมาคืนมาแล้ว แม่จะใช้มันต่อไปยังไงดีนะ” แม่เปรยด้วยความ
จริงใจ ต่างแป้วเขียว

โมโหหน่อยลง โมโหหน่อยลง ชู่น้อยลง ชู่น้อยลง ผมจั่วร้องในใจ ที่จริงก็น่า
จะพูดให้แม่ได้ยิน เป็นการทดสอบเหมือนกันนะ แต่บอกตามตรงกับแม่แล้วผม
ไม่กล้า

เรื่องนี้ผมมาเล่าให้ป้าทั้งสองคน ป้าหัวร่อลงลูกคอกแล้วว่า “เอ็งจะไปกล้า
แหยมได้ยังไง ป้าเองยังไม่กล้าเลย”

“นั่นนะสิป้า ผมกลัวว่า ที่นี้จะไม่ใช่สวน “อย่ายุ่ง” แต่มันจะกลายเป็น สวน
“แล้วยุ่ง” มากกว่า”

วันอาทิตย์แสนรัก

ของแม่เวียนมาอีกครั้ง แม่เข้าไปอยู่ใน
สวนตามเคย สามเหลี่ยมทำให้แม่ใจเย็นลงตลอดอาทิตย์แต่เช้านี้แม่ไม่โกรธคน
แม่เริ่มโกรธหมา “ไอ้หมุดึงมันมาย่ำต้นไม้แม่แหลกหมดเลย ตาปายมาช่วยแม่
จับมันเร็ว คอยดูนะ..... แม่จะไม่ให้กระดุกมันแม้แต่ขึ้นเดียว” แม่เดือดดาลไม่
มีการระงับ

ผมวิ่งไล่จับหมา จนลั่นห้อยกว่าหมา

-- -- เพื่อแม่.

ถึงคราระดับ ความเพียร เจริญ **มรณสตี**

ทุกวันนี้ฉันก็ว่าสุขภาพตัวเองอยู่ดีเป็นปกตินี้แหละ แม้จะเกิดภาวะคุณ-
มะเร็ง รุกไล่เอา แต่หมูนี่เป็นไงไม่รู้ เพื่อนฝูงชักจะแวะเวียนมาเยือนมากหน้า
หลายตา กลายเป็นความคึกคักหนักแน่นด้วยแรงใจที่มีให้กัน ในท่ามกลาง
บรรยากาศของการลุ้นสุขภาพ

ที่ไม่เคยเจอจะเจอกันเจ็ดแปดปี อยู่กันคนละทิศคนละทางก็ให้มีอันจับปลัด
จับผลูมาโผล่ที่บ้านมาเจอกันได้

การเจอจะเจอกันบ้าง หรือการกระชับความสัมพันธ์หมั่นถามไถ่กัน จึงเป็น
เรื่องที่มีความหมายยิ่งนักในสายสัมพันธ์กัลยาณมิตร อันเป็นชุมชนของเราแต่
ละคน

พี่ตี่ (อ.เครือมาศ วุฒิการณ์ ผู้เป็นแม่งานจัดธรรมศีตาคั้งที่หนึ่งของ
ประเทศไทย ที่เชียงใหม่เมื่อสองปีที่แล้ว) พี่ที่รักที่ต้องจากไปอย่างไม่คาดหมาย
ไม่น่าเชื่อ แต่ก็จริง

พี่ตี่เธอผู้เป็นความดี ความงาม ความผ่องใส มีชีวิตชีวาและเป็นผู้เอื้อต่อ
การเติบโตของงามของกิจกรรมสร้างสรรค์ให้กับผู้รอบข้าง เธอเป็นรองผู้
อำนวยการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชียงใหม่

เธอโทรมาหาฉันข้ามจังหวัดจากเชียงใหม่ เมื่อทราบข่าวปากต่อปากว่า
ฉันเข้าโรงพยาบาล ซึ่งก็น่าตกใจอยู่เหมือนกันเพราะเป็นที่รู้จักกัน ในหมู่เพื่อนว่า
ฉันเป็นพวกกลัวโรงพยาบาล ไม่ต่างจากพวกกลัวความสูง กลัวที่แคบอะไร
อย่างนั้น

คะฉันไปอยู่โรงพยาบาลเพื่อขอคำแนะนำในเรื่องการเพิ่มภูมิต้านทาน
ด้วยการอดอาหารภาวนาและฝังเข็ม

เธอเขียนจดหมายถึงฉัน ที่ฉันเองก็ไม่คิดว่าจะเป็นจดหมายฉบับท้ายสุด
ของเธอ

“พระเจ้า

ที่ส่งภูษาแห้วหมูปดละเอียดมาให้ท่านคะ เป็น
ยาช่วยเพิ่มภูมิต้านทาน ที่ทางเหนือใช้กัน .....

รัก
พี่ดิ่ง”

ห่ออย่างดีใส่กล่องมาให้ต่างใจ ลายมือประจ
ประณีต ไม่ว่าจะมีความมากหรือน้อย

พี่ดิ่งผู้อยู่ไกลถึงเชียงใหม่ จากไป โดยที่เราทั้ง
สองฝ่ายไม่คาด ไม่ว่าจะเร็วหรือช้า เราก็จะไม่ได้เจอก
กันอีกแล้ว เธอเพิ่งรู้ว่าตัวเองมีโรคพยาธิคูกายคือ
ไทรอยด์ และเธอก็จากไปอันเนื่องมาจากไทรอยด์เป็น
เหตุปัจจัย

เราจะไม่ได้อุ้มแ่ยมกับการอ่านเนื้อถ้อยกระทง
ความทางจดหมายที่ถามไถ่ถึงกันปีละหลาย ๆ ฉบับ
ในยุคของอีเมล

อดที่จะใจหาย เมื่อสุรภี เพื่อนสนิทส่งเสียงมา
ตามสายแจ่งข่าว “เธอยังเจริญมรณสตินีอยู่ใช่ไหม
ทำใจดี ๆ นะ ฉันรู้ว่าพี่ดิ่งมีความหมายกับเธอมาก”
รู้สึกวาบไหวง่วงเวงอย่างยากที่จะเชื่อ

เทวทูตแห่งอนิจจังของชีวิต ส้ำแดงตนอีกครั้งใน
ปรากฏการณ์สามัญ ที่ใกล้ตัวรูกล่อม หรือจ่อหน้ามา
ประชิดอีกฉากหนึ่งแล้ว

เมื่อฉันมีปัญหาเรื่องสุขภาพ ได้พยายามที่จะ
ถามไถ่ข้อมูลว่าจะทำอย่างไรดีกับคุณก้อนมะเร็งตรง
หน้าอก ที่ทำท่าว่าจะเติบโตใหญ่อย่างหยุดไม่ได้ และวัน
หนึ่งคุณท่านก็ออกมาทักทายโลกภายนอก (ด้านม
ของฉัน) และไม่มีที่ท่าว่าจะหยุดเติบโตในวิถีของเขา
กัลยาณมิตรรุ่นพี่ที่เคยศึกษาค้นคว้าเรื่อง
สมุนไพรมาก่อนก็คุยมาทางโทรศัพท์ “มันไปไกล
ความรู้ของพี่เสียแล้ว.....”

แต่อย่างไรก็ตามกัลยาณมิตรผู้คุ้นเคยก็ส่ง
โสดมาให้ทางไปรษณีย์ ไม่ใช่ตัวยา ไม่ใช่สูตรยาที่
จะใช้กับก้อนเนื้อโดยตรง แต่ใช้กับชีวิตทั้งชีวิตทีเดียว
คือบทมรณสติ

จำได้ว่าเมื่อฉันมีมะเร็งกลับมาเยือนอีกครั้งหนึ่ง
(สี่ปีที่แล้ว) พี่ก็เขียนมาบอกว่าเป็น ”โอกาสสำคัญที่
พี่จะคุยกับพรเรื่องความตาย...”

“

...ธรรมดาการป่วยไข้ก็ต้องมีด้วยกันทุกคน
ที่นี้ไ้การป่วยชนิดที่ยังทำงานได้ ก็ไม่เรียกว่า
เป็นการป่วย เรียกว่าเป็นเวลาที่พักติของมนุษย์
ทั้งหมดนี้ ทั้งโลกนี้ แต่ที่แท้จริงแล้วการที่ยังปกติ
ไม่เจ็บไม่ไข้ ก็เป็นการป่วยอยู่ในตัวเหมือนกัน
แต่ว่าคนตามธรรมดาเราไม่รู้เรื่อง ว่าเป็นการ
เสื่อมของรูปธรรมนามธรรมทุกขณะทีเดียว จัน
ไ้การผลิตผลิตไปตามอารมณ์ที่ยังมีเรี่ยวมี
แรงทำอะไรได้นั้น มันเป็นความประมาทมาก สู้
คนที่นอนป่วยไม่ได้

คนที่นอนป่วยนี้ดีนักเพราะจะได้มีการ
พิจารณาทุกข้ออย่างเดียว จิตมั่นไม่เอาอะไรเลย
มันไม่ไปไหนเลย มันได้พิจารณาทุกข้ออยู่เป็น
ประจำ แล้วก็ได้ปล่อยทุกข้ออยู่เป็นประจำ
เหมือนกัน มันคิดกัน ตรงกันข้ามกัน ไ้จิตว่าง
ขณะทำอะไรวุ่น ๆ วาย ๆ นะมันว่างเล่น ๆ ไม่ได้
ว่างจริงหรอก

แต่ในขณะที่เราได้พิจารณาถึงความไม่-
เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความไม่ใชตัวตนอยู่กับเนื้อ
กับตัว เวลานี้กำลังนอนพิจารณาอยู่ นี่เป็น
ประโยชน์มากที่สุด อย่าไปมองว่าตัวเองเจ็บ แล้ว
ก็มองให้เห็นรูปนามนี้เสื่อมไป สิ้นไป เสื่อมไปสิ้น
ไปอย่างนี้แหละ มันไม่ใช่ตัวเรา ของของเราจริงจัง

มันบังคับไม่ได้ ดูซิเราบังคับมันได้ที่ไหน แล้ว
ทุกคนในโลกทั้งคนทั้งสัตว์ เหมือนกันหมด ไม่ใช่
ว่าเราเป็นอยู่คนเดียว ฉะนั้นไ้การเป็นโรคอะไร
ทางกายมันไม่สำคัญหรอก มันสำคัญที่โลกทาง
จิตใจ...

”

คุณแม่ ก. เขาสวนหลวง ราชบุรี
“ธรรมโสดสำหรับผู้ป่วย” (ม้วนที่๑)
วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๐๘

ทำ-ธรรมเยียวยา ในชีวิตประจำวัน “การเจริญมรณสติ”

๑. สร้างกลุ่มกัลยาณมิตร บอกเล่าแบ่งปันทุกข์ กับกลุ่มกัลยาณมิตร อันเป็นชุมชนของเรา

ทุกคนมีกัลยาณมิตรค่ะ คนแรกสุดคือ ตัวเราเอง และมอบความไว้วางใจ ความตั้งใจดีให้คนรอบข้าง กัลยาณมิตรก็จะเข้ามาหาเรา เกื้อกูลเรา และชี้แนะต่อเรา ในที่นี้พูดคุยกับเราได้ในเรื่องความทุกข์ ความตาย มรณกรรมฐาน

๒. ใช้ทุกข์ในปัจจุบันขณะที่มีอยู่จริงของเรา เป็นโจทย์ ไม่ว่าจะ เป็น มะเร็ง เอดส์ สารพัดโรคฯ รวมทั้งอาการปวดหัวตัวร้อน.....ความเบื่อ เหงา

๓. มีเครื่องพิจารณา อาทิเช่น มรณสติ บทสวดมนต์ พิจารณาสังขาร

หรือหนังสือที่ช่วยให้เกิดอนุสติใคร่ครวญความตายในที่นี้ แนะนำให้อ่าน อาทิเช่น *เยื่อใยแห่งการพลัดพราก มรณสติฉบับพิเศษ จัดพิมพ์โดยกองทุนวชิรธรรม, เหนือหัวมหรรรณพ แปลโดย พระไพศาล วิสาโล สำนักพิมพ์ โกลด์คิมทอง* หรือมองให้ลึกถึงเหตุการณ์รอบตัว ถึงความไม่แน่นอน

๔. ท่องไว้และใคร่ครวญอยู่เนื่อง ๆ โดยเฉพาะก่อนนอน หรือตื่นนอน สรรพคุณจะช่วยไม่ให้ประมาทและมีสติอยู่กับปัจจุบันดีขึ้น ทุกข์น้อยลงหน่อย

แต่ครั้งกระนั้นฉันคงยังไม่คิดว่าตัวเองจะตายอย่างทันทีทันใดกระมัง เรื่องสำคัญเรื่องนี้จึงแว่วจางหายไป

ฉันก็ยังทำตัวเหมือนคนส่วนใหญ่ ส่วนมากในหมู่นั่น ที่ประมาท ไม่คิดว่าตัวเองจะต้องตายเร็ว แม้ฉันจะเป็นมะเร็งก็ตาม ความคิดด้านบวกแบบตะวันตกจะเข้ามาครอบคลุมที่ทางที่เป็นทัศนคติต่อชีวิตเสียหมด

“ก็ยิ่งปกติดีนี่คะ ยังรู้สึกว่าคุณสบายดี แข็งแรงมีสุขภาพมากกว่าคนรอบข้างด้วยซ้ำ”

“พรยังประมาทอยู่”

ฉันไม่คาดหรือว่า กัลยาณมิตรจะได้กลับมาอย่างนั้น ท่านผกฝนลีลาจับพลัด ผันไปใช้ภาษาธรรมทันที เป็นการให้อนุสติต่อฉัน ทุกคนรวมทั้งตัว

ฉันคิดว่าตัวเองต้องตาย แต่มักไม่คิดว่าตัวเองอาจจะตายในช่วงลมหายใจขณะต่อไปนี้แหละ เราจึงไม่เห็นกระบวนการทุกข์ที่สำแดงทางร่างกาย ภายที่ต้องเสื่อมสลายอยู่ทุกเมื่อเชือวัน ไม่เห็นทุกข์จริง ๆ

เราจึงคิดว่า ยิ่งในยุควิทยาการทางด้านทางการแพทย์เจริญก้าวหน้าอย่างนี้ ยุคที่ผู้คนไม่ยอมรับความแก่ชรา และยึดตะถ่วงความตาย ดังว่าเราจะไม่ตายกันอีกแล้ว ยิ่งพยายามต่อสู้กับพญามัจจุราชผู้มีเสนาามาก เรายังมีจิตที่พึ่งพิงสิ่งภายนอกที่ติดบันดาลโดยวิทยาการแห่งยุคสมัย

หนนี้การส่งสัญญาของคุณมะเร็งเธอ จึงถึงคราที่ฉันจะต้องระดมความเพียรจริงๆ เพื่อเจริญมรณสติ มีด้วยกันสิบข้อค่ะ

บทมรณสติสำหรับเราทุกคน

หนึ่ง ความตายเป็นสิ่งแน่นอน

สอง ความตายนั้นไม่แน่นอนว่าจะมาเมื่อไหร่

สาม ความตายเวลาจะมา ไม่เคยส่งสัญญาณเตือนมาก่อน

สี่ เวลาที่เราคิดว่าความตายจะมาได้ มันก็มาแล้ว

ห้า มีปัจจัยมากมายเหลือเกิน ที่ทำให้ร่างกายแตกสลายได้

หก แม้ปัจจัยที่ทำให้ร่างกายนี้ดำรงอยู่ก็ทำให้ร่างกายนี้แตกสลายได้

เจ็ด ร่างกายนี้อ่อนแอพร้อมเสมอที่จะแตกสลาย

แปด ทุกขณะที่ผ่านไปความตายก็ถอยร่นเข้ามา

เก้า ชีวิตนี้สั้นนักเหมือนน้ำน้อยในบ่อโคลน สิบ มีแต่กุศลและอกุศลธรรมเท่านั้น ที่ตามติดตัวไปเมื่อร่างกายนี้แตกสลายแล้ว

น้อยนักยากนักที่เราจะได้มีโอกาสคุยกัน หรือให้สติกันในเรื่องความตาย ฉันโชคดีที่ดูเสมือนว่าเพื่อน ๆ เกือบทุกคนเข้าใจและปฏิบัติธรรม พร้อมที่จะชักชวนกันนั่งสมาธิ หรือเดินอย่างมีสติ

ความตายของพี่ตี่และความเป็นไปของมิ่งมิตรรอบข้างก็พอที่แสดงให้เราเห็นอยู่เนือง ๆ ถึงความไม่แน่นอนของสรรพสิ่ง

พี่หน้อย (สุภาพร ธารินเจริญ) ผู้ปลงเสียงดังระฆังเงิน คอยให้กำลังใจฉันอยู่เสมอ ในฐานะที่เราเคยทำงานกับผู้อพยพในค่ายผู้ลี้ภัย ที่เดียวกันมาก่อน พี่ผู้กระตือรือร้นให้ได้มาเข้าการอบรมรอมานาปานสติของคุณแม่วิญจวน ที่เสถียรธรรมเมื่อหลายปีที่แล้ว

จู้ ๆ พี่หน้อยก็รู้ว่าตัวเองก็เป็นมะเร็งด้วยเช่นกัน และออกเดินทางไกลล่องหน้าฉันไป

ดังนั้นคำถามของท่านแม่ชีคันสนียจึงแยบคายละเอียดอ่อนยิ่งนัก “เฮ้ ใครบ้างที่ยังไม่รู้ว่าคุณเป็นมะเร็งหรือเปล่า ไหยกมือขึ้น”

แล้วก็พี่ตี่ ผู้ไม่มีแววว่าจะจากไปก่อนหน้าฉันเลย “ความตายเป็นสิ่งแน่นอน” “และเราก็ไม่รู้ว่ามีเมื่อไหร่ความตายจะมา”

ฉันได้ท่องจำทั้งสิบข้อ โดยที่คิดว่าสงสัยจะไม่ค่อยจำ แต่กลับพบว่าเป็นเรื่องง่ายด้วยซ้ำ ไม่เชื่อก็ลองท่องดูซิคะ เป็นการปลุกสติปัญญาและใคร่ครวญอยู่เนือง ๆ ใช้พิจารณาเหตุการณ์ที่เข้ามาในแต่ละวัน โดยใช้การพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของคุณก่อนเมื่อมะเร็ง บางครั้งก็มีกำลังใจดี บางครั้งก็กระวนกระวาย แต่ทั้งหมดคือการทำให้ตัวเองเห็นอนิจจังอย่างดีที่สุดเท่าที่ฉันพอจะมีปัญญาทำได้

และที่มีความหมายมากที่สุดคือ ใช้ในการพิจารณาใจของตัวเอง จิตที่หลอกล่อพะนอนัดตา เพราะมักแอบมีความหวังอยู่เสมอว่า เราจะต้องไม่ตายพรุ่งนี้มะเร็งนี้หรืออก แล้วความที่ว่า “ความตาย

นั้นไม่แน่นอนว่าจะมาเมื่อไหร่” ก็จะทำกำกับไว้ ผลอไม่ได้เสียวทั้งประมาณ และไม่มีสติ แถมยังเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง (ใหญ่ ค่ะ เก่ง พิเศษ ทำบุญไว้เยอะ เคยผูกดวงไว้แล้ว สารพัดที่จะมาพะนอนัดตา) ว่ายังไม่ตายวันตายพรุ่งอีกต่างหาก

แม้การจากไปและความเป็นไปของกัลยาณมิตรผู้เป็นที่รักทั้งสองท่าน อย่างไม่คาดหมาย ก็ช่วยให้เป็นอนุสติที่เลื่อนลึกเข้าไปในใจว่า “มีแต่กุศลและอกุศลกรรมเท่านั้น ที่ตามติดตัวไปเมื่อร่างกายนี้แตกสลาย”

ฉันก็เลยเข้าใจแล้วแหละว่าทำไม เหล่ากัลยาณมิตรถึงได้แสดงความยินดี แวดวงฉันนี้ออกจะไม่ค่อยไปกันด้วยดีกับชาวบ้านร้านถิ่นทั่ว ๆ ไป “หน้อยแน่อាកการคุณมะเร็งกำเริบ” กลับบอก “ยินดีด้วย จะได้ปฏิบัติกรรมขั้นสูง”

การเปลี่ยนแปลงของสังขาร (ทั้งปวง ไม่ว่าจะ เป็นก้อนเนื้อ อากการเจ็บ อากการกังวล อากการประมาณ อากการหลีกเลี่ยงความจริง) ภายนี้ของฉัน จึงเป็นเรื่องที่ไม่น่าเศร้าหมอง จะมีใครมีโอกาสได้ระดมความเพียร อย่างเป็นจริงได้เท่าผู้ที่ความตายมาจ่อหน้าอย่างเรา ๆ ที่มีมะเร็งหรือโรคพยาธิใด ๆ ไหน ๆ ก็มีคุณมะเร็งมาเป็นเทวทูตให้แล้ว จะได้เจริญมรณสติด้วยกันไงคะ

ฉบับต่อไปจะเล่าให้ฟังถึงประสบการณ์การอดอาหารสามสัปดาห์วันและการภาวนา เพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันทานของผู้เขียนคะ

สุภาพร พงศ์พุกษ์

๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕

หนังสือใหม่ที่น่าสนใจ

ส.ศิวรักษ์ ปรีทัศน์รัฐไทย

รวมข้อเขียนและคำพูดเรื่องรัฐไทย

ของ ส.ศิวรักษ์

ส.ศิวรักษ์ เขียน

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์สยาม

พิมพ์ครั้งที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๕

กระดาษปกอ่อน ๒๓๙ หน้า

ราคา ๑๖๐ บาท

อมิตาพุทธ

พอล คาร์ล เขียน

ส.ศิวรักษ์ แปลและเรียบเรียง

จัดพิมพ์โดย ศูนย์ไทยธิเบต

พิมพ์ครั้งที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๔๕

กระดาษปกอ่อน ๙๕ หน้า

ราคา ๑๓๐ บาท

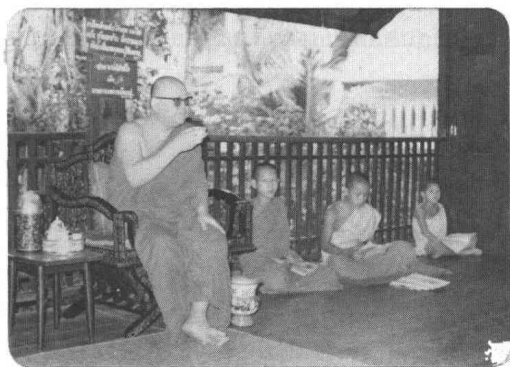
พระโพธิ์รังษี...

๑ ต่อจากปกหน้าด้านใน

๒๔๘๖ ได้เป็นเจ้าของวัด และมีโอกาสเป็นพระธรรมทูตไปอยู่อินเดียมาแต่สมัยสมเด็จพระธีรญาณมุนี วัดจักรวรรดิ กระทั่งได้เลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่พระโพธิ์รังษี ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๓

ในขณะที่ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดอยู่นั้น ท่านส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุ-สามเณรที่ด้อยโอกาส และจัดให้มีการเรียนการสอนภาษาล้านนาในวัดอีกด้วย ซึ่งต่อมา ท่านเป็นกำลังสำคัญนำชาวเชียงใหม่ออกคัดค้านห้ามการปลูกสร้างอาคารใหม่ ๆ ในเชียงใหม่ที่รุกที่วัด บดบัง ค่าสูงกว่าเจดีย์สถาน และนำมหาสงฆ์แห่งจังหวัดคัดค้านการสร้างกระเช้าไฟฟ้าขึ้นดอยสุเทพจนเป็นผลสำเร็จ

ท่านมรณภาพเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๕ รวมอายุ ๘๓ ปี ๖๒ พรรษา

กำหนดการ

บำเพ็ญกุศลปัญญาสมวาร(๕๐ วัน)

อุทิศถวาย พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญโพธิ์รังษี

อดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่

อดีตเจ้าอาวาสวัดพันตอง

.....

วันอังคารที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๕

ตรงกับเดือนยี่เหนือ ขึ้น ๘ ค่ำ

เวลา ๑๐.๐๐ น.

- สาธุชนไหว้พระสมทวนศีล
- แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์
- พระสงฆ์จำนวน ๒๐ รูป สวดธรรมนิยามสูตร
- อาจารย์โอกาส เวณتان, กล่าวนำถวายภัตตาหารและไทยทานแด่พระสงฆ์
- ถวายไทยทานแด่พระสงฆ์และ
- พระสงฆ์อนุโมทนาเป็นเสร็จพิธี

เวลา ๑๑.๐๐ น.

- ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ พระสงฆ์อนุโมทนาเป็นเสร็จพิธี

จึงขอกราบเรียน เจริญพรเชิญท่านสาธุชนที่มีความเคารพนับถือพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญโพธิ์รังษี ไปร่วมบำเพ็ญกุศล ๕๐ วัน อุทิศถวายตามวันเวลาดังกล่าว โดยพร้อมเพรียงกัน ขอกราบขอบพระคุณ ขอบคุณ และอนุโมทนา ล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ด้วย

พระวิมลญาณมุนี

รักษาการเจ้าอาวาสวัดพันตอง
ศิษยานุศิษย์ ไวยาวัจจร กรรมการ
และศรัทธาทุกท่าน
เจ้าภาพ

ไมเคิล เบามัน Michael Baumann

ไมเคิล เบามัน เป็นมิตรชาวเยอรมันที่ดีที่สุดคนหนึ่ง
ที่ข้าพเจ้ามี นับเป็นคนสนิทที่สุดของข้าพเจ้า เขามาเสียชีวิตลง
ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๕ ที่ผ่านมา ขณะข้าพเจ้า
กำลังสอนหนังสืออยู่ที่สหรัฐฯ ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจที่ไม่สามารถอยู่
ช่วยในงานศพของเขาได้ ข้าพเจ้าเพียงรู้สึกว่าจะอย่างไรที่สุดสิ่ง
ที่ข้าพเจ้าทำได้ขณะนี้ก็คือการเขียนคำสดุดีถึงเขา

ไมเคิล ได้มาปักหลักอยู่ในสยามเมื่อสามทศวรรษที่แล้วโดย
ทำงานให้กับมูลนิธิฟรีดริค เอเบิร์ต อันเป็นองค์กรของพรรค
สังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมัน เยอรมัน (ย้อนไปสมัยเยอรมันตะ
วันตก) มีมูลนิธิมากมายที่ทำงานให้กับบรรดาพรรคการเมือง
อาทิเช่น มูลนิธิคอนราด อเดนอวาร์ (Konrad Adenauer) อัน
เป็นตัวแทนของพรรคคริสเตียนเดโมแครต (อนุรักษนิยม)
มูลนิธิฟรีดริค เนามัน เป็นฝ่ายเสรีนิยม และมูลนิธิไฮนริค เบิลล์
เป็นของพรรคเขียว หลังสงครามโลกครั้งที่สองเยอรมันตะวันตก
ถูกอเมริกายึดครอง รัฐบาลอเมริกันรู้สึกว่ายเยอรมันตะวันตกควร
ต้องเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงให้เต็มที่ พรรคการเมืองใน
เยอรมันจึงถูกผลักดันให้กำหนดส่วนหนึ่งของงบประมาณภายใน
พรรคไว้เป็นการศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน ทั้งนี้ให้คู่กัน
ไปกับแนวทางทางการเมืองลำดับโดยผ่านมูลนิธิของแต่ละ
พรรค และทั้งหมดนี้ต้องทำอย่างเป็นประชาธิปไตย เมื่อ
เศรษฐกิจในเยอรมันตะวันตกเริ่มฟื้นตัว กองทุนมูลนิธิทางการเมือง
ต่าง ๆ ก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย และมูลนิธิเหล่านี้ก็สามารถ
ขยายโครงการทางการศึกษาออกไปถึงในต่างประเทศ

ไมเคิล เบามัน มาสยามเพื่ออบรมให้ชาวไทยเห็นถึงความ
สำคัญของความเป็นประชาธิปไตยทางสังคม ที่มีอยู่ในระบบ
ความร่วมมือทางประเพณี ยุคนั้นประเทศสยามตกอยู่ภายใต้
เผด็จการถนอม-ประภาส จึงไม่เป็นที่ประหลาดใจที่เบามัน
จะถูกหน่วยงานนี้ยิวเป็นระยะเวลาสั้น ๆ และด้วยการยอมตาม
เผด็จการทหารฝ่ายขวาขณะนั้น ผู้บังคับบัญชาของเบามันจึง
เรียกตัวเขากลับเยอรมัน เบามันลาออกจากตำแหน่งอย่าง
หัวเสีย และได้มาเป็นที่ปรึกษาของพรรคแทน จนที่สุดเป็นผู้ว่า
ราชการรัฐชเวริน (Schwerin) ซึ่งเป็นบ้านเกิดของเขา

ไมเคิลกับข้าพเจ้ามาสนิทสนมกันในปี ๒๕๒๗ อันเป็นปีที่
ข้าพเจ้ากำลังสู้คดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพครั้งแรกสุด ด้วย

ความหวังโยในความปลดปล่อยของข้าพเจ้า เบามัน พาข้าพเจ้า
เข้าพบปะกับผู้ทรงอิทธิพลในเยอรมันตะวันตกหลายต่อหลาย
คน อย่างเช่น Willy Brandt และ Kahn Dukheim

ไมเคิลนั้นสนใจศาสนาไม่น้อยไปกว่าการเมือง ทุกเช้าก่อน
ออกจากบ้านไปทำงานเขาทำสมาธิก่อนเสมอ เขาเป็นคนใจ
กว้าง เต็มไปด้วยความกรุณา และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และเขา
ยังมีฉันทะในสุนทรียภาพทางศิลปะ ไม่ว่าจะเป็ดนตรี ภาพ
เขียน หรือประติมากรรม

ปี ๒๕๓๔ เมื่อข้าพเจ้าโดนข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ
อีกครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าขอลี้ภัยมาอยู่ในเยอรมันก็ได้มาพุกกับเขา
นี้เอง ไม่เพียงให้ที่พักแก่ข้าพเจ้าเท่านั้น หากไมเคิลยังเตรียม
การให้ข้าพเจ้าได้เดินทางไปบรรยายยังมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อีก
หลายแห่ง และเขายังติดตามมาช่วยข้าพเจ้าสู้คดีที่ศาลใน
กรุงเทพฯ อีกด้วย โดยเขากังวลไปว่าข้าพเจ้าอาจถูกข่มขู่หรือถูก
ประทุษร้ายทางร่างกายได้ ก่อนการลี้ภัยไปเยอรมันในปี ๒๕๓๔
ตอนที่ข้าพเจ้าขอความช่วยเหลือไปยังสถานทูตเยอรมัน
ไมเคิลยังได้ติดต่อหนังสือพิมพ์ชั้นนำในเยอรมันให้ไปสัมภาษณ์
รัฐมนตรีต่างประเทศของเยอรมันถึงสถานการณ์ของข้าพเจ้า
โดยรัฐมนตรีต่างประเทศของเยอรมันได้ให้คำตอบว่า นับเป็น
เกียรติที่ข้าพเจ้าตัดสินใจขอความช่วยเหลือกับสถานทูตเยอรมัน
ทั้งที่รัฐบาลเยอรมันไม่ได้มองว่าการขึ้นสู่อำนาจโดยกระทำรัฐ
ประหารของกองทัพไทยเป็นเรื่องผิดกฎหมาย

ช่วงที่สยามอยู่ภายใต้เผด็จการสุจินดา คราประยูร ไมเคิล
ทำงานให้กับสถานิตบัพญติของเยอรมัน เขาอนุญาตให้นัก
เรียนไทยหัวก้าวหน้าในเยอรมันได้ใช้โทรศัพท์ตามข่าวทางบ้าน
เพื่อศึกษาสถานการณ์ในเมืองไทยโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ
อีกทั้งเขายังพาข้าพเจ้าพร้อมกับนักเรียนไทยอีกจำนวนหนึ่ง
ตระเวนไปพบผู้แทนเยอรมันที่ใฝ่ใจการฟื้นฟูประชาธิปไตยใน
สยามด้วยสันติวิธี

ในภายหลัง ไมเคิลมาทำงานเพื่อการสร้างประชาธิปไตยใน
พม่า และได้ประสานงานของเขาเข้ากับงานข้าพเจ้า เขาสนับสนุน
ขบวนการประชาธิปไตยในพม่า ตลอดจนนักศึกษพม่าที่

นายไมเคิล เบามัน

ไมเคิล เบามัน เป็นคนเก่งที่น่ารัก เป็นคนฉลาดที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นคนเอาใจง้อจ้กับปัญหาสังคมที่มีอารมณขั้น และเป็นผู้รักในมิตรภาพ

เขามาผูกพันกับเมืองไทยและคนไทย เมื่อทำงานให้กับมูลนิธิทางการเมืองของพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยในประเทศไทยระยะหนึ่ง เป็นเหตุให้ได้รู้จักกับคนไทยหลายคน โดยเฉพาะคนที่สนใจปัญหาสังคม มิตรภาพอันยั่งยืนกับอาจารย์สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ก็เริ่มต้นระยะนั้น ต่อมาเขาได้ทำงานในรัฐสภาเยอรมันในฐานะที่ปรึกษาของนักการเมืองพรรคดังกล่าวเป็นเวลาหลายปี เมื่ออายุประมาณ ๕๐ปี ได้เป็นผู้ว่าราชการรัฐซวริน ของเยอรมัน ก่อนจะเกษียณตัวเองออกมาทำงานองค์กรเอกชนชื่อ "จับตาเยอรมัน" อันเป็นองค์กรที่คอยจับตาวិพากษ์วิจารณ์บทบาทของเยอรมันในกระบวนการค้าเสรีแบบโลกาภิวัตน์ และคอยเสนอนโยบายให้รัฐบาลในด้านที่จะลดความเดือดร้อนของคนยากคนจนและประเทศที่เสียเปรียบของโลก เขาเชิญนักคิดสำคัญที่คัดค้านโลกาภิวัตน์อย่างวอลเดิน เบิลโล และคนอื่น ๆ จากโลกฝ่ายใต้ไปพูดในรัฐสภาเยอรมันด้วย

เมื่อเกิดเหตุการณ์ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยโดยชนบวนการนักศึกษาในพม่าเมื่อ ปี ๒๕๓๑ เขาได้มาชักชวนให้ สถาบันสันติประชาธรรมเข้าไปจัดการศึกษาทางการเมืองให้กับนักศึกษาที่หนีการปราบปรามของรัฐบาลเผด็จการย่างกุ้งมาอยู่ตามชายแดน

เมื่อเขาเห็นข้อจำกัดของการช่วยเหลือผู้ลี้ภัยตามชายแดนที่ค่อย ๆ ลดลงมาเหลือเพียงงานสังคมสงเคราะห์ด้านหนึ่งกับการต่อสู้ด้วยอาวุธที่ไม่มีความชนะอีกด้านหนึ่ง ในขณะที่เดียวกัน เขาก็เห็นศักยภาพของผู้นำชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะประธานปรางแสง ของขบวนการกระฉินฮิสระ ที่เปลี่ยนมาใช้สันติวิธีและพยายามต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมจากภายในประเทศ ไมเคิลเกิดศรัทธา จึงหันมาหนุนงานภายในประเทศให้กับขบวนการประชาสังคมนิยมของพม่า โดยสนับสนุนในองค์กรพัฒนาและองค์กรสันติภาพของคนพื้นเมืองเข้มแข็งขึ้น ทั้งนี้เขาและมิตรสหายในยุโรปได้โยนให้เสมสิกขาลัยเข้าไปเป็นตัวจัดจ้การศึกษาด้านการทำงานพัฒนาให้กับองค์กรเหล่านี้อีกด้วย

ไมเคิล เป็นคนกว้างขวาง คบคนมากหน้าหลายตา และมักมองคนแต่ในแง่ดี แม้มีคนมาพูดถึงเพื่อนเขาในแง่ลบ เขาก็ฟังหูไว้หูเสมอ กับอาจารย์สุลักษณ์ เขาคบอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ในยามที่อาจารย์เดือดร้อนต้องคดีการเมืองในศาลครั้งแล้วครั้งเล่า เขาก็ออกแรงแข่งขัน ร่วมรณรงค์อย่างจริงจัง ครั้งล่าสุดกรณี สุจินดา คราประยูร เมื่ออาจารย์จะเดินทางกลับมาสู่คดี เขาถึงกับเดินทางเป็นเพื่อนกลับมาด้วยกัน และทุกครั้งก็เดินทางมาถนัดนี้ เขาต้องหาวลามาเยี่ยมเยียนอาจารย์สุลักษณ์และเพื่อนเก่า ๆ ของเขาเสมอ เขาเป็นคนสำคัญที่รณรงค์ให้อาจารย์ได้รับรางวัลสมาชิพด้วย

ไมเคิลเป็นคนที่มีความศรัทธาประสาธา ไม่ม่งมายในการใช้เหตุผล

เขาเคยลาพักงานหนึ่งปีเพื่อไปภาวนากับอาจารย์เซนชาวเยอรมันในป่าคำของประเทศนั้นและเรียนเรื่องความฝันอย่างเป็นจริงเป็นจัง ในชีวิตประจำวันปกติทุกเช้าก่อนออกไปทำงาน เขาก็มีเวลาภาวนาเสมอ งานหลายอย่างที่เขาเกี่ยวข้องด้วย เขาเชื่อว่ามิเหตุปัจจัยทางรหัสยนิยมที่อยู่นอกเหนือเหตุผลธรรมคาออกไป เขามีโหราจารย์ประจำตัว เป็นสตรีสูงอายุอยู่ในเมืองมิวนิค ก่อนเสียชีวิต เขายังปรารถนาว่าเขาจะกลับไปเยี่ยมเธอคราวนี้ สมัยที่เขาทำงานในรัฐสภาเยอรมันที่กรุงบอนน์ เขาตั้งกลุ่มนั่งสมาธิภาวนา มีสมาชิกรัฐสภามาร่วมด้วยเป็นประจำ

แม้เขาจะเป็นสมาชิกและทำงานให้พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเกือบตลอดชีวิตก็ว่าได้ แต่เขาก็ไม่ได้ติดขัดกับกรอบอุดมการณ์อย่างตายตัว เขาเห็นว่ากรอบเดิมนั้นพ้นสมัยเสียแล้ว สำหรับในยุโรปภารกิจของอุดมการณ์สังคมนิยมประชาธิปไตยนี้เสร็จสิ้นแล้ว เขาเห็นว่าอุดมการณ์ของพรรคเขียวเป็นแนวทางสำหรับอนาคต เขาจึงยินดีมาช่วยเหลือมูลนิธิทางการเมืองของพรรคเขียวอยู่ระยะหนึ่ง แม้ภาพทัศน์ของเขาจะไปพ้นพรรคนั้นก็ตาม

ชีวิตและการทำงานของเขาคือให้กับคนที่ตกทุกข์ได้ยาก ประชาธิปไตย ความยุติธรรมทางสังคม ความสมดุลทางสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ความลุ่มลึกทางจิตวิญญาณ และมิตรภาพ โดยไม่จำกัดอยู่ในพรมแดนของรัฐ เชื้อชาติหรือศาสนาใด ๆ ทั้งเขายังเป็นคนที่ไม่ค่อยช่างมีความสุข รัยร่วมด้วยอารมณขั้น ชนิดที่หัวเราะตัวเองได้ด้วย เขาร่วมที่จะทำงานอยู่ข้างหลัง เพื่ออำนวยความสะดวกให้งานของคนอื่นประสบความสำเร็จ โดยที่ไม่ได้แสดงความเป็นเจ้าข้าวจ้เจ้าของ ทั้งเขาคบกับเพื่อนเยาว์วัยกว่าอย่างเสมอป่าเสมอไหลด้วย

แม้เขาจะตายก่อนวัยอันควร นอกบ้านเกิดเมืองนอนของเขาเอง แต่เขาก็ใช้ชีวิตอย่างเต็มไปด้วยคุณค่า ทั้งประโยชน์ตนประโยชน์ท่านอย่างถึงพร้อมในฐานะกัลยาณชน เป็นแบบอย่างของคนที่ใช้ชีวิตเป็น เล่นกับโลกธรรมเป็น เขาคงไม่เสียใจที่มาตายในเมืองไทยประเทศที่เขารักและผูกพันประเทศหนึ่ง

มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป จึงขอประกาศให้ไมเคิล เบามัน เป็นบุคลิกเด่นประจำปีนี้

นายสุเชาว์ พลอยชุม

ในบรรดาผู้ที่ทำงานด้านการพระศาสนา ที่นับว่าเป็นเอตทัคคะในทางพุทธศาสนานั้น ในปัจจุบันนับว่ามีอยู่เป็นจำนวนน้อย แลท่านเหล่านั้นก็มักปรากฏเกียรติคุณชื่อเสียงเป็นที่รับรู้ของสาธารณชนโดยทั่วไป หากไม่ก็เป็นที่รู้จักมักคุ้นกันอยู่ในแวดวง โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานอยู่ในระบบด้วยแล้วน้อยนักที่จะไม่เป็นที่กล่าวขานถึง หากนายสุเชาว์ พลอยชุม กลับอยู่นอกเหนือบุคคลเหล่านั้น ด้วยเป็นผู้ที่ทำความดีแก่พระศาสนาอย่างอยู่เบื้องหลังมาแทบจะโดยตลอด ทั้งยังมีความรู้ในทางพุทธธรรม อย่างลึกซึ้ง ชนิดหาคนในรุ่นเดียวกันเทียบเคียงได้โดยยาก

นายสุเชาว์ พลอยชุม เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มาแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้ทำหน้าที่ประสาวิชาความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา ให้กับนิสิตมาโดยสม่ำเสมอ แม้จะเคยดำรงตำแหน่งทางการบริหารของสถาบันการศึกษาดังกล่าว อยู่หลายครั้ง แต่ก็มีได้ละทิ้งงานการสอนด้วยมุ่งหมายให้พุทธศาสนิกศึกษาได้มีส่วนกล่อมเกลาคิดใจของเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เข้าถึงความดี ความงาม และความจริง ชนิดที่นิสิตบางคนถึงกับกล่าวว่า ไม่เคยรักไม่เคยเข้าใจพุทธศาสนามาก่อน ตราบจนเมื่อได้มาเรียนวิชาปรัชญาและศาสนากับนายสุเชาว์แล้วนั้น จึงได้เห็นความสำคัญของพระพุทธธรรมและนำมาปฏิบัติใช้ในชีวิตสืบต่อมา แลนี่เอง เป็นเหตุให้นายสุเชาว์ได้มีส่วนอย่างสำคัญในการก่อตั้งศูนย์พุทธศาสนศึกษาขึ้นที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อรวบรวมเอกสารและตำรับตำราทางพระพุทธศาสนาสำหรับเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาให้กับบรรดานิสิต นักศึกษาและประชาชนผู้ที่สนใจ ดังต่อมาได้ร่วมดำเนินการจัดทำโครงการพระไตรปิฎกศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ชาวพุทธและผู้สนใจทั่วไปได้เรียนรู้และศึกษาพระไตรปิฎกโดยสามารถศึกษาค้นคว้าจากแหล่งความรู้ที่ถูกต้องได้ด้วยตัวเอง นอกเหนือไปจากที่อุทิศตัวทำกิจกรรมทางวิชาการ โดยเฉพาะการจัดตั้งพุทธเกษตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่ออบรมธรรมะแก่นิสิต นักศึกษา และการจัดทำโครงการเกี่ยวกับการสอนพระไตรปิฎกให้กับบุคคลทั่วไป ในนามของสำนักภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมศึกษาราชนครินทร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานอธิการบดี ของมหาวิทยาลัยต้นสังกัด

เหนืออื่นใด ใครเลสลักก็คนที่รู้งานว่า ก่อนหน้าที่นายสุเชาว์จะมาเป็นอาจารย์สอนหนังสือในมหาวิทยาลัยนั้น เขาเคยบวชเรียนมาก่อน โดยสมัยเมื่อยังอยู่ในสมณเพศ พระสุชาวนิกายขุเคยมีสมณศักดิ์เป็นถึงพระครูปลัดสัมพิพัทธญาณานาจารย์ ฐานานุกรมในสมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโนมหาเถระ) วัดบวรนิเวศวิหาร ก่อนที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวรจะทรงได้รับพระราชทานสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช ทั้งนี้ นายสุเชาว์ได้มีวิริยะพากเพียรใช้เวลาในช่วงที่ครองเพศบรรพชิตทำการศึกษาเล่าเรียน ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย อันเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ จนจบการศึกษาได้

รับปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิต จนต่อมาได้ไปศึกษาต่อทางด้าน Philosophy ที่ University of Mysore ประเทศอินเดียในภายหลัง หากที่สำคัญ ในครั้งที่ยังเป็นพระภิกษุอยู่นั้น นายสุเชาว์ได้ทำงานสนองพระเดชพระคุณเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ในหน้าที่เลขานุการส่วนพระองค์โดยเข้มแข็ง โดยเฉพาะในกิจการด้านการพระธรรมทูตและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งได้เคยตามเสด็จไปประเทศอินโดนีเซียเพื่อเผยแพร่และฟื้นฟูพระพุทธศาสนาขึ้นใหม่ จนยังให้ศาสนาพุทธกลับมารุ่งเรืองอีกครั้งในประเทศนั้น ทั้งยังเคยเป็นผู้ถวายการดูแลแก่สมเด็จพระสังฆราชแห่งอินโดนีเซีย องค์ปัจจุบัน ในคราวที่เสด็จมาพำนักอยู่ที่ประเทศไทยอีกด้วย

แม้ภายหลังสึกลาเพศมาเป็นคฤหัสถ์นั้น หากนายสุเชาว์ก็ยังคงครองตนเป็นสัตนุบุรุษ แม้จะแต่งงานมีคู่ครอง แต่ก็เป็นผู้ครองเรือนอย่างมีสันตยวัตรธรรม ดังสมัยเมื่อเป็นพระ แม้จะรับใช้ใกล้ชิดพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ แต่ก็ไม่เคยอวดอ้างตน ไม่เคยใช้อิทธิพลหรือสิทธิพิเศษใด ๆ ไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ส่วนตัว หากปรารถนาทำงานอย่างปิตุบทของหลวงพระมาโดยตลอด แม้เมื่อสึกออกมาเป็นฆราวาสแล้ว ก็มีได้ทางวัด ยังคงรับใช้สนองงานเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช อย่างต่อเนื่อง โดยไม่เคยปรากฏนามต่อสาธารณชน ส่วนในด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ นายสุเชาว์ก็กลับยอมรับเป็นกรรมการของมหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย ทำการเขียนตำรับตำราและถวายการสอนหนังสือแก่พระเถระมาโดยตลอด หากที่ควรแก่การสรรเสริญก็คือ นายสุเชาว์เป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังการจัดทำวารสาร **ธรรมจักษุ** อันเป็นวารสารทางพุทธศาสนาที่เก่าแก่ของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งนั้น โดยไม่เคยปรากฏมีชื่ออยู่ในบัญชีของวารสารเล่มดังกล่าวแต่อย่างใด นอกเหนือไปจากผลงานทางวิชาการที่ทุ่มเทผลิตให้กับสถาบันการศึกษาแห่งนี้อยู่เสมอ อาทิเช่น **จริยศาสตร์แนวพุทธปรัชญาทั่วไป, สุนทรียศาสตร์, สารานุกรมพระพุทธศาสนา, คณะสงฆ์สามัญในประเทศไทย, สุขความสำเร็จ และหนังสือชุดพระเกียรติคุณสมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (รวม ๑๙ เล่ม)**

หากในความเป็นสามัญชน นายสุเชาว์ดำรงตนอยู่อย่างสมถะเป็นที่รักของเพื่อนบ้านและคนข้างเคียง มีความเป็นอยู่โดยเรียบง่าย มีเมตตาพร้อมที่จะช่วยเหลือคนช่วยเหลืองานตรงเท่าที่กำลังเหน็ดเหนื่อย เป็นผู้ไม่เคียดนิทหาว่าร้ายใคร ด้วยมีจิตใจแจ่มใสเบิกบานอยู่เป็นนิตย์ จึงเป็นที่รักของนิสิตทั้งพระและฆราวาส อาจนับว่านายสุเชาว์เป็นผู้ที่ผ่านชีวิตมาดีทั้งในทางโลกและทางธรรม อย่างยากที่จะมีได้ในผู้อื่น บุคคลเยี่ยงนายสุเชาว์ พลอยชุม จึงควรค่าแก่การเป็นแบบอย่างแก่ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นพุทธบริษัท ผู้ซึ่งเป็นเอตทัคคะในทางพุทธศาสนา มีปฏิภาณงามพร้อมด้วยความรู้ที่รู้จักจริงดังเนื้อหาสาระของคำว่าสุชาวนิกายโดยแท้ ดังนั้น มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป จึงขอประกาศเกียรติคุณแก่นายสุเชาว์ พลอยชุม ให้เป็นบุคคลดีเด่น ผู้ควรค่าแก่การเป็นพุทธบริษัทตัวอย่างของสังคมไทย

ไตรเทพ ไกรงู : เรื่อง กุลพันธ์ ศิริพิมพ์อักษร : ภาพ
จากหนังสือพิมพ์คมชัดลึก ฉบับวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๕ หน้า ๔๐

อายุได้"

ด้วยแนวความคิดนี้เอง จึงมีการประยุกต์มาใช้กับป่า เพราะชาวบ้านมีความเชื่อความศรัทธาต่อพิธีกรรมของ พระสงฆ์ว่า ป่าผืนใดผ่านพิธีบวชป่าสืบชะตาป่าแล้ว ชาวบ้านจะไม่เข้าไปทำลาย ยกเว้นการเข้าไปหาอาหารเพื่อ ยังชีพเท่านั้น แต่ก็ยังมีคนนอกพื้นที่ซึ่งไม่รู้จักประเพณี วัฒนธรรมและไม่เกรงกลัวต่อบาปเข้าไปทำลายไม้

โครงการบวชป่าสืบชะตาป่า เริ่มเป็นรูปธรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยเริ่มจากจุดปฏิบัติธรรมบนดอยเวียงดั่งก่อน จากนั้นก็ได้รับความสนใจจากชาวบ้านพื้นราบจำนวนมาก

สำหรับเครือข่ายกลุ่มชุมชนอนุรักษ์ป่าเวียงดั่ง (ดงแม่ หลักหมื่น) ประกอบด้วยกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำฝาง ๓ อำเภอ

ครูบาเอนก จันทปญฺโญ พระนักอนุรักษ์แห่งล้านนา

การรักษาโลก คือ การรักษารธรรม ไม่มีโลกก็ไม่มีธรรมให้รักษาดีล ทำวัตรเทศนาสั่งสอนญาติโยมเป็นกิจปกติของสงฆ์ แต่การอันใดที่จะช่วยให้สมรवासพันทุกข์ได้ ไม่ว่าจะเป็นทุกข์ทางกายหรือทุกข์ทางใจ ก็ถือว่า เป็นกิจของสงฆ์ยิ่งกว่ากิจปกติ เมื่อชาวบ้านมาขอความช่วยเหลือ พระต้องมีความเมตตาที่จะช่วยเหลือสมรवासและชุมชนที่จำวัดอยู่ ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้ศีลของสงฆ์ด้วย

นี่คือเหตุผล การเข้ามาทำงานอนุรักษ์ธรรมชาติของ พระอธิการเอนก จันทปญฺโญ เจ้าอาวาสวัดเวียงดั่ง และประธานคณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มชุมชนอนุรักษ์ป่าเวียงดั่งและกลุ่มผู้ใช้น้ำห้วยหลักหมื่น จ.เชียงใหม่

พระอธิการเอนก กล่าวถึงที่มาโครงการบวชป่าสืบชะตาป่าว่า เริ่มทำโครงการอนุรักษ์ป่าเวียงดั่งตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ โดยได้แรงดลใจจากการขึ้นไปปฏิบัติธรรมบนดอยเวียงดั่ง ระหว่งนั้นได้เห็นสภาพพื้นที่ป่าถูกทำลายอย่างรุนแรง ดังนั้นจึงปรึกษากับผู้เฒ่าผู้แก่ว่าจะทำอย่างไร เพื่อหาวิธีการยับยั้งการบุกรุกทำลายป่าซึ่งก็ได้คำแนะนำว่า "คนเรากล้าจะหมดอายุ ตามประเพณีชาวเหนือ ก็จะมีการสืบชะตาเรียกขวัญ เป็นการสร้างกำลังใจให้กับคนป่วยหรือคนหมด

ได้แก่ อ.ฝาง อ.แม่สาย และ อ.ไชยปราการ จ.เชียงใหม่ เป็นองค์กรชุมชนท้องถิ่นที่รวมตัวกันขึ้นเพื่ออนุรักษ์ รักษาและดูแลต้นไม้ ป่าไม้ในบริเวณเขตป่าเวียงดั่งแม่หลักหมื่น อันมีอาณาเขตประมาณ ๓๐,๐๐๐ กว่าไร่

เครือข่ายชุมชนอนุรักษ์ป่าเวียงดั่ง ได้ดำเนินกิจกรรมโครงการไปแล้ว ๖ จุดกิจกรรม รวมพื้นที่ประมาณ ๔,๑๐๐ ไร่ ซึ่งได้ผลเป็นที่พอใจอย่างยิ่งและเกิดความเข้าใจ พอใจในการปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกในชุมชนเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็น การเดินสำรวจตรวจตราแนวเขตอนุรักษ์ การเฝ้าระวัง การติดป้ายแนวขอบเขตป่าอนุรักษ์ การประสานงาน เป็นต้น

การจัดการป่า การอนุรักษ์ป่า การดูแลรักษาป่าในพื้นที่ที่ดำเนินงานกิจกรรมโครงการมาแล้ว เป็นการดำเนินงานควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าสูงสุด เช่น การหาของป่า ซึ่งมีเห็ด ฟิน ใบไม้ แผลง สมุนไพร มาใช้สอย มาบริโภค และมาขายเพื่อจุนเจือครอบครัว เป็นต้น เป็นลักษณะการใช้สอยเชิงอนุรักษ์ โดยเฉพาะแต่ละปีจะมีคนในสมาชิกเครือข่ายหรือคนนอกสมาชิกมาใช้ประโยชน์ประมาณปีละ ๗๐๐-๑,๐๐๐ กว่าคน ทำให้เกิดเป็นรายได้ปีละประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ - ๒๐๐,๐๐๐ บาท (ข้อมูลสถิติปี

จากการร่วมด้วยช่วยกันเฝ้าระวังและดูแลรักษา
ลักษณะนี้ จึงได้มีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
ในพื้นที่ป่าเวียงดิ่ง จนได้มีการจับกุมผู้ทำการบุกรุกและยึด
พื้นที่เหล่านั้นเป็นพื้นที่คดีไปแล้วจำนวน ๕ จุด เป็นเนื้อที่ป่า
ถูกบุกรุกประมาณ ๑,๕๐๐ ไร่

จากเหตุการณ์ดังกล่าวทางกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์ป่า
เวียงดิ่ง จึงได้จัดให้มีกิจกรรมโครงการฟื้นฟูสภาพป่าอนุรักษ์
ป่าเวียงดิ่งขึ้น โดยจัดกิจกรรมงานบวชป่า สืบชะตาป่าขึ้น
เพื่อให้ป่าคืนกลับสู่สภาพป่าอย่างเดิมและเป็นการป้องกัน
อีกทางหนึ่ง ตลอดจนทั้งเป็นการขยายผลตามโครงการอนุรักษ์
ป่าเวียงดิ่ง อันเป็นป่าต้นน้ำสายสำคัญของชุมชนที่ชุมชนได้
อาศัยในการทำการเกษตรมาตั้งแต่ ปู่ ยา ตา ยาย พ่อ แม่
มาหลายชั่วอายุคน

พระนักอนุรักษ์ท่านยังบอกอีกว่า หลังจากที่มีนายทุน
เข้ามาทำสวนส้มขนาดใหญ่ ซึ่งมีการใช้สารเคมีจำนวนมาก
มหาศาล ป่าไม้ถูกบุกรุก พื้นที่สาธารณะถูกยึดครอง น้ำใน
ห้วย หนอง คลอง บึง ก็ถูกแย่งชิง อากาศเป็นพิษ สารพิษ
จากสวนไหลลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ

ดังนั้นชาวบ้านจึงรวมกลุ่มกันประชุมแก้ไขปัญหานั้น
เบื้องต้นมีการร้องเรียนไปยังหน่วยงานราชการและประสาน
ขอความร่วมมือจากเจ้าของสวน แต่ไม่ได้รับความร่วมมือ
เท่าใดนัก มีการแก้ไขเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม หลังจากมีการทำหนังสือถึงรัฐมนตรีว่า
การกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งนายกรัฐมนตรีเพื่อ
ให้ลงมาดูแลแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจัง ทางเจ้าของ
สวนส้มได้ลดสารเคมีประเภทที่มีกลิ่นรุนแรง แต่ไม่แน่ใจว่า
อันตรายอื่น ๆ จะลดลงหรือไม่

สัมฤทธิ์ผลที่ออกมาจาก อ.ผาง อ.ไชยปราการ และ
อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่ มีการใช้สารเคมีอย่างรุนแรง มีการ
ฉีดสารเคมีทุกระยะการเจริญเติบโต ตั้งแต่เริ่มปลูกไปจนถึง
เก็บส้ม ช่วงที่ส้มออกดอกติดผลมีการใช้มากกว่าช่วงอื่น ๆ
ชนิดที่เรียกว่า อยู่ไกลหลายกิโลก็ยังได้กลิ่นสารเคมีจาก
สวนส้ม ในช่วงฤดูฝนมีน้ำหลากจากสวนส้มเข้ามาสู่หมู่บ้าน
บ่อน้ำได้มีปลาตายหมด น้ำไม่สามารถนำมาบริโภคได้
นี่คือคำยืนยันของพระนักอนุรักษ์.

ไมเคิล เบามัน...

* ต่อจากหน้า ๗๙

เคยต่อสู้และยังคงกำลังต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยอยู่ในขณะนี้
การทำงานกับไมเคิลทำให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสรู้จักผู้นำชนกลุ่ม
น้อยหลายท่านในพม่า และยังได้รับเชิญไปเป็นสักขีพยานใน
การมอบรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพให้กับนางองซาน ซูจี ในปี
๒๕๓๔ อีกด้วย

ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าพาไมเคิลไปพบมิตรชาวเยอรมันคนหนึ่ง
ของข้าพเจ้า ผู้ซึ่งต่อมาดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการฝ่าย
กิจการพรรคการเมืองในกระทรวงต่างประเทศของเยอรมัน
ไมเคิลขอให้ผู้อำนวยการท่านนี้ช่วยเหลือเขาเกี่ยวกับสถาน
การณ์ในพม่า ซึ่งจำเป็นต้องมีกุศโลบายทางการเมืองอัน
ละเอียดอ่อน มิตรของข้าพเจ้าที่เป็นผู้อำนวยการกล่าวว่า แม้
ข้อเสนอของไมเคิลหลายอย่างจะเป็นอุดมคติและไม่มีผลใน
ทางปฏิบัตินัก แต่เขาก็สมควรจะได้รับการสนับสนุนอยู่นั่นเอง
ในกาลสมัยที่เป็นอยู่นี้ พวกเราต้องการคนอย่างไมเคิลมากขึ้น
เพราะนักการเมืองและข้าราชการส่วนใหญ่ที่มีอยู่ต่างปราศจาก
อุดมคติ หรือไม่สนใจแค่การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์เพียงระยะสั้น

ไมเคิลเป็นชาวต่างประเทศคนแรกที่ได้เดินทางในพม่าไปจน
ถึงเมือง Michina ซึ่งเชื่อมติดกับประเทศจีน ไมเคิลไม่เห็นด้วย
กับเผด็จการทหารในพม่า หากเขาได้รับเชิญและทำงานให้กับ
พี่น้องคะฉิ่นในพม่า และสนับสนุนคนเหล่านั้นในทุกทางที่เขา
สามารถทำได้

ไมเคิลถึงแก่กรรมกรรมลงในกรุงเทพฯหลังจากเดินทางกลับ
จากพม่า โชคไม่ดีนักที่เขาไม่อาจได้เห็นผลแห่งการงานที่เขาได้
ลงแรงไว้ในประเทศนี้ กล่าวคือ การวางรากฐานแห่งความเป็น
ประชาธิปไตยอย่างมีส่วนร่วมในระดับประชาชนรากหญ้า รวม
ทั้งการสร้างขบวนการประชาสังคมอันมีชีวิตชีวาและเท่าทันต่อ
การคุกคามที่ถูกกำหนดโดยทุนนิยมและบริโคโนนิยม

ขอให้เขาได้พักผ่อนโดยสันติสุข เขาได้สร้างกุศลกรรมไว้
มากมายขณะที่เขายังมีชีวิตอยู่ แม้มรณกรรมของเขาจะมาถึง
ในกาลอันไม่สมควร แต่เขาก็ได้จากพวกเราไปอย่างสงบสุข
และอย่างมีศักดิ์ศรี ผู้ที่อยู่เบื้องหลังย่อมโคกเค็รจากการตาย
ของเขา แต่การตายนั้นไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และมักจะมาถึงใน
คราวที่เราไม่คาดคิด ที่ผ่านมาเขาได้ดำรงชีวิตที่ดงาม และได้
ฝากความดีงามไว้เบื้องหลังสำหรับพวกเราได้เป็นสักขีพยานใน
วันนี้ แม้เขาจะไม่เคยเอ่ยอ้างถึงความดีเหล่านั้นเลยก็ตาม

ข้าพเจ้าเองรู้สึกเป็นความโชคดียิ่งอย่างมหาศาลที่มีบุคคล
อันดีงามเช่นไมเคิล เบามัน มาเป็นกัลยาณมิตร และข้าพเจ้า
ย่อมยินดีที่จะได้เข้าร่วมเป็นหนึ่งในเดียวกับเขา—ซึ่งจากนี้ไปคงอีก
ไม่นาน.

เสขิยธรรมวิทยาลัย

๔ ปีในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพระสงฆ์ผู้นำรุ่นใหม่

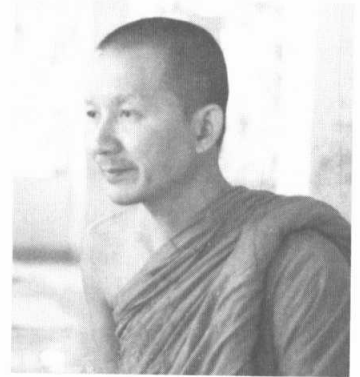
ความคิดริเริ่มที่อยากให้มีวิทยาลัยสงฆ์เคลื่อนที่ เพื่อช่วยฝึกฝนพระสงฆ์รุ่นใหม่ให้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำทั้งในทางศาสนธรรมและการเกื้อกูลสังคม ได้มีมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่มเสขิยธรรมเมื่อปี ๒๕๓๓ ทั้งนี้โดยพระเถระแกนนำกลุ่มต่างตระหนักดีว่า ไม่อาจหวังพึ่งพระระบบการศึกษาของสงฆ์ที่มีอยู่ได้มากนัก ทั้งนี้เพราะอยู่ในสภาพที่อ่อนแอและถูกปล่อยปละละเลยอย่างน่าเสียดาย ทั้งที่เป็นหัวใจของการพระศาสนา และว่ากันตามตรงแม้เกิดเหตุการณ์วิกฤติภายในพระพุทธศาสนา จนเกิดเสียงเรียกร้องให้มีการปฏิรูปคณะสงฆ์และเป็นปัจจัยนำมาสู่การร่าง พ.ร.บ.คณะสงฆ์ฉบับใหม่ ก็แทบไม่ได้มีการพูดถึงการฟื้นฟูการศึกษาของสงฆ์เลย แม้แต่สนใจในเรื่องมหาคณิสสรจะมาจากไหน สังฆราชจะแต่งตั้งอย่างไร ศาสนสมบัติใครจะเป็นผู้ดูแล

ดังนั้นเองที่ผ่านมากลุ่มเสขิยธรรมร่วมกับคณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา จึงได้ดำเนินกิจกรรมที่เน้นในด้านจัดการศึกษาเพื่อให้พระสงฆ์และแม่ชีเป็นหลัก หรือเรียกได้ว่าเป็นหัวใจของการทำงานมาโดยตลอด จนในที่สุดก็พัฒนามาสู่รูปโครงการ “เสขิยธรรมวิทยาลัย” ในปลายปี ๒๕๔๑ ซึ่งเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ องค์ความรู้และเครือข่ายการทำงานที่เกื้อกูลกันมาตลอด โดยจัดเป็นหลักสูตรประมาณ ๘-๙ วิชาเรียนเป็นครั้ง ๆ ในช่วง ๒ ปี ซึ่งเนื้อหาได้จัดให้ครอบคลุมทั้งเรื่องโครงสร้างคณะ

สงฆ์และชีวิตภาวนา การรู้จักสังคม และเครื่องมือในการทำงาน ที่สำคัญอีกประการคือเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งใช้กระบวนการที่หลากหลาย เช่นการระดมความคิด การพูดคุยในกลุ่มย่อย การสวมบทบาทสมมติ การจัดศึกษาดูงาน การใช้กิจกรรมแบบผ่านประสบการณ์ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีเรื่องข้อวัตรปฏิบัติเพื่อให้กลุ่มได้เกื้อกูลและเรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เช่นทำวัตรบิณฑบาต เป็นต้น

ที่ผ่านมาโครงการได้จัดอบรมไปแล้ว ๒ รุ่น และคิดว่าประสบความสำเร็จของท่านต่าง ๆ ที่ได้มาเข้าร่วมอบรมและผ่านไปกว่า ๓๐ รูปเป็นสิ่งที่น่าสนใจ น่าที่จะใช้แนวคิดเพื่อแบ่งปันให้เกิดประโยชน์กับท่านที่ใส่ใจในด้านการพัฒนาการศึกษาของสงฆ์ให้พื้นที่ขึ้นให้สมกับเป็นเรื่องสำคัญของการพระศาสนา

ดังนั้นจึงได้ทำการสัมภาษณ์ความเห็นและความรู้สึกของท่านที่ผ่านการอบรมมาแล้วรวม ๔ รูป เพื่อเป็นบทสะท้อนต่อการดำเนินงานของโครงการฯ ในช่วงที่ผ่านมา และในปีหน้าต่อไปคือ พ.ศ. ๒๕๔๖ ทางโครงการขอประกาศเปิดตัวรับสมัครในส่วนพระสงฆ์และอุบาสกที่สนใจเป็นรุ่นที่ ๓ ส่วนแม่ชีและอุบาสิกาเปิดเป็นรุ่นที่ ๒ ท่านที่สนใจสามารถจดหมายหรือโทรศัพท์มาติดต่อขอรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.) โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๓๑๔-๗๓๔๕ ถึง ๖

พระครูธรรมธาดา

พรรษา ๑๗ อายุ ๓๙ ปี
วัดป่าสงฆธรรม ต.เกาะพะงัน
อ.เกาะพะงัน จ.สุราษฎร์ธานี

● อะไรที่เป็นคุณค่าหรือเป็นประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการฯ

คิดว่าจุดสำคัญทำให้เราเกิดกระบวนการทัศนที่กว้างยิ่งขึ้น เพราะกระบวนการอบรมเน้นการมีส่วนร่วมและทำให้ผู้ร่วมอบรมมีเวลาคิดอย่างจริงจัง ได้รับมุมมองใหม่ วิถีคิดใหม่ๆ เพื่อที่จะนำมาขยายองค์ความรู้ด้วยตัวเอง เพราะคิดว่าความรู้ที่ได้จากวิทยากรมันยังจำกัดอยู่ มันควรที่จะเอาความรู้นั้นมาขยายเพื่อพัฒนาตัวเราเอง นี่คือนั่นที่เกิดสติปัญญาที่ทำให้เรียนรู้เกี่ยวกับตัวเอง และได้มองเห็นโครงสร้างสังคมเข้าใจถึงต้นตอของปัญหาและวิธีแก้ไขปัญหามาให้ตรงจุดมากขึ้น ซึ่งเรียนรู้จากวิทยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะจากอาจารย์ไพศาล วิสาลา ประทับใจจากมิติทางด้านจิตวิญญาณ

การเรียนรู้แบบนี้ได้มีการภาวนาร่วมกัน เช่นนั่งสมาธิก่อนและหลังการอบรม ทำให้เห็นความสำคัญของการภาวนามากขึ้น

และนอกจากนั้นทำให้เห็นความสำคัญของการเป็นกลุ่มก่อน การระดมความคิดเห็น การฝึกให้เราพร้อมที่รับฟังความคิดเห็นคนอื่นมากขึ้น ตรงนี้ได้รับจากเสขิยะ ซึ่งแต่ก่อนเราไม่เคยรู้สึกอย่างนี้ ถ้าเราเป็นครูเรารู้สึกต้องมาสอนเด็ก แต่ว่าวันนี้ทุกครั้งที่เรากำลังสอนคนอื่น เราก็กำลังเรียนรู้จากเขาด้วยพยายามน้อมรับฟังจากเด็ก ๆ จากคนอื่น ๆ นี่เป็นท่าทีที่ดีขึ้นในการสอน

นอกจากนี้เราสามารถที่จะมีความมั่นใจที่จะพูดหรือแสดงออกมากกว่าภายในระบบการศึกษา เราสังเกตว่าเราอบรมแค่ ๓ วัน ๕ วัน ได้ทำให้เราพัฒนาตัวเอง ได้รับรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้มีมิติที่ลึกซึ้งกว้างไกลยิ่งขึ้น และได้เรียนรู้เรื่องราวของเพื่อน ได้รับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ไม่เคยได้ยินได้ฟัง ได้พูดคุยถึงเรื่องที่ลึก ๆ ข้างในเช่นเรื่องชีวิตพรหมจรรย์ ซึ่งช่วยเอื้อให้เกิดความมั่นใจในชีวิตการบวชและก็ทำให้รู้สึกไม่เคียดแค้น

แม้ในบางครั้งที่เรารู้สึกเหนื่อย เมื่อได้มาพบเพื่อนพบคนที่ยังทำงานหนักกว่าเรา ทำให้เรารู้สึกมีพลังกับคืนมา หรือในกรณีที่มีเพื่อนที่แก่กว่าเรา ๆ ก็มีหน้าที่จะช่วยเพื่อน เราก็มีพลังใจมากขึ้นว่าได้มาช่วยเค้า

สรุปแล้วคือมันได้ ๆ ทุกครั้งที่มา อันนี้อาจจะส่วนหนึ่งเกิดจากวิถีที่คนที่เรา มองว่าเราต้องมาเรียนรู้อะไรให้ได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นผู้ให้หรือผู้รับก็แล้วแต่ อีกด้านหนึ่งที่รู้สึกได้รับคือทำให้เรามองว่าปัญหาสังคมไม่ได้อยู่ที่คนใดคนหนึ่ง แต่จะมีผลกระทบกับสังคมทั้งระบบ เพราะฉะนั้นการที่เราจะแก้ปัญหาตัวเราเอง เราต้องมีส่วนในการแก้ไขปัญหาสังคมด้วย และขณะที่เราได้พัฒนาตัวเราเองก็คือเราปูพื้นฐานที่จะไปช่วยสังคมสรุปคือช่วยเขาคือช่วยเรา ช่วยเราคือช่วย

เขา ดังนั้นแม้จะเป็นการภาวนาของเรา ต้องไม่จำกัดอยู่แค่ตัวเราเท่านั้น มันจะต้องเอื้อกับประโยชน์สังคมด้วยจึงจะเป็นการภาวนาที่สมบูรณ์แบบ และการทำงานช่วยเหลือสังคมต้องเป็นการเอื้อต่อการพัฒนาจิตใจด้วย ไม่ใช่เป็นการทำงานแล้วตัวเองแย่ง ๆ อย่างนี้ไม่เอา

● คิดว่ากระบวนการของเสขิยะ มีความแตกต่างอย่างไรกับการศึกษาภายในระบบ

ระบบทั่วไปไม่ค่อยพูดถึงการนำภาวนามาใช้ทั้งในชีวิตหรือแม้ในการทำงาน ตรงนี้ถือว่าเป็นจุดสำคัญที่เราจะเอา หลักธรรมในทางพุทธศาสนา มาส่งเสริมการคิด การทำงานร่วมกันหรือการใช้ชีวิตร่วมกัน ทำให้เห็นคุณค่าของพุทธศาสนามากขึ้น ให้รู้สึกต้องหยุดอยู่กับตัวเองบ้าง การพยายามมองตัวเองทำให้เราได้รู้จักอะไรมากขึ้นและรับฟังอะไรได้ดีขึ้น อาตมาจบจากระบบมหาวิทยาลัยก็รู้สึกว่ามันไม่ได้ให้คุณค่าทางการที่เราจบปริญญาตรีจากจุฬาฯ อาตมามองว่านอกจากไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสติปัญญาแล้ว ยังมีลักษณะที่ทำให้เราหลงตัวเองด้วย หลงในกรที่จะเป็นผู้โลก โกรธ และหลงมากขึ้น

แต่การเข้ามาสู่กระบวนการศึกษาอย่างนี้ ช่วยให้เราขัดเกลาตัวเอง เพราะเกิดสติปัญญาที่จะรู้เห็นตามความเป็นจริง ตรงนี้เป็นจุดดีมาก ในขณะที่ระบบการศึกษาสังคมสมัยใหม่ปัจจุบันทำให้เราไม่รู้เท่าทันต่อสังคม และถูกสังคมมอมเมาเราตลอด นี่ก็จุดแตกต่างกัน

● จิตสำนึกของการมาเข้าร่วมเสขิยะ คืออะไร

คิดว่าเป็นผู้ที่ไม่เรียนรู้เพื่อพัฒนาตัวเอง เพราะระบบการศึกษาไม่เอื้อให้คนนำมาพัฒนาตนเอง มีแต่คิดที่จะไปสอนคนอื่น หรือขาดองค์ความรู้ที่จะทำให้คนมีมิติที่จะสามารถเอาธรรมมาใช้ได้จริง คือเรามีแต่เรียน ๆ แต่ไม่ได้แก้ไขตัวเอง ไม่ได้ขัดเกลาตัวเอง เพราะฉะนั้น

อุดมการณ์ของเสขิยะ ต้องมีจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตัวเอง และนอกจากนั้นต้องเพื่อประยุกต์ธรรมะมาใช้กับสังคม นี่ก็จุดเด่น และเราต้องมีอุดมการณ์เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องข้อวัตรปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วย เช่นเห็นความสำคัญของการสวดมนต์ภาวนา ซึ่งพวกเราหลายคนให้ความสำคัญน้อยไปหน่อย ไปเน้นแต่เรื่ององค์ความรู้

● อยากฝากอะไรให้คนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาเรียนเสขิยะ ต่อไป

ระบบการศึกษาไทยเราทั้งในวัดและในโรงเรียน ขาดเรื่องกระบวนการพัฒนาความคิด โดยเฉพาะในส่วนพระสงฆ์เราจะขาดมาก และกระบวนการพัฒนาการ แสดงออก การพูด การเสนอความคิดเห็น เราขาดมาก ๆ เมื่อเรามีการอบรมเสขิยะ จะก่อให้เกิดกำลังใจ มีความมั่นใจในการที่จะพูด แสดงออก เพราะที่นั่นฝึกให้เราพัฒนาในการพูด สร้างความมั่นใจ สร้างบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร ตรงนี้เป็นจุดสำคัญ เพราะเราขาดโอกาสที่ดี ขาดผู้อบรมที่ดี ขาดกระบวนการอบรมที่ดี ทำให้บุคคลกรในทางพุทธศาสนาอ่อนกำลัง อาตมาเชื่อมั่นว่ายังมีพระสงฆ์หลายรูปที่มีความตั้งใจที่ดี มีความมุ่งมั่นสูงในการที่จะทำงานเพื่อสังคมและรับใช้พระศาสนา แต่ยังมีขาดใครที่จะเกื้อกูล ซึ่งอาตมามองว่านี่คือกลุ่มกัลยาณมิตรที่ดี ซึ่งเราควรที่จะพยายามให้กำลังใจกัน

พระชัยน อาจารย์

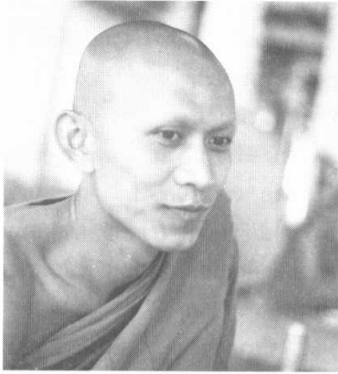
พรราชา ๗ อายุ ๒๖ ปี

วัดนayangดิน ต.กองแขก

อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

● ภาพความคิดที่ตั้งไว้และจุดที่ทำให้สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการฯ

คงจัดอบรมเป็นเรื่อง ๆ และแต่ละครั้งคงย้ายพื้นที่ไปที่ต่าง ๆ ขบวนการอบรมก็คงจะออกไปในแนวทางพื้นที่ มีการนั่งคุยเสวนาอย่างเป็นกันเอง ที่คิดเช่นนั้น

พระชัชยาน อจาชาโร

เพราะเคยเข้าร่วมกับเสมสิกขาลัยมาก่อน ส่วนจุดที่สนใจคือเนื้อหา คิดว่าเป็นเรื่องที่น่าทึ่งของพวกเรา น่าจะศึกษาเช่นสร้าง สรรค์ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ การภาวนา การบริหารองค์กรแบบพุทธ วิเคราะห์ ชุมชน โลกาวัดน์ สรุปแล้วมีทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตการภาวนาคือจิตใจ ปัญญา และความรู้อะไรหรือข้อมูลที่ทำให้เราไม่ตกยุค และเรื่องของการทำงาน คิดว่ามัน สมบูรณ์ภายในตัวก็เลยสนใจ

● ก่อนเข้าร่วมได้ตั้งความคาดหวังไว้หรือไม่ อย่างไร

ตั้งไว้คร่าว ๆ โดยจากการเรียนมาทางสายครู เวลาทำงานจึงต้องคิดและวางแผนการสอน ก็ทำให้อยากมาดูกระบวนการอบรมแบบนี้เพื่อว่าเขาไปปรับใช้ อีกอย่างคิดว่าสิ่งที่เราเรียนมายังไม่เพียงพอที่จะทำอะไรต่อไป จึงควรหาอะไรเพิ่มเติม

● จากการมาเข้าร่วมโครงการหลวงที่มีความรู้สึกและมีความเห็นอย่างไรกับหลักสูตรที่จัดขึ้น

ตัวที่โดนใจที่สุดคือหลักสูตร มันเริ่มต้นได้สวยทำให้มีความสุขมากและก็สนุก การอบรมต่อ ๆ มาโดยรวมทั้งหมดก็พอใจ

● ท่านคิดว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นมีเนื้อหาเพียงพอหรือไม่ ถ้าจะเพิ่มหรือตัดควรปรับปรุงเนื้อหาเรื่องใด

เมื่อเอาไตรสิกขาเป็นตัววัดคือ ศีล สมาธิ ปัญญา เรื่องเกี่ยวกับปัญญาคิด

ว่าแต่ละคนได้ จะขาดอีกหน่อยคือเรื่องจิตใจและการประพฤติ ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำให้รู้สึกศรัทธาและรักในเพศสมณะ จึงควรเพิ่มเติมตรงนี้

● เมื่อได้ผ่านการอบรมทั้งหมดแล้ว คิดว่าได้รับประโยชน์ต่อตัวเองอย่างไรบ้าง

อย่างหนึ่ง ได้เอากิจกรรมเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ไปใช้ บางครั้งก็ประยุกต์บ้าง บางครั้งก็ใช้ตามแบบเดิมทั้งหมด และในส่วนตัวที่ได้อะไรเป็นแนวคิดใหม่ ๆ ก็เอาไปถ่ายทอดให้ชาวบ้านให้เด็กตามที่มีโอกาส

เรื่องการแสดงออกก็กล้าเสนอและกล้าแสดงออกมากขึ้น อีกเรื่องคือทำให้เราได้ทบทวนเรื่องชีวิตของเราว่าจะเดินทางไปทางไหน หมายถึงเป้าหมายในชีวิตต่อไปจะทำอย่างไร นี่ก็มีสอดแทรกในกิจกรรมอยู่บ่อยครั้ง จากการเล่าประสบการณ์ให้กันฟังและพูดถึงเรื่องบวกมาทำไม, คิดจะทำอะไรต่อไป ทำให้เราเห็นมุมมองหลาย ๆ อย่างจากเพื่อน และจากครูบาอาจารย์ ก็ได้แง่คิดมาและเขาก็เริ่มวางว่าเราจะทำอะไรต่อไป

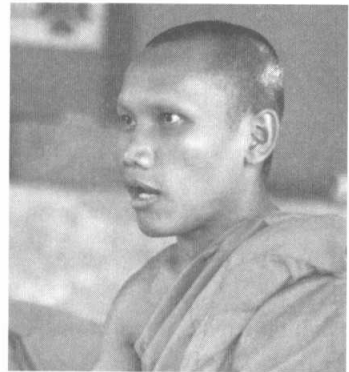
● ในแง่ของกระบวนการที่ใช้เป็นอย่างไรบ้าง

ขบวนการมันคืออยู่ที่เรียนรู้ผ่านกิจกรรม แต่ถ้ามันซ้ำ ๆ ตลอด ดี ๆ หลาย ๆ ครั้งมันก็เบื่อเหมือนกัน เช่นมาในรูปแบบกิจกรรมและมานั่งคุยกัน เข้าก็อย่างนี้ บ่ายก็อย่างนี้ เย็นก็อย่างนี้ วันพรุ่งนี้ก็อย่างนี้ มันก็น่าเบื่อเหมือนกัน ควรที่จะสลับบ้าง บางครั้งหาคนที่ชำนาญเฉพาะเรื่องมาบรรยายก็จำเป็น

อีกประเด็นคือการจัดอบรมบางช่วงมันติดต่อกันเกินไป เราไม่ได้เอาข้อมูลหรือประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ ก็เลยคิดว่าเมื่ออบรมหรือเรียนแล้วควรจะได้กลับไปทำอะไร และอาจมีการติดตามดูว่าไปทำอะไรมาบ้างแล้วค่อยมาอบรมกันต่อ..อยากให้มีตรงนี้

● อยากให้ช่วยแนะนำว่าควรปรับปรุงอย่างไร

มีได้ ๒ อย่าง คือหนึ่งจัดเป็นการอบรมขึ้นมาเลยหรือว่าไปเข้าตามสำนักปฏิบัติที่มี และสองคือปรับเข้าไปในการอบรมแต่ละครั้งที่มี ซึ่งคนนำหรือวิทยากรที่จัดต้องช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของการภาวนา ทั้งนี้บางท่านที่มาเข้าร่วมมักคิดว่าการอบรมอย่างเรื่องโลกาวัดน์ เป็นเรื่องความรู้สมัยใหม่ จึงไม่สนใจการทำวัตร นั่งสมาธิ นี่เป็นคำถามว่าทำอย่างไรถึงเชื่อมกันได้

พระบาทประมุฑิ บทกษิณุกุมโบ

พรรษา ๖ อายุ ๒๖ ปี

วัดสร้อยทอง แขวง/เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ

● จุดที่ทำให้เกิดความสนใจและสมัครมาเข้าร่วมโครงการฯ

ได้รู้ข่าวการรับสมัครจากหนังสือเสขิยธรรม พออ่านไป ๆ เห็นการอบรมเนื้อหาสั้น ๆ ก็ดูน่าสนใจ เป็นมุมมองใหม่ และดูประยุกต์ทันสมัย รู้สึกว่าเป็นการศึกษาที่เป็นอิสระคิดว่าเราจะได้ใช้ความรู้ ได้ใช้ศักยภาพของเราได้มากขึ้น และจากการดูรูปภาพที่ลงประกาศ เห็นพระเณรนั่งล้อมวงอยู่ได้ร่มไม้ท่ามกลางธรรมชาติ น่าจะมีความสุขมากกว่าการนั่งเรียนในห้องสี่เหลี่ยม น่าจะสนุก..คุยกันไป..เรียนกันไป มันเหมือนการมาแข่งกัน น่าจะเป็นการเรียนที่สื่อกันได้ดีกว่า อีกอย่างอยากที่จะรู้จักบุคคลากรที่ทำงานทางด้านสังคมด้วย ก็เลยสมัครเข้ามา ซึ่งตอนนั้นกำลังเรียนอยู่ที่มหิดล

ปีสุดท้ายพอดี

● จากการเข้าร่วมอบรม มีความรู้สึกหรือมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรที่จัดขึ้นอย่างไร

โดยส่วนตัว คิดว่าการเริ่มต้นอบรมครั้งแรกทำให้ประทับใจ มีการนั่งล้อมวงคุยกัน นั่งสมาธิก่อนเรียน ระดมความคิด หวัง นี่เป็นกระบวนการที่ทำให้แต่ละคนเชื่อมโยงกันและสัมผัสได้ถึงความเป็นหนึ่งเดียว สิ่งนี้เป็นประสบการณ์ใหม่ทั้งหมดเลยจนถึงกิจกรรมสุดท้าย

● ได้รับประโยชน์มากน้อยแค่ไหนในในการมาเข้าร่วมอบรม

...มีความสุข การมาร่วมอบรมที่นี้ทั้งบรรยากาศ คน และเนื้อหามันได้ทำให้เรารู้สึกว่าเป็นพระตลอด ตัวหลวงพี่เองมีการเปรียบเทียบว่าการเรียนที่นี้กับในมหาวิทยาลัย ๆ บางทีเขาเป็นนักศึกษาไม่ใช่พระ

● ช่วยขยายเรื่องที่ว่า การเรียนแบบนี้ทำให้รู้สึกเป็นพระตลอดเป็นอย่างไร

กระบวนการเรียนของเสขิยะ กิจวัตร ไม่เสียหายเลย อย่างมาเรียน ๕ วัน มีการบิณฑบาต ทำวัตรสวดมนต์ มีการพูดคุยแบ่งปันสาระทุกซอกทุกบิณฑบาต มันถึงกว่าและมีความสุขกว่า อีกอย่างเราได้รู้จักคนกว้างขึ้นทั้งนักคิด นักเขียน เป็นโอกาสในการหาความรู้อย่างอิสระตามที่เราต้องการ แต่ไปเรียนที่มหาวิทยาลัยเสีย กิจวัตรของพระเพราะมันขาดตรงนี้ ช่วงไปเรียนก็มีนิดเดียว เวลานั้นก็เรื่อยเปื่อยไปเรื่อย นอกจากนี้ได้ช่วยเป็นแรงกระตุ้นให้เรามีความเอื้อเฟื้อต่อสังคมมากขึ้น คือเรากล้าออกมาทำอะไรให้สังคม ซึ่งพระจะไปทำอย่างนั้นไม่ค่อยมีหรอก พระจะอยู่ในวัดมากกว่าและโดยตัวนิสัยพระเป็นพวกอรหันต์ ครอบบาทวโรรหันนิมิตต์ ครอบอะไรที่เขามาให้

● นำสิ่งที่ได้รับไปใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง

ในส่วนเนื้อหาและกระบวนการก็

พยายามเอาไปเผยแพร่ในกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่นพระนักเผยแผ่กรุงเทพฯ กลุ่มนิสิตเก่ามหิดล กลุ่มนักศึกษารธรรมศาสตร์ ให้เขาได้รับรู้วนอกจากที่เราเรียนอยู่มันมีอีกแบบที่ไม่เคยเจอ ที่เรายังไม่เคยเห็น ในด้านส่วนตัวซึ่งชอบคิดวิเคราะห์ เวลามาอบรมก็เห็นแนวทางการวิเคราะห์ การสรุปประเด็น ก็พยายามศึกษาว่าทำอย่างไรเช่นดูจากการสรุปประเด็นขึ้นกระดาน เราก็พยายามเอาส่วนนี้ไปใช้แต่ก็ใช้ในระดับหนึ่ง แม้แต่ลักษณะการเป็นวิทยากรของแต่ละคน ก็พยายามเรียนรู้และปรับไปใช้ แต่ตอนนี้ก็ยังไม่กว้างนักจึงอยากให้ออกผลต่อไปว่านักศึกษามีพัฒนาการอย่างไร ถ้าเป็นไปได้ให้มีการประเมินหลังการอบรมว่าแต่ละคนเอาไปใช้อย่างไร เพื่อที่จะได้รู้ว่าที่โครงการจัดมันใช้ได้จริงหรือเปล่า

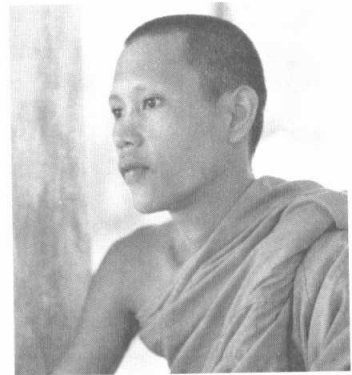
● มีข้อเสนอหรือข้อที่โครงการควรปรับปรุงหรือไม่ อย่างไร

ที่ขาดไปคือ ไม่มีการกำหนดเวลา การอบรมที่แน่นอน บางคนจึงไม่อาจมาเข้าอบรมได้ต่อเนื่อง ทำให้การเชื่อมโยงเนื้อหาต่าง ๆ ขาดหายไป ถ้ามีการกำหนดเวลาที่แน่นอนขึ้นหรือกำหนดช่วงที่จะจัดเช่น ๒ เดือนครั้งก็จะช่วยได้ดี ประเด็นต่อมาคือ คนที่เข้ามาเรียน บางครั้งอาจไม่ได้มีเป้าหมายจริง ๆ เพื่อการศึกษาเรียนรู้ ดังนั้นกลุ่มที่มาเรียนก็กว้างมาก ความกว้างทำให้เวลาเรียน บางกลุ่มไม่ร่วมแสดงความคิดเห็น บางกลุ่มก็แสดงความคิดเห็นตลอด ตรงนี้ น่าจะมีกระบวนการเข้ามาช่วยให้ลดช่องว่างที่เกิดขึ้น

สามเณรอาณัติ แสนิก

อายุ ๑๙ ปี
วัดบ้านแจวน ต.สำโรง
อ.เมือง จ.สุรินทร์

● มีที่ไปที่ไปและภาพความคิดก่อนสมัครเข้าร่วมโครงการเป็น

สามเณรอาณัติ แสนิก

อย่างไร

เรื่องการทราบข่าว ทราบมาจากศพพ. เพราะรู้จักกับ ศพพ. มาตั้งแต่ยังไม่บวชและร่วมกิจกรรมมาตลอด และเมื่อรู้ว่ามีรุ่นที่ ๑ แต่ไม่ทันเพราะช่วงนั้นยังเรียนอยู่จึงมาเข้าร่วมที่ ๒ โดยรู้ว่าอบรมเป็นหลักสูตร และคิดว่าจะทำให้เราเห็นสภาพความเป็นจริงของสังคมมากขึ้น และพออ่านคู่มือก่อนว่ามีอบรมวิเคราะห์ชุมชนวิเคราะห์สังคม โลกาวัดวัน ทำให้สนใจมากอยาการู้เรื่องพวกนี้ เพราะความรู้พวกนี้มันจำเป็นต่อเรา

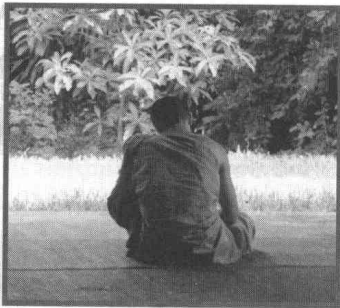
ผมเป็นคนที่ไม่ชอบระบบการศึกษาที่บังคับ จริง ๆ ผมค่อนข้างเรียนดีแต่ไม่ชอบเพราะรู้สึกว่าการเรียนอย่างนั้นแข่งขันเกินไปและขาดความเป็นเพื่อน และช่วงนั้นกำลังคิดกับเรื่องของชีวิต ผมถามกับตัวเองว่า ชีวิตต้องการอะไร ชีวิตควรเป็นอย่างไร รวมถึงตั้งคำถามกับระบบการศึกษา ว่าได้ให้อะไรกับเรา จึงได้ตัดสินใจออกมาแสวงหาเพราะคิดว่าฟิสิกส์ เคมี ชีวะ ไม่จำเป็นสำหรับเรา ตอนนั้นรู้สึกอย่างนั้นก็เลยไม่คิดเรียนต่อ

ผมเองเหมือนคนที่หนีออกมาจากระบบการศึกษา ต้องการแสวงหาทางเลือกให้กับตัวเอง ก็ได้รู้จักกระบวนการมีส่วนร่วมพอสมควรก่อนที่จะเข้าเสขิยธรรมวิทยาลัย และเห็นว่าผมเรียนแล้วรู้สึกสนุก รู้สึกว่าใช่ ผมได้ใช้ความคิดเต็ม

เขียนเพื่อคิด หรือ เพื่อภาวนา

ขณะนี้ตัวนั้นมาจากไหนไม่มีใครรู้ แต่ดูเหมือนว่ามันจะมาที่นั่นเพื่อทดสอบกำลังใจของผู้เข้าร่วมอบรมการเขียนโดยเฉพาะ ตลอดระยะเวลาสามวันที่ได้อยู่ร่วมกันนั้น เราต่างได้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับมันไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้เรื่องการเขียน ซึ่งตั้งต้นด้วยความต้องการที่จะสื่อสารจากโลกภายในของเราเอง

รู้จากการลงมือปฏิบัติจริง คือ การฝึกเขียนโดย “ไม่คิด” แต่ปล่อยให้ตัวอักษรไหลลื่นออกมาจากความรู้สึกในขณะนั้น โดยไม่ต้องพะวงถึงความสละสลวยของถ้อยคำและสำนวน น้ำเสียงและท่าทางของอาจารย์คาร์ณทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมรู้สึกตื่นตาตื่นใจไปพร้อม ๆ ความรู้สึกพิศวงต่อกิจกรรมที่ไม่เคยทำมาก่อน

การระลึกถึงขณะนี้ตัวนั้น คงจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้รู้สึกผ่อนคลายของบรรยากาศและความรู้สึกขณะเข้าร่วมการอบรมการเขียนในครั้งนั้นขึ้นมาได้ดี ถ้าขณะนี้ตัวนั้นเขียนหนังสือได้ ใครเล่าจะรู้ว่ามันต้องการจะเขียนอะไรถึงเรา

ผู้ล่วงลับก่อนหน้าการอบรมไม่นานนัก โครงการอบรมครั้งนี้จึงได้กลายเป็นผลแห่งความร่วมมือร่วมใจของมิตร ที่มุ่งหมายจะสานต่อความตั้งใจของอาจารย์เครือมาศไปโดยปริยาย ทั้งนี้ภาคีนักเขียนศิลปิน และกลุ่มสื่อเสมอภาค ได้เป็นองค์กรร่วมจัดอย่างแข็งขัน จนกระทั่งเสร็จสิ้นการอบรมในที่สุด

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายหลังกิจกรรมแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนส่วนใหญ่รู้สึกไปว่าตัวเองเขียนหนังสือไม่ได้มัน มาจากการรอบความคิดเกี่ยวกับการเขียนที่มีอยู่ในภายในตนเอง คนจำนวนมากคิดว่าเมื่อลงมือเขียนอะไรแล้ว จะต้องได้ผลงานที่เสร็จสมบูรณ์ในทันทีทันใด แต่แท้จริงแล้วการเขียนเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา และต้องมีการฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้แล้ว งานเขียนยังมีลักษณะเฉพาะตัวที่แม้แต่นักเขียนในระดับมืออาชีพเองก็ต้องสราภภาพว่าการเริ่มต้นเขียนงานชิ้นใหม่ไม่ได้ง่ายกว่างานชิ้นก่อน ๆ เสมอไป นักเขียนแทบทุกคนล้วนต้องประสบภาวะเขียนไม่ออก และต้องแก้ไขสิ่งที่ตัวเองเขียนซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนกว่าจะพอใจ

โครงการอบรมการเขียนเพื่อสื่อความคิด เป็นโครงการที่ริเริ่มขึ้นโดยสมาชิกกลุ่มเสขียธรรมหลายท่านที่ต้องการจะฝึกฝนทักษะทางด้านกรเขียนของตน หลายท่านไม่มั่นใจว่าตนเองจะเขียนได้ ไม่รู้ว่าจะเริ่มที่ตรงไหน และไม่รู้ว่าจะเขียนอย่างไรให้น่าสนใจและน่าอ่าน ความต้องการที่จะจัดการศึกษาด้วยตนเองนี่ถือเป็นมิติใหม่อีกประการหนึ่งของกลุ่มเสขียธรรม ซึ่งกำลังอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของความเปลี่ยนแปลง และมีแนวโน้มว่าจะต้องพึ่งพาตนเองให้มากขึ้น

การอบรมการเขียนครั้งนี้จัดขึ้นในช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน ท่ามกลางความร่วมมือของบรรดาแม่ไม้บริเวณค่ายคุณธรรม วัดอุโมงค์(สวนพุทธธรรม) จ.เชียงใหม่ บรรยากาศการอบรมในเช้าวันแรกเริ่มคึกคักขึ้นทันที เมื่ออาจารย์คาร์ณ คุณะดิลก ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งคณะละครพระจันทร์เสี้ยวได้ใช้ลีลาของนักการละครปลุกเร้าให้ผู้เข้าร่วมการอบรมปลดปล่อยตนเองจากกรอบความคิดต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเขียน อาจารย์คาร์ณย้ำหลายครั้งว่างานเขียนที่จะสื่อสารได้อย่างมีพลังต้องมีความสดใหม่และมีชีวิตชีวา

ความคาดหวังที่จะเขียนให้ได้ภายในรอบแรกนี้ ถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้คนส่วนใหญ่ไม่กล้าที่จะลงมือเขียนเสียที แม้จะพยายามจด ๆ จ้อง ๆ อยู่นานเพียงใดก็ตาม ความติดยึดในกรอบที่สร้างขึ้น

ด้วยการสนับสนุนอย่างแข็งขันของกัลยาณมิตรหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์เครือมาศ วุฒิการณ์

กิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมการอบรมได้เรียน

อย่างไร้รู้ตัวนี่เองที่ทำให้เกิดทั้งความ “เกร็ง” และความ “กลัว” ที่จะลงมือเขียน เพราะกลัวว่าจะเขียนได้ไม่ดีไม่อ่านกลัวว่าจะเขียนไม่ได้ อย่างนักเขียนมืออาชีพที่เราชื่นชอบ อาจารย์คารณจึงได้จุดประกายความคิดใหม่ให้กับผู้เข้าอบรมทุกท่านว่า ต้องไม่มีจุดมุ่งหมายที่เป็นพื้นฐานของการเขียน นั่นคือ ความต้องการที่จะสื่อสารสิ่งที่อยู่ภายในใจของตนให้ผู้อื่นร่วมรับรู้ โดยมีตัวหนังสือเป็นสื่อกลางเท่านั้น ถ้าเราเข้าใจความรู้สึกของตนเองอย่างชัดเจน เราย่อมจะสื่อสารออกมาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย

หากมองจากแง่มุมข้างต้น การเขียนก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับการปฏิบัติธรรมหรือการภาวนาเป็นอย่างมาก เพราะจุดมุ่งหมายของการภาวนาคือ การรู้จักตัวเองตามที่เป็นจริง และทำความเข้าใจสิ่งที่ตัวเองหลงยึดติดอยู่อย่างไม่รู้ตัว

ทัศนคติที่ทำให้รู้สึกผ่อนคลายกับการเขียนนี้ ได้รับการเน้นย้ำในภาคบ่าย เมื่ออาจารย์ศรวณีย์ สุขุมวาท ผู้สอนวรรณคดีภาษาอังกฤษ ที่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เปิดวงเสวนากับอาจารย์ชัมัยภร แสงกระจ่าง หรือ ไพลิน รุ่งรัตน์ นักเขียนนักวิจารณ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในแวดวงวรรณกรรม และอาจารย์วิไลดา เพียงศิริ หรือ อุ่มอ้อม นักเขียนนวนิยายและเรื่องสั้นที่มีผู้ติดตามผลงานเป็นจำนวนมาก วิทยากรทั้งสองท่านได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนมุมมองกับผู้เข้าร่วมการอบรมเกี่ยวกับการเขียนในลักษณะการบันทึก ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเขียนในระดับเบื้องต้นที่คนทั่วไปสามารถทำได้ไม่ยากนัก และหากเป็นการเขียนบันทึกที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ทางด้านภาวนาอย่างวิทยากรทั้งสองท่านด้วยแล้ว ย่อมจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เข้าร่วมอบรมที่เป็นนักบวชเสียส่วนใหญ่ และแม้กระทั่งผู้สนใจการเขียนในฝ่ายฆราวาสเองก็ยังสามารถได้ประโยชน์จากการเขียนที่มุ่งทำความเข้าใจโลกด้านในของ

ตนด้วยเช่นกัน

อาจารย์ศรวณีย์ได้ให้ความมั่นใจกับผู้เข้าร่วมอบรม ด้วยการเล่าประสบการณ์ในการอ่านหนังสือที่มาจากโลกตะวันตก ซึ่งอาจารย์ได้พบว่า งานเขียนเชิงบันทึกซึ่งมีลักษณะที่เรียบง่าย สื่อสารด้วยความจริงใจ และมีความเกี่ยวข้องกับมิติทางด้านจิตวิญญาณนั้น ได้รับความสนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ แสดงให้เห็นว่าการบันทึกซึ่งดูเป็นเรื่องธรรมดาสามัญนั้น หากทำให้ดีก็อาจกลายเป็นผลงานที่มีคนติดตามเป็นจำนวนมากได้เช่นกัน

อาจารย์วิไลดาได้ปิดท้ายการอบรมวันแรกด้วยการพูดคุยเกี่ยวกับการถ่ายทอดประสบการณ์ในชีวิตผ่านการเขียน หรือการเล่าด้วยตัวหนังสือ อาจารย์สะกดทุกคนที่นั่งอยู่ตรงนั้นให้นั่งงั้นด้วยเรื่องราวที่น่าสะเทือนใจจากประสบการณ์ในหอพยาบาลผู้ป่วยโรคหัวใจ น้ำเสียงของอาจารย์ได้ทำให้ผู้ฟังคล้อยตามจนหลายคนต้องแอบซับน้ำตา ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้จากการฝึกเขียนในลำดับต่อมาว่า การเล่าผ่านตัวหนังสือไม่ได้มีน้ำเสียงหรือจังหวะลีลาเหมือนการเล่าด้วยวาจา ดังนั้น ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องแสวงหาวิธีการที่จะทำให้ผู้อ่านรู้สึกคล้อยตามไปกับเรื่องที่กำลังเล่าอยู่ได้

ตลอดการอบรมวันแรกนี้ ขณะที่เพิ่งมีคนเอาปลอกก่อนหน้าการอบรมหนึ่งวัน ได้พยายามมีส่วนร่วมในการอบรมด้วยการเข้าไปกอดและขบตักวิทยากรและผู้เข้าร่วมอบรมโดยถนัดหน้า จะเรียกวันก็แต่คนที่เป็นผู้หญิงเท่านั้น หลายคนรู้สึกเอ็นดูและสงสารขณะที่ถูกทอดทิ้งและให้อภัยในการเข้ามารบกวนกระบวนการอบรมในบางครั้ง

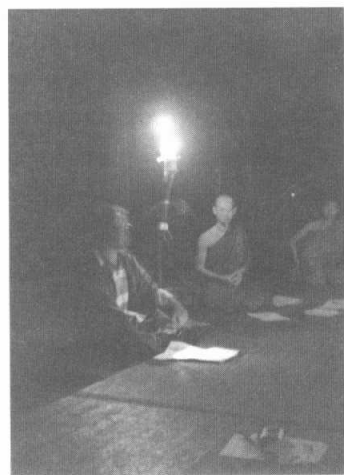
การอบรมในวันที่สองเริ่มต้นด้วยการวิจารณ์การบ้านที่ผู้เข้าอบรมได้ฝึกเขียน อาจารย์ชัมัยภรได้ตั้งอกตั้งใจอ่านผลงานของผู้เข้าร่วมอบรมอย่างละเอียด และให้คำชี้แนะที่มีประโยชน์หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการใช้ภาษาให้

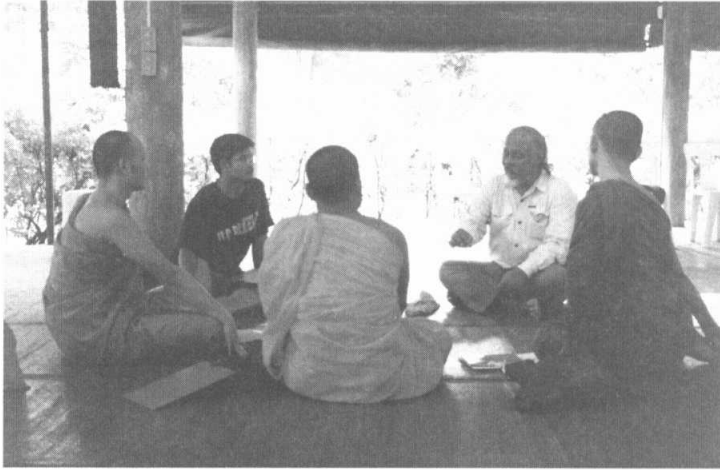
สละสลวยและสื่อความหมายได้ตรงตามที่ต้องการ

หลังจากนั้นอาจารย์ศรวณีย์ได้นำพูดคุยเกี่ยวกับงานเขียนจากมุมมองทางด้านจิตวิญญาณ อาจารย์ยกตัวอย่างผลงานของกวีหลายท่านที่น่าสนใจ และได้ให้ผู้เข้าอบรมได้ลองเขียนบทกวีสามบรรทัด โดยมีอาจารย์คำณเป็นผู้ให้ความเห็นเพิ่มเติมและชวนเขียนบทกวีแบบไฮกุของญี่ปุ่น ทั้งหมดนี้ดูจะเป็นกิจกรรมที่แถมร้อยยิ้มและเรียกเสียงหัวเราะจากผู้เข้าอบรมได้ไม่น้อยเลย

ในภาคบ่ายของวันที่สองนี้ ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสพบกับคุณมาลา คำจันทร์ นักเขียนรางวัลซีไรต์จากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ล้านนาเรื่อง “เจ้าจันทน์ผมหอม” คุณมาลาได้ร่วมแลกเปลี่ยนและให้ความรู้เกี่ยวกับการหยิบยกเอาตำนานหรือเรื่องเล่าทางศาสนามาเล่าใหม่หรือเน้นเสนอใหม่ให้สอดคล้องกับความเป็นไปของยุคสมัย และช่วยให้คนในปัจจุบันสามารถเข้าถึงภูมิปัญญาดั้งเดิมที่คุณมาลาบอกไว้ ค้นเท่าไรก็ไม่หมด

หลังจากนั้นอาจารย์คำณได้เปิดวงเสวนาร่วมกับพระกิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ และพระภูวาล ปิยสีโล จากกลุ่มเสขิยธรรม เพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับงานเขียนแบบพุทธว่ามี

แตกต่างจากงานเขียนแบบอื่นอย่างไร และควรจะมีที่คนจะและทำที่อย่างไรต่อการเขียน อาจารย์คำรณได้สรุปท่าทีของการเขียนแบบพุทธว่า จะต้องไม่เป็นไปเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อ แต่เป็นการบอกเล่าเพื่อให้เกิดและไตร่ตรองไปพร้อม ๆ กัน

ภายหลังการแลกเปลี่ยน วิทยากรได้แบ่งผู้เข้าอบรมออกเป็นกลุ่มตามภูมิลำเนาในแต่ละภาค เพื่อให้ช่วยกันคิดหาตำนานหรือนิทานในท้องถิ่นของตน และนำมาเล่าใหม่หรือเติมสีสันให้สามารถสื่อสารกับคนในสมัยปัจจุบันได้มากขึ้น นิทานหรือตำนานที่แต่ละกลุ่มนำเสนอล้วนแต่มีมุมมองที่น่าสนใจทั้งสิ้น อาจารย์วดีลีดาและอาจารย์คำรณได้ร่วมกันให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงวิธีการนำเสนอให้ดียิ่งขึ้น ก่อนที่จะปิดการอบรมในวันที่สอง

หลังจากที่ฝนกระหน่ำลงมาอย่างหนักในคืนแรกของการอบรม เช้าวันรุ่งขึ้นดูเหมือนว่าวันนี้จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวขึ้นเรื่อย ๆ เริ่มจากการฉีกกระดาษและคันข้าวของเรียบร้อยในช่วงเช้า และแสดงอาการไม่ชอบผู้หญิงที่นุ่งผ้าถุงอย่างโจ่งแจ้ง วิทยากรท่านหนึ่งถูกกัดโดยไม่ทันตั้งตัว ทีมประสานงานต้องเริ่มหามาตรการในการคุ้มกันผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นผู้หญิง และติดต่อเจ้าหน้าที่สวนสัตว์ในบริเวณใกล้เคียงเพื่อรับตัว

วันนี้ไป แต่ก็ไม่มีอุปสรรคที่จะจับตัวได้ จึงจำเป็นต้องพยายามกันวันนี้ให้อยู่ห่างจากบริเวณที่มีการอบรมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ในช่วงหัวค่ำสถานการณ์เกี่ยวกับวันนี้ได้ทวีความร้ายแรงขึ้นไปถึงขีดสุด เมื่อมันโผล่เข้ากัดผู้ประสานงานชายคนหนึ่งเข้าเต็มที่ เสียร่องตะโคนที่ความตกใจและเจ็บปวดนั้น ทำให้หลายคนที่นั่งอยู่ในบริเวณนั้นต้องกระเจิดกระเจิงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมื่อวันนี้มันยังคงเดินเข้าหาคนที่อยู่ใกล้ ๆ ซึ่งแต่ละคนต่างต้องรีบถอยกราดออกไป จนกระทั่งมันเดินหายลับเข้าไปในท้ายที่สุด

กิจกรรมพิเศษในคืนที่สองเริ่มต้นด้วยความหวาดหวั่นของผู้เข้าร่วมอบรมบ้างเล็กน้อย เมื่อเห็นว่าวันนี้มันไม่ได้หวนกลับมาแล้ว กิจกรรมการอ่านบทกวีจึงเริ่มต้นอย่างสบายใจขึ้น ด้วยการเล่าประสบการณ์ที่ได้พบปะกวีชาวบ้านของอาจารย์เทพศิริ สุขโสภา ศิลปินใหญ่แห่งสำนักวัดอุโมงค์ผู้เต็มเปี่ยมด้วยน้ำใจไมตรี กิจกรรมการอ่านบทกวีนี้แต่เดิมตั้งใจจะจัดรอบกองไฟ แต่ฝนหลงฤดูก็ทำให้ต้องโยกย้ายเข้ามาจัดท่ามกลางแสงเทียนในศาลาหลังใหญ่แทน ผู้เข้าร่วมอบรมทุกท่านได้มีโอกาสอ่านบทกวีหรือข้อความที่ตนชอบเป็น

พิเศษให้คนอื่น ๆ ฟัง โดยมีบรรยากาศในการอ่านที่เรียบง่ายและเป็นกันเอง สลับรายการด้วยการอ่านบทกวีและเล่านิทานประกอบภาพเรื่อง "ชิ้นส่วนที่หายไป" โดยอาจารย์เทพศิริ กิจกรรมนี้ยุติลงด้วยความรู้สึกอึดอัดของผู้เข้าร่วมอบรมหลายท่าน แม้จะรู้สึกค่อนข้างเหนื่อยกับการเข้าร่วมกิจกรรมมาตลอดทั้งวันก็ตาม

เช้าวันสุดท้าย คณะผู้เข้าอบรมทั้งหมดต้องโยกย้ายเข้าไปตั้งวงสนทนาแลกเปลี่ยนในห้องที่มีประตูปิดมิดชิดเพื่อลี้ภัยจาก "ชนะ" ที่กลับมาอีกครั้งหนึ่ง อาจารย์คำรณได้ตอบข้อข้องใจเกี่ยวกับบทกวีไฮกุที่ยังคงค้างคาใจ ของผู้เข้าอบรมหลายท่าน และได้อธิบายถึงการถ่ายทอดงานเขียนออกมาทางสื่ออื่น ๆ เช่น สื่อละคร หรือวิทยุ เป็นต้น อาจารย์ได้ให้ผู้เข้าอบรมฝึกเขียนบทสนทนาเพื่อให้สังเกตความแตกต่างของสื่อต่างประเภทด้วยตนเอง

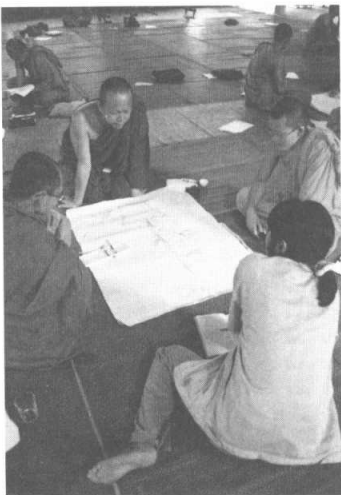
ภายในช่วงเช้าของวันนี้เอง คณะตำรวจที่ได้รับเชิญมาให้อยู่จับชนะนี้ไปส่งให้สวนสัตว์ ก็สามารถทำหน้าที่ได้เป็นผลสำเร็จด้วยดี วงสนทนาจึงสามารถย้ายออกมาข้างนอกได้อีกครั้ง อาจารย์คำรณได้ตอบข้อข้องใจเกี่ยวกับละครและสถิติตัวอย่างด้วยสีลาของผู้เชี่ยวชาญศิลปะการละครให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง จากนั้นอาจารย์วดีลีดาได้กล่าวชื่นชมและวิจารณ์ผลงานของผู้เข้าอบรมที่เขียนเป็นการบ้าน พร้อมทั้งตอบข้อซักถามต่าง ๆ ก่อนที่จะถึงเวลาพักกลางวัน

กิจกรรมสุดท้ายของการอบรมในครั้งนี้ เป็นการสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ของผู้เข้าร่วมอบรมในแต่ละกลุ่ม โดยส่วนใหญ่แสดงความพอใจในการเข้าร่วมอบรมเป็นอย่างมาก หลายคนรู้สึกมีกำลังใจในการเขียนมากขึ้น และมีไฟที่จะกลับไปเขียนต่อไปเรื่อย ๆ ความรู้สึกที่ทุกคนได้แลกเปลี่ยนและให้กำลังใจกันและกันในช่วงท้าย ทำให้การอบรมในครั้งนี้จบลงอย่าง

อบอุ้ม ผู้เข้าอบรมหลายท่านแยกย้ายกันไป ด้วยคำสัญญาภายในใจว่า จะกลับไปเขียนต่อไปอย่างไม่ย่อท้อ ก่อนที่จะมีโอกาสกลับมาพบกันใหม่อีกครั้งหนึ่งในอนาคต

หลังจากเสร็จสิ้นการอบรมไม่นานนัก เจ้าหน้าที่ในสวนสัตว์ก็แจ้งให้คนที่ไปเยี่ยมชมนั้นทราบว่า มันตายไปเสียแล้ว เนื่องจากไม่ยอมกินอาหารที่จัดให้ ชะนีตัวนั้นมาจากไหนไม่มีใครรู้ แต่ดูเหมือนว่ามันจะมานั้นเพื่อทดสอบกำลังใจของผู้เข้าร่วมอบรมการเขียน โดยเฉพาะ ตลอดระยะเวลาสามวันที่ได้อยู่ร่วมกันนั้น เราต่างได้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับมันไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้เรื่องการเขียน ซึ่งตั้งต้นด้วยความต้องการที่จะสื่อสารจากโลกภายในของเราเอง

การระลึกถึงชะนีตัวนั้น คงจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้หรือฟื้นความทรงจำของบรรรยากาศและความรู้สึกขณะเข้าร่วมการอบรมการเขียนในครั้งนั้นขึ้นมาได้ดี ถ้าชะนีตัวนั้นเขียนหนังสือได้ ใครเล่าจะรู้ว่ามันต้องการจะเขียนอะไรถึงเรา

เสขิยธรรมวิทยาลัย...

• ต่อจากหน้า ๘๗

ที่ และคิดว่าน่าสนใจเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนและวิทยากรมีส่วนร่วม เป็นการเรียนแบบมีส่วนร่วม อย่างผมเอง ผมค่อนข้างต่อต้านระบบการศึกษา เพราะการเรียนอย่างนั้นเป็นการเรียนเฉพาะการจำ ไม่ได้ทำให้เราคิด พอเห็นของเสขิฯ จึงอยากเข้าร่วมและน่าจะเหมาะกับตัวเรา

● พอเข้าร่วมอบรมแล้วเป็นอย่างไรบ้าง

จริง ๆ แล้วที่แตกต่างคือบรรยากาศมากกว่า ในห้องเรียนไม่สามารถทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ได้เพราะวิธีคิดและรูปแบบการสอน ถึงครูจะบอกให้ถาม "เธอถามสิ" แต่มันไม่มีทางเป็นไปได้ เพราะมันรู้สึกกลัว แต่กับเสขิฯ ต่างกัน คือบรรยากาศมีความเป็นกัลยาณมิตร อันที่ ๒ เราสามารถเอาความรู้ของเราแต่ละคนไปนำเสนอ ไม่ได้มาจากวิทยากรคนเดียว ปกติในระบบห้องเรียนจะออกมาจากครูเพียงคนเดียว แต่ถ้าเป็นเสขิฯ จะนำความรู้ของทุกคนมารวมกัน ทำให้ความรู้มีความกว้างขึ้น และความรู้มีสีสัน มีรายละเอียดเยอะ เพราะแต่ละคนอยู่ในวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมต่างกัน มีมุมมองหรืออ่านหนังสือมาต่างกัน ก็เลยมีสีสันและตอนนำเสนอรู้สึกสนุก มีชีวิตชีวา ที่ผมชอบการเรียนอย่างนี้เพราะมีความสุข ผมพูดอย่างนี้และพูดได้เลยวาระบบการศึกษาไหนไม่มีความสุข การศึกษานั้นไม่มีคุณค่า เพราะถ้าเราเรียนแล้วรู้สึกเป็นทุกข์หรือว่าเรียนแล้วถูกบังคับ ระบบการศึกษานั้นจะไม่ประสบผลสำเร็จเลย เราเรียนแล้วเดี๋ยวก็ลืม และยิ่งจะทำให้ชีวิตเราเป็นชีวิตที่ไม่พยายามแสวงหาความรู้เอง เป็นการเรียนในห้องเรียนแล้วก็จบไป แต่ถ้าการศึกษาไหนเป็นการเรียนที่ให้เรามีความสุข ก็จะช่วยให้คน

เรียน ๆ รู้ไปเรื่อย ๆ เรียนรู้จนนิพพานไปเลย

● คิดว่าการมาเข้าร่วมอบรมได้รับประโยชน์อะไรบ้าง

ได้รับอะไรนี้ได้รับเยอะ ได้เรื่องสมาธิภาวนา เพราะเป็นการกระตุ้นเรา จริง ๆ ผมยอมรับว่าเป็นเด็กที่มักคิดว่าตัวเองภาวนาเยอะ...ปกติชอบหลงตัวเอง แต่การเข้ามาในกลุ่มได้เห็นพระแต่ละรูปปฏิบัติ ตัวเองก็เลยรู้ว่าจริง ๆ ปฏิบัติไม่เยอะ มันต้องปฏิบัติให้เยอะกว่านี้ ต้องพัฒนาตัวเองไปอีก เรื่องความอ่อนน้อม ถ่อมตนก็มีมากขึ้น ส่วนความรู้ก็ได้เยอะ เข้าใจสังคมมากขึ้น เข้าใจถึงต้นตอสาเหตุและจริง ๆ แล้วสิ่งสำคัญกว่านี้ได้ คือ ความรู้สึกที่อยากศึกษามันต่อให้ลึกซึ้ง ซึ่งผมรู้สึกว่าได้ตรงนี้

นอกจากนี้ในการแลกเปลี่ยนในการตั้งคำถาม ช่วยทำให้ได้การจับประเด็น และวิทยากรได้เน้นให้เราได้คิด มันฝึกวิธีคิดเรา รู้สึกคิดได้ดีขึ้น คิดเป็นระบบมากขึ้น ซึ่งก็มีคนช่วยสะท้อนจากการที่เห็นเราแสดงความคิดเห็นเวลาร่วมประชุม

ในแง่การตอบก็มีบ้างนิดหน่อย คือมันสัมผัสกันถ้าเราจับประเด็นได้ดีมากขึ้น เราก็จะตอบคำถามได้ตรงประเด็นและชัดเจน

● คิดว่าหลักสูตรที่จัดมีอะไรควรเพิ่มเติมหรือปรับปรุงหรือไม่

คิดว่าเสขิฯ ยังขาดเรื่องการฝึกฝนเอาสิ่งที่ได้ไปใช้ พุดง่าย ๆ คือทำให้ความรู้มาแล้วแต่ไม่ช่วยฝึกวิธีว่าจะเอาไปให้ผู้อื่นรู้ได้อย่างไร จริง ๆ รู้ว่าจะมีอบรมเรื่องการสื่อสารธรรมะอย่างมีส่วนร่วมแต่เสียค่าที่ถูกตัดออกไป อีกเรื่องคือด้านการจับประเด็นก็สำคัญ

เรื่องเวลา รู้สึกว่าการอบรมแต่ละครั้งห่างเกินไป ซึ่งเป็นจุดที่ไม่ดีในแง่ความรู้ขาดความต่อเนื่อง บางทีก็ทำให้ลืม

Eco-Feminism...

๑ ต่อจากหน้า ๕๗

และสิ่งแวดล้อมคล้าย ๆ กัน กล่าวคือ

๑. มีการมองว่าผู้หญิงกับสิ่งแวดล้อม (หรือแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ) เป็นแหล่งทรัพยากรพลังงานที่ควรนำไปบริโภคใช้สอย

๒. มีการครอบงำและนำไปใช้อย่างปราศจากเมตตา

๓. มีการใช้ความรุนแรงต่อ ๒ กรณีดังกล่าวจนมีสำนวนที่ใช้พูดคล้าย ๆ กันว่า 'ข่มขืนธรรมชาติ' กับ 'ข่มขืนผู้หญิง'

ทั้งหมดนี้เพิ่งเข้าใจได้ว่าภายใต้โครงสร้างสังคมผู้ชายเป็นใหญ่ นั้นแท้จริงแล้วผู้ชายมีความไม่มั่นคง เมื่อไม่มั่นคงผู้ชายจึงพยายามเข้าไปยึดสิ่งใกล้ตัวมาเป็นเจ้าเข้าเจ้าของ (นั่นคือผู้หญิงและสิ่งแวดล้อมถูกยึดครอง) หากผู้ชายมีความมั่นคงแล้วก็จะไม่มีการยึดเป็นเจ้าของหรือใช้อำนาจซึ่งผู้ชายมีวิธีการปฏิบัติต่อผู้หญิงและสิ่งแวดล้อมที่ไม่แตกต่างกันเลย

บทบาทคนจากผู้ร่วมอบรม

"ผู้หญิงต้องออกมาเคลื่อนไหวประเด็นผู้หญิงด้วยตัวเอง บางทีเราหยุดสงครามได้ก็จริง แต่ผู้หญิงก็ยังถูกกดขี่อยู่ มันละเอียดอ่อน ยากจนเกินเข้าใจ" **วัชรินทร์ สังขาระ** โครงการผู้หญิงเพื่อสันติภาพและความยุติธรรม

"เวลาที่ได้ยินผู้หญิงออกมาบอกว่าพุทธศาสนาเมื่อติดกับผู้หญิง เราพยายามคิดหาข้อแก้ตัวแทนที่ไม่ใช่ แต่ดูไปดูมาก็จริงของเขามันปฏิเสธไม่ได้ถึงปฏิเสธไปก็ไม่มีน้ำหนักรพอ

แล้วต้องย้อนกลับมาถามตัวเองว่าทำไมต้องแก้ตัวด้วย ในที่สุดก็ยอมรับว่ามันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ" **พระเดชโพล**
ชนาสโก วัดสวนแก้ว

"ประทับใจซิสเตอร์แมรีที่เข้าใจว่าเราขาดกำลังใจ ท่านช่วยสร้างกำลังใจให้เรา พร้อมกับบอกเราไม่ให้กลัว" **แม่ชี**
ประภาขวัญ น้อยเกตุ สำนักแม่ชีหลังเขาภิเษก

"เฟมินิสต์ มีส่วนร่วมกับคนชายขอบอื่น ๆ ที่เฟมินิสต์ควรสนับสนุนช่วยเหลือ รวมทั้งชนชั้น ชาติพันธุ์ รวมหมดทุกประเด็น" **อารยา พยุงพงศ์** คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา

"เราไม่สามารถเรียนรู้และเข้าใจมันได้ภายใน ๒ วัน แต่เราต้องเรียนรู้มันไปตลอดชีวิต" **สุกัญญา ไวทยะ-**
พาณิชย์

"ใช่ ฉันก็เรียนรู้มาตลอดชีวิตเหมือนกัน ถึงแม้ฉันจะอายุ ๖๔ ปีแล้วก็ตาม"...คงเป็นบทสรุปที่ลงตัวที่สุดจาก **ซิสเตอร์แมรี จอห์น**

แต่ไม่ว่าคุณจะเป็นผู้หญิง ผู้ชาย หรือคนรักเพศเดียวกัน องค์ความรู้เรื่อง Eco-Feminism ก็ไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้หญิงเท่านั้นที่ควรเรียนรู้ เพราะคนทุกคนรวมทั้งสิ่งแวดล้อมบนโลกมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันไปหมดที่สำคัญก็คือผู้ชายควรตระหนักอย่างลึกซึ้ง เพราะความรุนแรงที่เกิดกับผู้หญิงกับสิ่งแวดล้อมเกิดจากโครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่ วิกฤติของคู่สถานการณ์นี้จะเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีอย่างรวดเร็วก็ต่อเมื่อผู้ชายร่วมลุกขึ้นมาต่อสู้กับโครงสร้างดังกล่าวด้วย หากไม่แล้วความรุนแรงของคู่สถานการณ์ดังกล่าวคงต้องรอการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเชื่องช้าและไม่ทันการณ์.

เครือข่ายภาวนาตามแนวหมู่บ้านพลัมขอเชิญร่วมงาน

ภาวนา...สามัญญัติแห่งความเบิกบาน

โดย คณะภิกษุ ภิกษุณี ในสังฆะท่านติช นัท ฮันห์ แห่งหมู่บ้านพลัม ประเทศฝรั่งเศส

๑ งานปาฐกถา ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๖

ณ หอประชุมเล็ก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

๑ กิจกรรมฝึกปฏิบัติ ๓ วัน ๙-๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๖

ณ หอจัน พุทธมณฑล จ.นครปฐม

๑ กิจกรรมฝึกปฏิบัติ ๗ วัน ๑๔-๒๐ พฤษภาคม ๒๕๔๖

ณ ไร่บุญญาลือ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

สอบถามรายละเอียดได้ที่

โทร. ๐-๒๓๑๔-๗๓๔๕ ถึง ๖ อีเมล : tictd@tictd.org

รายชื่อผู้สมัครสมาชิกเสขิยธรรม

- ๑. คุณธวัชชัย โคสิตระกุล ๒๐๐ บาท
- ๒. คุณพิมพ์พันธุ์ หาญกานศิริสกุล ๒๐๐ บาท
- ๓. คุณฉัตรวรัญ อองสิงห์ ๒๐๐ บาท
- ๔. คุณฉรณี บุญประกอบ ๔๐๐ บาท
- ๕. คุณวราภรณ์ แซ่มสนธิ์ ๔๐๐ บาท
- ๖. คุณ Osamu Isumi ๖๐๐ บาท
- ๗. คุณวันพรษา อภิรัฐนานนท์ ๒๐๐ บาท
- ๘. คุณภาควุณี นรราชจารุพันธ์ ๒๐๐ บาท
- ๙. สามเนตร จิรพุทธ เลาไฮ ๒๐๐ บาท
- ๑๐. คุณณภา กอพิยคฉินทร์ ๒๐๐ บาท
- ๑๑. คุณดวงพอลย์ มณีไพโรสณธ์ ๔๐๐ บาท
- ๑๒. คุณพัชรี รัตปริญญา ๒๐๐ บาท
- ๑๓. พระอาจารย์ศรีทรน ไชยราช ๒๐๐ บาท
- ๑๔. คุณศรชิต พัฒนโกตะ ๒๐๐ บาท
- ๑๕. พระมหาจำลอง ภูมิสิทธิ์ ๒๐๐ บาท
- ๑๖. คุณสิลลา บรรหารนุวัฒน์ ๒๐๐ บาท
- ๑๗. คุณพูนศักดิ์ มิได้ ๔๐๐ บาท
- ๑๘. คุณวิบูลย์ อิกากุล ๔๐๐ บาท
- ๑๙. คุณสุพรรณิธีร์ เจ๊ะเจดกุล ๔๐๐ บาท
- ๒๐. คุณกอบกุล เกตุหลวงศรี ๔๐๐ บาท
- ๒๑. คุณสุวิมล ธีรบุญพาทภรณ์ ๒๐๐ บาท
- ๒๒. คุณลัดดา รุติเกียรติพงษ์ ๒๐๐ บาท
- ๒๓. คุณหทัยา เรือยวิวัฒน์กุล ๒๐๐ บาท
- ๒๔. คุณสุทิน หล่อศรีสุขชัย ๔๐๐ บาท
- ๒๕. คุณอนุวัฒน์ วิฒนพิชฌนากุล ๖๐๐ บาท
- ๒๖. คุณเสิด เชื้อดวงยุย ๒๐๐ บาท
- ๒๗. ผศ. ลัดดา สวินทร ๒๐๐ บาท
- ๒๘. ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๔๐๐ บาท
- ๒๙. คุณชลองค์ ลำแจ้ง ๒๐๐ บาท
- ๓๐. คุณศักดิ์ รัตตะรังสี ๒๐๐ บาท
- ๓๑. คุณนิกร คำเหลี่ยม ๒๐๐ บาท
- ๓๒. คุณวีระศักดิ์ ธาปบัสวรรค์ ๒๐๐ บาท
- ๓๓. คุณสุนิ ผลดีเยี่ยม ๒๐๐ บาท
- ๓๔. คุณปาริสุทธิ์ เลิศชลาธาร ๔๐๐ บาท
- ๓๕. คุณบำรุง สกุลปราโมทย์ ๔๐๐ บาท
- ๓๖. คุณเนาวรัตน์ พลายน้อย ๔๐๐ บาท
- ๓๗. คุณ Ted Mayer ๔๐๐ บาท
- ๓๘. คุณดวงตา มัชฌายานนท์ ๔๐๐ บาท
- ๓๙. คุณโกศล บุญจานุวัตร ๔๐๐ บาท
- ๔๐. คุณชำนาญ จันทร์เรือง ๒๐๐ บาท
- ๔๑. คุณประทีป บริบูรณ์นางกุล ๒๐๐ บาท
- ๔๒. คุณชุตีร์ โอฬารมูล ๒๐๐ บาท
- ๔๓. คุณกรรณิการ์ เล็กบุญญาเสิม ๒๐๐ บาท
- ๔๔. คุณณลดาวัลย์ วณิชย์ ๒๐๐ บาท
- ๔๕. คุณศิริวรรณ พานิชตระกูล ๒๐๐ บาท
- ๔๖. คุณจิราพร มัลลิกะมาลย์ ๒๐๐ บาท
- ๔๗. คุณศิริเอมอร อุนหญูป ๒๐๐ บาท
- ๔๘. คุณพัชรีนทร์ สุกัญศีล ๒๐๐ บาท
- ๔๙. คุณศรณีย์ สุขุมวาท ๒๐๐ บาท
- ๕๐. พระมงคล ชัคคธัมโม ๒๐๐ บาท
- ๕๑. คุณรัสนากร ธรรมพงศ์ ๖๐๐ บาท
- ๕๒. คุณฐิติพร คนฐิฐา ๒๐๐ บาท
- ๕๓. คุณสารสิทธิ์ พงษ์เสนา ๒๐๐ บาท
- ๕๔. คุณพิทยา ศิวโกตะเพ็ชร ๔๐๐ บาท
- ๕๕. คุณชัยชุมพล มีบุญ ๒๐๐ บาท
- ๕๖. คุณเพชรรัตน์ เจษฎางค์กุล ๔๐๐ บาท
- ๕๗. คุณด้าวรงค์ บัวยอม ๒๐๐ บาท
- ๕๘. คุณสุนทร นามพันสิทธิ์ ๒๐๐ บาท
- ๕๙. คุณวิภา สัพทาวงค์ ๒๐๐ บาท
- ๖๐. คุณจันทร์หา นานเจริญ ๔๐๐ บาท
- ๖๑. คุณพรศรี ปัญจปิยกุล ๒๐๐ บาท
- ๖๒. คุณวัชรดาวา อมิตาภาพร ๒๐๐ บาท
- ๖๓. คุณนุชรี ตรีโรจน์วงศ์ ๔๐๐ บาท
- ๖๔. พระชัยยศ ยโสโธ ๒๐๐ บาท
- ๖๕. คุณชัยรัตน์ สุขชาติบุญมาก ๒๐๐ บาท
- ๖๖. คุณวิลาห์ สังข์ปัทมา ๒๐๐ บาท

กลุ่มเสขิยธรรม

๑๒๔ ซอยวัดทองนพคุณ ถนนสมเด็จพระเจ้าตากสิน เขตคลองสาน กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐
<http://www.buddhadasa.org/html/seki.html>

๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๕

เรื่อง การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติธรรม
เจริญพร พระณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร

ความรุนแรงถึงขั้นเสียเลือดเนื้อจากการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับกลุ่มผู้คัดค้านโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซียที่จังหวัดสงขลาเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคมที่ผ่านมา เป็นอีกครั้งหนึ่งที่ได้สร้างบาดแผลให้แก่สังคมไทย กรณีดังกล่าวเป็นบทพิสูจน์ว่าสังคมไทยยังไม่สามารถหลุดพ้นจากวังวนแห่งความรุนแรงที่สืบเนื่องจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ๗ จบจนถึงเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ หากมีแนวโน้มจะถลำลึกเข้าไปเรื่อย ๆ

ความรุนแรงนั้นมีสาเหตุจากการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประชาชนที่ชุมนุมโดยสงบเพียงเพื่อต้องการแสดงความคิดเห็นต่อโครงการของรัฐบาลดังกรณีผู้ชุมนุมประท้วงโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย ผลที่เกิดจากความรุนแรงมิใช่เป็นแค่ความสูญเสียฝ่ายรัฐและประชาชนเท่านั้น หากยังก่อความเสียหายแก่สังคมไทยโดยรวม ไม่มีใครที่เป็นผู้ชนะจากเหตุการณ์ครั้งนี้

ในยามนี้การขยายความขัดแย้งให้ลุกลามมากขึ้นมีแต่จะทำให้สถานการณ์เลวร้ายลง กลุ่มเสขิยธรรมอันประกอบด้วยบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ปรารถนาศานติธรรมในสังคมไทย ใคร่ขอวิงวอนรัฐบาลว่า สิ่งที่จะต้องทำอย่างรีบด่วนเวลานี้มิใช่การกล่าวโทษอีกฝ่ายหนึ่ง อันรังแต่จะเพิ่มความโกรธเกลียดให้มากขึ้น รัฐบาลควรมีความยับยั้งชั่งใจ ดังสติ หากทวนหมักเป็นเบ้า และหันมาทบทวนวิธีการที่เข้ากับผู้ชุมนุมโดยคำนึงถึงหลักสันติวิธีเป็นสำคัญ อีกทั้งพึงถือเป็นบทเรียนสำหรับการปรับปรุงแก้ไขและป้องกันมิให้มีเหตุรุนแรงแบบนั้นอีกในอนาคต ทั้งนี้โดยตระหนักว่ารัฐบาลมิได้ปกครองประเทศด้วยกฎหมายและกำลังเท่านั้น หากยังจำต้องอาศัยธรรมเป็นหลักด้วย โดยเฉพาะเมตตาธรรมและขันติธรรม พึงถือว่าประชาชนที่เห็นต่างจากรัฐบาลเป็นพี่น้องร่วมชาติที่สมควรได้รับการปฏิบัติด้วยกรุณาและความเห็นอกเห็นใจ ไม่มองเป็นปฏิปักษ์หรือแบ่งเขาแบ่งเรา ปฏิเสธไม่ได้ว่าการมองผู้ชุมนุมด้วยท่าทีเช่นนี้เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งนำไปสู่การปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชนในเหตุการณ์ที่ผ่านมา

สังคมไทยกำลังเดินไปสู่หนทางแห่งความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนมากขึ้นเรื่อย ๆ อันเนื่องจากโครงการของรัฐจำนวนมากที่กำลังจะเกิดขึ้น รวมทั้งโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซียซึ่งไม่มีทีท่าว่าจะยุติง่าย ๆ กลุ่มเสขิยธรรมใคร่เห็นความผิดพลาดในเหตุการณ์ล่าสุดเป็นบทเรียนสำหรับรัฐในการปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการกับความขัดแย้งให้เป็นไปในทางสันติ เพื่อนำพาสังคมไทยให้ก้าวพ้นจากวังวนแห่งความรุนแรงที่ครอบงำมาหลายทศวรรษ ด้วยเหตุนี้จึงหวังว่าความคิดเห็นดังกล่าวจะได้รับการพิจารณาจาก พระณฯ นายกรัฐมนตรีตามสมควร

ขอเจริญพร

(Signature)
 (พระกิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ)

ประธานกรรมการบริหารกลุ่มเสขิยธรรม
 ในนามกลุ่มเสขิยธรรม

เสขิยธรรม

ข้าพเจ้า พระ แม่ชี นาย นาง น.ส.

ฉายา/นามสกุล .....

อายุ ..... ปี พรรษา .....

การศึกษา นักธรรม ..... บาลี เปริยญ .....
 ปริยญาตรี สูงกว่าปริยญาตรี
 มัธยมศึกษา, ปวช., ปวส.
 อื่น ๆ (ระบุ) .....

อาชีพ รับราชการ, รัฐวิสาหกิจ ทำงานเอกชน
 ธุรกิจส่วนตัว นักศึกษา
 อื่น ๆ (ระบุ) .....

รายได้/เดือน ..... งานอดิเรก .....

หนังสือที่ชอบอ่าน ๑ .....
๒ .....

สมัครเป็นสมาชิก หนังสือ "เสขิยธรรม"

สมาชิกใหม่ ต่ออายุสมาชิก (เลขสมาชิกเดิม.....)

เป็นเวลา ..... ปี (ปีละ ๒๐๐ บาท ๔ ฉบับ) เป็นเงิน ..... บาท

เริ่มรับตั้งแต่ฉบับ .....

สถานที่ส่งหนังสือ .....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

รหัสไปรษณีย์ ..... โทรศัพท์ .....

โดยได้แนบ ธนาณัติ ตัวแลกเงินไปรษณีย์ เช็คของขงผู้

ส่งจ่ายในนาม **นางพุดฉวี เรืองจิราธร (ปน.หัวหมาก)**

ส่งมาที่ **คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)**
๒๙/๑๕ ซอยรามคำแหง ๒๑ (นวดศรี) ถนนรามคำแหง
แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

- ๖๗. คุณนงเยาว์ หนูไชยะ ณ กาฬสินธุ์ ๕๐๐ บาท
- ๖๘. คุณศิริพร อึ้งสกุล ๒๐๐ บาท
- ๖๙. คุณชัยพร แสงกระจ่าง ๒๐๐ บาท
- ๗๐. คุณเพ็ญลดา วีระชาติสกุลชัย ๕๐๐ บาท
- ๗๑. คุณพรทิพย์ พงษ์สวัสดิ์ ๒๐๐ บาท
- ๗๒. คุณสมพงษ์ ชนะติระกุล ๒๐๐ บาท
- ๗๓. คุณสุวัฒน์ สุวิยาแสงเพชร ๒๐๐ บาท
- ๗๔. คุณเลอพงษ์ เสาวลักษณ์พรรณ ๒๐๐ บาท
- ๗๕. คุณไพโรจน์ ดันติเจริญสิน ๕๐๐ บาท
- ๗๖. คุณศรวิศิต งามรमान ๕๐๐ บาท
- ๗๗. คุณประเสริฐ รักมณี ๖๐๐ บาท
- ๗๘. คุณเทพรัตน์ จันทร์พันธ์ ๒๐๐ บาท
- ๗๙. คุณกษพร ภาวดีสกุล ๕๐๐ บาท
- ๘๐. คุณอนุพงศ์ เทพรวิมล ๕๐๐ บาท
- ๘๑. คุณพิชญา อารยะพิสุทธิกุล ๒๐๐ บาท
- ๘๒. คุณชัยวุฒิ สุขชิน ๕๐๐ บาท
- ๘๓. คุณเกียรติยศ คู่พิทักษ์ ๒๐๐ บาท
- ๘๔. คุณจวีรัตน์ ใจนาวิณ ๕๐๐ บาท
- ๘๕. คุณธาวีรัตน์ ศิริคุณ ๕๐๐ บาท
- ๘๖. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๐๐ บาท
- ๘๗. คุณพูนศิริ จุระหาญ ๕๐๐ บาท
- ๘๘. คุณมหานรินทร์ สุธรรม ๕๐๐ บาท
- ๘๙. พระมานพ นิภาโร ๒๐๐ บาท
- ๙๐. คุณคำพร แฉมอินทร์ ๒๐๐ บาท
- ๙๑. คุณบุญยานุช นวนทรสกุล ๒๐๐ บาท
- ๙๒. คุณเมธี จันทร์ธา ๒๐๐ บาท
- ๙๓. คุณภรณ์ทิพย์ รุจนากร ๒๐๐ บาท
- ๙๔. โรงเรียนวรรณสว่างจิต ๒๐๐ บาท
- ๙๕. ดร.สิรินทร์ นำมูลนิยม ๒๐๐ บาท
- ๙๖. พ.ญ.สาคร ชนมัตต์ ๒๐๐ บาท
- ๙๗. คุณบัณฑิต สุวาทศิลป์ ๕๐๐ บาท
- ๙๘. คุณสุวรรณา เชื้อชินวงศ์ ๒๐๐ บาท
- ๙๙. คุณประภา คงปัญญา ๒๐๐ บาท
- ๑๐๐. คุณเยาวศ อารีพิงศา ๒๐๐ บาท
- ๑๐๑. คุณนิศากร เวศกิจกุล ๒๐๐ บาท
- ๑๐๒. มูลนิธิสุขภาพไทย ๒๐๐ บาท
- ๑๐๓. โครงการธรรมยาตราเพื่อทะเลสาบสงขลา ๒๐๐ บาท
- ๑๐๔. คุณคุณสันต์ สุภวัตรารคุณ ๕๐๐ บาท
- ๑๐๕. คุณสุวารี พันธจรรย์ณี ๒๐๐ บาท
- ๑๐๖. SR.Linn Nghiem ๒๐๐ บาท
- ๑๐๗. คุณพัชพร ไชยรังษุ ๒๐๐ บาท
- ๑๐๘. คุณสุภาภรณ์ อภาวิชอุตม์ ๒๐๐ บาท
- ๑๐๙. น.พ.ธวัชชัย ชัยกิจมงคล ๒๐๐ บาท
- ๑๑๐. คุณจวีร์ เชื้อรัตนพงษ์ ๕๐๐ บาท
- ๑๑๑. คุณพงษ์ธาดา วุฒิกาวณ์ ๒๐๐ บาท
- ๑๑๒. พ.ญ.ยุพิน พนบายกุล ๒๐๐ บาท
- ๑๑๓. คุณบุญมี ภักดี ๒๐๐ บาท
- ๑๑๔. คุณสุภาโมทย์ ศิลารักษ์ ๒๐๐ บาท
- ๑๑๕. คุณชาลิสสา บุญศิริ ๒๐๐ บาท
- ๑๑๖. คุณจากรุณี วงศ์ละคร ๕๐๐ บาท
- ๑๑๗. คุณธองอาจ กุทธิ์ปรีชา ๒๐๐ บาท
- ๑๑๘. คุณมลลิวา ศิริไธรวัย ๒๐๐ บาท
- ๑๑๙. หอสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ๒๐๐ บาท
- ๑๒๐. คุณรงนา ศิริสุวรรณ ๒๐๐ บาท
- ๑๒๑. คุณสาวิศา พลปัญญา ๒๐๐ บาท
- ๑๒๒. คุณบุปผา วิมลพันธ์ ๒๐๐ บาท
- ๑๒๓. คุณอรชร เรือนคำ ๒๐๐ บาท
- ๑๒๔. คุณกัญญา กุณฑกาญจน์ ๕๐๐ บาท

รายชื่อผู้สมัครสมาชิกผู้สนับสนุน

- ๑. คุณธวัชชัย โตสิตระกุล ๒๐๐ บาท
- ๒. คุณปวีร์สุทธิ เลิศคุณาธาร ๕๐๐ บาท
- ๓. คุณลดาวัลย์ วนวิทย์ ๕๐๐ บาท

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๕-๒๕๕๕
๑๐๐ ปีชาตกาลพุทธทาสภิกขุ
 "ร่วมศึกษาเพื่อสืบสานปณิธานพุทธทาส"

สวัสดีครับ หนอนแวนขอรายงานตัวเข้าสู่หนังสือเสวยธรรมเป็นฉบับแรกนะครับ คราวนี้ออกจะถูกละหุกไปหน่อย เป็นความผิดของหนอนแวนเอง ละครับที่ไม่รู้ว่าทำเวลาหายไปไหนหมด ไม่ได้นั่งทอดหุ่ยอ่านหนังสือให้สมความเป็นหนอนแวนเอาเสียเลย ว่าแล้วก็ขอหยิบเอาวรรณกรรมเยาวชนมาให้อ่านเป็นการประเดิมซะครับ เพราะมีเรื่อง "โมโม" ที่พูดถึงเวลาที่หายไปของคนเราอยู่พอดี สำหรับเสวยธรรมฉบับนี้เรามีหนังสือมาให้เลือกอ่านอย่างหลากหลายขึ้น (ตามคำบัญชาจากท่านบ.ก.) แต่ทั้งหมดนี้ก็ยังคงอยู่บนจุดยืนของความ เป็นชาวพุทธ ที่มุ่งแสวงหาวิถีชีวิตอัน เป็นอิสระภายในและพึ่งพิงวัตถุภายนอกให้น้อยลง รวมทั้งแสวงหาความสุขจาก ด้านในให้มากขึ้นด้วย อ่านแล้วรู้สึกอย่างไรก็เขียนมาติชมคอมเมนต์กันได้ครับ

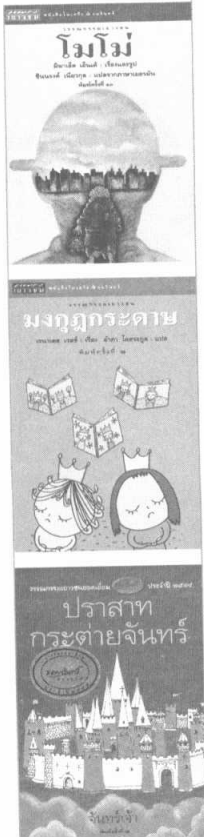
ฉบับนี้ขออำลาไปตามหาเวลาที่หายไปก่อนละครับ พบกันใหม่ฉบับหน้าครับ

หนอนแวน

โมโม

มิซึฮิโตะ เอนดะ เขียน
ชินรณรงค์ เนียวกุล แปล
สำนักพิมพ์แพรวเยาวชน
กระดาษกรีนรีด ๓๒๐ หน้า
ราคา ๑๕๐ บาท (พิมพ์ครั้งที่ ๑๓)

หนังสือเล่มนี้เป็นวรรณกรรมเยาวชนที่อยู่ในหัวใจของนักอ่านหลายท่าน โมโมเป็นเด็กผู้หญิงธรรมดา ๆ คนหนึ่ง ที่มีเวลาให้กับทุกคนที่แวะมาพูดคุยกับเธออยู่มาวันหนึ่งเมื่อโมโมรู้สึกว้า คนรอบข้างของเธอมอบเวลาของตัวเองให้กับนักล่าเวลาสี่เท้าไปที่ละน้อย จนกระทั่งไม่เหลือเวลาสำหรับการพูดคุยกับเธออีกต่อไป โมโมค้นพบแผนการอันชั่วร้ายของบรรดานักล่าเวลาเหล่านั้น และที่สำคัญพวกมันก็รู้เสียด้วยสิว่า โมโมเป็นคนเดียวที่อาจทำลายแผนการของพวกเขา

มันได้ การตามล่าตามล้างจึงเกิดขึ้น

โมโมจะทำอะไรและต้องอาศัยความช่วยเหลือจากใครในการกอบกู้เวลากลับคืนมา ต้องติดตามอ่านจากหนังสือเล่มนี้ ซึ่งจะเปิดโลกแห่งจินตนาการของเราให้กว้างขวางลึกซึ้งขึ้น สถิติการพิมพ์ครั้งที่ ๑๓ ย่อมเป็นเครื่องรับประกันความน่าอ่านของหนังสือเล่มนี้ได้ดีวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้จะทำให้คุณรู้ว่าหนังสือเด็กไม่ได้เป็นเพียงหนังสือที่เขียนให้เด็กอ่านเท่านั้น เพราะเมื่ออ่านจบแล้วคุณอาจต้องตั้งคำถามกับตัวเองว่า วิถีชีวิตที่พึ่งต้องการอย่างแท้จริงนั้นควรจะเป็นอย่างไร และในเมื่อเวลาในชีวิตที่เราแต่ละคนได้รับมานั้นมีอย่างจำกัด เราจะปล่อยให้สภาพสังคมเศรษฐกิจคุกคามชีวิตของเราไปอีกนานเท่าไร

มงกุฎกระดาษ

โรนาเตอ เวลซ์ : เรื่อง อำภา อดตระกูล : แปล
พิมพ์ครั้งที่ ๒ สำนักพิมพ์แพรวเยาวชน
กระดาษกรีนรีด ๑๒๘ หน้า ราคา ๙๕ บาท

เรื่องราวการเรียนรู้ที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ของเด็กหญิงที่เป็นเพื่อนสนิทกันสองคน ทั้งนิโคเลและเทเรซ่าต่างก็เชื่อว่าตนเองเป็นเจ้าของหญิงที่ถูกทอดทิ้งไว้ในครอบครัวที่กำลังอาศัยอยู่ เมื่อต่างฝ่ายต่างรู้ความลับของกันและกัน ความเป็นเพื่อนสนิทก็เลยชักจะมีรอยร้าว เพราะเจ้าหญิงที่แท้จริงก็น่าจะมีเพียงองค์เดียวเท่านั้น

ระหว่างการต่อสู้แย่งชิงความเป็นเจ้าหญิงที่แท้จริง แม้ของนิโคเลก็ป่วยหนักและต้องเข้าโรงพยาบาล นิโคเลซึ่งอยู่กับแม่เพียงสองคนก็จำเป็นต้องมาอยู่ร่วมชายคากับเทเรซ่าเพื่อนรักที่กลายเป็นเพื่อนแค้นไปเสียแล้ว ในช่วงนี้เองที่ทั้งสองได้เรียนรู้เรื่องราวของชีวิต ที่เป็นสิ่งสำคัญมากกว่าการเป็นเจ้าหญิงเสียอีก

ปราสาทกระดาษจันทร์

จันทร์เจ้า เขียน
พิมพ์ครั้งที่ ๒ อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด
กระดาษกรีนรีด ๒๐๘ หน้า ราคา ๑๒๐ บาท

วรรณกรรมเยาวชนฝีมือนักเขียนไทยที่รับรางวัลยอดเยี่ยมจากการประกวดหนังสือของอมรินทร์พริ้นติ้ง เป็นวรรณกรรมที่เปิดโลกแห่งจินตนาการออกสู่ผู้อ่าน ด้วยการผสมผสานเรื่องของวิทยาศาสตร์เข้ากับพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์อย่างน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เรื่องราวเริ่มต้นเมื่อคนจากอีกมิติหนึ่งต้องการเคลื่อนย้ายต้นไม้ออกไปให้หมด

จากโลกนี้ แคมดินไม้ยังอยากจะไปเสียด้วยสิ เพราะมนุษย์โลกไม่ได้เอาใจใส่ต้นไม้ป่าไม้อย่างเพียงพอ เด็กชายหญิงสองพี่น้องซึ่งเกิดในครอบครัวประหลาด จึงต้องรับภาระในการปิดประตูมิติแห่งกาลเวลา ไม่ให้ต้นไม้ถูกเคลื่อนย้ายไปจนหมด

ตลอดทั้งเรื่องจะมีเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยและแง่มุมน่ารัก ๆ สอดแทรกอยู่เต็มไปหมด ทั้งชวนให้เพลิดเพลินและชวนให้ติดตาม อาทิเช่น การสั่งซื้อหนังสือและสินค้าจากร้านมหัศจรรย์ ที่คิดราคาสั่งของเป็นความดีและจำนวนคนที่จะได้รับผลจากการทำความดีของเรา เช่น หนังสือประวัติศาสตร์ของวิเศษเล่มหนึ่งราคาตลอดเหลือ "สองความดีสามพันชีวิต" เป็นต้น

บ้านดิน

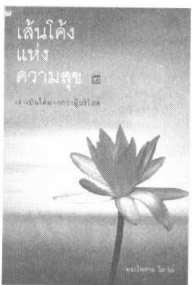
ราชบัณฑิต บุญไชโยและคณะ

สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา

กระดาษกรีนรีด ๑๗๕ หน้า ราคา ๑๖๐ บาท

วิถีชีวิตที่มีเวลาเป็นอิสระและพึ่งพาตัวเอง กำลังได้รับความสนใจมากขึ้นทุกที การสร้างบ้านด้วยตนเองเป็นอีกความฝันหนึ่งที่สามารถเป็นไปได้ หากคุณมีความตั้งใจเพียงพอ หนังสือ "บ้านดิน" เล่มนี้ เป็นเสมือนคู่มือสำหรับผู้เริ่มต้นที่ต้องการรู้ว่า เขาทำบ้านดินกันอย่างไร และมีใครทำบ้านดินกันแล้วบ้าง ตลอดจนรวบรวมคำถามที่มีคนสงสัยเกี่ยวกับบ้านดินมาประมวลเป็นคำตอบอย่างครบถ้วน

ตลอดทั้งเล่มมีภาพประกอบและคำอธิบายที่อ่านเข้าใจง่าย และสามารถทำตามได้ไม่ยากนัก หนังสือเล่มนี้ให้

คำยืนยันจากบรรดาผู้ที่มีประสบการณ์ในการสร้างบ้านดินทั้งในบ้านเราและต่างประเทศว่า การสร้างบ้านดินเป็นสิ่งทีทำได้ และยังเป็นประสบการณ์ที่มีความหมายสำหรับชีวิตเสียด้วยสิ ลองอ่านเล่มนี้ดู แล้วคุณอาจจะลุกขึ้นมาเป็นหนึ่งในเครือข่ายของผู้สร้างบ้านดิน เพื่อทำทนายวิถีชีวิตในสังคมบริโภคอีกแรงหนึ่ง

เส้นโค้งแห่งความสุข (๒)

พระไพศาล วิสาโล เขียน

จัดพิมพ์โดยมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค

พิมพ์ครั้งแรก กันยายน ๒๕๔๕

กระดาษปอนด์ ๑๑๒ หน้า ๑๒๐ บาท

ชื่อเสียงของผู้เขียนหนังสือเล่มนี้คงไม่จำเป็นต้องแนะนำกันอีกแล้ว เพราะการวิเคราะห์ลัทธิบริโภคนิยมอย่างถึงแก่นด้วยมุมมองทางพุทธศาสนา ดูจะเป็นผลงานอันโดดเด่นมากที่สุดในระยะหลัง ๆ ของผู้เขียนท่านนี้

สำหรับการรวบรวมบทความที่เคยตีพิมพ์ในวารสารฉลาดซื้อเล่มนี้ก็เช่นกัน มุมมองที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับท่าทีของการยังชีวิตให้เป็นสุขและ "เป็นมากกว่าผู้บริโภค" ได้รับการถ่ายทอดอย่างหลากหลาย พร้อมทั้งเสนอแง่คิดและตัวอย่างจำนวนหนึ่งที่จะช่วยจุดประกายความคิด ให้เห็นทางออกจากลัทธิบริโภคนิยมได้เป็นอย่างดี

ขอเชิญชวนให้ลองอ่านหนังสือเล่มนี้ดู อย่างน้อยก็เพื่อส่งเสริมศรัทธาต่อชีวิตของเราให้แน่นแฟ้นขึ้นว่า "ความสุขที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่ทรัพย์สินเงินทอง หากแต่อยู่ที่ความสามารถในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข"

การใช้บริการตู้หนังสือเสขิยธรรม

- ๑) หากท่านมีความต้องการหนังสือเล่มใดที่กองบรรณาธิการได้แนะนำผ่านตู้หนังสือแล้ว ขอได้ส่งจดหมายหรือไปรษณียบัตรแจ้งความจำนง พร้อมระบุชื่อหนังสือที่ท่านต้องการ มาให้ทางเจ้าหน้าที่ทราบ ทั้งนี้ โดยขอได้ครั้งละ ๑ เล่ม **แบบแสดมปี ดวงละ ๒ บาท ๕ ดวง**
- ๒) การให้บริการตู้หนังสือเสขิยธรรมนี้ เพื่อจุดประสงค์สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าของ **ภิกษุ สามเณร และแม่ชี** เป็นหลัก ดังนั้นภายหลังจากที่ผู้จัดทำได้ส่งหนังสือไปถวายแล้ว หากท่านมีความสนใจหนังสือเล่มอื่นอีก ขอให้แสดงความจำนงพร้อมระบุชื่อหนังสือที่ต้องการมาให้ทางเจ้าหน้าที่ได้ทราบ และเขียนวิจารณ์หรือเสนอความคิดเห็นที่ได้จากการอ่านหนังสือเล่มก่อนมาด้วย

สำหรับท่านผู้อ่านที่เป็น **ฆราวาส** นั้น หากท่านสนใจหนังสือที่เราแนะนำ ก็สามารถสั่งซื้อผ่านทาง ศพพ. ในราคาพิเศษพิเศษ ๒๐% โดยส่งรายชื่อหนังสือที่ต้องการมาที่

ตู้หนังสือเสขิยธรรม

๑๒๔ ซอยวัดทองนพคุณ ถนนสมเด็จเจ้าพระยา

เขตคลองสาน กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐

ธนาคารดีสง่า นายสาวบัวทอง พิมพ์ลา ปณ.คลองสาน

เจริญพร

อาตมาส่งงานวิจารณ์ “ใครคือชาวพุทธฯ” มาที่ผู้หนังสือเสชียธรรมเมื่อเป็นประโยชน์และทำตามกติกาของคอลัมน์ อ่านแล้วก็สนุกดีส่งจดหมายใส่แสตมป์เพื่อขอให้บริการผู้หนังสือเรื่อง “พุทธพันธลัทธิ” มาด้วยครับ

ใครคือชาวพุทธโดยรวมสมัย : ปรากฏการณ์ “ใกล้เกลือกินด่าง” สิ่งที่มีคุณค่าในหนังสือเล่มนี้คือ การชี้ถึงสภาพความเป็นพุทธศาสนิกชนของสังคมไทยที่มีการแปรเปลี่ยนคุณค่าและความหมาย จุดเริ่มที่ผู้เขียนชี้การเปลี่ยนแปลงว่าเริ่มเมื่อประเทศไทยได้รับอิทธิพลตะวันตก ความสำคัญของวัฒนธรรมถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับสังคมเริ่มแปรเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ รวมไปถึงคุณค่าความเชื่อที่แปรปรวนทาบด้วยการถูกรวบงำโดยวิธีคิดแบบลัทธิวิทยาศาสตร์ที่ปฏิเสธความจริง ความคิดอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือการรับรู้ด้วยอายตนะทั้ง ๕ ความแปรเปลี่ยนไปนี้ทำให้ผลผลิตของวัด คือผู้ได้ศึกษาบวชเรียนไม่ได้มีคุณภาพในฐานะชาวพุทธที่พึ่งนำยกย่องเท่าใดนัก ผู้เขียนได้หยิบยกตัวอย่างบุคคลใกล้ขีด คือญาติผู้ใหญ่ของผู้เขียนเองมาบอกเล่าเพื่อเป็นตัวอย่างประกอบและยังปรากฏด้วยว่าบุคคลที่มีความรู้ทางธรรมะหลายท่านก็มาจากการศึกษา เรียนรู้อื่นๆ โดยไม่ได้มาวัดเท่าใดนัก และคนรุ่นใหม่ในสังคมก็ไม่เห็นคุณค่าพุทธธรรมเช่นเดียวกับพิธีกรรมหลายอย่างในวัดก็กลายเป็นเพียงรูปแบบที่หาความไม่ได้มากขึ้นเรื่อย ๆ

สาระในหนังสือได้จัดแบ่งชาวพุทธออกเป็นกลุ่ม ๆ ผู้ข้างต้นเป็นชาวพุทธกลุ่มแรกคือเป็นพวกที่ถือเรียกได้ว่าถือพุทธเพียงรูปแบบตามสภาพแวดล้อมโดยมีตระหนัก ไม่น่าสนใจในคุณค่าพุทธธรรมที่แท้จริงมากนัก ชาวพุทธกลุ่มที่ ๒ คือกลุ่มชาวพุทธที่เห็นคุณค่าพุทธธรรม ไม่ได้ยึดติดหรือหลงติดรูปแบบแบบกลุ่มแรก ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างชาวต่างประเทศที่หันมาสาบานพุทธศาสนา ๒ ท่าน ท่านหนึ่งเป็นอุบาสก อีกท่านเป็นพระภิกษุ ซึ่งต่างให้คุณค่าและความสำคัญกับการฝึกฝนปฏิบัติชีวิตด้านใน ศิล สมาธิ ปัญญาและการมีสติเท่าทันตนเอง รวมถึงเท่าทันต่อสังคมรอบข้างด้วย ในส่วนสุดท้ายผู้เขียนได้เขียนถึงสภาพบทบาทของวัดไทยในต่างแดนที่เป็นเพียงตัวแทนทางวัฒนธรรมมากกว่าตัวแทนทางพุทธธรรมที่แท้จริง ซึ่งหมายถึงการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณย่อมเป็นไปได้ยาก ขณะเดียวกันในแง่อุบาสก อุบาสิกาที่ต้องการธรรมะในฐานะยาแก้ปวด เพื่อคลายเครียดมากกว่าเป้าหมายการ ลด ละ เลิกกิเลสหรืออุทิศอย่างแท้จริง โดยอุบาสก อุบาสิกาเหล่านี้ยังคงยึดติดสะสมฐานะเงินทองเกียรติต่าง ๆ และสัมพันธ์กับพุทธธรรมในระดับปัจเจกบุคคลมากกว่าการพิจารณาหรือเห็นว่าพุทธธรรมเป็นเรื่องที่มีคุณค่าความหมายต่อสังคมส่วนรวม

สิ่งที่น่าสนใจคือ ทำให้ผลผลิตของวัดซึ่งหมายถึงพระภิกษุที่ได้ศึกษาบวชเรียนจากวัดจึงไม่เป็นผลผลิตชาวพุทธที่มีคุณค่าต่อสังคม สิ่งนี้ย่อมบอกสัญญาณถึงความไม่มีคุณภาพของชีวิตการศึกษาของพระภิกษุ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกลับกลายเป็นว่าคนทั่วไปที่ศึกษาพุทธศาสนาด้วยตนเองหรือช่องทางอื่น ๆ ที่ไม่ใช่วัดกลับมีความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจธรรมะที่ลึกซึ้งกว่า หรือแจ่มุมที่ผู้เขียนเห็นว่าชนชั้นสูงบางคน บางกลุ่มนิยมทำบุญกับพระฝรั่ง เหตุผลในเรื่องความเห่อ ความชื่นชมคนต่างชาติ ผั่งที่มาจากอาจจะเป็นเหตุผลสนับสนุนอยู่บ้างแต่ที่น่าจะมีเหตุผลอื่น ๆ ประกอบด้วยเพราะธรรมชาติการเปรียบเทียบย่อมมีอยู่ตลอดเวลา ขณะเดียวกันความนิยมพระไทยที่มักปรากฏเป็นข่าวอยู่เสมอ ก็มักเป็นเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ความศักดิ์สิทธิ์ที่จะลดบันดาลความร้ายร้าย ความมั่นคง ความปลอดภัยมากกว่าการมีบทบาทในเชิงสังฆนธรรมะ

ชื่อของหนังสือ “ใครคือชาวพุทธโดยรวม” บ่งบอกความหมายเชิงเรียกร้องตอบทบาทของความเป็นชาวพุทธที่แท้ แม้ว่าผู้เขียนจะไม่ได้ชี้โดยตรงแต่คำอธิบายความหมายชาวพุทธของผู้เขียนก็ทำให้เห็นว่าชาวพุทธที่แท้ต้องเจริญด้วยศีล สมาธิ ปัญญาโดยมีสติกำกับเพื่อเท่าทันตนเอง และที่สำคัญด้วยเช่นกันคือ ชาวพุทธโดยรวมต้องเท่าทันความเป็นไปของสังคม นำเสียต้ายที่คนไทยซึ่งอยู่ในดินแดนที่มีความพร้อมทั้งทางวัฒนธรรม มรดกพุทธธรรมจากบรรพบุรุษกลับไม่เห็นคุณค่าของพุทธธรรม ไม่ตระหนักรู้ต่อความเป็นชาวพุทธจึงไม่น่าแปลกใจที่ปรากฏการณ์ “ใกล้เกลือกินด่าง” จะเกิดขึ้นแล้วกลับกลายเป็นว่าความเข้าใจในพุทธธรรมของเราเกิดขึ้นจากบทบาทชาวต่างประเทศที่อยู่ห่างไกลซึ่งกลับมาสนใจบวชเรียนรวมถึงศึกษาปฏิบัติ ตลอดจนคนหนุ่มนำพุทธธรรมมาปฏิบัติในชีวิตมากกว่าคนไทยทั่วไปเสียเอง

คำถามอีกประการที่บางที่ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้อาจมีโอกาสนิยายเพิ่มเติมในโอกาสต่อไป คือคุณค่าของการเป็นชาวพุทธที่แท้คืออะไร และอยู่ที่ไหนรวมถึงองค์ประกอบการเป็นชาวพุทธที่มีอะไรบ้าง บางทีจุดเริ่มของทุกท่านคือการเฝ้าสำรวจตนเองถึงฐานะความเป็นชาวพุทธของตนเองว่ามีมากน้อยเพียงใดและเหมาะสมกับความเป็นไปของสังคมหรือไม่ การเฝ้าสำรวจตนเองเป็นการก้าวแรกของทุกคน

พระชัยยศ

พระเป-ล้า สนุดจิตโต

วัดนาล้อม ต.เขาสาม อ.ทับสะแก

จ.ประจวบคีรีขันธ์ ๗๖๑๓๐

เจริญธรรม กองบรรณาธิการเสชียธรรม

อาตมาได้รับหนังสือหลายเล่มจากหลาย

ธรรมที่รู้จัก ทราบว่าหนังสือเหล่านี้ส่วนมากได้มาจาก เสชียธรรม นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับอาตมาในการอบรมปัญญา และยกระดับจิตวิญญาณ หนังสือที่อาตมาสนใจมากคือ สีหนาทปริสือ ที่ทำให้อาตมาเข้าใจแนวคิดของพุทธศาสนานิกายวัชรยานและมหายานได้ดีขึ้น จนบางครั้งนึกเปรียบเทียบว่า การศึกษาในคณะสงฆ์ไทยนั้น ออกจะด้อยไปมากในเรื่องของมหายานจนบางครั้งก็เข้าใจหลักการไขว้เขว ยิ่งพระภิกษุบางรูปไปแคบ ถึงกับกล่าวหาว่าพระสงฆ์ของมหายานเป็นนิกายนอกศาสนา เพราะเหตุผลในเรื่องความแตกต่าง ในเรื่องของอภิสมัจจาท่านนั้นแต่ถ้าเราพิจารณาถึงหลักธรรม ชั้นอาทิพรหมจรรย์แล้วไม่แตกต่างกันเลย

สีหนาทปริสือ เป็นหนังสือที่ให้ความกระจ่างในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี แต่ถึงอย่างไรก็ตามผู้ที่เข้าใจถ้อยคำที่เป็นกุศโลบายในหนังสือนี้จะต้องมีการศึกษาธรรมะมาบ้างพอสมควร เช่น ความสิ้นหวังจะทำให้เราประสพความสำเร็จ ถ้าได้ศึกษาธรรมะมาแล้วก็เข้าใจทันที เพราะความหวังเป็นการค้ำชานิดหนึ่ง ความสิ้นหวังคือการมีสติระงับอย่าใ้ร้อนจนกลายเป็นความฟุ้งซ่านเพราะความหวัง ดังนั้นอาตมาอยากเสนอว่า เสชียธรรมควรจะแนะนำให้สมาชิกหรือผู้สนใจให้ศึกษาพระสูตรมหายานหรือหลักธรรมต่าง ๆ ของมหายานให้มากกว่านี้ (ซึ่งทางเสชียธรรมได้ทำอยู่แล้วเช่นการเสนอบทความขององค์ทะไลลามะหรือพระอาจารย์ติช นัท ฮันห์) ถึงอย่างไรก็ตามอาตมาก็ตระหนักดีว่าแนวคิดของมหายานนั้นยากที่พระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทจะเข้าใจได้ เช่นวิมลเกียรติเนิสสูตร พออ่านได้ไม่กี่หน้าก็ร้องยี้ เสียแล้ว มีอย่างไหน สารวาสาฬหคำมาสอนพระอรหันต์แม้พระสารีบุตรเองก็กำเนิดด้วยปัญญาครั้งปรากฏนามในพระสูตรนี้ก็กลายเป็นไข้งไป ไม่มีปัญญาแม้แต่ว่าได้ตอบวาทะกับนางเพชชิตา ซึ่งเป็นแค่มิเรอในปราสาทของคหบดีวิมลเกียรติ ยิ่งพระสังฆธรรมปุตตริกสูตรด้วยแล้ว อ่านจนจบหรืออ่านอีกหลายเที่ยวก็ยังไม่ว่าพระสูตรนี้กล่าวถึงอะไร เมื่อความรู้จักของฝ่ายเถรวาทเป็นเช่นนี้ ทางเสชียธรรมควรจะให้คำอธิบายเพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน ในแต่ละลัทธิของพุทธศาสนาและเพื่อความเจริญของจิตวิญญาณและสติปัญญาต่อไป

จากการอ่านหนังสือต่าง ๆ จากเสชียธรรมต้องยอมรับว่าผู้ที่อ่านหนังสือเหล่านี้ได้เป็นผู้ที่มีหัวคิดก้าวหน้าในการพัฒนาความรู้อยู่มาก อาตมาเชื่อว่าปัจเจกชนเหล่านี้จะเป็นกำลังในอนาคตของพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีหากได้รับการส่งเสริมที่ถูกต้องทั้งในด้านการศึกษาและการมีบทบาทในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธธรรม

เจริญธรรม

พระเป-ล้า สนุดจิตโต

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา
 อังคาร กัลยาณพงศ์
 สำนักพิมพ์ กิรินทร์ ลำดับที่ ๑
 พิมพ์ครั้งที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๔๕
 กระดาษปอนด์ ๑๐๕ หน้า
 ราคา ๑๐๐ บาท

ทะเลลามะ : ลูกชายของฉัน
 เรื่องเล่าจากแม่
 โดย ดิเรก เจริญ
 ชัตรูมาลย์ กบิลสิงห์ ชัญญุเสณ แบล
 สำนักพิมพ์สามสี
 พิมพ์ครั้งแรก กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕
 กระดาษปอนด์ ๒๕๔ หน้า
 ราคา ๑๒๐ บาท

คัมภีร์มรดกศาสตร์แห่งธิเบต
 ข้อความเปิดเผยเรื่องเร้นลับ
 ของความตาย
 เชอเกียม ตุงปะ วินโปช เขียน
 อนุสรณ์ ติปยานนท์ แปล
 พระไพศาล วิสาโล บรรณาธิการ
 จัดพิมพ์โดย มูลนิธิโกลดคิมทอง
 พิมพ์ครั้งที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๕
 กระดาษกวีรีต ๑๓๙ หน้า
 ราคา ๑๒๕ บาท

ตำนานอัสระ
 วีระ สมบูรณ์ เขียน
 จัดพิมพ์โดย มูลนิธิโกลดคิมทอง
 พิมพ์ครั้งที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๕
 กระดาษกวีรีต ๑๓๑ หน้า
 ราคา ๑๓๐ บาท

นิทานอัสระ
 อุเทน มหามิตร เรื่องและภาพเขียน
 จัดพิมพ์โดย มูลนิธิโกลดคิมทอง
 พิมพ์ครั้งที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๕
 กระดาษปอนด์ ๑๒๖ หน้า
 ราคา ๑๕๐ บาท

ภวานากับชีวิต
 ชีวิตแห่งการภวานา
 วดีลดา เพียงศิริ
 เครือมาศ วุฒิการณ์
 จัดพิมพ์โดย มูลนิธิเมตตาธรรมรักษ์
 พิมพ์ครั้งที่แรก พฤศจิกายน ๒๕๔๕
 กระดาษปอนด์ ๘๖ หน้า
 ราคา ๑๐๐ บาท
 รายได้สมทบ
 "กองทุนเครือมาศ วุฒิการณ์"

สี่เสรีมีจริงหรือ

บทเรียนประชาธิปไตย
 และวัฒนธรรมสื่อไทย
 ประวิตร โรจนพฤกษ์ เขียน
 จัดพิมพ์โดย มูลนิธิโกลดคิมทอง
 พิมพ์ครั้งที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๕
 กระดาษกวีรีต ๑๑๐ หน้า
 ราคา ๑๒๐ บาท

ป่วย อังการณ

ทัศนะว่าด้วยการศึกษา
 ปกป้อง จันวิทย์ บรรณารักษ์
 จัดพิมพ์โดย มูลนิธิโกลดคิมทอง
 พิมพ์ครั้งที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๕
 กระดาษกวีรีต ๒๒๒ หน้า
 ราคา ๒๐๐ บาท

คนทอตะวัน

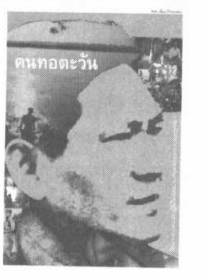
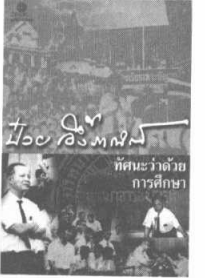
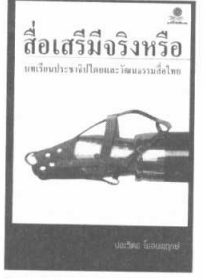
สิบบทสนทนากับผู้ลี้ภัยและ
 แรงงานอพยพจากประเทศพม่า
 ปองพล สารสมิตร, จรัส บุญฤทธิ์
 และพรสุข เกิดสว่าง หุดคุ้ยเรียบเรียง
 จัดพิมพ์โดย เพื่อนไร้พรมแดน
 พิมพ์ครั้งแรก กันยายน ๒๕๔๕
 กระดาษกวีรีต ๑๒๔ หน้า
 ราคา ๑๓๐ บาท

สั่งอพยพ

โครงการบังคับโยกย้ายถิ่นฐาน
 ชาวว่าในเขตรัฐฉานตะวันออก
 (๒๕๔๒-๒๕๔๔)
 โครงการเพื่อนไร้พรมแดน แปล
 และเรียบเรียงจาก UNSETTLING
 MOVES The Wa forced resettlement
 program in Eastern Shan State
 จัดพิมพ์โดย โครงการเพื่อนไร้พรมแดน
 พิมพ์ครั้งแรก พฤศจิกายน ๒๕๔๕
 กระดาษกวีรีต ๑๐๘ หน้า
 ราคา ๘๐ บาท

ใบอนุญาตข่มขืน

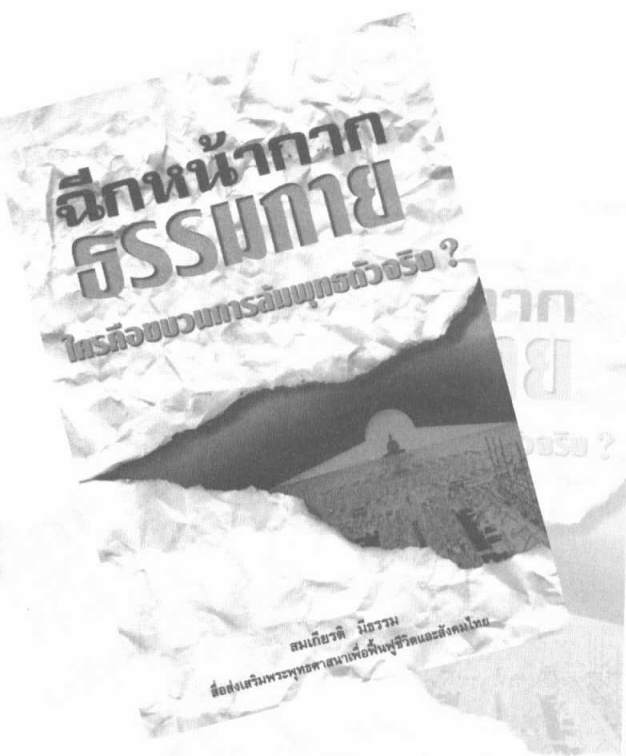
LICENCE TO RAPE
 บันทึกการทำรุนแรงทางเพศ
 ในรัฐฉาน
 สุภิตรา ภูมิประภาส และ
 เพ็ญภา นงษ์ทอง แปล
 จัดพิมพ์โดย สภาเพื่อสิทธิมนุษยชนและ
 การพัฒนาแห่งเอเชีย (ฟอร์แม-เอเชีย)
 และ คณะกรรมการการณรงค์เพื่อ
 ประชาธิปไตยในพม่า (กรพ.)
 พิมพ์ครั้งที่สอง ตุลาคม ๒๕๔๕
 กระดาษปอนด์ ๒๒๒ หน้า
 ราคา ๑๕๐ บาท

ฉีกหน้ากาก ธรรมกาย

ใครคือ ขบวนการล้มพุทธ ตัวจริง..?

สมเกียรติ มีธรรม

สื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพื่อฟื้นฟูชีวิตและสังคมไทย

ปลายปี ๒๕๔๑ วัดพระธรรมกาย เป็นข่าวใหญ่

ลงหน้าหนังสือพิมพ์ ไทไรท์คนและวิทยุทุกวัน ต่อเนื่องนานเป็นปี โดยสำนักแห่งนี้ได้เผยแพร่ลัทธิธรรมปฏิรูปไปในหมู่พุทธศาสนิกชนไทยและในต่างประเทศ ชักชวนให้ทำบุญบริจาคเงินเพื่อสร้างมหาธรรมกายเจดีย์ พระมหาสิริราชธาตุ และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ อีกมากมายภายในวัด หรือถ้าจะนับย้อนหลังไปตั้งแต่เริ่มก่อสร้างวัดพระธรรมกาย สำนักแห่งนี้มีพฤติกรรมเรียไรเช่นนี้มาตลอด แต่เพิ่งเป็นที่สนใจกันมากตอนที่วัดพระธรรมกายออกโฆษณาชุด "ปาฏิหาริย์-อัศจรรย์ ตะวันแก้ว" เพื่อระดมทุนสร้างมหาธรรมกายเจดีย์ให้เสร็จปี ๒๕๔๓

โดยในระยะนี้วัดพระธรรมกายออกมาตอบโต้ข่าวผ่านสื่อมวลชนและสื่อของตนอย่างรุนแรง จนหน่วยงานของรัฐไม่สามารถทำอะไรได้ คณะสงฆ์ก็อ่อนแอเกินกว่าที่จะยุติปัญหาด้วยการรักษาหลักการแห่งพระธรรมวินัย ทางฝ่ายคฤหัสถ์ก็อ่อนแอกระปลกกระเปลี่ยนไม่แตกต่างไปจากคณะสงฆ์ เมื่อไม่มีหน่วยงานใดเป็นผู้นำ พระสงฆ์และสังคมก็สับสน แยกแยะไม่ออกว่าจะไรผิดอะไรถูก

ขณะที่สังคมตกอยู่ในภาวะ
สูญญากาศ เจ้าคุณพระธรรมปิฎกได้
เขียนหนังสือเรื่อง “**กรณีธรรมกาย**”
ทำความเข้าใจเรื่องการทำบุญและเรื่อง
นิพพานเป็นอัตตา ซึ่งเป็นอุดมธรรมสูง
สุดของพระพุทธศาสนาที่วัดพระ
ธรรมกายนำไปบิดเบือน พิมพ์ออก
จำหน่ายแจกจ่ายให้กับพุทธศาสนิก
ชนจนทำให้วัดพระธรรมกายเป็นเคียด
เป็นแค้น ออกเอกสารโจมตีท่าน โดย
ส่งไปให้พระสังฆการีตามวัดต่าง ๆ ทั่ว
ประเทศ

หลังจากนั้นมีหนังสือ “**เปิดโปง
ขบวนการล้มพุทธ**” และ “**เทวทัตยุค
ไฮเทค อันตรายต่อสถาบันชาติ ศาสน์
กษัตริย์**” และเอกสารอื่น ๆ โดยผู้ใช้นามว่า ดร.เบญจ ภาระกุล เขียนบิดเบือน ใส่ร้าย โจมตีเจ้าคุณพระธรรมปิฎก มูลนิธิโกลด์คิมทอง มูลนิธิเด็ก มูลนิธิพุทธธรรม และบุคคลคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยหนังสือทั้งสองเล่มนี้ ได้โยงมูลนิธิต่างบุคคลต่าง ๆ ว่าเป็นกลุ่มเดียวกันที่จงทำลายพระพุทธศาสนา ทำให้พระสงฆ์และประชาชนเข้าใจผิดไปว่า กลุ่มคนเหล่านี้เป็นผู้ที่ทำลายพระพุทธศาสนาจริง

หนังสือ “**ฉีกหน้ากากระบบกาย : ใครคือกระบวนกรล้มพุทธตัวจริง**” จึงตีพิมพ์ออกมาเพื่อทำความเข้าใจกับพระสงฆ์และประชาชนทั่วไป ไม่ให้หลงผิดตามที่กลุ่มผู้ใช้นามว่า ดร.เบญจ ภาระกุล เขียนบิดเบือนและใส่ร้าย หนังสือเล่มนี้ถ้าเทียบกับหนังสือบางเล่มที่มีขายตามร้านหนังสือ คิดว่าน่าจะจะเป็นหนังสือที่ใช้เวลาเขียนสั้นที่สุดก็ว่าได้ เพราะต้องการออกให้ทันกับสถานการณ์ที่เป็นข่าวในเวลานั้น ถ้าจำไม่ผิดใช้เวลาค้นหาข้อมูล อ่านวางโครงเรื่องและเขียนประมาณ ๑ เดือน เมื่อรวมกระบวนการผลิตและการตรวจ

สอบความถูกต้องของเนื้อหา เบ็ดเสร็จประมาณ ๓ เดือนเห็นจะได้

หนังสือเล่มนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๔ ตอน **ตอนแรก**เป็นการนำเสนอภาพรวมเหตุการณ์ต่าง ๆ ของวัดพระธรรมกาย ตั้งแต่อดีต (ปี ๒๕๑๓) ถึงปัจจุบัน (ปี ๒๕๔๓) ว่าวัดพระธรรมกายทำอะไรไปบ้าง มีพฤติกรรมอย่างไร ในตอนนี้ผู้เขียนได้ค้นคว้าข้อมูลของวัดพระธรรมกายจากหนังสือพิมพ์ วารสารของวัดพระธรรมกาย หนังสือเล่ม และเอกสารต่าง ๆ ที่มีเกี่ยวข้องมากมาย จนถึงขณะนี้ผู้เขียนยังเก็บรวบรวมไว้เป็นหลักฐานเพื่อการอ้างอิงและไว้สืบค้นได้อีก แหล่งข้อมูลที่ใช้ค้นคว้า นอกจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้ว หอสมุดแห่งชาติก็เป็นแหล่งข้อมูลอีกแห่งหนึ่งที่เข้าไปใช้บริการระหว่างการเขียน แต่ทั้งสองแห่งที่ไม่แตกต่างกันก็คือเอกสารที่เก็บไว้ โดยเฉพาะวารสารและหนังสือพิมพ์จะถูกเก็บไว้ในระบบที่ไม่เป็นระเบียบ ว่าเฉพาะหนังสือพิมพ์แล้ว ทางหอสมุดแห่งชาติจะมัดรวมกันเป็นตั้ง ๆ ทำให้การค้นหาข้อมูลเป็นไปด้วยความล่าช้ามากกว่าจะได้ข้อมูลมาอ้างอิงสักเรื่องหนึ่ง ใช้เวลาเป็นวันในการสืบค้น

ตอนสองและตอนสาม ใช้เวลาค้นหาข้อมูลไม่มากนัก เนื่องจากองค์กรต่าง ๆ ที่กล่าวมาเบื้องต้น มีข้อมูลพร้อมที่จะหยิบยื่นให้ และได้ข้อมูลบางส่วนที่สำนักงานคณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา มีเก็บรวบรวมไว้ จึงง่ายต่อการค้นหาข้อมูลที่นำมาอ้างอิงและเขียน ในตอนที่สองนี้เป็นการเขียนชี้แจงทำความเข้าใจข้อกล่าวหาต่าง ๆ จากหนังสือสองเล่มข้างต้น เป็นประเด็น ๆ ไป โดยอาศัยข้อมูลจากองค์กรต่าง ๆ ที่ถูกกล่าวหา

เขียนชี้แจงให้ผู้อ่านได้เห็นข้อมูลที่แท้จริง ว่าองค์กรเหล่านั้นตั้งขึ้นมาวัตถุประสงค์อย่างไร ทำอะไร และทำอะไร เกี่ยวข้องกันหรือไม่ ถ้าเกี่ยวข้องกันเกี่ยวข้องอย่างไร ต่อจากนั้นผู้เขียนได้เขียนวิเคราะห์ปัญหาวัดพระธรรมกายให้เห็นภาพรวมว่า ปัญหาคืออะไร มีสาเหตุมาจากไหน พฤติกรรมของวัดพระธรรมกายถูกต้องตรงตามพระธรรมวินัยหรือไม่ ในตอนนี้ผู้เขียนไม่ได้วิเคราะห์ลงไปให้เห็นถึงหลักธรรมวินัยที่ถูกบิดเบือน เนื่องจากเจ้าคุณพระธรรมปิฎกได้วิเคราะห์ไว้อย่างลึกซึ้งดีแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องเขียนไว้ในที่นี้อีก

ตอนที่สี่เป็นภาคผนวก ผู้เขียนได้นำภาพและข่าวที่กลุ่มผู้ใช้นามว่า ดร.เบญจ ภาระกุล มาเปรียบเทียบกับข่าวเดียวกันในหนังสือพิมพ์เดียวกัน ให้ดูเป็นตัวอย่าง ว่ามีการบิดเบือนข่าวอย่างไรบ้าง พร้อมกับภาพถ่ายการเรียกรูปของวัดพระธรรมกาย จดหมายและแถลงการณ์ของกรมการศาสนาและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ต่อกรณีเหตุการณ์วัดพระธรรมกาย และปิดท้ายด้วยอนุทินกรณีธรรมกาย ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๑ ถึงเดือนธันวาคม ๒๕๔๒ เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ กรณีวัดพระธรรมกาย และการเคลื่อนไหวของกรมการศาสนา มหาเถรสมาคม ตลอดจนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งในเวลานั้นดูจะคึกคักกันดี เมื่อเวลาล่วงเลยไป ทุกอย่างก็เงียบหาย ไม่มีกลุ่มไหนเกาะติดสถานการณ์วัดพระธรรมกายอีก และไม่มีใครรู้ว่าการพิจารณาทางโลกเป็นอย่างไร ไปถึงไหน คณะสงฆ์ว่าอย่างไรกันบ้าง.

ส. ศิวรักษ์

แสดงแก่สมาชิกคนจนและนักวิชาการนอกกระแสหลัก
ตามคำเชิญของมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ที่หน้าทำเนียบรัฐบาล
เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๔๕

สุนทรกถาเนื่องในการมอบเหรียญวิจัยดีเด่นแด่ นักวิจัยไทบ้าน

ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นมงคล ทั้งแก่ตัวข้าพเจ้า ทั้งแก่ผู้มอบรางวัลเหรียญวิจัยดีเด่น และทั้งแก่ผู้รับรางวัลดังกล่าว ตลอดจนเป็นมงคลสำหรับราษฎรของเรา ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้คือ

เมื่อพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๓ จะสวรรคต ได้ตรัสเตือนไว้ว่าให้เรารู้จักคบกับฝรั่ง แต่อย่าได้เลื่อมใสฝรั่งไปเสียเลยที่เดิวนั้น นับเป็นพระบัจฉิมาจาภาษาิตที่ล้ำคณียิ่งนัก หากเรารู้สึกความข้อนี้ไปในรอบราว ๑๕๐ ปีมานี้ที่เราเดินตามความคิดของฝรั่งจนหายนัยเกิดขึ้นในบ้านเมืองของเรายิ่ง ๆ ขึ้นทุกที ทั้งนี้ก็เพราะความคิดของตะวันตกในกระแสหลักนั้นประกอบไปด้วยเหตุผลในทางตรรกะที่เป็นไปอย่างเป็นเสียง ๆ อย่างปราศจากความลุ่มลึกในทางจิตวิญญาณ มองเห็นธรรมชาติเป็นดังทรัพย์ากรที่ต้องเอาชนะและเอามาประยุกต์ใช้ในทางเศรษฐกิจ มองเห็นมนุษยชาติอย่างเป็นเราเป็นเรา ถ้าเป็นพวกเราแล้วใช้ได้ หากไม่ก็ต้องเอาชนะหรือเอาเปรียบ ยิ่งเกิดองค์พหุอย่างรัฐบาลขึ้นด้วยแล้วชนชั้นปกครองก็ยิ่งเห็นว่าราษฎรโง่เขลาเบาปัญญา เพราะคนที่มีการศึกษาต้องเป็นข้าราชการ หรือนักการเมือง โดยที่สถาบันการศึกษาก็สยบยอมอยู่กับรัฐ หรือกับบรรษัทข้ามชาติ หากไม่ก็เดินตามอำนาจ

ภาพจาก มติชนรายวัน ฉบับวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๔๕

หรือเงินตรา ยิ่งกว่าจะเข้าใจในเรื่องของสังขธรรม หรือความสำคัญของราษฎร ดังจะเห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยในกระแสหลักไม่เคยมอบเหรียญบัณฑิตกิตติมศักดิ์ให้คนธรรมดาสามัญเขาเลยก็ว่าได้ หากมอบให้แก่กับเจ้านาย รวมถึงนักการเมือง นักการทหาร นักการค้า ตลอดจนชาวต่างชาติ เพราะเงินหรืออำนาจตลอดจนศักดิ์ศรีอันจอมปลอมของคนนั้น ๆ นั้น ยิ่งกว่าการมองไปที่เนื้อหาของสาระของแต่ละบุคคล ยิ่งผลงานการวิจัยด้วยแล้ว ก็ตกอยู่ในกรอบของวิธีวิทยาอย่างตะวันตก ที่ไม่ได้เป็นไปอย่างบรรสานสอดคล้องกัน และไม่ได้มองไปที่ตัวทุกขสังขทางสังคัม เพื่อหาเหตุแห่งทุกข์ แล้วหาทางออกจากความ

อาจารย์บุษ

ไปเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยที่ศิษยานุศิษย์เพิ่งจัดงานแซ่บติดฉลองอายุ ๘๐ ปีของท่านเมื่อวันที่ ๓ สิงหาคมนี้เอง

นายจรรยา เสนิงศ์ ณ อยุธยา เป็นผู้ที ส.ศิวรักษ์ เคารพรักเป็น อย่างยิ่งมาแต่สมัยเป็นศิษย์ท่านที่ ร.ร.อัลสั้มซ็ญ กว่า ๕๐ ปีมาแล้ว ท่านเป็นศิษย์รุ่นแรกของ อาจารย์ปวย อึ้งภากรณ์ ที่โรงเรียนนั้น ต่อมาท่านย้ายไปอยู่ที่ ร.ร.กิตติพานิช ทุกคนที่นั่นก็เคารพนับถือท่าน เรียกท่านว่า “ป้า” อย่างสนิทใจ ท่านเพิ่งจาก

ทุกชั้นนั้น โดยสันติวิธี ในขณะที่ชาวบ้านเองสามารถวิจัยได้อย่างแยกแยะ และอย่างเป็นองค์รวม ตามหนทางของ พระอริยมรรค เพราะเขาเองเผชิญมา กับความทุกข์นั้นเอง และเมื่อมองไปได้ถึงเหตุแห่งทุกข์ อันมีโคจรสร้างทาง สังคมที่อยู่ดีธรรมและรุนแรงครอบงำ อยู่ จนทำลายได้แม้ธรรมชาติและ ราษฎรตาตาๆ เขาจึงมองเห็นทางออก ได้ด้วยตัวของเขาเอง ทั้งนี้แสดงว่า ราษฎรสามารถมองเห็นได้ชัดแล้วถึง ความกดขี่ข่มเหงของรัฐและของบรรษัท ข้ำมชาติ ตลอดจนรัฐวิสาหกิจ ซึ่งไม่เคยเอื้ออาทรต่อราษฎร หากคิดรอน อำนาจและความชอบธรรมของราษฎร ตลอดจนมา ฉะนั้น การที่มีพิธีมอบรางวัล ในวันนี้ จึงเป็นการยืนยันอำนาจของ ราษฎร และอำนาจของธรรมะ ที่อยู่ เหนืออำนาจอันอธรรมของชนชั้นบน

อนึ่ง เพิ่งตราไว้ด้วยว่าบัดนี้รัฐ- บาล แม้จะมาจากการเลือกตั้งหรือหา ไม่ได้เป็นทีกลางแคลงใจหรือได้รับการ ถูกดูถูกแคลนจากสาธุชนแทบทั่ว ทั้งโลก รวมถึงสมาชิกรัฐสภาด้วย ทั้งๆ

ที่สมาชิกนั้นๆ หลายคนก็เป็นคนดี หาก สถาบันทางการเมืองเช่นนี้พ้นสมัย เสียแล้ว โดยนักการเมืองมักไม่ตระหนัก ความข้อนี้ หากไม่แก้ไขสถาบันการเมือง ออกกฎหมายมาอย่างกดขี่ข่มเหงราษฎร ดังกรณีพระราชบัญญัติแรกที่เพิ่งตรา ออกมาเป็นกฎหมายนั้น เท่ากับยกแผ่นดินให้ชาวต่างชาติเอาเลย มิใช่ว่า ประชากรราษฎรที่อุดรธานีจะคัดค้าน การทำเหมืองแร่ไปตาสอย่างไร ก็ไม่นำพา เจกเช่นมหาวิทยาลัยในกระแสหลักก็อยู่ในสถานะปานๆ กัน โดยที่ ในแวดวงธุรกิจการค้าที่มุ่งผลกำไรยิ่ง กว่าความชอบธรรมด้วยแล้ว ก็อยู่ใน อีหรรบเดียวกัน ยิ่งสถาบันนั้นๆ ประ- กอบการอย่างเป็นทางการเป็นเสียงๆ อย่าง ปราศจากคุณธรรม อย่างไม่รับฟังเสียง ของคนยากไร้ ไม่ว่าจะเป็นกรรมกร ชาวไร่ ชาวนา หรือประชากรราษฎรตา ตาๆ แล้วไรรู้ ความชอบธรรมของชน ชั้นบนก็ยิ่งคลอนแคลนไปยิ่งๆ ขึ้น แม้ จะมีเงินและมีอำนาจ หรือมียศศักดิ์ อัครฐานใด ๆ นั่นก็ล้วนเป็นการ แสดงออกซึ่งอธรรมด้วยกันแทบทั้งนั้น

ยังใช้ความรุนแรง ความก่ลั้งกะล่อน ความหน้าไหว้หลังหลอกมากเพียงใด ก็ติดตามหาชนได้เพียงในระยะสั้นๆ เท่านั้นเอง

ฉะนั้น การหันเข้าหาหลักจะ และ สันติประชาธรรม จึงเป็นความจำเป็น และเป็นความสำคัญยิ่งนัก

พวกเราหลายคนที่อยู่ในองค์กร พัฒนาเอกชนหรือที่เรียกกันว่า NGO นั้น เชื่อว่าจะเป็นผู้วิเศษที่บริสุทธิ์บริ- บุรณทุกประการก็เปล่า และพวก NGO ที่กะล่อนและเลวร้ายก็มีรวมอยู่ หาก NGO โดยทั่วๆ ไปนั้นปราศจาก อำนาจและปราศจากเงินตราที่เป็นทุน อันหนุนเนื่องมาจากความทุจริต จึง ดำรงคงอยู่ได้เพราะความซื่อสัตย์สุจริต ที่พร้อมจะเดินออกนอกกระแสหลัก ด้วยการรับใช้ราษฎร อย่างรู้เท่าทัน ตัวเอง มากน้อยตามส่วน และควร เข้าใจธรรมชาติอย่างเคารพธรรมะ ไม่ใช่เข้าไปบู๊บู๊ยำธรรมชาติและ เอาชนธรรมาชาติ เพราะด้วยเหตุนี้ละ กระมัง ราษฎรตาตาๆ และคนที่ถูกเอา รัดเอาเปรียบในสังคมจำนวนมาก จึงเห็นว่า เราเป็นกัลยาณมิตร ในขณะที่ ฝ่ายซึ่งถือตัวว่ามีอำนาจ ยิ่งเขา ปราศจากธรรมะเท่าไร ก็ยิ่งเห็นว่าเรา เป็นศัตรูยิ่งขึ้นเท่านั้น ทั้งๆ ที่พวกเรา หลายคนต้องการเป็นกัลยาณมิตรกับ ทุกๆ ฝ่าย โดยที่กัลยาณมิตรที่แท้ นั้น คือผู้ซึ่งกล้ากล่าวสัจวาจา เตือนคนที่ มี อำนาจและคนที่ไร้อำนาจด้วยเช่นกัน ว่าทุกคนต้องตั้งอยู่ในธรรม ให้ธรรมเป็น อำนาจ ไม่ใช่ใช้อำนาจให้เป็นธรรม นำเสียดายที่คนซึ่งยึดมั่นในอำนาจ และในความลำเจ็งของตนเองนั้น มัก เห็นบาปมิตรเป็นกัลยาณมิตร เห็น กัลยาณมิตรเป็นปาปมิตร คือเห็น กงจักรเป็นดอกบัวนั่นเอง

กงจักรในสมัยนี้คือมิชฉาปฏิรูป

ที่เชื่อว่า เทคโนโลยีล้ำสุดคือคำตอบ
ที่มองเห็นอะไรๆ ไปในทางเทคนิควิทยา
เห็นคุณค่าแต่พลังงาน แต่เงินตรา แต่
การลงทุนจากต่างประเทศ หรือการ
สยบยอมกับกระแสหลักของตะวันตก
อย่างปราศจากวิจารณ์ญาณ โดยไม่
เชื่อฟังกระแสพระราชดำรัสในพระ-
บาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวดังที่
เคยไว้แต่ต้น

ในขณะที่ดอกบัวนั้น เกิดจาก
โคลนตม แล้วผุดขึ้นได้พ้นน้ำ โดย
ปลอดภัยไปได้จากการขยับยั้งของเต่าและ
ปลา เมื่อพ้นน้ำขึ้นมาแล้ว ก็เบ่งบาน
อย่างบริสุทธิ์ แม้น้ำก็ไม่อาจติดอยู่ได้
บนใบบัวหรือดอกบัว ซึ่งได้แก่ราษฎร
ของเราที่รวมตัวกันอย่างสันติ และต่อสู้
กับอำนาจอันธพาลของรัฐและรัฐ-
วิสาหกิจด้วยขันติธรรม จนรวมตัวกัน
เป็นสมัชชาคนจนได้ แต่ถ้าขนั้น
ปกครองมองไม่เห็นคุณค่าของดอกบัว
ก็ยอมชื่นชมแต่กับดอกไม้พลาสติก
กับเครื่องยนตกลไก กับอาหารแดก-
ด่วน ตลอดจนของปลอมต่างๆ ซึ่งรวม
ถึงเงินตราและทุนข้ามชาติ ซึ่งรวมเรียก
ว่าโลกาภิวัตน์

คนที่เห็นกงจักรเป็นดอกบัวจะ
ทำลายดอกบัวในทุกๆ ทาง แล้วยังจะ
รับเอากงจักรมาสวมใส่ไว้ให้เป็นดัง
เครื่องพันธนาการ ที่จักทำลายตนเอง
และทำลายอำนาจอันไม่ชอบธรรมของ
ตนเอง ทั้งยังนำหายนะมาสู่สังคมของ
ตนอย่างรุนแรงและเลวร้าย แม้คนพวก
นี้จะนึกว่าเขามีความชอบธรรมและได้
รับผลสำเร็จในทางที่เป็นของปลอม
ต่างๆ อย่างไม่รู้ตัวก็ตาม

มนุษย์ที่ปราศจากกัลยาณมิตร
คือคนที่ไม่รับฟังคำเตือนด้วยความหวัง
ดีจากคนอื่น แม้คำเตือนนั้นจะเผ็ดร้อน
และรุนแรงไปบ้าง ก็ควรรับฟังไว้ด้วย
มนสิการ ถ้าปราศจากมนสิการ หรือ

การใคร่ครวญอย่างรอบคอบแล้วไซ้
โยนิโสมนสิการก็ย่อมไม่เกิดขึ้น โยนิโส-
มนสิการคือการตรวจสอบตัวเองอย่าง
ไม่ยึดติดในอดีตมา แม้จะอ้างความเป็น
กลาง อ้างความไม่ลำเอียง หากอคติ
ภายในตนที่นับถือและเลื่อมใสวิธี
วิทยากระแสหลักจากตะวันตกนั้นแล
จักนำความหายนะมาให้เขาและพวก
เขา ตลอดจนมีผลร้ายมาถึงมหาชน
อีกด้วย

ที่กล่าวมาในเชิงนามธรรม
ทั้งหมดนี้ ก็เพื่อจะชี้ให้เห็นว่ารัฐบาล
ปัจจุบันและองคาพยพที่ล้อมรอบ
รัฐบาล ล้วนเห็นกงจักรเป็นดอกบัว
ด้วยกันทั้งนั้น แม้จะมีการยกย่อง
ราษฎรตาต้า ๆ อยู่บ้าง นั่นก็คือการ
จัดฉาก โดยอาศัยสื่อมวลชนเป็น
เครื่องมือ เพียงการเปิดประตูเขื่อน ซึ่ง
ทำได้ง่าย ๆ ก็ต้องใช้เงิน ใช้การ
วิจัย ใช้สถานีโทรทัศน์ถ่ายทอดสด ๆ
โดยที่เงินบัดนั้นแล้ว เราก็ยังไม่เชื่อใจได้
ว่ารัฐบาลจะเอาอย่างไรกันแน่ ดังการ
ขอขึ้นเฮลิคอปเตอร์สำรวจตรวจดูนั้น
ก็เคยพบมาแล้วที่นายชวน หลีกภัยกับ
การขึ้นเฮลิคอปเตอร์ดูทอแก๊สจากพม่า
มาเมืองไทยโดยผ่านกาญจนบุรี ซึ่ง
ทำลายป่าอย่างดีที่สุดของเรา ทำลาย
ทรัพย์สินของราษฎรตาต้า ๆ และ
ทำลายสัตว์ป่านานาชนิด ผลจากการ
ขึ้นเฮลิคอปเตอร์ของนายชวนก็คือเขา
ฟังเพียงเสียงของปตท. และของข้าราชการ
แล้วเลยอนุมัติให้สร้างทอแก๊ส
ดังกล่าว โดยไม่ฟังคำคัดค้านจากราษฎร
ด้วยประการใด ๆ และผลที่ติดตาม
มาก็คือรัฐบาลไทยต้องเสียเงินให้
เผด็จการทหารพม่าปีละ ๔๐๐ ล้าน
เหรียญสหรัฐ โดยเราไม่ได้แก๊สมาแม้แต่
หยดเดียว ในขณะที่ป่าไม้และทรัพยากร
ทางธรรมชาติของเราถูกทำลาย
อย่างย่อยยับ

ยังการที่นายทักษิณ ชินวัตรไป
พบกับผู้คัดค้านทอแก๊สไทยมาเลเซีย
แล้วรับปากว่าจะพิจารณาข้อเรียกร้อง
ของราษฎรอย่างเห็นใจที่สุดนั้น แต่แล้ว
ก็อ้างว่าตนได้ข้อมูลใหม่มา โดยจะ
เดินทางสร้างทอแก๊สไทยไปมาเลเซีย
ให้จึงได้ ดังการจับกุมราษฎรทางบก
ได้เมื่อคืนนี้นั้นก็เป็นพยานของการใช้
อำนาจอย่างป่าเถื่อนและอย่างโจ่งแจ้ง
ทั้งนี้โดยมิใยต้องเอ่ยถึงราษฎรที่ถูก
สังหารทางเชียงราย เพราะเขาคัดค้าน
โครงการที่อ้างว่าทำในนามของการ
พัฒนา

ถ้านายกรัฐมนตรีได้ข้อมูลใหม่
จำต้องนำไปปรึกษากับราษฎร นั่นจึง
จักเป็นความชอบธรรม เพราะรัฐบาลรู้
อะไร ราษฎรก็ต้องรู้อย่างเท่าเทียมกัน
ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของ
ทางราชการและตามเนื้อหาของ
รัฐธรรมนูญ การตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ
แต่ผู้เดียว นั่นคือการปกครองใน

มูลนิธิเสรียอร์โกเศส-นาคะประทีป
และ**มูลนิธิโมล คิมทง** ร่วมกับ **คณะละคร**
มันตา ศิลปะทวิปัญญา ภูมิใจเสนอ ละคร
การตระร่วมสมัย จากบทละครเรื่องชื่อของ
รพินทรนาถ ฐากูร
แปลบทละครเป็นภาษาไทยโดย
สุลักษณ์ ศิวรักษ์

"ยัญบูชา"
ชีวิตเพื่อศรัทธา ศรัทธาเพื่อชีวิต
กรุงเทพมหานคร
สถาบันปริทัศน์มยองคี
รอบ ๑๓.๐๐ น วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๔๕
นครนายก
- รอบ ๒๐.๐๐ น. วันที่ ๑๓ ธันวาคม
วัดสันติธรรมราษฎร์บำรุง
- รอบ ๒๐.๐๐ น. วันที่ ๑๔ ธันวาคม
อาคารมงคลสันติ คลอง ๑๕

เชียงใหม่
หอนิทรรศการศิลปะฯ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รอบ ๑๙.๐๐ และ ๑๙.๐๐ น.
วันที่ ๒๑ และ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๔๕

ระบอบเผด็จการ

ยังการที่นายทักษิณนำคณะรัฐมนตรีไปประชุมร่วมกับค.ร.ม. ของ นายมหาธีร์ โมหมัด แห่งมาเลเซีย ที่หาดใหญ่ นั้น พึ่งเข้าใจได้ว่าเป็นการพบปะหรือกันของเผด็จการทั้งสองฝ่าย แม้ตามรูปแบบสองประเทศนี้จะมีที่ทำว่าเป็นประชาธิปไตยก็ตาม นายมหาธีร์ก็ข่มเหงราษฎร ละเมิดสิทธิมนุษยชน สยบสื่อมวลชนไว้ในอำนาจ เบียดเบียนเพื่อนร่วมงานแม้ในพรรคเดียวกัน ที่ไม่พินอบพิเทา จนเอาเข้าข้างคู่ด้วยการทรمانต่าง ๆ ทั้งยังตั้งข้อหาอย่างเลวร้าย เช่น กรณีของนายอันวาร์ อิบราฮิม ที่เคยเป็นรองนายกรัฐมนตรี ทั้งยังทำทุก ๆ อย่างเพื่อลดพระราชอำนาจของพระราชาธิบดี และก้าว-ก้าวกับงานด้านตุลาการอีกด้วย โดยตัวเองกับบริวารว่านเครือก็โกงกิน สวรรพัด หากนายทักษิณยกย่องบุคคลผู้นี้ว่าเป็นมหาบุรุษ และต้องการเอาอย่างเขา คือต้องการอยู่ในอำนาจนาน เช่นนั้น เพื่อพัดผันทรัพย์ากรมาสู่ตน และพวกตนด้วยเล่ห์เพทุบายใด ๆ ก็ได้ มิใยว่าประเทศชาติและราษฎรจะถูกข่มเหงคนร้ายอย่างไร ๆ ก็ตามที่ โดยนายทักษิณคงต้องวิตรอนพระราชอำนาจด้วยดั่งที่นายมหาธีร์ทำมาแล้วนั่นเอง

เราจะต่อต้านเผด็จการ ทั้งที่เป็นรัฐบาล ทั้งที่เป็นรัฐวิสาหกิจ และทั้งที่เป็นบรรษัทข้ามชาติ เผด็จการจะให้ความเท็จมาปนความจริง ใช้ความหลอกลวงด้วยเล่ห์เพทุบาย หากเราต้องต่อสู้ด้วยสัจจะ ทมะ และขันติ

การที่มหาวิทยาลัยเที่ยงคืนมอบรางวัลดีเด่นแก่นักวิจัยไต้หวัน ก็คือดั่งการมอบดุษฎีบัณฑิตแก่ชาวบ้านมาก่อนหน้านี้ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นับว่าเป็นการกระทำที่เป็นมงคลโดย

เริ่มแต่การไม่คบคนพาล คือคนที่เคยเป็นพวกกับชาวบ้าน แล้วพอไปอยู่กับรัฐบาล ก็ลืมคนจน นับได้ว่าพวกนี้เป็นเป็นพาลชนชนิดจลิมิตินที่ทำตัวกว้างอย่างยกหูชูหางดั่งแมลงปอง หากเราควรคบกับบัณฑิต อันได้แก่บุคคลที่เป็นนักวิจัยไต้หวัน ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ยากไร้นี้แล และการบูชานักวิจัยดีเด่นเช่นนี้ ถือว่าบูชาบุคคลที่ควรบูชา ในขณะที่คนในกระแสหลักบูชาของปลอม บุชาคคนที่มียศ มีอำนาจ มีชาติตระกูล ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นคนดี ที่มีคุณค่า ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าพิธีมอบรางวัลวันนี้ เป็นมงคลโอกาส ที่เรามาเริ่มศักราชใหม่ โดยเลิกตามกันฝรั่งกระแสหลัก หากกลับมาหาภูมิปัญญาดั้งเดิม

ของเรา เคารพธรรมชาติ เคารพราษฎร ที่มีภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่มีวิถีชีวิตอยู่กับธรรมชาติมานานนมและรู้จักปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตได้อย่างเข้าได้กับธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม และอยู่อย่างรู้เท่าทัน โดยมีวิถีชีวิตอันเรียบง่าย

ถ้าศักราชใหม่นี้ ได้แผ่ขยายอำนาจของราษฎรออกไปในทางความรู้ที่ควบคู่ไปกับคุณธรรมจนเป็นพลังทางสังคมและการเมืองที่สำคัญ นั่นก็เท่ากับว่าสัมมาทิฐิกลับคืนกลับมาสู่สังคมไทยและการเมืองไทย โดยเราจักไปได้พ้นการเห็นกงจักรเป็นดอกบัว หากกลับมาเคารพนับถือดอกบัวคือราษฎรส่วนใหญ่ ที่เข้าใจเนื้อหาสาระของธรรมะ นั้นแล

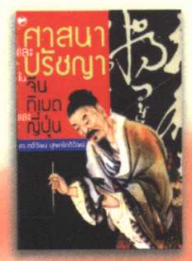

สำนักพิมพ์สุขภาพใจ แนะนำหนังสือคุณภาพ

- ศาสนาและปรัชญา
- อาหารและสุขภาพ
- ภาษา
- วรรณกรรม
- ศิลปะและดนตรี
- ประวัติศาสตร์และชีวประวัติ
- เด็กและเยาวชน
- เสริมความรู้
- สารคดี
- สังคมและการเมือง
- จิตวิทยาธุรกิจ
- ภูมิปัญญาตะวันออก
- ปกิณฑกะ

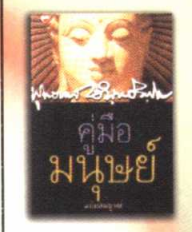
สุขภาพใจ

ศาสนาและปรัชญา
ไบจีน ทิเบต และญี่ปุ่น

แก่นพุทธศาสนา

คู่มือ มหานิยาย
ถุ๋มมอญชัย จ.สมบุญรัตน์

อภินิหารยาตรา

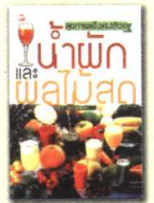
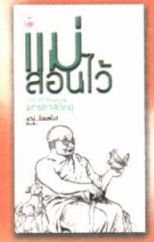
เรื่องดีเพื่อสุขภาพ

ทำไมลดน้ำหนักไม่ลง

แม่สอนไว้

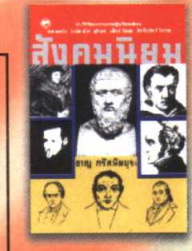
สุขภาพแข็งแรงด้วย
น้ำผักและผลไม้สด

A-Z โลกคำศัพท์

เมื่อเรายังเด็ก

สังคมนิยม

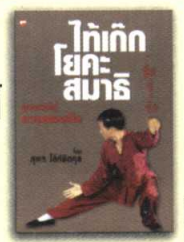
ประวัติศาสตร์จีน

นิทานชาดกชาติ

เหตุการณ์สำคัญ
ในศตวรรษที่ 20

ไท่เก๊ก โยคะ สมาร์ท

ศัพท์แยกประเภท
ไทย-จีน

พจนานุกรมศัพท์ธุรกิจ
จีน ไทย อังกฤษ

สุขภาพใจ

14/349-350 หมู่ 10 ถ.พระราม 2 (ซอย 38)
 แขวงบางมด เขตจอมทอง กทม. 10150
 โทรศัพท์ 0-2415-2621, 0-2415-6797
 โทรสาร 0-2416-7744

“ ธรรมวราโม ธรรมรโต
ธรรม์ อนุวินิตย
ธรรม์ อนุสสรํ ภาณู
สทุธมฺมา น ปริหายติ ฯ ๓๖๔ ฯ

ภิกษุผู้อยู่ในธรรม ยินดีในธรรม
พินิจพิจารณาธรรม
และรำลึกถึงธรรมเสมอ
ย่อมไม่เสื่อมจากพระสัทธรรม ”

“พุทธวจนะในธรรมบท”
เสฐียรพงษ์ วรรณปก แปล หน้า ๔๑๕
ภาพโดย เทพศิริ สุขโสภา

ISSN 0125-880X

0 100000 258804

ราคา ๖๕ บาท